

PRAVILNIK

O NASTAVNOM PLANU I PROGRAMU OSNOVNOG MUZIČKOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA

("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 5/2010)

Član 1

Ovim pravilnikom utvrđuje se nastavni plan i program osnovnog muzičkog obrazovanja i vaspitanja koje traje šest godina, četiri godine i dve godine i ostvaruje se u dva obrazovna ciklusa.

Član 2

Škola može da organizuje nastavu pripremnog razreda za učenike mlađeg uzrasta.

Nastavni plan i program osnovnog muzičkog obrazovanja i vaspitanja i pripremnog razreda odštampan je uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni deo.

Učenik koji se ističe sposobnostima i znanjem može da stekne osnovno muzičko obrazovanje i vaspitanje u roku kraćem od propisanog u nastavnom planu i programu.

Član 3

U I razred osnovne muzičke škole u trajanju od šest godina može da se upiše učenik - mlađi od devet, u trajanju od četiri godine - mlađi od jedanaest i u trajanju od dve godine - stariji od četrnaest godina.

U I razred za instrumente kontrabas i udaraljke može da se upiše učenik mlađi od petnaest godina.

U I razred osnovne muzičke škole može da se upiše i učenik stariji nego što je propisano stavom 1. ovog člana, ukoliko na prijemnom ispitu ispolji izuzetne muzičke sposobnosti.

U I razred osnovne muzičke škole može da se upiše i dete predškolskog uzrasta, ukoliko na prijemnom ispitu ispolji izuzetne muzičke sposobnosti.

Član 4

Nastava u osnovnoj muzičkoj školi izvodi se individualno (nastava instrumenta i pevanja) i grupno (nastava solfeđa, teorije muzike, orkestra, hora, kamerne muzike i grupnog sviranja).

Grupa u nastavi solfeđa i teorije muzike može da ima najviše deset učenika, orkestar trideset, hor pedeset, a kamerni ansambl i grupno sviranje (odsek za tradicionalno srpsko pevanje i sviranje) najviše tri učenika.

Član 5

Čas individualne nastave u I ciklusu šestogodišnjeg, četvorogodišnjeg i dvogodišnjeg osnovnog muzičkog obrazovanja i vaspitanja traje 30 minuta.

Čas uporednog klavira za učenike solo pevanja i srpskog tradicionalnog pevanja traje 45 minuta.

Časovi grupe nastave i svi ostali časovi individualne nastave traju po 45 minuta.

Član 6

Nakon savladanog programa osnovnog muzičkog obrazovanja i vaspitanja, učeniku se izdaje svedočanstvo o stečenom osnovnom muzičkom obrazovanju i vaspitanju.

Član 7

Danom stupanja na snagu ovog pravilnika prestaje da važi Pravilnik o nastavnom planu i programu osnovnog muzičkog obrazovanja i vaspitanja ("Prosvetni glasnik", broj 6/94).

Član 8

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Prosvetnom glasniku".

NASTAVNI PLAN ZA OSNOVNO MUZIČKO OBRAZOVANJE I VASPITANJE

NASTAVNI ODSECI

A - OBAVEZNI

1. Odsek za klasičnu muziku
2. Odsek za srpsko tradicionalno pevanje i sviranje

B - IZBORNI

1. Odsek za ranu muziku
2. Odsek za narodnu muziku
3. Odsek za džez muziku

A - OBAVEZNI ODSECI

ODSEK ZA KLASIČNU MUZIKU - ŠESTOGODIŠNJE OBRAZOVANJE I VASPITANJE

NAZIV PREDMETA	Prvi ciklus						Drugi ciklus					
	I razred		II razred		III razred		IV razred		V razred		VI razred	
	Fond časova											
	ned.	god.	ned.	god.	ned.	god.	ned.	god.	ned.	god.	ned.	god.
Instrument	2	70	2	70	2	70	2	70	2	70	2	70
Solfeđo	2	70	2	70	2	70	2	70	2	70	2	70
Teorija muzike	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	35
Orkestar, hor, kamerna muzika	-	-	-	-	-	-	2	70	2	70	2	70
SVEGA	4	140	4	140	4	140	6	210	6	210	7	245

ODSEK ZA KLASIČNU MUZIKU - ČETVOROGODIŠNJE OBRAZOVANJE I VASPITANJE

NAZIV PREDMETA	Prvi ciklus				Drugi ciklus			
	I razred		II razred		III razred		IV razred	
	Fond časova							
	ned.	god.	ned.	god.	ned.	god.	ned.	god.
Instrument	2	70	2	70	2	70	2	70
Solfeđo	2	70	2	70	2	70	2	70
Teorija muzike	-	-	-	-	-	-	1	35
Orkestar, hor, kamerna muzika	-	-	-	-	2	70	2	70

SVEGA	4	140	4	140	6	210	7	245
-------	---	-----	---	-----	---	-----	---	-----

ODSEK ZA KLASIČNU MUZIKU - DVOGODIŠNJE OBRAZOVANJE I VASPITANJE

NAZIV PREDMETA	Prvi ciklus		Drugi ciklus	
	I razred		II razred	
	Fond časova			
	nedeljno	godišnje	nedeljno	godišnje
Solo pevanje	2	70	2	70
Solfeđo	3	105	2	70
Teorija muzike	-	-	1	35
Uporedni klavir	1	35	1	35
SVEGA	6	210	6	210

ODSEK ZA KLASIČNU MUZIKU - PROGRAM ZA UČENIKE OŠTEĆENOG VIDA

	razred															
	I pripremni		II pripremni		I		II		III		IV		V		VI	
	fond časova															
	ned.	god.	ned.	god.	ned.	god.	ned.	god.	ned.	god.	ned.	god.	ned.	god.	ned.	god.
Instrument	2	70	2	70	2	70	2	70	2	70	2	70	2	70	2	70
Solfeđo	2	70	2	70	2	70	2	70	2	70	2	70	2	70	2	70
Teorija muzike	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	35
Orkestar, hor, kam. muzika	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	70	2	70	2	70
SVEGA	4	140	4	140	4	140	4	140	4	140	6	210	6	210	7	245

SRPSKO TRADICIONALNO SVIRANJE - ČETVOROGODIŠNJE OBRAZOVANJE I VASPITANJE

NAZIV PREDMETA	Prvi ciklus				Drugi ciklus			
	I razred		II razred		III razred		IV razred	
	Fond časova							
	ned.	god.	ned.	god.	ned.	god.	ned.	god.
Instrument	2	70	2	70	2	70	2	70
Solfeđo	2	70	2	70	2	70	2	70
Teorija muzike	-	-	-	-	-	-	1	35
Grupno sviranje ili izborni instrument	-	-	-	-	1	35	1	35
SVEGA	4	140	4	140	5	175	6	210

SRPSKO TRADICIONALNO PEVANJE - DVOGODIŠNJE OBRAZOVANJE I VASPITANJE

NAZIV PREDMETA	Prvi ciklus		Drugi ciklus	
	I razred		II razred	
	Fond časova			
	nedeljno	godišnje	nedeljno	godišnje
Srpsko tradicionalno pevanje	2	70	2	70
Solfeđo	3	105	2	70
Teorija muzike	-	-	1	35
Uporedni klavir	1	35	1	35
SVEGA	6	210	6	210

PREGLED ODSEKA SA INSTRUMENTIMA I PEVANJEM

INSTRUMENT PEVANJE	ODSEK				
	Obavezni		Izborni		
	Odsek za klasičnu muziku	Odsek za srpsko tradicionalno sviranje i pevanje	Odsek za ranu muziku	Odsek za narodnu muziku	Odsek za džez muziku
Violina	*	-	*	*	-
Viola	*	-	*	-	-
Violončelo	*	-	*	-	-
Kontrabas	*	-	-	*	*
Žičani narodni instrumenti	-	*	-	-	-
Gitara	*	-	*	*	*
Bas gitara	-	-	-	-	*
Tambura	*	-	-	-	-
Mandolina	*	-	-	-	-
Harfa	*	-	*	-	-
Renesansna (mala) harfa	*	-	*	-	*
Klavir	*	-	*	-	*
Harmonika	*	-	-	*	-
Orgulje	-	-	*	-	-
Čembalo	-	-	*	-	-
Flauta	*	-	*	*	-
Oboa	*	-	*	-	-
Klarinet	*	-	*	*	-
Saksofon	*	-	-	-	*
Fagot	*	-	*	-	-
Horna	*	-	*	-	-
Truba	*	-	-	-	*
Trombon	*	-	*	-	*
Tuba	*	-	-	-	-
Duvački narodni instrumenti	-	*	-	-	-
Udaraljke	*	-	-	-	-
Bubnjevi	-	-	-	-	*
Gudački instrumenti za ranu muziku	-	-	*	-	-
Žičani instrumenti za ranu muziku	-	-	*	-	-
Duvački instrumenti za ranu muziku	-	-	*	-	-
Solo pevanje	*	-	-	-	-
Srpsko tradicionalno pevanje	-	*	-	-	-
Renesansno pevanje	-	-	*	-	-
Pevanje narodne muzike	-	-	-	*	-
Džez pevanje	-	-	-	-	*

ORGANIZACIJA OBRAZOVNO-VASPITNOG RADA

A - OBAVEZNI ODSECI

1. ODSEK ZA KLASIČNU MUZIKU

U okviru šestogodišnjeg osnovnog muzičkog obrazovanja i vaspitanja izučavaju se sledeći instrumenti: violina, viola, violončelo, gitara, tambura E-prim, tambura A-bas prim, mandolina, harfa, klavir, harmonika i flauta.

U okviru četvorogodišnjeg osnovnog muzičkog obrazovanja i vaspitanja izučavaju se sledeći instrumenti: kontrabas, renesansna (mala) harfa, oboa, klarinet, saksofon, fagot, horna, truba, trombon, tuba i udaraljke.

U okviru dvogodišnjeg osnovnog muzičkog obrazovanja i vaspitanja izučava se program solo pevanja.

Pored nastave instrumenta, odnosno pevanja, na Odseku za klasičnu muziku izučavaju se: solfeđo, teorija muzike, orkestar, hor, kamerna muzika i uporedni klavir.

PROGRAM ZA UČENIKE OŠTEĆENOG VIDA

U okviru Odseka za klasičnu muziku izučava se Program za učenike oštećenog vida koji obuhvata sledeće predmete: klavir, harmoniku, flautu, klarinet, trubu, solfeđo, teoriju muzike, hor i kamernu muziku. Ostale instrumente učenici oštećenog vida pohađaju prema redovnom planu i programu Odseka za klasičnu muziku.

Nastava klavira, harmonike i solfeđa ostvaruje se u I i II pripremnom razredu i od I do VI razreda osnovnog muzičkog obrazovanja i vaspitanja.

Program za učenike oštećenog vida isti je kao program učenika Odseka za klasičnu odseka, osim u I i II pripremnom razredu i u I razredu osnovnog muzičkog obrazovanja i vaspitanja.

Nastavni plan i program klavira, harmonike i solfeđa za II, III, IV, V i VI razred, isti je kao i redovan plan i program na Odseku za klasičnu muziku.

Nastavni plan i program flaute, klarineta i trube, isti je kao i redovan plan i program za ove instrumente na Odseku za klasičnu muziku.

Nastava klavira i harmonike u pripremnom razredu je individualna.

Časovi u pripremnom razredu za instrument traju 30 minuta, a u svim ostalim razredima (od I do VI) 45 minuta.

Časovi teoretskih predmeta traju 45 minuta.

2. ODSEK ZA SRPSKO TRADICIONALNO PEVANJE I SVIRANJE

Srpsko tradicionalno sviranje na narodnim instrumentima izučava se u okviru četvorogodišnjeg, a srpsko tradicionalno pevanje u okviru dvogodišnjeg osnovnog muzičkog obrazovanja i vaspitanja.

Izučavaju se žičani (gusle, različite vrste tambura i dr.) i duvački instrumenti (frula, dvojnice, okarina, šupeljka, duduk, kaval, diple, gajde i dr.).

Nastava na Odseku za srpsko tradicionalno pevanje i sviranje organizuje se tako da učenici III i IV razreda žičanih i duvačkih instrumenata u okviru nastave izučavaju izradu i popravku instrumenata.

B - IZBORNI ODSECI

Učenici izbornih odseka imaju dva časa nastave glavnog predmeta na Odseku za klasičnu muziku i jedan čas nastave na izbornom odseku za koji se opredele.

1. ODSEK ZA RANU MUZIKU

Na Odseku za ranu muziku izučavaju se sledeći instrumenti: rebeka, fidel, viela, viola da gamba, lauta, renesansna (mala) harfa, čembalo, orgulje, blok flauta, traverzo flauta, šalmaj, krumhorn, kornamuza, dulcijan, cink, kornet, segbat i renesansno pevanje.

Na ovaj odsek upisuju se učenici koji pohađaju Odsek za klasičnu muziku i to sledeće predmete:

rebeka, fidel i viela - učenici V i VI razreda violine i viole;

viola da gamba - učenici V i VI razreda violončela;

lauta - učenici V i VI razreda gitare;

renesansna (mala) harfa - učenici III i IV razreda četvorogodišnjeg i učenici V i VI razreda šestogodišnjeg osnovnog muzičkog obrazovanja i vaspitanja svih instrumenata;

čembalo i orgulje - učenici V i VI razreda klavira;

blok flauta i traverzo flauta - učenici VI razreda flaute;

šalmaj - učenici IV razreda oboe;

krumhorn i kornamuza - učenici IV razreda klarineta;

dulcijan - učenici IV razreda fagota;

cink i kornet - učenici IV razreda trube i horne;

segbat - učenici IV razreda trombona;

renesansno pevanje - učenici II razreda solo pevanja, kao i učenici završnog razreda dvogodišnjeg, četvorogodišnjeg ili šestogodišnjeg osnovnog muzičkog obrazovanja i vaspitanja svih instrumenata.

2. ODSEK ZA NARODNU MUZIKU

Na Odseku za narodnu muziku izučavaju se sledeći instrumenti: violina, kontrabas, gitara, harmonika, flauta, klarinet i pevanje narodne muzike.

Na ovaj odsek upisuju se učenici koji pohađaju Odsek za klasičnu muziku i to sledeće predmete:

violina - učenici V i VI razreda violine;

kontrabas - učenici III i IV razreda kontrabasa;

gitara - učenici V i VI razreda gitare;

harmonika - učenici IV, V i VI razreda harmonike;

flauta - učenici V i VI razreda flaute;

klarinet - učenici III i IV razreda klarineta;

pevanje narodne muzike - učenici II razreda solo pevanja, kao i učenici završnog razreda dvogodišnjeg, četvorogodišnjeg ili šestogodišnjeg osnovnog muzičkog obrazovanja i vaspitanja svih instrumenata.

3. ODSEK ZA DŽEZ MUZIKU Na Odseku za džez muziku izučavaju se sledeći instrumenti: kontrabas, bas gitara, gitara, klavir, saksofon, truba, trombon, bubnjevi i džez pevanje.

Na ovaj odsek upisuju se učenici koji pohađaju Odsek za klasičnu muziku i to sledeće predmete:

kontrabas - učenici III i IV razreda kontrabasa;

bas gitara - učenici III i IV razreda kontrabasa;

gitara - učenici V i VI razreda gitare;

klavir - učenici V i VI razreda klavira;

saksofon - učenici III i IV razreda saksofona, flaute, oboe, klarineta ili fagota;

truba - učenici III i IV razreda trube;

trombon - učenici III i IV razreda trombona;

bubnjevi - učenici III i IV razreda udaraljki;

džez pevanje - učenici II razreda solo pevanja, kao i učenici završnog razreda dvogodišnjeg, četvorogodišnjeg ili šestogodišnjeg osnovnog muzičkog obrazovanja i vaspitanja svih instrumenata.

ISPITI

U osnovnoj muzičkoj školi polažu se sledeći ispiti:

- prijemni;

- godišnji;

- razredni;

- popravni.

Prijemni ispit polaže se pre upisa u I razred, po pravilu u junskom ili avgustovskom roku. Na prijemnom ispitu proverava se sluh, ritam, muzička memorija. Učenici koji su pohađali program pripremnog razreda, polažu prijemni ispit.

Godišnji ispit iz glavnog predmeta polažu učenici III, IV, V i VI razreda šestogodišnjeg - II, III i IV razreda četvorogodišnjeg - kao i II razreda dvogodišnjeg osnovnog muzičkog obrazovanja i vaspitanja.

Godišnji ispit iz solfeđa polažu učenici III i VI razreda šestogodišnjeg - II i IV razreda četvorogodišnjeg, kao i II razreda dvogodišnjeg osnovnog muzičkog obrazovanja i vaspitanja.

Godišnji ispit iz teorije muzike polažu učenici VI razreda šestogodišnjeg, IV razreda četvorogodišnjeg i II razreda dvogodišnjeg osnovnog muzičkog obrazovanja i vaspitanja.

Godišnji ispit iz uporednog klavira, polažu učenici II razreda dvogodišnjeg osnovnog muzičkog obrazovanja i vaspitanja.

Učenici koji ubrzano napreduju polažu godišnji ispit u tri ispitna roka, u januarskom, junskom i septembarskom ispitnom roku.

Učenici koji na godišnjem ispitu u IV i V razredu šestogodišnjeg osnovnog muzičkog obrazovanja i vaspitanja dobiju negativnu ocenu iz glavnog predmeta ponavljaju razred. Učenici koji na godišnjem ispitu dobiju negativnu ocenu iz nekog od ostalih predmeta polažu popravni ispit u avgustovskom roku.

Učenici razreda u kojima nema godišnjeg ispita ocenjuju se godišnjom ocenom. Vanredni učenici polažu godišnji ispit iz svih predmeta, u svim razredima.

Razredni ispit polažu učenici koji, u toku školske godine, nisu pohađali više od trećine ukupnog broja časova, a utvrdi se da nisu savladali sadržaj nastavnog programa za taj razred. Učenici takođe polažu razredni ispit iz predmeta iz kojeg nije održano više od trećine časova utvrđenih nastavnim planom. Učenici koji dobiju negativnu ocenu na razrednom ispitu polažu popravni ispit u avgustovskom roku, a učenici završnog razreda u junskom i avgustovskom roku.

Učenici koji ne polože razredni ispit ponavljaju razred.

Popravni ispit polažu učenici sa nedovoljnom ocenom iz predmeta iz kojeg se ne polaže godišnji ispit i učenici sa nedovoljnom ocenom na godišnjem ispitu iz solfeđa, teorije muzike i uporednog klavira.

Učenici sa nedovoljnom ocenom na godišnjem ispitu iz glavnog predmeta ne mogu da polažu popravni ispit. Učenik koji ima do dve nedovoljne zaključene ocene polaže popravni ispit u avgustovskom roku, a učenik završnog razreda u junskom i avgustovskom roku.

SMOTRE

Smotre se organizuju u cilju provjere znanja i napredovanja učenika u toku i na kraju školske godine prema nastavnom planu i programu odgovarajućeg odseka i predmeta i ostvaruju se na osnovu školskog programa.

ORGANIZACIJA NASTAVE

a) Nastava glavnog predmeta - instrumenta, odnosno pevanja

Tokom šestogodišnjeg (u I, II i III razredu), četvorogodišnjeg (u I i II razredu) i dvogodišnjeg (u I razredu) osnovnog muzičkog obrazovanja i vaspitanja, čas traje 30 minuta, a u svim ostalim razredima 45 minuta.

Nastava glavnog predmeta i uporednog klavira je individualna u svim razredima.

Čas uporednog klavira u I i II razredu za solo pevanje i srpsko tradicionalno pevanje traje 45 minuta.

b) Nastava solfeđa i teorije muzike

Nastava solfeđa i teorije muzike odvija se u grupama od najviše 10 učenika. Časovi solfeđa i teorije muzike traju po 45 minuta.

v) Nastava orkestra, hora i kamerne muzike

Nastava orkestra je obavezna za učenike IV, V i VI razreda violine, viole, violončela, tambure, mandoline, harmonike i flaute, kao i za učenike III i IV razreda kontrabasa, oboe, klarineta, saksofona, fagota, horne, trube, trombona, tube i udaraljki.

Učenici instrumentalisti koji ne sviraju u orkestru obavezni su da pohađaju nastavu hora ili kamerne muzike.

Ukoliko škola ima mogućnosti, može za učenike IV, V i VI razreda gitare, tambure i flaute da organizuje nastavu orkestara gitara, odnosno tambura i flauta.

Nastava kamerne muzike organizuje se za učenike IV, V i VI razreda šestogodišnjeg, kao i za učenike III i IV razreda četvorogodišnjeg osnovnog muzičkog obrazovanja i vaspitanja. Kamerni ansambli se formiraju prema brojnom stanju učenika i predviđaju se godišnjim školskim programom.

Časovi orkestra, hora i kamerne muzike traju po 45 minuta. Za potrebe javne i kulturne delatnosti moguće je povećati fond časova iz ovih predmeta.

g) Klavirska saradnja - korepeticija

Časove korepeticije imaju učenici gudačkih instrumenata, tambure, mandoline, duvačkih instrumenata, udaraljki i solo pevanja.

Za učenike prva tri razreda gudačkih instrumenata, tambure, mandoline i flaute i prva dva razreda ostalih duvačkih instrumenata, kontrabasa i udaraljki, nastava korepeticije je 15 minuta nedeljno po učeniku.

Za učenike IV, V i VI razreda gudačkih instrumenata, tambure, mandoline i flaute i III i IV razreda ostalih duvačkih instrumenata, kontrabasa i udaraljki nastava korepeticije je 30 minuta nedeljno po učeniku.

Učenici I razreda solo pevanja nastavu korepeticije imaju 30 minuta, a II razreda 45 minuta nedeljno po učeniku.

Klavirski saradnik - korepetitor drži učeniku nastavu u prisustvu njegovog nastavnika glavnog predmeta.

DOPUNSKA NASTAVA

Za učenike koji u učenju imaju teškoće zbog kojih ne postižu zadovoljavajući uspeh, organizuje se dopunska nastava. Organizovanje dopunske nastave predlažu stručna veća predmeta.

DODATNA NASTAVA

Za učenike koji se ističu svojim talentom, znanjem i napredovanjem, organizuje se dodatna nastava. Organizovanje dodatne nastave predlažu stručna veća predmeta.

KULTURNA I JAVNA DELATNOST

Kulturna i javna delatnost osnovne muzičke škole najuže je povezana sa njenom obrazovno-vaspitnom ulogom i čine je:

- organizovanje školskih i vanškolskih učeničkih javnih nastupa i koncerata (solisti, ansambli, orkestri i horovi);
- organizovanje koncerata nastavnika škole;
- organizovanje koncerata gostujućih muzičkih umetnika;
- aktivnosti vezane za organizovanje učešća učenika na domaćim i međunarodnim muzičkim takmičenjima (za soliste, kamernu ansamble, orkestre i horove); smotrama, festivalima i sličnim manifestacijama, kao i za samostalno organizovanje ovakvih manifestacija;
- organizovanje raznih vrsta proslava, memorijala, razmena, gostovanja i sličnih manifestacija;
- organizovanje majstorskih kurseva istaknutih muzičkih pedagoga i izvođača;
- organizovanje predavanja, seminara, tribina, savetovanja i sličnih skupova, vezanih za muzičku pedagoško-izvođačku problematiku;
- organizovanje učeničkih ekskurzija;
- organizovanje medijskih promocija razne vrste;
- uspostavljanje raznih oblika saradnje sa domaćim i inostranim obrazovnim i kulturnim institucijama.

NASTAVNI PROGRAM ZA OSNOVNO MUZIČKO OBRAZOVANJE I VASPITANJE

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje muzikom na nivou osnovnoškolskog znanja i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Intenzivan i kontinuiran rad na razvoju učenikovih muzičkih sposobnosti - spoljašnjeg (kontrolnog) i unutrašnjeg (mentalnog) sluha, osećaja za ritam, muzičke memorije i muzičke fantazije.
- Upoznavanje učenika sa građom, akustičkim svojstvima i izražajnim mogućnostima odabranog instrumenta (učenika koji su odabrali pevanje - sa svojstvima ljudskog glasovnog aparata).
- Ovladavanje osnovnom tehnikom sviranja na odabranom instrumentu (za učenike pevanja - vokalnom tehnikom).
- Postizanje razumevanja značenja i važnosti univerzalnih muzičkih izražajnih sredstava (tempa, ritma, metra, dinamike, agogike, artikulacije).
- Osnovno muzičko opismenjavanje (postizanje veštine tečnog čitanja i pisanja nota u raznim ključevima, brzog prepoznavanja i razumevanja najvažnijih tempovskih, karakternih, metričkih, dinamičkih, akcentnih, agogičkih i artikulacionih oznaka u notnom tekstu i kontinuiran rad na razvoju veštine spretnog sviranja ili pevanja *Prima vista*).
- Usvajanje osnovnih znanja iz oblasti muzičke teorije i istorije.
- Osposobljavanje za samostalno učenje i vežbanje.
- Sticanje iskustva javnog nastupanja - samostalnog i u ansamblu.
- Izgradnja navike redovnog slušanja umetnički vredne muzike.

- Razvijanje estetskih muzičkih kriterijuma.

A) OBAVEZNI ODSECI

1. ODSEK ZA KLASIČNU MUZIKU

1.1. ŠESTOGODIŠNJE MUZIČKO OBRAZOVANJE I VASPITANJE

GUDAČKI INSTRUMENTI

(violina, viola, violončelo)

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje muzikom na nivou osnovnoškolskog znanja i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Formiranje psihomotornih izvođačkih relacija u kojima vodeću ulogu treba da ima asocijativni doživljaj zvučne materije (unutrašnji sluh). Razvoj pojedinca zavisi od profesionalnog školovanja muzičkog sluha koji mora da vodi i organizuje izvođačke pokrete po principu "od predstave ka njenoj realizaciji", odnosno "od doživljaja zvuka prema pokretu".
- Ovladavanje osnovnom tehnikom sviranja u skladu sa individualnim, anatomskim, psihofizičkim i umetničkim mogućnostima učenika.
- Razvijanje kritičkog odnosa prema osnovnim elementima muzičkog izvođenja i izvođenje kompozicija kvalitetnim tonom intonativno tačno, ritmički tačno
- Postizanje razumevanja značenja i važnosti univerzalnih muzičkih izražajnih sredstava (tempa, ritma, metra, dinamike, agogike, artikulacije, akcentuacije i instrumentacije) i izgradnja sposobnosti njihove adekvatne stilske upotrebe u procesu izvođenja muzičkog dela.
- Muzičko opismenjavanje - postizanje veštine tečnog čitanja i pisanja nota u i razumevanje značenja najučestalijih (numeričkih, grafičkih i verbalnih) tempovskih, karakternih, metričkih, dinamičkih, agogičkih, akcentnih i artikulacionih oznaka u notnom tekstu.
- Razvijanje stvaralačko-izvođačkih sposobnosti. Razvijanje kreativnosti u skladu sa muzičkim, emocionalnim i intelektualnim sposobnostima pojedinca.
- Usmeravanje učenika za samostalno bavljenje instrumentom (formiranje radnih navika).
- Izvođenje programa u celini, napamet.
- Samostalno uvežbavanje zadate kompozicije.
- Samostalno čitanje nepoznatog notnog teksta.
- Učestvovanje učenika u radu orkestra, kamernih sastava i ostalih oblika grupnog muziciranja.
- Aktivno učešće u muzičkom životu sredine u kojoj živi.

VIOLINA

I ciklus (I, II i III razred)

I razred

(2 časa tedajno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Formiranje muzičko-slušnih predstava izražajnim pevanjem pesmica po sluhu.
- Početni rad na razvijanju muzičke fantazije, putem igre i priče.
- Upoznavanje sa instrumentom (usvajanje naziva delova instrumenta).
- Notno opismenjavanje.
- Postavka leve ruke i njeno prilagođavanje instrumentu sviranjem jednostavnih pesmica po sluhu (picikato).
- Postavka desne ruke i prilagođavanje vođenjem gudala na praznim žicama, promenom gudala i prelazima sa žice na žicu.
- Usvajanje osnovne podele gudala.
- Upoznavanje sa potezima detaše i legato.
- Rad na razvijanju muzičkog sluha.
- Rad na dobijanju zvuka, intonaciji, i ritmu.
- Usvajanje prve pozicije.
- Sviranje pesmica različitog karaktera.

ŠKOLE

- Lj. Stepanović: Violinska početnica
- D. Marković: Početna škola za violinu, I sveska
- Deneš, Reger i Nemet: Violina A Be Ce
- Lanji i Deneš: Škola za violinu I sveska
- Suzuki: Škola za violinu I
- Geza Silvai: Škola za violinu A, Be, Ce, De

KOMADI

- D. Marković: Mali komadi za violinu i klavir. I sveska
- Garlicki, Rodionov, Utkin i Fortunatov: Hrestomatija za I i II razred
- Fortunatov: Mladi violinista, I sveska
- Laslo Roša: Vragolan 1,2
- Laslo Roša: Dueti 1

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- tri durske lestvice sa trozvucima;

- dvadeset vežbica;
- deset malih komada pesmica.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica;
2. Jedna etida (ili kompozicija virtuoznih izvođačkih zahteva);
3. Dve kompozicije, po slobodnom izboru.

NAPOMENE

Smotre i obavezni javni nastupi ne podležu konvencionalnom, numeričkom načinu ocenjivanja. Njihova svrha je da omoguće javni uvid u proces učenikovog razvoja i napretka, kao i da budu neophodan poligon za učenikovo rano sticanje izvođačkog iskustva.

Školama se ostavlja mogućnost da u okvirima svojih školskih programa, propišu neki drugi vid ocenjivanja (usmeni ili pismeni komentar nastavnika ili grupe nastavnika, članova odgovarajuće komisije).

Učeniku je na smotri u toku školske godine dopušteno da svira iz nota, ali na obaveznim javnim nastupima i na smotri na kraju školske godine mora da svira napamet, jednako kao na svim ostalim javnim nastupima, smotrama i godišnjim ispitima, do kraja školovanja u osnovnoj muzičkoj školi.

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Dalji rad na razvoju muzičko-slušnih predstava putem izražajnog pevanja, sviranja po sluhu.
- Nastavak rada na razvijanju muzičke fantazije putem igre i priče.
- Upoznavanje sa značenjem najčešćih oznaka za tempo (*andante, moderato, allegro, presto...*).
- Upoznavanje sa relativnim trajanjem nota (celih, polovina, četvrtina, osmina i njima odgovarajućih pauza i triola) i značenjem punktiranja.
- Upoznavanje sa značenjem osnovnih dinamičkih oznaka (*piano, mezo forte, forte, diminuendo, crescendo...*).
- Usavršavanje veštine čitanja nota sa ciljem uspostavljanja trajne navike upražnjavanja ove aktivnosti tokom čitavog školovanja.
- Upoznavanje sa pojmom misaone celine (frazu).

ŠKOLE

- D. Marković: Početna škola za violinu I i II sveska
- Lanji i Deneš: Škola za violinu II sveska
- Suzuki: Škola za violinu I
- Gregorijan: Skale

- Geza Silvai: Škola za violinu De, E
- Geza Silvai: Žute stranice za violinu - III sveska "Osnove različitih poteza"
- Geza Silvai: Žute stranice za violinu - I sveska "Osnove različitih ritmova"

KOMADI

- D. Marković: Mali komadi za violinu i klavir, II sveska
- Garlicki, Rodionov, Utkin i Fortunatov: Hrestomatija za I i II razred
- Fortunatov: Mladi violinista. I sveska
- Laslo Roša: Vragolani II, IV, V, VI sveska
- Laslo Roša: Dueti 3

KONČERTINA

- S. Mah: Laki končertino
- P. Nikolić: Končertino Ge-dur
- Kihler: Končertino Ge-dur

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- četiri jednooktavne lestvice;
- šest etida sa različitim problematikom;
- četiri komada različitog karaktera.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica;
2. Jedna etida (ili kompozicija virtuoznih izvođačkih teškoća);
3. Dve kompozicije, po slobodnom izboru.

III razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Nastavak rada na razvoju muzičko-slušnih predstava usložnjavanjem teškoća savladanih u prethodnom razredu.
- Početak rada na postupku svesnog memorisanja muzičkog dela.

- Nastavak rada na razvijanju muzičke fantazije asocijativno podsticajnim razgovorima i buđenjem interesovanja za kreativno muzičko izražavanje.
- Početak formiranja predstave o umetnički lepom zvuku, tonsko objašnjenje "pevanja" na instrumentu.
- Dalje usavršavanje mogućnosti izvođačkog aparata.
- Proširivanje znanja o oznakama tempa, karaktera, dinamike i agogike.
- Početni rad na formiranju navike samostalnog vežbanja i principa jedinstva sluhovne od mehaničke komponente.

ŠKOLE

- D. Marković: Početna škola za violinu, II, III sveska
- Lanji i Deneš: Škola za violinu, III sveska
- Suzuki: Škola za violinu II
- Volfart: 60 etida za violinu, op. 45
- Garlicki, Rodionov i Fortunatov: Izabrane etide, I sveska - izbor
- Gregorijan: Skale
- Geza Silvai: Škola E, eF
- Geza Silvai: Žute stranice za violinu - III sveska "Osnove različitih poteza"
- Geza Silvai: Žute stranice za violinu - I sveska "Osnove različitih ritmova"
- Geza Silvai: Žute stranice za violinu - II sveska "Osnove različitih ritmova i ukrasa"

KOMADI

- D. Marković: Mali komadi za violinu i klavir, II sveska
- Garlicki, Rodionov, Utkin i Fortunatov: Hrestomatija za I i II razred
- Fortunatov: Mladi violinista, II sveska
- Laslo Roša: Vragolani VI, VII, III sveska
- Laslo Roša: Dueti 2

KONČERTINA

- Komarovski: Končertino Ge-dur
- Kihler: Končertino Ge-dur, II, III stav
- Riding: Končertino Ge-dur, De-dur, ha-mol
- Vivaldi (Felinski): Končertino Ge-dur

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- četiri lestvice kroz dve oktave i razlaganja po Gregorijanu;
- šest etida sa različitom problematikom;
- četiri komada različitog karaktera.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica kroz dve oktave sa razlaganjima po Gregorijanu;
2. Jedna etida odgovarajuće težine;
3. Dva komada različitog karaktera, varijacije ili koncertino.

II ciklus (IV, V i VI razred)

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Nastavak rada na razvoju muzičko-slušnih predstava daljim usložnjavanjem teškoća savladanih u prethodnom razredu.
- Nastavak rada na postupku svesnog memorisanja muzičkog dela.
- Nastavak rada na razvijanju muzičke fantazije podsticajnim razgovorima pojednostavljenog sadržaja, primerenog učenikovom uzrastu kao i ukazivanjem na analogije među umetničkim vrednostima dela iz raznih oblasti umetničkog izražavanja (književnosti, slikarstva, vajarstva, arhitekture...).
- Dalje usavršavanje efikasnosti izvođačkog aparata radom na kompozicijama složenijih tehničkih zahteva.
- Navikavanje na povremenu upotrebu metronoma u procesu vežbanja s insistiranjem na uviđanju suštinske razlike između muzičkih izražajnih sredstava metra i ritma, odnosno metričnog i ritmičnog sviranja.
- U potpunost znanja o oznakama tempa, karaktera, dinamike i agogike, u zavisnosti od oznaka na koje učenik nailazi tokom izučavanja propisanog godišnjeg repertoara.
- Kontinuiran rad na razvoju navike samostalnog vežbanja.

ŠKOLE

- D. Marković: Škola za violinu III
- Garlicki, Rodionov i Fortunatov: Izabrane etide III
- Volfart: 60 etida, op. 45
- Kajzer: 36 etida, op. 20, I sveska
- Gregorijan: Skale
- Geza Silvai: Škola za violinu F

- Geza Silvai: Žute stranice za violinu II, III

KOMADI

- D. Marković: Mali komadi za violinu i klavir, III sveska

- Baklanova: Sonatina Be-dur

- Fortunatov: Mladi violinista, II sveska

- Hrestomatija za III-IV razred

KONČERTINA

- A. Janšinov: Končertino op. 35

- Kihler: Končertino u stilu Vivaldija De-dur

- L. Portnof: Končertino a-mol

- Huber: Končertino Ef-dur

- Baklanova: Končertino de-mol

- Riding: Končertino Ge-dur

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- četiri durske dvooktavne lestvice u poziciji sa razlaganjima po Gregorijanu;

- osam etida sa različitom problematikom;

- četiri komada različitog karaktera;

- jedna velika forma: stav iz koncerta, končertina, sonate ili tema s varijacijama.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna dvooktavna lestvica u poziciji sa razlaganjima po Gregorijanu;

2. Dve etide sa različitom problematikom;

3. Jedna velika forma: stav iz koncerta ili tema s varijacijama.

V razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Kontinuirani rad na razvoju muzičke fantazije.

- Intenzivan rad na daljem razvoju mogućnosti izvođačkog aparata, putem savlađivanja svih vrsta tehničkih teškoća (u varijantama prilagođenim individualnim mogućnostima učenika).
- Kontinuirano upotpunjavanje znanja o oznakama tempa i karaktera, u zavisnosti od oznaka na koje učenik nailazi tokom izučavanja kompozicija iz zadatog godišnjeg repertoara.
- Stalno usvajanje novih znanja iz oblasti muzičke teorije (povezano sa kompozicijama koje učenik izučava u toku godine).
- Kontinuiran rad na razvoju navike samostalnog vežbanja.

ŠKOLE

- Garlicki, Rodionov i Fortunatov: Izbor etida, III sveska
- Volfart: 60 etida op. 45
- Kajzer: 36 etida op. 20, II sveska
- Mazas: Etide op. 36, I sveska
- Dont: Etide op. 37 - izbor
- Gregorijan: Skale

KOMADI

- Fortunatov: Mladi violinista, II sveska
- Garlicki, Rodionov i Fortunatov: Hrestomatija II
- Hrestomatija IV i V razred

VELIKE FORME

- A. Vivaldi: Koncert De-dur, I stav
- A. Vivaldi: Koncert Ge-dur, I stav
- A. Vivaldi: Koncert a-mol, I stav
- O. Riding: Koncert De-dur, op. 25
- O. Riding: Koncert Ge-dur, op. 24
- Komarovski: Koncert A-dur
- Dankla: Varijacije
- Baklanova: Varijacije
- A. Komarovski: Varijacije

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- dve dvooktavne durske i molske lestvice sa razlaganjima sa promenom pozicija po Gregorijanu;
- osam etida različite problematike;

- dva komada različitog karaktera;
- jedna velika forma: stav iz koncerta ili varijacije.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica kroz dve oktave sa promenom pozicija i razlaganjima po Gregorijanu;
2. Dve etide sa različitom problematikom;
3. Jedan stav koncerta.

VI razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Nastavak rada na tehnici svesnog memorisanja.
- Osposobljavanje učenika za samostalno razvijanje muzičke fantazije.
- Intenzivan rad na daljem usavršavanju efikasnosti izvođačkog aparata.
- Kontinuiran rad na razvoju navike samostalnog vežbanja.
- Kontinuirano upotpunjavanje znanja o oznakama tempa i karaktera, u zavisnosti od oznaka na koje učenik nailazi tokom izučavanja kompozicija iz zadatog godišnjeg repertoara.

ŠKOLA

- Kajzer: 36 etida za violinu op. 20, III sveska
- Mazas: Etide op. 36, I sveska
- Garlicki, Rodionov i Fortunatov: Izbor etida, III sveska
- Krojcer i Jampolski: Etide (početne etide)

KOMADI

- G. F. Teleman: Sarabanda i Gavota
- L. Bokerini: Menuet
- J. H. Fioko: *Allegro*
- A. Koreli: *Allegro De-dur*
- N. Rubinštajn: Preslica
- Hrestomatija za V i VI razred

- Mladi violinista III sveska

- Dankla: Varijacije

VELIKE FORME

- G. F. Teleman: Sonatine Ge-dur, E-dur, Ef-dur

- A. Koreli: Sonate A-dur, e-mol

- Z. Fibih: Sonatina de-mol

- A. Vivaldi: Koncert a-mol, II i III stav

- J. S. Bah: Koncert a-mol, I stav

- J. B. Akolaj: Koncert a-mol

- G. B. Vioti: Koncert op. 23, Ge-dur, I stav

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- dve trooktavne durske i molske lestvice sa razlaganjima po Gregorijanu;

- šest etida različite problematike;

- dva komada različitog karaktera;

- dve velike forme: stav iz koncerta i dva stava iz barokne sonate.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica kroz tri oktave sa razlaganjima po Gregorijanu;

2. Dve etide sa različitim problematikom;

3. Jedan komad;

4. Jedan stav koncerta.

PREPORUČENA LITERATURA ZA PRVI CIKLUS

Preporučena literatura nije obavezujuća niti je iscrpna i predlaže se kao podsetnik u kojem se mogu pronaći uporišta za samostalnu kreaciju u svakodnevnoj školskoj praksi i kao podsticaj za dalji razvoj profesionalnih ideja i postupaka.

- N. Baklanova: Prvi časovi, Moskva, 1977.

- Deneš, Reger i Nemet: Violina A Be Ce, Budimpešta, 1997.

- D. Marković: Neka uvek bude pesma, početna škola za violinu, Beograd 1975.

- D. Marković: Neka uvek bude pesma, 2. deo Beograd, 1975.

- D. Marković: Kolo oko sveta, 3. deo, Beograd, 1982.
- K. Rodionov: Početna škola za violinu, Moskva, 1972.
- Lanji i Deneš: Škola za violinu, I i II deo, Budimpešta, 1997.
- Fortunatov: Mladi violinista, I i II deo, Rostov, 1997.
- S. M. Šaljman: Postaću violinista, Lenjingrad, 1984.
- M. Garlickij: Korak po korak, Moskva, 1985.
- V. Jakubovskaja: Na vrh postupno, Sent-Petersburg, 1974.
- Stanko, Starjuk: Prvi koraci mladog violiniste, Kijev, 1984.
- Lj. Stepanović: Violinska početnica
- Stecenka i Tugovič: Violina, I razred, Kijev, 1980.
- V. Stecenka: Prve melodije, Kijev, 1960.
- K. I. Tahtadžiev: Violina 1, Kijev, 1991.
- Parhomenko i Zeljdis: Violina, Kijev, 1974.
- A. Grigorijan: Početna škola sviranja na violini, Moskva, 1991.
- Garlickij, Rodionov, Utkin i Fortunatov: Hrestomatija, I i II deo, Moskva, 1963.
- D. Marković: Mali komadi za violinu i klavir, I i II deo, Beograd, 1977.
- M. Ivanović: Od klasike do moderne, I i II deo, Beograd, 1972.
- Garlickij, Rodionov, Utkin i Fortunatov: Izbor etida za violinu za učenike I-III razreda
- Volfart: 60 etida za violinu, op. 45, Beograd, 1975.
- Kajzer: Etide za violinu op. 20, Beograd, 1975.
- Suzuki: Škola za violinu, Tokio, 1978.
- P. Nikolić: Končertino br. 1, Ge-dur
- S. Mah: Laki končertino
- O. Riding: Končertino ha-mol, Ge-dur
- A. Komarovski: Končertino Ge-dur
- G. F. Hendl: Varijacije A-dur
- A. Vivaldi: Koncert Ge-dur, I stav
- F. Kihler: Koncert Ge-dur, I stav
- N. Baklanova: Končertino, de-mol

PREPORUČENA LITERATURA ZA DRUGI CIKLUS

Preporučena literatura nije obavezujuća niti je iscrpna i predlaže se kao podsetnik u kojem se mogu pronaći uporišta za samostalnu kreaciju u svakodnevnoj školskoj praksi i kao podsticaj za dalji razvoj profesionalnih ideja i postupaka.

- Garlickij, Rodionov, Utkin i Fortunatov: Izbor etida za violinu za učenike III - V razreda
- Gregorijan Skale, Moskva 1973.
- Dont: Etide op. 37
- Krojcer: 42 etide Moskva, 1973.
- Mazas Etide op. 36 sv. 1,2
- Šradek: Vežbe sv. 1
- Garlickij, Rodionov, Utkin i Fortunatov: Hrestomatija, za 3, 4, 5, 6 razred, Moskva, 1963.
- Suzuki: Škola za violinu 4-8 sv., Tokio, 1978.
- Fortunatov: Mladi violinista, II, III deo, Rostov, 1997.
- Baklanova: Varijacije G dur
- Š. Dankla: Varijacije 1 (na temu Pačinija)
 - Varijacije 3 (na temu Belinija)
 - Varijacije 5 (na temu Vejglja)
 - Varijacije 6 (na temu Merkadantea)
 - Koncertni solo
- A. Koreli: Sonata e mol
 - Sonata de mol
 - Sonata A dur
- Martinu: Sonatina
- Ž. Akolaj: Koncert a mol
- A. Vivaldi: Koncert a mol
 - Koncert e mol
 - Koncert Ge dur
 - Koncert ge mol
- F. Zajc: Koncert 1
- A. Komarovski: Varijacije na rusku temu

Koncert 2

Koncert 1

- J. S. Bah: Koncert a mol

- Š. Berio: Baletske scene

Koncert a mol

- V. Stojanov: Končertino

- P. Hristoskov: Končertino

- V. Marković: Zbirka najzastupljenijih violinskih koncerata

VIOLA

I ciklus (I, II i III razred)

Od I do III razreda učenici viole rade po planu i programu za violinu, a od IV razreda počinje diferencijacija i učenici koji se opredele za violu rade po ovom programu.

II ciklus (IV, V i VI razred)

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Nastavak rada na razvoju muzičko-slušnih predstava daljim usložnjavanjem teškoća savladanih u prethodnom razredu.

- Nastavak rada na postupku svesnog memorisanja muzičkog dela.

- Nastavak rada na razvijanju muzičke fantazije podsticajnim razgovorima pojednostavljenog sadržaja, primerenog učenikovom uzrastu kao i ukazivanjem na analogije među umetničkim vrednostima dela iz raznih oblasti umetničkog izražavanja (književnosti, slikarstva, vajarstva, arhitekture...)

- Dalje usavršavanje efikasnosti izvođačkog aparata radom na kompozicijama složenijih tehničkih zahteva.

- Navikavanje na povremenu upotrebu metronoma u procesu vežbanja s insistiranjem na uviđanju suštinske razlike između muzičkih izražajnih sredstava metra i ritma, odnosno metričnog i ritmičnog sviranja.

- U potpunjavanje znanja o oznakama tempa, karakteru, dinamike i agogike, u zavisnosti od oznaka na koje učenik nailazi tokom izučavanja propisanog godišnjeg repertoara.

- Kontinuiran rad na razvoju navike samostalnog vežbanja.

ŠKOLE

- Gregorijan: Skale

- Hans Sit: Škola za violu (Peters)

- Volfart: Etide za violu (Peters)

- Marko Frank: Škola za violu
- A. B. Bruni: Škola za violu i etide
- H. Šradik: I sveska
- O. Ševčik: Op. 1, I sveska

KOMADI

- S. Grgić: Album za mlade violiniste
- Hrestomatija za violu (zbirka komada za violu, izdanje Moskva)

VELIKE FORME

- Vivaldi: Koncert Ce-dur
- Telemann: Koncert De-dur
- Odgovarajuća končertina i koncerti za violinu napisani u alt ključu (transkripcije)

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- četiri dvooktavne lestvice sa trozvucima i tehničke vežbe;
- osam etida;
- četiri komada;
- jedan koncert ili končertino odgovarajuće tehničke težine.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica sa potezima i trozvucima;
2. Jedna etida;
3. Jedan komad;
4. Velika forma: koncert ili končertino (I ili II i III stav).

Ispitni program se izvodi napamet.

V razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Kontinuirani rad na razvoju muzičke fantazije.

- Intenzivan rad na daljem razvoju mogućnosti izvođačkog aparata, putem savlađivanja svih vrsta tehničkih teškoća (u varijantama prilagođenim individualnim mogućnostima učenika).
- Kontinuirano upotpunjavanje znanja o oznakama tempa i karaktera, u zavisnosti od oznaka na koje učenik nailazi tokom izučavanja kompozicija iz zadatog godišnjeg repertoara.
- Stalno usvajanje novih znanja iz oblasti muzičke teorije (povezano sa kompozicijama koje učenik izučava u toku godine).
- Kontinuiran rad na razvoju navike samostalnog vežbanja.

ŠKOLE

- Frank Marko: Škola za violu
- Hans Sit: Škola za violu (Peters)
- M. Garlicki, K. Fortunatov i K. Rodionov: Izabrane etide, II sveska
- F. Henrik: Škola za violu (Šot)
- H. E. Kaizer: Škola za violu
- Dejan Marković: IV sveska
- O. Ševčik: Op. 2, I sveska
- O. Ševčik: Op. 1, I sveska - izbor
- H. Šradik: I sveska - izbor

KOMADI

- M. Ivanović: Od pretklasike do moderne
- M. Garlicki, K. Fortunatov i K. Rodionov: Hrestomatija, II sveska
- S. Grgić: Album za mlade violiniste
- Minijature za violu (PVM Krakov)
- Zbornik komada za violu (FMU)
- Odgovarajuća literatura za violinu napisana u alt ključu

VELIKE FORME

- G. F. Teleman: Sonata De-dur, A-dur, a-mol, de-mol, Ce-mol
- G. F. Teleman: Sonatina A-dur i De-dur
- A. Vivaldi: 6 sonata za violončelo
- A. Vivaldi: Koncert u De-duru, Ge-duru i a-molu - transkripcije za violu
- Treksler: Sonata
- C. F. Zelter: Koncert

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- četiri dvooktavne lestvice sa trozvucima i septakordima od I do VI pozicije;
- osam etida;
- četiri komada;
- dve velike forme: končertino, koncert I ili II i III stav, sonate, pretklasične sonate, varijacije.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica sa potezima i trozvucima;
2. Jedna etida;
3. Jedan komad;
4. Jedna velika forma - koncert I ili II i III stav ili varijacije, ili dva stava pretklasične sonate.

Ispitni program se izvodi napamet.

VI razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Nastavak rada na tehnici svesnog memorisanja.
- Osposobljavanje učenika za samostalno razvijanje muzičke fantazije.
- Intenzivan rad na daljem usavršavanju efikasnosti izvođačkog aparata.
- Kontinuiran rad na razvoju navike samostalnog vežbanja.
- Kontinuirano upotpunjavanje znanja o oznakama tempa i karaktera, u zavisnosti od oznaka na koje učenik nailazi tokom izučavanja kompozicija iz zadatog godišnjeg repertoara.

LESTVICE

- A. Mac, K. Fleš, Galimijan

ŠKOLE

- F. Herman: Škola (Peters)
- O. Ševčik: Op. 2, I sveska
- O. Ševčik: Op. 1, I sveska
- O. Ševčik: Op. 3, I sveska

- O. Ševčík: Op. 8, I sveska
- O. Ševčík: Op. 9, I sveska
- H. Sit: Etide u dohvatima op. 32
- H. Šradik: I sveska - izbor
- R. Krojcer: Etide, op. 1-5
- F. Mazas: I sveska

KOMADI

- Zbirka pedagoških repertoara za violinu i klavir (Moskva)
- Komadi za violinu (Sofija)
- Minijature za violu (Krakov)
- S. Grgić: Album za mlade violiniste
- Klasični komadi I i II (Peters)
- M. Ivanović: Od pretklasike do moderne
- Telemann: Tema sa varijacijama
- Bokerini: Menuet
- B. Marčelo: *Grave* i *allegro*
- Mozart: Sanje, Žiga
- F. Šubert: Balada
- B. Bartok: Balada
- B. Bartok: Veče na selu
- K. M. Veber: Serenada
- F. List: Romansa
- J. Hajdn: Menuet

VELIKE FORME

- Koreli: Sonata A-dur i e-mol
- G. F. Telemann: Sonata Ge-dur, E-dur i Ef-dur
- A. Vitalov: Koncert u E-duru, a-molu i ge-molu
- G. F. Telemann: Koncert u Ge-duru
- G. F. Telemann: Koncert za dve viole

- J. Handoškin: Koncert
- O. Gerster: Koncert
- V. Flekton: Sonata
- Lokateli: Sonata

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- pet lestvica kroz tri oktave sa trozvucima, četvorozvucima i dvohvatima
- terce, sekste, oktave;
- šest etida;
- četiri komada;- dve velike forme.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Trooktavna lestvica sa potezima trozvucima, četvorozvucima i dvozvucima - do V pozicije;
2. Dve etide;
3. Jedan komad;
4. Jedna velika forma: koncert I ili II i III stav ili sonata u celini.

Ispitni program se izvodi napamet.

PREPORUČENA LITERATURA

Preporučena literatura nije obavezujuća, niti je iscrpna i predlaže se kao podsetnik u kojem se mogu pronaći uporišta za samostalnu kreaciju u svakodnevnoj školskoj praksi i kao podsticaj za dalji razvoj profesionalnih ideja i postupaka.

- A. Nienski: Škola za violu, I i II deo
- M. Frank: Etide za početnike
- Volfart: 60 etida za violu
- A. B. Bruni: Početna škola za violu
- S. Grgić: Izbor komada za početnike
- N. Baklanova: Prvi časovi, Moskva, 1977.
- Deneš, Reger i Nemet: Violina A Be Ce, Budimpešta, 1997.
- D. Marković: Škola za violinu, I, II i III deo, Beograd, 1975.
- K. Radionov: Početna škola za violinu, Moskva, 1972.

- Lanji i Deneš: Škola za violinu, I, II deo, Budimpešta, 1997.
- Fortunatov: Mladi violinista, I, II deo, Rostov, 1997.
- S. M. Šaljman: Postaću violinista, Lenjingrad, 1984.
- A. Grigorijan: Početna škola sviranja na violini, Moskva, 1991.
- Garlickij, Rodionov, Utkin i Fortunatov: Hrestomatija, I i II deo, Moskva, 1963.
- D. Marković: Mali komadi za violinu i klavir, I i II deo, Beograd, 1977.
- M. Ivanović: Od klasike do moderne, I i II deo, Beograd, 1972.
- Garlickij, Rodionov, Utkin i Fortunatov: Izabrane etide, Moskva 1963.
- Volfart: 60 etida za violinu, op. 45, Beograd, 1975.
- Kajzer: Etide za violinu, op. 20, Beograd, 1975.
- Suzuki: Škola za violinu, Tokio, 1978.
- P. Nikolić: Končertino br. 1, Ge-dur
- S. Mah: Laki končertino
- O. Riding: Končertino ha-mol i Ge-dur
- A. Komarovski: Končertino Ge-dur
- G. F. Hendl: Varijacije A-dur

VIOLONČELO

I ciklus (I, II i III razred)

I razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Formiranje muzičko-slušnih predstava izražajnim pevanjem pesmica po sluhu.
- Početni rad na razvijanju muzičke fantazije, putem igre i priče.
- Upoznavanje sa instrumentom (usvajanje naziva delova instrumenta).
- Notno opismenjavanje.
- Postavljanje desne ruke i upoznavanje osnovnih poteza.
- Postavljanje leve ruke.
- Usvajanje osnovne podele gudala.
- Upoznavanje sa potezima detaše i legato.

- Rad na razvijanju muzičkog sluha.
- Rad na dobijanju zvuka, intonaciji, i ritmu.

TEHNIKA

- Skale i trozvuci: Ce, Ge, De i Ef-dur u jednoj oktavi.
- Ce-dur kroz dve oktave.
- Vežbe za razvoj motorike prstiju leve ruke.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- deset kratkih etida sa primenom osnovnih poteza i ritmičkih figura;
- deset kratkih pesmica uz pratnju klavira.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica i trozvuk;
2. Jedna etida (ili kompozicija virtuoznih izvođačkih zahteva);
3. Dve kompozicije, po slobodnom izboru.

NAPOMENE

Smotre i obavezni javni nastupi ne podležu konvencionalnom, numeričkom načinu ocenjivanja. Njihova svrha je da omoguće javni uvid u kvalitet nastavnikovog rada i proces učenikovog razvoja i napretka, kao i da budu neophodan poligon za učenikovo rano sticanje izvođačkog iskustva.

Školama se ostavlja mogućnost da, u okvirima svojih školskih programa, propišu neki drugi vid ocenjivanja (usmeni ili pismeni komentar nastavnika ili grupe nastavnika, članova odgovarajuće komisije).

Učeniku je na smotri u toku školske godine dopušteno da svira iz nota, ali na obaveznim javnim nastupima i na smotri na kraju školske godine mora da svira napamet, jednako kao na svim ostalim javnim nastupima, smotrama i godišnjim ispitima, do kraja školovanja u osnovnoj muzičkoj školi.

LITERATURA

- M. Simić: Izbor etida za I godinu
- I. Marderovski: Prvi časovi violončela
- Sato: Čelo škola, I sveska
- F. Antal: Prva sveska
- Gardijan: Škola za violončelo, I sveska
- Pejšik: Abeceda violončela
- Hrestomatija I-IV razreda

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Dalji rad na razvoju muzičko-slušnih predstava putem izražajnog pevanja, sviranja po sluhu.
- Nastavak rada na razvijanju muzičke fantazije putem igre i priče.
- Upoznavanje sa značenjem najčešćih oznaka za tempo (*andante, moderato, allegro, presto...*).
- Upoznavanje sa relativnim trajanjem nota (celih, polovina, četvrtina, osmina i njima odgovarajućih pauza i triola) i značenjem punktiranja.
- Upoznavanje sa značenjem osnovnih dinamičkih oznaka (*piano, mezo forte, forte, diminuendo, crescendo...*).
- Usavršavanje veštine čitanja nota sa ciljem uspostavljanja trajne navike upražnjavanja ove aktivnosti tokom čitavog školovanja.
- Upoznavanje sa pojmom misaone celine (frazu).

TEHNIKA

- Otvoreni stav I pozicije naniže i naviše.
- Zatvoreni stav IV pozicije.
- Skale, trozvuci i potezi (Be-dur, Es-dur, A-dur, ge-mol): De-dur, Ge-dur, dve oktave.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- deset etida različitog karaktera tehnike;
- deset komada različitog muzičkog sadržaja sa klavirom;
- lakša končertina, koncerti, sonate, sonatine, varijacije.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

Smotra (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica sa trozvukom;
2. Jedna etida (ili kompozicija virtuoznih izvođačkih teškoća);
3. Dve kompozicije, po slobodnom izboru.

LITERATURA

- Simić: Izbor etida, II sveska
- I. Marderovski: Izbor etida
- Sato: Čelo škola, II sveska

- R. Mac: 25 etida
- F. Antal: II sveska
- Gardijan: II sveska
- Pejšik: Abeceda violončela, II sveska
- Hrestomatija
- S. Li: 40 lakih etida
- A. Vivaldi: Končertino Ce-dur
- Volčkov: Varijacije

III razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Nastavak rada na razvoju muzičko-slušnih predstava usložnjavanjem teškoća savladanih u prethodnom razredu.
- Početak rada na postupku svesnog memorisanja muzičkog dela.
- Nastavak rada na razvijanju muzičke fantazije asocijativno podsticajnim razgovorima i buđenjem interesovanja za kreativno muzičko izražavanje.
- Početak formiranja predstave o umetnički lepom zvuku, tonsko objašnjenje "pevanja" na instrumentu.
- Dalje usavršavanje mogućnosti izvođačkog aparata.
- Proširivanje znanja o oznakama tempa, karaktera, dinamike i agogike.
- Početni rad na formiranju navike samostalnog vežbanja i principa jedinstva sluhovne od mehaničke komponente.

TEHNIKA

- Skale, trozvuci, potezi, razložene terce u obimu dve oktave.
- II i III pozicija, zatvoreni i otvoreni položaj, polupozicija.
- Vežbe za motoriku prstiju, primenjivati vibrato.
- Kosman triler vežbe, Fejar vežbe za motoriku.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- osam etida različitog karaktera;
- tri komada uz pratnju klavira;
- končertino ili koncert, sonata ili sonatina, varijacije.

LITERATURA

- Simić: III sveska
- S. Li: 40 lakih etida
- F. Antal: Hrestomatija, III sveska
- Docauer: 113 etida
- Šoma: Izbor etida

VELIKE FORME

- Končertina i koncerti: Vivaldi: Ce-dur; Breval: Ce-dur ili De-dur
- Sonate: Romberg: e-mol ili Ef-dur; Huk: Ge-dur; Breval: Ce-dur.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Skala sa trozvukom i potezima (minimum 3 poteza);
2. Dve etide različitog karaktera;
3. Komad sa klavirom ili II i III stav končertina, koncerta, sonate, sonatine, varijacije.

II ciklus (IV, V i VI razred)

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Nastavak rada na razvoju muzičko-slušnih predstava daljim usložnjavanjem teškoća savladanih u prethodnom razredu.
- Nastavak rada na postupku svesnog memorisanja muzičkog dela.
- Nastavak rada na razvijanju muzičke fantazije podsticajnim razgovorima pojednostavljenog sadržaja, primerenog učenikovom uzrastu kao i ukazivanjem na analogije među umetničkim vrednostima dela iz raznih oblasti umetničkog izražavanja (književnosti, slikarstva, vajarstva, arhitekture...).
- Dalje usavršavanje efikasnosti izvođačkog aparata radom na kompozicijama složenijih tehničkih zahteva.
- Navikavanje na povremenu upotrebu metronoma u procesu vežbanja s insistiranjem na uviđanju suštinske razlike između muzičkih izražajnih sredstava metra i ritma, odnosno metričnog i ritmičnog sviranja.
- U potpunjavanje znanja o oznakama tempa, karaktera, dinamike i agogike, u zavisnosti od oznaka na koje učenik nailazi tokom izučavanja propisanog godišnjeg repertoara.
- Kontinuiran rad na razvoju navike samostalnog vežbanja.

VEŽBE

Skale, trozvuci, potezi, razložene terce u obimu do 3 oktave.

Kosman triler vežbe.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- osam etida različitog karaktera;
- tri komada uz pratnju klavira;
- Končertino ili koncert, sonata ili sonatina, varijacije.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Skala sa trozvukom i potezima (minimum 5 poteza).
2. Dve etide različitog karaktera.
3. Komad sa klavirom ili II i III stav končertina, koncerta, sonate, sonatine, varijacije, ili dva stava barokne sonate (izvodi se napamet).

LITERATURA

- Simić: IV sveska
- F. Antal: IV sveska
- I. Marderovski: Izbor etida
- Docauer: 113 etida
- Šoma: Izbor etida
- Hrestomatija
- S. Li: Melodijske etide
- Končertina, koncerti: Breval: Ef-dur ili Ge-dur ili A-dur; Bodio: Ce-dur
- Sonate: Vivaldi: e-mol ili a-mol; Jordan: Varijacije a-mol

V razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Kontinuirani rad na razvoju muzičke fantazije.
- Intenzivan rad na daljem razvoju mogućnosti izvođačkog aparata, putem savlađivanja svih vrsta tehničkih teškoća (u varijantama prilagođenim individualnim mogućnostima učenika).
- Kontinuirano upotpunjavanje znanja o oznakama tempa i karaktera, u zavisnosti od oznaka na koje učenik nailazi tokom izučavanja kompozicija iz zadatog godišnjeg repertoara.

- Stalno usvajanje novih znanja iz oblasti muzičke teorije (povezano sa kompozicijama koje učenik izučava u toku godine).
- Kontinuiran rad na razvoju navike samostalnog vežbanja.

VEŽBE

- Skale, trozvuci, potezi, razložene terce u obimu do tri oktave.
- Kosman triler vežbe.
- Terce, sekste u obimu dve oktave.
- Štarker: Vežbe za levu ruku.
- Ševčik: 40 varijacija za desnu ruku.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- šest etida različitog karaktera;
- dva komada uz pratnju klavira;
- končertino ili koncert, sonata ili sonatina, varijacije.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Skala - durska ili molska kroz tri oktave, trozvuci, potezi;
2. Dve etide različitog tipa tehnike;
3. Komad uz pratnju klavira;
4. Dva stava baroknea sonate;
5. Končertino, koncert I ili II i III stav, ili varijacije ili sonata ili sonatina. (izvodi se napamet)

LITERATURA

- Simić: V sveska
- F. Antal: V sveska
- I. Marderovski: Izbor etida
- Docauer: 113 etida
- Merk: Hrestomatija, etide
- S. Li: Melodijske etide
- Končertina, koncerti: Breval: Ef-dur ili A-dur: Bodio: Ce-dur; Zokarini: De-dur ili A- dur; Vivaldi: a-mol.

- Sonate: Vivaldi: e-mol ili a-mol; Marčelo: Ef-dur ili e-mol; Romberg: Be-dur; Jordan: Varijacije a-mol.

VI razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Nastavak rada na tehnici svesnog memorisanja.
- Osposobljavanje učenika za samostalno razvijanje muzičke fantazije.
- Intenzivan rad na daljem usavršavanju efikasnosti izvođačkog aparata.
- Kontinuiran rad na razvoju navike samostalnog vežbanja.
- Kontinuirano upotpunjavanje znanja o oznakama tempa i karaktera, u zavisnosti od oznaka na koje učenik nailazi tokom izučavanja kompozicija iz zadanog godišnjeg repertoara.

VEŽBE

- Skale, trozvuci, potezi, razložene terce u obimu do tri oktave.
- Kosman: triler vežbe, dvoglasni.
- Fejar: Vežbe za palac poziciju, br. 24, 25 i 26.
- Terce, sekste u obimu tri oktave.
- Štarker: Vežbe za levu ruku.
- Ševčik: 40 varijacija za desnu ruku.
- R. Mac: Osnovi palčanika

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- šest etida različitog karaktera;
- dva komada uz pratnju klavira različitog karaktera;
- Končertino ili koncert, sonata ili sonatina, varijacije;
- Bah: I svita za solo violončelo (3 stava, Menuet I i II, Kuranta, Žiga).

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Skala - durska ili molska kroz tri oktave, trozvuci, potezi;
2. Terce i sekste kroz dve oktave;
3. Jedna etida;

4. Bah: jedan stav;
5. Komad uz pratnju klavira;
6. Barokna sonata, dva stava;
7. Končertino ili koncert - I ili II i III stav, ili varijacije, ili sonata, ili sonatina. (izvodi se napamet)

LITERATURA

- Simić: VI sveska
- F. Antal: VI sveska
- I. Marderovski: Izbor etida
- Docauer: 113 etida
- Merk: Hrestomatija, etide
- S. Li: Melodijske etide
- Gricmaher: I sveska etida
- Franšom: 12 etida
- Bah: Solo svita, br. 1 Ge-dur
- Končertina, koncerti: Brevai: De-dur ili Ge-dur; Bodio: Ce-dur; Zokarini: de-mol; Vivaldi: De-dur; Klengel: Ce-dur, Ge-dur ili a-mol; Štamić: Ce-dur; Nelk: De-dur, - Golterman: Ge-dur.
- Sonate: Vivaldi: Ef-dur ili De-dur; Marčelo: Ge-dur; Samartini: Ge-dur; Dipor: Ge-dur; Vanhal: Varijacije Ce-dur.

PREPORUČENA LITERATURA ZA PRVI CIKLUS

Preporučena literatura nije obavezujuća, niti je iscrpna i predlaže se kao podsetnik u kojem se mogu pronaći uporišta za samostalnu kreaciju u svakodnevnoj školskoj praksi i kao podsticaj za dalji razvoj profesionalnih ideja i postupaka.

- L. Marderovski: Časovi sviranja na violončelu, Moskva 1970.
- Friš Antal: Škola za violončelo I, II, III Budimpešta, 1971.
- Sapožnjikov: Škola za violončelo, Moskva, 1965.
- Gabor Gardijan: Škola za violončelo, Budimpešta, 1993.
- A. Pejčšik: Violončelo A Be Ce, Budimpešta, 1996.
- Suzuki: Škola za violončelo, Tokio, 1978.
- M. Simić: Izbor etida I, II, III Beograd, 1967.
- Sebastijan Li: 40 etida, op. 70, Moskva, 1966.
- Hrestomatija za violončelo I, II, III
- A. Pejčšik: Muzika za violončelo, I, II, III Budimpešta, 1994.

- R. Mac: Prve godine violončela, Zagreb, 1970.
- R. Mac: Za mlade ruke (54 kratke etide), Zagreb, 1972.
- N. Baklanova: Metodske vežbe za promenu pozicija
- R. Mac: Mladi čelist, Zagreb, 1978.
- R. Mac: 25 etida za violončelo

PREPORUČENA LITERATURA ZA DRUGI CIKLUS

- Gricmoler: Etide za violončelo, prva sveska
- S. Li: Etide za violončelo, op. 70, Moskva, 1966.
- R. Mac: 30 etida za solo violončelo
- Docauer: 113 etida za violončelo Zagreb, 1950.
- R. Mac: 21 etida na palčaniku, Zagreb, 1954.
- O. Ševčik: Kompozicije za violončelo
- R. Mac: 54 kratke etida, Zagreb, 1975.
- Z. Jordanov: Violončelova tehnika za levu ruku 1. i 2, Sofija 1977.
- F. Antal: Škola za violončelo, Budimpešta 1971.
- Suzuki: Škola za violončelo, Tokio, 1978.
- N. Baklanova: Metodske vežbe za promenu pozicije
- Hrestomatija IV, V, VI
- A. Pejtsšik: A, Be, Ce, Budimpešta, 1996.
- G. Gardijan: Škola za violončelo, Budimpešta, 1971.
- L. Marderovski: Škola za violončelo, Moskva, 1990.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA GUDAČKIH INSTRUMENATA

(violina, viola, violončelo)

Obrazovanje i vaspitanje učenika muzike je izrazito zahtevan i odgovoran posao. Podrazumeva se da onaj koji se njime bavi, pored odgovarajućeg profesionalnog znanja i iskustva treba da, svakako, poseduje još i dosta širok uvid u osnovne principe i zakonitosti razvojne psihologije.

Budući da je, naročito u okvirima individualne nastave, nastavni proces snažno obeležen fenomenom transfera, nastavnik, u funkciji "trećeg roditelja", predstavlja važnu identifikacionu figuru, u presudnoj meri odgovornu za muzičku, a znatnim delom i ličnu sudbinu svog učenika. Ovakva odgovornost obavezuje nastavnika na osnovno upoznavanje učenikovog porodičnog okruženja (pre svega, intenziteta i karaktera roditeljske podrške učenikovom muzičkom školovanju i nivoa njihovih očekivanja), jednako kao i uslova u kojima učenik živi (naročito kvaliteta instrumenta na kojem vežba ili mogućnosti nabavke instrumenta, ukoliko ga učenik ne poseduje). Opskrbljen podacima ove vrste, nastavnik će biti u stanju da preciznije proceni učenikovu ličnost, posebno njegovu muzičku motivaciju i njegove razvojne kapacitete te da, na osnovu takve procene, kreira nastavno-vaspiti tretman, kojim će učenika dovesti do optimalnog ostvarenja njegovog individualnog potencijala.

Nije potrebno naglašavati u kojoj meri nastavnikov stav prema učeniku valja da bude obeležen naklonošću, toplinom, saosećanjem, razumevanjem, podrškom, ohrabrenjem i poštovanjem.

Pošto je primarna nastavnikova uloga da neguje učenikov talenat, to neizbežno ograničava njegov kritičizam na veoma usko područje krajnje neophodnosti - jedino u kojem se on može smatrati konstruktivnim.

Od nastavnika se očekuje da se redovno, savesno priprema za časove i pažljivo prati i planira razvoj svakog svog pojedinog učenika. Ova priprema obuhvata čitav spektar aktivnosti - od detaljnog proučavanja kompozicija sa učenikovog repertoara (analitičkim prosviravanjem ili, eventualno, pripremanjem za izvođenje na podijumu), preko upoređivanja različitih izdanja i dopunjavanja odabranih redakcija, do kontinuiranog vođenja obimne evidencije o učenikovom radu i napretku.

Pretpostavka je da će dobar nastavnik uvek imati na umu kompleksnost i sveobuhvatnost procesa muzičke nastave i da ove njene važne strane nikad neće zapostavljati radi pukog usavršavanja isključivo zanatske komponente učenikovog sviranja. To znači da će se on, tokom čitavog perioda učenikovog rada na odabranom delu, truditi da mu prenese, ne samo svoje znanje o prsturedu, tehničkim postupcima i izvođačkim izražajnim sredstvima neophodnim za primereno izvođenje dela, nego i određen broj suštinski važnih informacija o autoru dela, istorijskoj epohi kojoj pripada i specifičnim osobinama samog dela (obliku u kojem je napisano, melodijskim, ritmičkim, harmonskim i kontrapunktskim pojedinostima koje ga karakterišu, emotivnoj, poetskoj, psihološkoj ili filozofskoj pozadini njegove umetničke predstave i njegovoj estetskoj vrednosti).

Kvalitet prvog i nekolicine narednih časova (pedagoška praksa ovo potvrđuje) najčešće presudno utiče na dalji razvoj učenikovog interesovanja za muziku. Nastavniku se, iz tog razloga, preporučuje da posveti povišenu pažnju ovoj problematici, iznalaženjem i praktičnom primenom najpodsticajnijih i najinspirativnijih mogućih nastavnih metoda. Preporučuju se velika umerenost i oprez u organizovanju učenikovih takmičarskih aktivnosti. Obazriv nastavnik neće dopustiti da učenikova motivacija vremenom postane isključivo takmičarski obojena, jednako kao što neće upasti u opasnu zamku vrednovanja rezultata sopstvenog rada brojem nagrada i priznanja koje njegovi učenici osvajaju.

Ravnopravan tretman svih učenika u klasi nastavnik ne sme, ni na kakav način i ni pod kakvim uslovima, da dovede u pitanje. Bilo kakav diskriminatorni stav u odnosu na stepen muzičke obdarenosti ili neko drugo učenikovo individualno svojstvo smatra se pedagoški i moralno nedopustivim.

Savestan nastavnik će, razume se, obazrivim, introspektivno-analitičkim pristupom problematici individualnog nastavnog procesa pažljivo štiti učenika od razvojno pogubnog projektovanja sopstvenih ambicija.

Jedna od najvažnijih potvrda njegove ispravne pedagoške pozicije biće uporan rad na sopstvenom usavršavanju - povremenim učenjem novih dela, sticanjem dodatnih uvida u oblast gudačke literature, čestim odlascima na koncerte, praćenjem aktuelnih zbivanja u svetskoj diskografiji, javnim nastupanjem, periodičnim obnavljanjem teorijskog znanja, čitanjem metodološke, pedagoške i psihološke literature, stalnim dopunjavanjem ličnog obrazovanja i proširivanjem svog kulturnog i duhovnog horizonta.

ŽIČANI INSTRUMENTI

(gitara, tambura E-prim, tambura A-bas prim, mandolina, harfa)

GITARA

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje muzikom na nivou osnovnoškolskog znanja i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Uspostavljanje međusobnog poverenja između nastavnika i učenika.
- Formiranje unutrašnjih sluhovnih muzičkih predstava i usvajanje osnovnih elemenata muzičke pismenosti.
- Ovladavanje osnovnom tehnikom sviranja u skladu sa individualnim, anatomskim, psiho-fizičkim i umetničkim mogućnostima učenika.
- Razvijanje kritičkog odnosa prema osnovnim elementima muzičkog izvođenja.

- Usmeravanje učenika za samostalno bavljenje instrumentom (formiranje radnih navika).
- Osposobljavanje učenika za nastavak školovanja.
- Razvijanje muzičke pismenosti.
- Ovladavanje osnovnim akordima i njihova primena kroz pozicije na instrumentu.
- Ovladavanje specifičnim oznakama vezanim za instrument.
- Sviranje lestvica zaključno sa devetom pozicijom koristeći osnovne tehnike, kao i osnovne prstorede (i m, a m i, p i).
- Izvođenje kombinacija arpeđa (p i m a, p a m i...).
- Korišćenje velikog i malog barea.
- Korišćenje jednostrukog i višestrukog legato.
- Izvođenje svih ukrasa (od predudara do trilera).
- Razvijanje sposobnosti uočavanja harmonskih promena u toku sviranja.
- Prepoznavanje: motiva, fraze, rečenice, dvodelne i trodelne pesme, varijacija, sonatnog oblika.

I ciklus (I, II i III razred)

I razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Pevanje pesama za decu uz profesorovu pratnju na gitari radi što prirodnijeg uvođenja đaka u muziku i učvršćivanja muzičke memorije, ritma i melodike.
- Upoznavanje đaka sa osnovnim delovima instrumenta, pravilnim sedenjem i pravilnim položajem obe ruke.
- Početak kontinuiranog rada na muzičkom opismenjavanju deteta koje mora da obuhvati osnovne ritmičke vrednosti (počev od cele note, pa sve do šesnaestina, triola, sinkopa i punktiranih nota) jer se sve one sreću već u kompozicijama za I razred, zatim abecedna imena nota, sistem povisilica, snizilica i razrešilica kao pojam takta i mere uključujući i dvo, tro i šestoosminski takt.
- Jednostavno objašnjenje pojma muzičke fraze.
- Sviranje tonova apojando tehnikom (prvo na praznim žicama, potom u kraćim lestvičnim kretanjima) i tirando tehnikom (simultani akordi i arpeđa).
- Savladavanje najmanje jedne lestvice u okviru prve pozicije.
- Uvod u polifoniju preko vrlo jednostavnih kanona i imitacija.
- Zahtevi za najjednostavnijim dinamičkim kontrastima (forte - piano) i najjednostavnijim promenama boje, a sve u pokušaju da se ostvari jednostavan muzički izraz na kome treba insistirati od početka.

LITERATURA

- J. Jovičić: Škola za gitaru, I deo

- J. Jovičić: Početnica za gitaru
- J. Jovičić: Izbor lakih etida za gitaru - dodatak prvom delu Škole
- M. Dujmović: Čarobni svet gitare
- V. Andre: Zbirka kompozicija za gitaru
- S. Prek: Početnica za gitaru i Škola za gitaru, I deo
- Šira literatura po izboru nastavnika, a u skladu sa programom

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- četiri lestvice u prvoj poziciji;
- četiri etide;
- tri komada.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica;
2. Jedna etida (ili kompozicija virtuosnih izvođačkih zahteva);
3. Dve kompozicije, po slobodnom izboru.

NAPOMENE

Smotre i obavezni javni nastupi ne podležu konvencionalnom, numeričkom načinu ocenjivanja. Njihova svrha je da omoguće javni uvid u kvalitet nastavnikovog rada i proces učenikovog razvoja i napretka, kao i da budu neophodan poligon za učenikovo rano sticanje izvođačkog iskustva.

Školama se ostavlja mogućnost da, u okvirima svojih školskih programa, propišu neki drugi vid ocenjivanja (usmeni ili pismeni komentar nastavnika ili grupe nastavnika, članova odgovarajuće komisije).

Učeniku je na smotri u toku školske godine dopušteno da svira iz nota, ali na obaveznim javnim nastupima i na smotri na kraju školske godine mora da svira napamet, jednako kao na svim ostalim javnim nastupima, smotrama i godišnjim ispitima, do kraja školovanja u osnovnoj muzičkoj školi.

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Dalje učvršćivanje tehničkih elemenata naučenih i I razredu kroz komade, etide i vežbe koje moraju biti nešto složenije i duže od onih iz I razreda.
- Kompletno upoznavanje svih nota na svim žicama, zaključno sa petom pozicijom.
- Savladavanje osnovnih durskih i moltskih akorada u prvim pozicijama.

- Rad na durskim i molskim lestvicama do petog polja, uz objašnjenje promene pozicije.
- Postavka malog barea.
- Nastavak težnje za postizanjem muzičkog izraza uz upotrebu dinamike (forte, fortissimo, piano, pianissimo), boja (ordinare, tasto, pontičelo).
- Jednostavno objašnjenje najosnovnijih elemenata muzičke forme - dvotakt, trotakt, motiv.

LITERATURA

1. J. Jovičić: Škola za gitaru, I i II deo
2. J. Jovičić: Izbor lakih etida za gitaru
3. V. Andre: Zbirka kompozicija za klasičnu gitaru
4. H. Sagreras: Lekcije za gitaru
5. Šira literatura po izboru nastavnika

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- četiri lestvice;
- četiri etide;
- tri komada.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica;
2. Jedna etida (ili kompozicija virtuosnih izvođačkih teškoća);
3. Dve kompozicije, po slobodnom izboru.

III razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznavanje hvataljke zaključno sa sedmom pozicijom kroz vežbanje pozicionih vežbi za četvrtu, petu i sedmu poziciju.
- Uvođenje tipskih dvooktavnih lestvica u novim pozicijama sa detaljnim obrazloženjem promene pozicije i početkom rada na ritmičkim varijantama.
- Sviranje lestvičnih intervala u sporom tempu.
- Postavljanje tehnike vibrata.
- Rad na postavci velikog bare hvata.

- Rad na odvajanju melodije i pratnje pomoću različite dinamike i različitih vrsta udara.
- Jednostavna analiza kompozicija koje se rade uz obrazloženje karaktera.

LITERATURA

- J. Jovičić: Škola za gitaru, II deo
- H. Sagreras: Lekcije za gitaru
- V. Andre: Zbirka kompozicija za gitaru
- D. Bogdanović: Šest dečjih komada
- Šira literatura po izboru nastavnika

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- četiri lestvice;
- četiri etide;
- tri komada.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Lestvica sa kadencom i intervalima;
2. Etida;
3. Dva komada.

II ciklus (IV, V i VI razred)

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Dalje upotpunjavanje i razvijanje sposobnosti učenika u okviru sadržaja programa.
- Postavka legato tehnike za levu ruku.
- Dalji rad i usavršavanje dvooktavnih lestvica i intervala.
- Dalje usavršavanje arpeđa desne ruke.
- Upoznavanje devete pozicije kroz pozicione vežbe.
- Upoznavanje sa jednostavnim ukrasima - gornji i donji predudar.
- Uvođenje oznaka karaktera.

- Insistiranje na potpunoj kontroli ritma i tempa.
- Insistiranje na muzičkom izrazu.
- Objašnjenje i upotreba agogike.
- Osposobljavanje učenika za samostalan rad analiziranjem problema koji se javi i iznalaženjem načina na koji se oni mogu rešiti.
- Čitanje s lista vrlo jednostavnih kompozicija.

LITERATURA

- J. Jovičić: Škola za gitaru II i III deo
- V. Andre: Zbirka kompozicija za gitaru
- H. Sagreras: Lekcije za gitaru
- M. Đulijani: 120 arpeđa, op. 1
- F. Sor: Etide, op. 31/I i II
- J. A. Logi: Partita
- J. Daulend: Laki komadi
- D. Bogdanović: Šest dečjih komada
- Šira literatura po izboru nastavnika

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- dve lestvice kroz tri oktave;
- četiri etide;
- tri komada.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Lestvica sa kadencom i intervalima - samo jedna vrsta;
2. Etida;
3. Dva komada - jedan polifoni.

V razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Dalji rad na upotpunjavanju stečenog znanja.

- Rad na legatima za levu ruku.
- Rad na promeni pozicije i skokovima za levu ruku.
- Dalji rad na ukrasima - dvostruki predudar, mordent, pratriler.
- Rad na artikulaciji i detaljna kontrola trajanja tonova.
- Vežbe za bare i vežbe za istežanje.
- Dalji rad na čitanju s lista u jednostavnijim primerima.
- Proširivanje repertoara renesansnim, baroknim ili modernim kompozicijama uz upoznavanje karakteristika stila.

LITERATURA

- J. Jovičić: Škola za gitaru, II i III deo.
- V. Andre: Zbirka kompozicija za gitaru.
- H. Sagreras: Lekcije za gitaru.
- Šira literatura po izboru nastavnika.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- dve lestvice kroz tri oktave;
- četiri etide;
- tri komada.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Lestvica sa kadencom i intervalima - samo jedna vrsta;
2. Etida;
3. Dva komada - jedan polifoni.

VI razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Dalji rad na kompletnom muzičkom usavršavanju koji podrazumeva zahteve u tempu, kvalitetu tona, dinamici, boji, agogici, odnosno u celokupnom muzičkom izrazu.
- Rad na tremolo tehnici.
- Usavršavanje ukrasa - triler.

- Rad na oktavnim flažoletima i na raznim vrstama efekata (tambora, picikata, efekat doboša i dr.).

- Rad na štimovanju instrumenta.

LITERATURA

- J. Jovičić: Škola za gitaru, III, IV i V deo - samo delovi predviđeni programom i prilagođeni sposobnostima učenika

- J. Jovičić: Kompozicije na folklorne teme Balkana i Španije

- V. Andre: Zbirka kompozicija za gitaru

- F. Karuli: Sonate

- M. Đulijani: Sonatine

- F. Sor i Segovija: 20 etida

- Šira literatura po izboru nastavnika

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- dve lestvice kroz tri oktave;

- dve etide;

- dva komada.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna trooktavna lestvica;

2. Jedna etida;

3. Jedan stav sonatine ili sonate, svite ili varijacije;

4. Jedan komad.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Primarni zadatak kome profesori, primenjujući ovaj program, treba da streme je razvoj ljubavi ka muzici i stvaranje potrebe za muziciranjem. Ovako stečeno muzičko obrazovanje mora postati važan deo opšte kulture svakog učenika.

Sledeći zadatak je da se talentovanim i ambicioznijim učenicima postavi zdrava i čvrsta osnova za nastavak školovanja i to ne samo tehnička (rad prstiju), već prava muzička, koja podrazumeva muzički izraz.

Temelj programa čini Škola za gitaru Jovana Jovičića, čija prva tri dela obrađuju kompletnu problematiku škole za osnovno muzičko obrazovanje. Muzički materijal koji se obrađuje obuhvata različite kompozicije, počev od najjednostavnijih vežbi (prazne žice), pa sve do razvijenijih cikličnih i polifonih formi. Skale, vežbe ili etide moraju biti sastavni deo svakoga časa. Najveću važnost u sviranju tehničkih vežbi treba dati razgovetnosti i pravilnoj ritmizaciji, pa tek potom lepoti tona i brzini. Polifonija ima zadatak da razvija muzičku inteligenciju, memoriju, da poboljša slušne sposobnosti i razvije osećaj za stil. Raznovrstan izbor komada podstaći će maštu, osećajnost i temperament.

Do dobrog zvučanja kompozicija mora se doći ne samo konkretnim izražajnim zahtevima (dinamikom boja, artikulacija), već i neprekidnom animacijom koja mora prvo oživeti, a potom održati učenikovu želju za muziciranjem. Program dozvoljava veliku slobodu izbora za sve vrste kompozicija. Ideja je da se program prirodnije predstavi svakom učeniku, a u zavisnosti od njegovih sposobnosti i želja. Sloboda izbora mora obezbediti kvalitet sviranja (ritmičnost, tonska jasnoća, pravilan izbor tempa), a ne broj ili težinu pređenih kompozicija.

Budući da je, naročito u okvirima individualne nastave, nastavni proces snažno obeležen fenomenom transfera, nastavnik, u funkciji "trećeg roditelja", predstavlja važnu identifikacionu figuru, u presudnoj meri odgovornu za muzičku, a znatnim delom i ličnu sudbinu svog učenika. Ovakva odgovornost obavezuje nastavnika na osnovno upoznavanje učenikovog porodičnog okruženja (pre svega, intenziteta i karaktera roditeljske podrške učenikovom muzičkom školovanju i nivoa njihovih očekivanja), jednako kao i uslova u kojima učenik živi (naročito kvaliteta instrumenta na kojem vežba ili mogućnosti nabavke instrumenta, ukoliko ga učenik ne poseduje). Opskrbljen podacima ove vrste, nastavnik će biti u stanju da preciznije proceni učenikovu ličnost, posebno njegovu muzičku motivaciju i njegove razvojne kapacitete te da, na osnovu takve procene, kreira nastavno-vaspitni tretman, kojim će učenika dovesti do optimalnog ostvarenja njegovog individualnog potencijala.

Nije potrebno naglašavati u kojoj meri nastavnikov stav prema učeniku valja da bude obeležen naklonošću, toplinom, saosećanjem, razumevanjem, podrškom, ohrabrenjem i poštovanjem.

Pošto je primarna nastavnikova uloga da neguje učenikov talenat, to neizbežno ograničava njegov kriticism na veoma usko područje krajnje neophodnosti - jedino u kojem se on može smatrati konstruktivnim.

Od nastavnika se očekuje da se redovno, savesno priprema za časove i pažljivo prati i planira razvoj svakog svog pojedinog učenika. Ova priprema obuhvata čitav spektar aktivnosti - od detaljnog proučavanja kompozicija sa učenikovog repertoara (analitičkim prosviravanjem ili, eventualno, pripremanjem za izvođenje na podijumu), preko upoređivanja različitih izdanja i dopunjavanja odabranih redakcija, do kontinuiranog vođenja obimne evidencije o učenikovom radu i napretku.

Pretpostavka je da će dobar nastavnik uvek imati na umu kompleksnost i sveobuhvatnost procesa muzičke nastave i da ove njene važne strane nikad neće zapostavljati radi pukog usavršavanja isključivo zanatske komponente učenikovog sviranja. To znači da će se on, tokom čitavog perioda učenikovog rada na odabranom delu, truditi da mu prenese ne samo svoje znanje o prstoredu, tehničkim postupcima i izvođačkim izražajnim sredstvima neophodnim za primereno izvođenje dela, nego i određen broj suštinski važnih informacija o autoru dela, istorijskoj epohi kojoj pripada i specifičnim osobinama samog dela (obliku u kojem je napisano, melodijskim, ritmičkim, harmonskim i kontrapunktskim pojedinostima koje ga karakterišu, emotivnoj, poetskoj, psihološkoj ili filozofskoj pozadini njegove umetničke predstave i njegovoj estetskoj vrednosti).

Kvalitet prvog i nekolicine narednih časova (pedagoška praksa ovo potvrđuje) najčešće presudno utiče na dalji razvoj učenikovog interesovanja za muziku. Nastavniku se, iz tog razloga, preporučuje da posveti povišenu pažnju ovoj problematici, iznalaženjem i praktičnom primenom najpodsticajnijih i najinspirativnijih mogućih nastavnih metoda.

Preporučuju se velika umerenost i oprez u organizovanju učenikovih takmičarskih aktivnosti. Obazriv nastavnik neće dopustiti da učenikova motivacija vremenom postane isključivo takmičarski obojena, jednako kao što neće upasti u opasnu zamku vrednovanja rezultata sopstvenog rada brojem nagrada i priznanja koje njegovi učenici osvajaju.

Ravnopravan tretman svih učenika u klasi nastavnik ne sme, ni na kakav način i ni pod kakvim uslovima, da dovede u pitanje. Bilo kakav diskriminatorni stav u odnosu na stepen muzičke obdarenosti ili neko drugo učenikovo individualno svojstvo smatra se pedagoški i moralno nedopustivim.

Savestan nastavnik će, razume se, obazrivim, introspektivno-analitičkim pristupom problematici individualnog nastavnog procesa pažljivo štiti učenika od razvojno pogubnog projektovanja sopstvenih ambicija.

Jedna od najvažnijih potvrda njegove ispravne pedagoške pozicije biće uporan rad na sopstvenom usavršavanju - povremenim učenjem novih dela, sticanjem dodatnih uvida u oblast gitarske literature, čestim odlascima na koncerte, praćenjem aktuelnih zbivanja u svetskoj diskografiji, javnim nastupanjem, periodičnim obnavljanjem teorijskog znanja, čitanjem metodološke, pedagoške i psihološke literature, stalnim dopunjavanjem ličnog obrazovanja i proširivanjem svog kulturnog i duhovnog horizonta.

TAMBURA E-PRIM

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje muzikom na nivou osnovnoškolskog znanja i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Razvijanje osnovnih i elementarnih znanja na instrumentu kao ravnopravnom instrumentu u umetničkoj i narodnoj muzici.
- Razvijanje bazičnih tehnika.
- Upoznavanje delova instrumenta.
- Koordinacija leve i desne ruke.
- Održavanje instrumenta i trzalice.
- Izvođenje durske i molske lestvice i trozvuka osnovnim elementima sviranja na tamburi: udarci dole, gore, legato, tremolo, picikato, velikim palcem i srednjim prstom desne ruke, prirodni flažolet.
- Izvođenje tehničkih vežbi za kordinaciju desne i leve ruke.
- Korišćenje prve, druge, treće i četvrte pozicije.
- Sviranje dvohvata i trohvata.
- Samostalno uvežbavanje zadatah kompozicija.
- Ovladavanje nepoznatim notnim tekstom odgovarajuće težine.
- Upoznavanje notnog pisma klasične i tamburaške literature.
- Ovladavanje osnovnim muzičkim elementima.
- Razvijanje muzičke memorije.
- Aktivno učešće u javnim nastupima.
- Razvijanje kreativnosti u skladu sa svojim muzičkim, emocionalnim i intelektualnim sposobnostima.
- Osposobljavanje za samostalnost u radu.

I ciklus (I, II i III razred)

I razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznavanje učenika sa poreklom instrumenta i njegovim delovima.
- Pravilno sedenje i držanje instrumenta.
- Pravilno postavljanje leve i desne ruke.
- Pravilno držanje trzalice.
- Opismenjavanje učenika, koje obuhvata osnovne ritmičke vrednosti (cela, polovina, četvrtina i osmina) i odgovarajuće pauze, vrste takta (dvo, tro, četvoročetvrtinski i šestoosminski takt).
- Upoznavanje osnovnih dinamičkih oznaka (*f*, *p*, *mf*) i oznaka za tempo (*andante*, *adagio*, *moderato*).
- Objašnjenje osnovne tehnike sviranja na tamburi: udarci na dole, naizmenično sviranje, picikato i tremolo.

LESTVICE

- Sviranje lestvica kroz jednu oktavu u prvoj poziciji sa trozvucima i obrtajima, do tri predznaka.

LITERATURA

- A. Aleksandrov: Škola sviranja na domri
- V. Čunin: Škola sviranja na domri
- B. Stojanović: Tamburaški bukvar
- B. Stojanović: 20 igara za solo tamburu
- D. Marković: Mali komadi, I i II sveska
- A. Aleksandrov: Pedagoški repertoar domrista, I i II razred
- Fortunatov: Hrestomatija za violinu, I i II razred
- Fortunatov: Izbor etida za violinu, I i II sveska
- Šradik: Vežbe za levu ruku, I sveska

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- dve durske lestvice kroz jednu oktavu sa trozvucima;
- četiri etide;
- pet komada različitog karaktera.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica;
2. Jedna etida (ili kompozicija virtuoznih izvođačkih zahteva);
3. Dve kompozicije, po slobodnom izboru.

NAPOMENE

Smotre i obavezni javni nastupi ne podležu konvencionalnom, numeričkom načinu ocenjivanja. Njihova svrha je da omoguće javni uvid u kvalitet nastavnikovog rada i proces učenikovog razvoja i napretka, kao i da budu neophodan poligon za učenikovo rano sticanje izvođačkog iskustva.

Školama se ostavlja mogućnost da, u okvirima svojih školskih programa, propišu neki drugi vid ocenjivanja (usmeni ili pismeni komentar nastavnika ili grupe nastavnika, članova odgovarajuće komisije).

Učeniku je na smotri u toku školske godine dopušteno da svira iz nota, ali na obaveznim javnim nastupima i na drugoj smotri na kraju školske godine mora da svira napamet, jednako kao na svim ostalim javnim nastupima, smotrama i godišnjim ispitima, do kraja školovanja u osnovnoj muzičkoj školi.

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Dalji rad na levoj i desnoj ruci i njihovom koordinacijom.
- Usavršavanje tehnike tremola i naizmeničnih udaraca.
- Upoznavanje učenika sa šesnaestinama, triolama i punktiranim ritmom.
- Obrada novih vrsta taktova: 3/8, 2/2, 3/2.
- Objašnjenje novih dinamičkih nijansi: meco piano, krešendo i dekrešendo.

LESTVICE

- Rad na durskim lestvicama kroz jednu oktavu pri korišćenju II i III pozicije.

LITERATURA

- A. Aleksandrov: Škola sviranja na domri
- V. Čunin: Škola sviranja na domri
- B. Stojanović: Tamburaški bukvar
- B. Stojanović: 20 igara za solo tamburu
- D. Marković: Mali komadi, I i II sveska
- A. Aleksandrov: Pedagogški repertoar domrista, I i II razred
- Fortunatov: Hrestomatija za violinu, I i II razred
- Fortunatov: Izbor etida za violinu, I i II sveska
- Šradik: Vežbe za levu ruku, I sveska
- Rodionov: Početna škola za violinu
- Grupa autora: Narodne igre

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- dve durske lestvice kroz jednu oktavu u II i III poziciji sa trozvucima i potezima;
- četiri etide;
- pet komada različitog karaktera.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

Smotra (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica;

2. Jedna etida (ili kompozicija virtuoznih izvođačkih teškoća);

3. Dve kompozicije, po slobodnom izboru.

III razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Analiza jednostavnih muzičkih oblika.
- Dalje usavršavanje tehnike sviranja tremola.
- Rad na ukrasima (predudar).
- Upoznavanje prirodnih flažoleta i izvođenje picikato palcem i srednjim prstom.
- Izrada dinamičkih nijansi: krešendo, dekrešendo.
- Obrada jednostavnih dvohvata i trohvata.

LESTVICE

- Upoznavanje molskih lestvica.
- Sviranje lestvica kroz dve oktave.

Literatura

- A. Aleksandrov: Škola sviranja na domri
- V. Čunin: Škola sviranja na domri
- B. Stojanović: 20 igara za solo tamburu
- D. Marković: Mali komadi, I i II sveska
- Fortunatov: Hrestomatija za violinu, I i II razred
- Fortunatov: Izbor etida za violinu, I i II sveska
- Šradik: Vežbe za levu ruku, I sveska
- Rodionov: Početna škola za violinu
- Grupa autora: Narodne igre
- D. Marković: Škola za violinu, II sveska
- Volfart: Etide za violinu, op. 45
- Ivanović: Od pretklasika do moderne, II sveska

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- dve durske i dve molske lestvice kroz dve oktave sa trozvucima i potezima;

- četiri etide;
- pet komada različitog karaktera.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Najmanje dva komada različitog karaktera.

Ispitni program se izvodi napamet uz pratnju klavira.

II ciklus (IV, V i VI razred)

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznavanje i sviranje kompozicija krupne forme: stav iz končertina, koncerta, sonatine ili varijacije.
- Rad na lestvicama do četiri predznaka sa ritmičkim promenama.
- Rad na ukrasima (dvostruki predudar i kraći triler).
- Insistiranje na muzičkom izrazu.
- Čitanje s lista jednostavnih kompozicija.
- Osposobiti đake da samostalno štimuju svoje instrumente.

LITERATURA

- Fortunatov: Hrestomatija za violinu, IV i V razred
- Fortunatov: Junij skripač, druga sveska
- B. Stojanović: 20 igara za solo tamburu
- Grupa autora: Narodne igre
- Hendl: Varijacije
- O. Riding: Koncerti za violinu ha-mol, A-dur, Be-dur
- P. Nikolić: Končertino Ge-dur, A-dur
- Maks: Končertino fačile
- Vivaldi: Koncert Ge-dur
- Kajzer: Etide za violinu, op. 24
- Šradik: Vežbe za levu ruku, I sveska

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- dve durske i dve molske lestvice kroz dve oktave sa trozvucima i potezima;
- četiri etide;
- četiri komada različitog karaktera;
- jedna velika forma.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica po izboru durska ili molska kroz dve oktave sa trozvucima i potezima;
2. Tri komada različitog sadržaja.

Ispitni program se izvodi napamet uz pratnju klavira.

V razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Rad na promeni pozicija u skokovima za levu ruku.
- Upoznavanje ukrasa: mordent, triler.
- Upoznavanje novih oznaka za tempo i agogiku (*vivo*, *piu mosso*, *meno mosso*, *acelerando*).

LESTVICE

- Usavršavanje sviranja lestvica.

LITERATURA

- Galicki: Hrestomatija za violinu, III sveska
- Ivanović: Od pretklasike do moderne, II i III sveska
- Kajzer: Etide za violinu
- Volfart: Etide za violinu op. 45, II sveska
- Vivaldi: Koncerti za violinu, Ge-dur, De-dur
- O. Riding: Koncerti za violinu, Ge-dur, De-dur, a-mol
- D. Marković: Mali komadi, III sveska
- Fortunatov: Hrestomatija za violinu, V i VI razred
- B. Stojanović: 20 igara za solo tamburu

- Grupa autora: Narodne igre
- Šradik: Vežbe za levu ruku, I sveska

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- dve durske i dve molske lestvice do pet predznaka kroz dve oktave sa trozvucima i potezima;
- četiri etide;
- četiri komada različitog karaktera;
- jedna velika forma.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica po izboru, durska ili molska, kroz dve oktave sa trozvucima i potezima;
2. Tri komada različitog sadržaja.

Ispitni program se izvodi napamet uz pratnju klavira.

VI razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Dalji rad na kompletnom muzičkom usavršavanju, koji podrazumeva zahteve u kvalitetu, tempu, dinamici i kvalitetu tona.
- Usavršavanje ukrasa.
- Usavršavanje tehnike tremola.
- Rad na legatu u levoj ruci.
- Upoznavanje različitih efekata na instrumentu: vibrato desnom i levom rukom.

LESTVICE

Rad na lestvicama kroz tri oktave koji zahteva preštimanje IV žice cis¹ na ha male oktave.

LITERATURA

- Krojcer: Etide za violinu
- Fortunatov: Etide za violinu
- Kajzer: Etide za violinu
- Fortunatov: Mladi violinista, III sveska
- Veračini: Sonate za violinu

- Vivaldi: Koncerti za violinu, a-mol, ge-mol
- Huber: Končertino Ef-dur
- Budaškin: Koncert za domru ge-mol, I stav
- Baklanova: Končertino de-mol
- Šradik: Vežbe za levu ruku, I sveska
- B. Stojanović: 20 igara za solo tamburu
- Grupa autora: Narodne igre

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- dve durske i dve molske lestvice kroz dve i tri oktave sa trozvucima i potezima;
- četiri etide;
- četiri komada različitog karaktera;
- jedna krupna forma.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Tri komada različitog karaktera.

Ispitni program se izvodi napamet uz pratnju klavira.

NAPOMENA

Za IV, V i VI razred je obavezna smotra na polugodištu, gde se izvodi sledeći program:

- dva komada različitog karaktera.

TAMBURA A-BAS PRIM

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje muzikom na nivou osnovnoškolskog znanja i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Razvijanje osnovnih i elementarnih znanja na instrumentu kao ravnopravnom instrumentu u umetničkoj i narodnoj muzici.
- Razvijanje bazičnih tehnika.
- Izvođenje durske i molske lestvice i trozvuka osnovnim elementima sviranja na tamburi: udarci dole, gore, legato, tremolo, picikato, velikim palcem i srednjim prstom desne ruke, prirodni flažolet.
- Korišćenje prve, druge, treće i četvrte pozicije.

- Sviranje dvohvata i trohvata.
- Samostalno uvežbavanje zadatih kompozicija.
- Ovladavanje nepoznatim notnim tekstom odgovarajuće težine.
- Upoznavanje notnog pisma klasične i tamburaške literature.
- Ovladavanje osnovnim muzičkim elementima.
- Razvijanje muzičke memorije.
- Aktivno učešće u javnim nastupima.
- Razvijanje kreativnosti u skladu sa svojim muzičkim, emocionalnim i intelektualnim sposobnostima.
- Osposobljavanje za samostalnost u radu.

I ciklus (I, II i III razred)

I razred

(2 časa nedeljno, 70 godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznavanje delova instrumenta.
- Pravilno sedenje i držanje instrumenta.
- Koordinacija leve i desne ruke.
- Održavanje instrumenta i trzalice.
- Izvođenje tehničkih vežbi za kordinaciju desne i leve ruke.

LESTVICE

E, A, De i Ge. Trozvuci kroz jednu oktavu.

TEHNIČKE VEŽBE

- Dvadeset vežbi.

ETIDE

- Pet etida.

NARODNE PESME I IGRE

- Četiri komada.

KOMADI

- Četiri komada.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- sve predviđene lestvice;
- deset tehničkih vežbi;
- tri etide;
- tri narodne pesme i igre;
- tri komada.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica;
2. Jedna etida (ili kompozicija virtuoznih izvođačkih zahteva);
3. Dve kompozicije, po slobodnom izboru.

NAPOMENE

Smotre i obavezni javni nastupi ne podležu konvencionalnom, numeričkom načinu ocenjivanja. Njihova svrha je da omoguće javni uvid u kvalitet nastavnikovog rada i proces učenikovog razvoja i napretka, kao i da budu neophodan poligon za učenikovo rano sticanje izvođačkog iskustva.

Školama se ostavlja mogućnost da, u okvirima svojih školskih programa, propišu neki drugi vid ocenjivanja (usmeni ili pismeni komentar nastavnika ili grupe nastavnika, članova odgovarajuće komisije).

Učeniku je na smotri u toku školske godine dopušteno da svira iz nota, ali na obaveznim javnim nastupima i na smotri na kraju školske godine mora da svira napamet, jednako kao na svim ostalim javnim nastupima, smotrama i godišnjim ispitima, do kraja školovanja u osnovnoj muzičkoj školi.

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Sviranje u drugoj i trećoj poziciji. Sistematska obrada četvrte pozicije. Savlađivanje tremola.
- Ritam: cela, polovina, četvrtina, četvrtina sa tačkom, sinkopa sa odgovarajućim pauzama.

LESTVICE

Durske i molske lestvice do tri predznaka, trozvuci kroz jednu oktavu.

TEHNIČKE VEŽBE

- Dvadeset vežbi.

ETIDE

- Pet etida.

NARODNE PESME I IGRE

- Četiri komada.

KOMADI

- Tri komada.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- sve predviđene lestvice;

- deset tehničkih vežbi;

- tri narodne pesme i igre;

- dva komada;

- jedan stav koncerta ili končertina.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica;

2. Jedna etida (ili kompozicija virtuoznih izvođačkih teškoća);

3. Dve kompozicije, po slobodnom izboru.

III razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Sviranje u petoj, šestoj i sedmoj poziciji. Promena pozicije.

- Metrika: 3/8, 6/8.

- Ritam: triola, mala sinkopa, osmina s tačkom i obrnuto sa odgovarajućim pauzama.

- Čitanje s lista i upoznavanje sa dinamikom.

LESTVICE

Sve durske i molske sa trozvucima kroz jednu oktavu.

TEHNIČKE VEŽBE

- Dvadeset vežbi.

ETIDE

- Pet etida.

NARODNE PESME I IGRE

- Četiri komada.

KOMADI

- Četiri komada.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- sve predviđene lestvice;

- deset tehničkih vežbi;

- tri etide;

- tri narodne pesme i igre;

- tri komada;

- jedan stav koncerta ili končertina.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Skala po izboru sa trozvukom kroz jednu oktavu;

2. Jedna etida;

3. Jedna narodna pesma ili igra;

4. Dva komada uz klavirsku pratnju.

Ispitni program se izvodi napamet.

II ciklus (IV, V i VI razred)

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Puna sinhronizacija leve i desne ruke.

- Sviranje u osmoj, devetoj i desetoj poziciji.

- Ukrasi - predudar, triler.

- Ritam - sekstola, pentola, duola.

LESTVICE

Dur, mol do četiri predznaka kroz dve oktave sa trozvukom.

TEHNIČKE VEŽBE

- Dvadeset vežbi.

ETIDE

- Šest etida.

NARODNE PESME I IGRE

- Četiri komada.

VELIKE FORME

- Jedan stav koncerta ili končertina.

LITERATURA

- Veće forme: S. Mah: Končertino fačile

- Betoven: Sonatina Ge-dur

- Nikolić: Končertino u starom stilu

- Mokru: Končertino Ge-dur

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- sve predviđene lestvice;

- tehničke vežbe - deset vežbi;

- etide - četiri etide;

- narodne pesme - tri komada;

- komadi uz klavirsku pratnju - tri komada;

- jedna velika forma (stav koncerta ili končertina).

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica kroz dve oktave sa trozvukom;

2. Jedna etida;

3. Jedna narodna pesma ili igra;

4. Jedan komad uz klavirsku pratnju;

5. Jedan stav velike forme;

Ispitni program se izvodi napamet.

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznavanje sa svim položajima na instrumentu.
- Promena položaja.
- Negovanje lepog tona.
- Primena ukrasa.

LESTVICE

Sve durske i molske kroz dve oktave i trozvucima, dominantni septakord.

TEHNIČKE VEŽBE

- Dvadeset vežbi.

ETIDE

- Šest etida.

NARODNE PESME I IGRE

- Šest komada.

VELIKE FORME

- Jedna velika forma.

LITERATURA

- Velike forme: F. Kuchler: Končertino De-dur, op. 12
- Riding: Koncert De-dur, op. 36
- Riding: Koncert Ge-dur, op. 24
- Riding: Koncert ha-mol
- Portnof: Končertino Ge-dur

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- sve predviđene lestvice;
- deset tehničkih vežbi;
- četiri etide;
- četiri narodne pesme ili igre;
- tri komada uz klavirsku pratnju;
- jedna velika forma.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna molska lestvica kroz dve oktave sa trozvucima i septakordom;
2. Jedna etida;
3. Jedna narodna pesma ili igra;
4. Jedan komad uz klavirsku pratnju;
5. Jedna velika forma.

Ispitni program se izvodi napamet.

VI razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Dalji rad na razvoju tehnike.
- Vežbe za promenu pozicije.
- Negovanje muzičke fraze, izražajnosti i muzičke individualnosti.

LESTVICE

Sve durske i molske u celokupnom opsegu instrumenta sa trozvucima, dominantnim i umanjenim septakordom.

TEHNIČKE VEŽBE

- Dvadeset vežbi.

ETIDE

- Šest etida.

NARODNE PESME I IGRE

- Šest komada.

VELIKE FORME

- Jedna velika forma.

LITERATURA

Velike forme:

- Riding: Končertino a-mol, op. 21.
- Bermel: Končertino Ge-dur, op. 1.

- Huber: Končertino Ef-dur, op. 7.

- Sajc: Končertino br. 5 i br. 2.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- sve predviđene lestvice;

- deset tehničkih vežbi;

- tri etide;

- četiri narodne pesme ili igre;

- tri komada iz klavirsku pratnju;

- jedna velika forma.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica u celokupnom opsegu instrumenta sa trozvucima, dominantni i umanjeni septakord;

2. Jedna etida;

3. Jedna narodna igra ili pesma;

4. Jedan komad uz klavirsku pratnju;

5. Jedna velika forma.

Ispitni program se izvodi napamet.

LITERATURA

- Šradik: Vežbe za violinu, 1-15 (prilagoditi štumu instrumenta)

- L. Malagurski: Škola za tamburu bisernicu

- L. Čunjin: Škola sviranja na domri

- A. Aleksandrov: Škola sviranja na domri

- B. Stojanović: Tamburaški bukvar

- Tamburaške igre

- G. Subotin: Škola sviranja na umetničkoj tamburi

- D. Marković: Mali komadi za violinu i klavir, I, II i III sveska

- Fortunatov: Zbirka etida za violinu, I i II sveska

- Fortunatov: Hrestomatija za violinu i klavir, I i II knjiga

- Garlicki i Rodionov: Mladi violinista, I i II knjiga
- Suzuki: Škola za violinu
- Zlatne stepenice, I i II knjiga

Velike forme:

- Hendl: Varijacije
- P. Nikolić: Končertino Ge-dur
- Maks: Končertino fačile
- Betoven: Sonatine
- O. Riding: Koncert ha-mol
- F. Kiler: Končertino Ge-dur, De-dur
- A. Komarovski: Končertino Ge-dur

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA TAMBURE E PRIM I A-BAS PRIM

Zbog dosadašnjeg neujednačenog pristupa u izučavanju tambure, izabrane su one metode koje su u praksi dale najveće rezultate. Pokreti desne ruke su iz šake, sa upotrebom trzalice od roga ili adekvatne tvrde plastike. Dužina trzalice treba da je ista kao dužina palca desne ruke učenika. Trzalica u odnosu na palac treba da zahvati ugao od 20 do 30 stepeni. Desna ruka ne sme da se oslanja na gornju ploču tambure osim na samom obodu tj. na stranicama. Kod e-prima položaj leve ruke je takav da svaki prst ide na sledeći lestvični ton, a kod bas-prima u svako polje po jedan prst.

Težište programa je na savladavanju tehničkih i muzičkih problema u okviru praktičnog rada sa svakim učenikom posebno.

U prva tri razreda težište je na rešavanju tehničkih problema, pravilnom držanju instrumenta i proizvođenju zdravog tona, a u četvrtom, petom i šestom razredu se pored tehnike više radi na interpretaciji.

Program obuhvata narodnu i umetničku muziku pa treba insistirati na stilskoj različitosti. U četvrtom, petom i šestom razredu važan element u savlađivanju programa je rad u orkestru gde se na praktičan način razvija smisao za kolektivno muziciranje.

MANDOLINA

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje muzikom na nivou osnovnoškolskog znanja i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Upoznavanje instrumenta.
- Pravilno sedenje za instrumentom i postavka aparata.
- Razvoj muzičke pismenosti.
- Pravilno korišćenje trzalice.
- Upoznavanje motiva, fraze, melodije i veće muzičke celine.
- Upoznavanje artikulacije (legato, stakato, portato...).

- Savladavanje osnovnih elementa tehnike sviranja (udarci na dole, naizmjenični udarci, tremolo, picikato).
- Pravilno korišćenje dinamičke nijanse i oznake za tempo i agogiku.
- Aktivno učešće u stvaranju sopstvene interpretacije.
- Sviranje uz muzičku pratnju klavira.
- Negovanje zajedničkog muziciranja.

I ciklus (I, II i III razred)

I razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznavanje đaka sa osnovnim delovima instrumenta, pravilnim sedenjem i pravilnim položajem obe ruke.
- Objašnjenje držanja i korišćenja trzalice, koja po obliku i veličini treba da se prilagodi konstituciji učenika.
- Opismenjavanje deteta koje mora da obuhvati osnovne ritmičke vrednosti i odgovarajuće pauze (cela, polovina, četvrtina i osmina), zatim abecedna imena nota, sistem povisilica, snizilica i razrešilica, kao i pojam takta i mere (dvo, tro, četvoročetvrtinski i šestoosminski takt).
- Upoznavanje osnovne tehnike sviranja (udarci na dole, naizmjenično sviranje, picikato palcem i tremolo).
- Savladavanje durskih lestvica do tri predznaka u okviru prve pozicije.
- Jednostavno objašnjenje pojma muzičke fraze.
- Upoznavanje osnovnih dinamičkih oznaka (*f*, *mf*, *p*).
- Objašnjenje oznaka za tempo (*andante*, *adagio* i *allegro moderato*).
- Osnovna postavka legata i stakata.
- Razvijanje kod učenika sposobnosti slušanja sopstvenog sviranja i sviranja uz pratnju klavira.
- Zbog istog načina sviranja i sličnog repertoara nastava može da se izvodi i na domri.

LITERATURA

- A. Aleksandrov: Škola sviranja na domri
- V. Čunin: Škola sviranja na domri
- D. Marković: Mali komadi, I i II sveska
- A. Aleksandrov: Pedagogški repertoar domrista, I i II razred
- Fortunatov: Hrestomatija za violinu, I i II razred
- Fortunatov: Izbor etida za violinu, I i II sveska
- K. Rodionov: Početna škola za violinu

- N. Sekulić: Škola za mandolinu

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- dve durske lestvice kroz jednu oktavu sa trozvucima;

- četiri etide;

- pet komada različitog karaktera.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica;

2. Jedna etida (ili kompozicija virtuoznih izvođačkih zahteva);

3. Dve kompozicije, po slobodnom izboru.

NAPOMENE

Smotre i obavezni javni nastupi ne podležu konvencionalnom, numeričkom načinu ocenjivanja. Njihova svrha je da omoguće javni uvid u kvalitet nastavnikovog rada i proces učenikovog razvoja i napretka, kao i da budu neophodan poligon za učenikovo rano sticanje izvođačkog iskustva.

Školama se ostavlja mogućnost da, u okvirima svojih školskih programa, propišu neki drugi vid ocenjivanja (usmeni ili pismeni komentar nastavnika ili grupe nastavnika, članova odgovarajuće komisije).

Učeniku je na smotri u toku školske godine dopušteno da svira iz nota, ali na obaveznim javnim nastupima i na smotri na kraju školske godine mora da svira napamet, jednako kao na svim ostalim javnim nastupima, smotrama i godišnjim ispitima, do kraja školovanja u osnovnoj muzičkoj školi.

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Dalje utvrđivanje tehničkih elemenata naučenih u I razredu (udarci na dole, naizmenično sviranje, picikato i tremolo).

- Upoznavanje notnih vrednosti (šesnaestina, punktirani ritam, triola).

- Savladavanje druge i treće pozicije.

- Rad na durskim lestvicama kroz jednu oktavu pri korišćenju druge i treće pozicije, sa trozvucima i obratijima.

- Obrada novih vrsta taktova (3/8, 2/2, 3/2).

- Nove oznake za tempo i agogiku (*accelerando*, *piu mosso*, *meno mosso*, *ritenuto*).

- Upoznavanje osnovnih dinamičkih nijansi (*mezzo piano*, *krešendo*, *dekrešendo*).

- Dalje usavršavanje koordinacije ruku kroz tehničke vežbe i sviranje lakših komada.

- Primene savladanih elemenata artikulacije.

LITERATURA

- A. Aleksandrov: Škola sviranja na domri
- V. Čunin: Škola sviranja na domri
- D. Marković : Mali komadi, I i II sveska
- A. Aleksandrov: Pedagoški repertoar domrista, I i II razred
- Fortunatov: Hrestomatija za violinu, I i II razred
- Fortunatov: Izbor etida za violinu, I i II sveska
- Rodionov: Početna škola za violinu
- Huml i Marijanović: Izbor etida za violinu, I sveska
- N. Sekulić: Škola za mandolinu

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- dve durske lestvice kroz jednu oktavu u II i III poziciji sa trozvucima i potezima;
- četiri etide;
- pet komada različitog karaktera.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica;
2. Jedna etida (ili kompozicija virtuoznih izvođačkih teškoća);
3. Dve kompozicije, po slobodnom izboru.

III razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Razvijanje muzičkog ukusa, sluha i ritma na osnovu odabrane muzičke literature.
- Detaljnija analiza oblika koje treba da posluže za lakše tumačenje notnog teksta i razvoj muzičke memorije.
- Usavršavanje tehnike tremola.
- Rad na ukrasima (predudar).
- Upoznavanje prirodnig flažoleta i izvođenje picikato palcem i srednjim prstom.
- Izrada dinamičkih nijansi: krešendo i dekrešendo.

- Obrada jednostavnih dvohvata i trohvata.
- Upoznavanje molskih lestvica.
- Sviranje lestvica kroz dve oktave.
- Pripremanje za dalje školovanje.

LITERATURA

- A. Aleksandrov: Škola sviranja na domri
- V. Čunin: Škola sviranja na domri
- Fortunatov: Izbor etida za violinu, I i II sveska
- Šradik: Vežbe za levu ruku, I sveska
- D. Marković: Škola za violinu, II sveska
- Volfart: Etide za violinu, op. 45
- Ivanović: Od pretklasika do moderne, II sveska
- N. Sekulić: Škola za mandolinu
- Fortunatov: Hrestomatija za violinu, III i IV razred

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- dve durske i dve molske lestvice kroz dve oktave sa trozvucima i potezima;
- četiri etide;
- pet komada različitog karaktera.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica po izboru kroz dve oktave sa trozvucima i potezima;
2. Jedna etida;
3. Dva komada različitog karaktera.

Ispitni program se izvodi napamet uz pratnju klavira.

II ciklus (IV, V i VI razred)

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Dalji rad na upotpunjavanju stečenog znanja.
- Upoznavanje i sviranje kompozicija krupne forme: stav iz končertina, koncerta, sonatine ili varijacije.
- Dalji rad i usavršavanje dvooktavnih lestvica.
- Detaljnije upoznavanje učenika sa tehnikom ukrasa (dvostruki predudar i mordent).
- Insistiranje na muzičkom izrazu i na potpunoj kontroli ritma i tempa.
- Čitanje s lista jednostavnih kompozicija.
- Osposobljavanje za samostalno štimovanje instrumenta.

LITERATURA

- Fortunatov: Hrestomatija za violinu, IV i V razred
- Hendl: Varijacije
- O. Riding: Koncerti za violinu ha-mol, Be-dur, A-dur
- P. Nikolić: Končertino Ge-dur, A-dur
- Vivaldi: Koncert Ge-dur
- Kajzer: Etide za violinu op. 24
- Šradik: Vežbe za levu ruku, I sveska
- A. Aleksandrov: Izbor etida za domru

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- dve durske i dve molske lestvice kroz dve oktave sa trozvucima i potezima;
- četiri etide;
- četiri komada različitog karaktera;
- jedna krupna forma.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica po izboru durska ili molska kroz dve oktave sa trozvucima i potezima;
2. Tri komada različitog sadržaja.

Ispitni program se izvodi napamet uz pratnju klavira.

V razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Dalji rad na upotpunjavanju stečenog znanja.
- Rad na promeni pozicija u skokovima za levu ruku.
- Upoznavanje ukrasa: mordent, triler.
- Sviranje lestvica kroz dve oktave do četiri predznaka.
- Upoznavanje i detaljnija primena većeg broja oznaka za dinamiku i tempo.
- Dalji rad na čitanju s lista.
- Učešće učenika u kolektivnom muziciranju.
- Usavršavanje tehnike desne ruke.
- Upućivanje učenika na samostalno rešavanje lakšeg problema u primeni prstoreda i poteza.
- Dalji rad na artikulaciji.

LITERATURA

- Galicki: Hrestomatija za violinu, III sveska
- Ivanović: Od pretklasičke do moderne, II i III sveska
- Kajzer: Etide za violinu
- Volfart: Etide za violinu, op. 45, II sveska
- Vivaldi: Koncerti za violinu, Ge-dur, De-dur
- O. Riding: Koncerti za violinu, Ge-dur, De-dur, a-mol
- Fortunatov: Hrestomatija za violinu, V i VI razred
- Šradik: Vežbe za levu ruku, II sveska
- Komarovski: Varijacije

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- dve durske i dve molske lestvice do pet predznaka kroz dve oktave sa trozvucima i potezima;
- četiri etide;
- četiri komada različitog karaktera;
- jedna krupna forma.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica po izboru durska ili molska kroz dve oktave sa trozvucima i potezima;

2. Tri komada različitog sadržaja.

Ispitni program se izvodi napamet uz pratnju klavira.

VI razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Dalji rad na kompletnom muzičkom usavršavanju, koji podrazumeva zahteve u kvalitetu tona, tempu i dinamici.
- Rad na lestvicama kroz tri oktave.
- Usavršavanje ukrasa (grupeto, mordent, triler).
- Usavršavanje tehnike tremola.
- Rad na legatu u levoj ruci.
- Upoznavanje različitih efekata na instrumentu: vibrato desnom i levom rukom.

LITERATURA

- Krojcer: Etide za violinu
- Fortunatov: Etide za violinu
- Kajzer: Etide za violinu
- Veračini: Sonate za violinu
- Vivaldi: Koncerti za violinu, a-mol, ge-mol
- Huber: Končertino Ef-dur
- Baklanova: Končertino de-mol
- Šradik: Vežbe za levu ruku, I sveska
- Betoven: Sonatine za mandolinu
- Skarlati: Sonate
- Garlicki, Rodionov i Fortunatov: Izbor etida, III sveska
- Mazas: Etide, op. 36, I sveska
- Bah: Koncert za violinu a-mol, I stav
- Zlatne stepenice, III sveska

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- dve durske i dve molske lestvice kroz dve i tri oktave sa trozvucima i potezima;

- četiri etide;
- četiri komada različitog karaktera;
- jedna krupna forma.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Tri komada različitog karaktera.

Program se izvodi napamet uz pratnju klavira.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Težište programa je na savladavanju tehničkih i muzičkih problema u okviru praktičnog rada sa svakim učenikom posebno. Plan treba napraviti prema potrebama svakog učenika, odnosno prema njegovom nivou zrelosti, starosti i fizičkog razvoja. Izbor programa treba da bude postupan, a kompozicije treba da budu kratke, pa kasnije sve duže i zahtevnije uz uvođenje modulacija.

U prva tri razreda obratiti pažnju na pravilno držanje instrumenta, rešavanje tehničkih problema i proizvođenje zdravog tona. U četvrtom, petom i šestom razredu, pored tehnike, više raditi na interpretaciji. Važan element u savlađivanju programa je rad u orkestru gde se na praktičan način razvija smisao za kolektivno muziciranje. Komade koristiti iz razne literature sa određenim tehničkim zahtevima, arpeđima, modulacijama i tempima, uz razumevanje fraza.

S obzirom da program obuhvata narodnu i umetničku muziku, treba insistirati na stilskoj različitosti.

HARFA

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje muzikom na nivou osnovnoškolskog znanja i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Razvijanje ljubavi i pozitivnog odnosa prema muzici, instrumentu i nastavi harfe.
- Poznavanje instrumenta, postavka tela i ruku.
- Opismenjavanje i pedalizacija.
- Savladavanje ritmike i čitanja znakova.
- Razvijanje bazičnih tehnika.
- Razumevanje muzičke fraze u malim formama, dinamike, stila, razvijanje memorije, znanje za nastavak školovanja.
- Razvijanje psihomotornih - mentalnih i fizičkih sposobnosti u skladu sa individualnim uzrastom.
- Korišćenje pedala pri izvođenju kompozicija.
- Prepoznavanje i sviranje ligature i sinkope.
- Upoznavanje znakova pedalizacije, dinamike i tempa.

- Sviranje lestvica u šesnaestinama kroz tri oktave sa podmetanjem trećeg i četvrtog prsta.
- Sviranje četvoroglasnih trozvuka i dominantnog septakorda, harmonski i razloženo kroz tri oktave.
- Korišćenje klizanja palca i četvrtog prsta, flažoleta, etufe, arpeđa.
- Sviranje kompozicija različitog stila.
- Osposobljavanje za sviranje na javnim nastupima, ispitu ili takmičenju.

I ciklus (I, II i III razred)

I razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznavanje instrumenata, postavka ruke i tela za harfom. Tehničke vežbe raditi pažljivo i precizno ritmički i tonski.
- Notno opismenjavanje i upoznavanje sa osnovnim ritmičkim vrednostima.
- Upoznavanje pedalizacije kroz lestvice u prvom polugodištu, a u drugom polugodištu kroz kompozicije i to sa promenom jednog pedala.

LESTVICE

- Skale u drugom polugodištu i to durske do dva predznaka kroz jednu oktavu.
- Trozvuk u osnovnom položaju i obrtajima harmonski i razloženo.

LITERATURA

- Rubin, Parfenov, Grosi i Pocoli: Izbor iz početnih škola za harfu
- Pocoli: Etide
- Boksa: Etide
- Haselman: Mali komadi
- Boksa: Komadi
- Hrestomatija I, izbor komada
- Grandžani: Mali komadi
- Izbor drugih kompozicija u skladu sa sposobnostima deteta

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- durske lestvice do dva predznaka - kroz jednu oktavu sa trozvukom;
- četiri do šest etida;
- tri do pet komada.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica;
2. Jedna etida (ili kompozicija virtuoznih izvođačkih zahteva);
3. Dve kompozicije, po slobodnom izboru.

NAPOMENE

Smotre i obavezni javni nastupi ne podležu konvencionalnom, numeričkom načinu ocenjivanja. Njihova svrha je da omoguće javni uvid u kvalitet nastavnikovog rada i proces učenikovog razvoja i napretka, kao i da budu neophodan poligon za učenikovo rano sticanje izvođačkog iskustva.

Školama se ostavlja mogućnost da, u okvirima svojih školskih programa, propišu neki drugi vid ocenjivanja (usmeni ili pismeni komentar nastavnika ili grupe nastavnika, članova odgovarajuće komisije).

Učeniku je na smotri u toku školske godine dopušteno da svira iz nota, ali na obaveznim javnim nastupima i na smotri na kraju školske godine mora da svira napamet, jednako kao na svim ostalim javnim nastupima, smotrama i godišnjim ispitima, do kraja školovanja u osnovnoj muzičkoj školi.

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Durske lestvice, sve kroz 2 oktave, trozvuci i arpeđa.
- U drugom polugodištu razložene oktave sa udvojenim osnovnim tonom.
- Ritmika - punktirane vrednosti, triola i osminski takt.

LITERATURA

- Rubin: Početna škola harfe
- Boksa: Etide
- Haderman: Etide br. 10, 11
- Pocoli: Etide
- Haselman: Uspavanka
- Grandžani: Mali komadi
- Haselman: Mala svita
- Gedike: Sonata Ge-dur (Hrestomatija)
- Grečanjnov: Mazurka
- L. Vud: Ruska uspavanka

- S. Mekdonald: Komadi

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- sve durske i molske lestvice do dva predznaka kroz dve oktave;

- tri do četiri etide;

- četiri do šest komada.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica;

2. Jedna etida (ili kompozicija virtuoznih izvođačkih teškoća);

3. Dve kompozicije, po slobodnom izboru.

III razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Dalji rad na lestvicama i arpeđima.

- Rad na razvoju tehnike.

- Savlađivanje literature za harfu.

LESTVICE

- Sve durske i molske lestvice kroz tri oktave sa 4 predznaka.

- Trozvuci i dominantni septakord.

- Prsne vežbe klizanja prvog i četvrtog prsta.

LITERATURA

- Grosi i Pocoli: Etide, izbor

- Boksa: Etide 5, 6, 7 i 17

- H. Renije: Tehničke vežbe

- Dusek: Sonatina br. 2 i br. 1, I stav

- Naderman: Sonatina br. 2, II stav

- Renije: Gavota

- Haselman: Melanholična serenada

- S. Mekdonald: Komadi

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- skale, trozvuci i četvorozvuci kroz tri oktave;
- četiri do pet etida;
- tri do pet komada od kojih obavezno jedan stav sonatine.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Skala kroz tri oktave u šesnaestinama, četvorozvuk, dominantni septakord;
2. Jedna etida;
3. Prvi stav sonatine;
4. Jedan komad.

II ciklus (IV, V i VI razred)

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Dalji rad na lestvicama i arpeđima, sa prebacivanjem ruku.
- Rad na razvoju tehnike.
- Savlađivanje literature za harfu.

LESTVICE

- Sve lestvice u šesnaestinama kroz oktave, četvorozvuci dominantni i umanjeni septakord i razložena arpeđa, sa prebacivanjem ruku u obrtajima.
- Prsne vežbe klizanja prvog i četvrtog prsta u brzem tempu, flažoleti etufe, oktave sa otvorenom i "zatvorenom" šakom, vežbe prvog i drugog prsta kao preteča početnog trilera.

LITERATURA

- Pocoli: Etide
- Naderman: Etide
- Boksa: Etide
- Haselman: Etide
- Dusek: Sonatine

- Naderman: Sonatina I, II, IV
- Krumholc: Sonatina Be-dur
- Mocart: Tema sa varijacijama
- Betoven: Tema sa varijacijama
- Haselman: Mala priča
- Grandđani: Barkarola

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- lestvice, arpeđa, prsne vežbe;
- četiri do pet etida;
- jedna sonatina;
- četiri do pet komada.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica i arpeđa;
2. Jedna etida;
3. Jedna sonatina;
4. Jedan komad.

V razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Dalji rad na lestvicama i arpeđima, sa podmetanjem prsta.
- Rad na razvoju tehnike i na trilerima.
- Savlađivanje literature za harfu.

LESTVICE

- Sve lestvice, trozvuci, četvorozvuci, septakordi. Razloženi septakordi sa podmetanjem četvrtog prsta u svim obrtajima.
- Prsne vežbe trilera.

LITERATURA

- Boksa: Etide

- Naderman: Etide
- Erdeli: 20 etida
- Haselman: Etide
- Dusek: Sonatine III, IV
- Naderman: 7 nokturna za harfu
- Grandžani: Nokturno
- Grandžani: Barkarola
- Pose: Igra talasa
- Naderman: Sonatine

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- sve lestvice;
- tri do pet etida;
- dve sonatine;
- tri do četiri komada.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica sa arpeđima;
2. Jedna etida;
3. Jedna sonatina ili tema s varijacijama;
4. Jedan komad.

Program se izvodi napamet.

VI razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Dalji rad na lestvicama sa arpeđima i septakordima.
- Rad na razvoju tehnike i ritma.
- Savlađivanje literature za harfu.

LESTVICE

- Sve lestvice u oktavi i terci, arpeđa, septakordi (umanjeni i dominantni).
- Tehničke vežbe, prsne sa prvim, drugim i trećim, četvrtim prstom.
- Sve ritmičke kombinacije, trileri 2131, 21, 12.

LITERATURA

- Boksa: Etide
- Naderman: Etide
- Cabel: Etide
- Dusek: Sonatine
- Naderman: Sonatine
- Salcedo: Muzička kutija
- Glijer: U polju
- Musorgski: Suza
- Mekdonald: Komadi

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- skale, arpežo, prsne vežbe;
- tri do pet etida;
- jedna sonatina;
- četiri komada.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica sa arpeđima;
2. Dve etide različitog karaktera;
3. Jedna sonatina;
4. Jedna kompozicija autora iz XIX veka;
5. Jedna kompozicija savremenog autora.

Program se izvodi napamet.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

- Plan treba napraviti po potrebama određenog učenika (nivou zrelosti, starosti, fizičkog razvoja i prošlih iskustva).

- Izbor treba biti postupan.
- Kompozicije treba da budu kratke, pa kasnije sve duže i zahtevnije uz modulacije.
- Komade koristiti iz razne literature sa određenim tehničkim zahtevima, arpeđa, modulacije, tempa i razumevanje fraza.
- Sonatine ili varijacije, kratke forme, raditi sa posebnom pažnjom na tehničke probleme, oznake tempa i pulsacije.
- Postepeno osamostaliti učenika.

INSTRUMENTI SA DIRKAMA

(klavir, harmonika)

KLAVIR

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje muzikom na nivou osnovnoškolskog znanja i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Intenzivan i kontinuiran rad na razvoju fizioloških i psiholoških sluhovnih sposobnosti - spoljašnjeg (kontrolnog) i unutrašnjeg (mentalnog) sluha, navike razmišljanja u tonskim predstavama (tonske kontemplacije) i potrebe za izražavanjem zvukom (duhovnog sluha).
- Upoznavanje učenika sa građom klavira (rezonantnom kutijom, poklopcem, klavijaturom, sistemom poluga sa čekićima, čivijama, žicama, prigušivačima, pedalima, mehanikom proizvodnje zvuka...), njegovim akustičkim svojstvima (specifičnošću amplitude klavirskog zvuka, registarskom neujednačenošću i fenomenom alikvotne rezonance) i izražajnim mogućnostima (tonskim opsegom, dinamičkim dijapazonom i kolorističkim svojstvima).
- Ovladavanje osnovnom tehnikom sviranja na klaviru - savlađivanjem, na osnovnom nivou, svih vrsta tehničkih problema: repeticija, trilera, tremola, lestvica, pozicionih i vanpozicionih arpeđa i figuracija, duplih nota, akorada, skokova i polifonije.
- Postizanje razumevanja značenja i važnosti univerzalnih muzičkih izražajnih sredstava (tempa, ritma, metra, dinamike, agogike, artikulacije, akcentuacije i instrumentacije) i izgradnja sposobnosti njihove adekvatne stilske upotrebe u procesu izvođenja muzičkog dela.
- Muzičko opismenjavanje - postizanje veštine tečnog čitanja i pisanja nota u violinskom i bas ključu, razumevanje značenja najučestalijih (numeričkih, grafičkih i verbalnih) tempovskih, karakternih, metričkih, dinamičkih, agogičkih, akcentnih i artikulacionih oznaka u notnom tekstu i kontinuiran rad na razvoju sposobnosti spretnog sviranja *Prima vista*.
- Usvajanje osnovnih znanja iz oblasti muzičke teorije, harmonije, kontrapunkta i muzičkih oblika, kao i osnovnih znanja iz oblasti muzičke istorije - radi izgradnje sposobnosti pouzdanog prepoznavanja stilskih epoha, njihovih ključnih karakteristika i umetničke vrednosti najuspelijih dela njihovih istaknutih predstavnika.
- Upoznavanje najznačajnijih dela iz oblasti klavirske literature, njihove umetničke vrednosti i osnovnih činjenica iz biografija njihovih autora.
- Osposobljavanje za samostalno učenje i vežbanje.
- Sticanje iskustva redovnog javnog nastupanja (samostalnog i u ansamblu) izgradnja odgovornog stava u odnosu na visok standard zahteva savremene koncertne i takmičarske prakse.
- Izgradnja navike redovnog slušanja umetnički vredne muzike (u vidu tonskog zapisa ili koncertnog izvođenja).
- Razvijanje i profiliranje estetskih muzičkih kriterijuma (sposobnosti prepoznavanja i adekvatne procene umetničke vrednosti muzičkog dela ili njegove interpretacije).

- Razvijanje afirmativnih etičkih stavova prema nacionalnoj i svetskoj pijanističkoj baštini, njenoj važnosti u domaćoj i svetskoj muzičkoj kulturi, profesiji pijaniste (izvođača i pedagoga) i značaju njegove uloge u društvu.

I ciklus (I, II i III razred)

I razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

Početni rad na razvoju spoljašnjeg (kontrolnog) i unutrašnjeg (mentalnog) sluha, putem učenja i izražajnog pevanja kratkih, jednostavnih, lakih pesmica (u okviru prve oktave), sviranja istih pesmica po sluhu (samostalno i u četiri ruke, uz pratnju nastavnika) i njihovog transponovanja u tonalitete sa jednim ili dva predznaka (ovo se naročito odnosi na učenike koji, od početka, ispoljavaju natprosečne sluhovne sposobnosti).

Početni rad na razvijanju muzičke fantazije, putem igre i priče.

Upoznavanje sa klavijaturom (nazivi belih i crnih dirki i nazivi oktava).

Osnovno upoznavanje sa mehanizmom proizvodnje zvuka na klaviru.

Upoznavanje sa funkcionalnim položajem tela za klavir i osnovama efikasne upotrebe izvođačkog aparata.

Upražnjavanje jednostavnih vežbi za telesnu relaksaciju.

Upoznavanje sa značenjem najčešćih oznaka za tempo (*lento, adagio, andante, andantino, moderato, allegretto, allegro, presto...*).

Upoznavanje sa značenjem najčešćih oznaka za karakter (*dolce, tranquillo, cantabile, grazioso, espressivo, marcato, scherzando...*).

Upoznavanje sa relativnim trajanjem nota (celih, polovina, četvrtina, osmina i njima odgovarajućih pauza i triola) i značenjem punktiranja.

Upoznavanje sa različitim vrstama prostih i složenih taktova ($2/8$, $3/8$, $6/8$, $2/4$, $3/4$, $4/4...$).

Rad na brojanju - pomoćnom sredstvu za postizanje metrički tačnog i ritmičnog sviranja.

Upoznavanje sa značenjem osnovnih dinamičkih oznaka (*pianissimo, piano, mezzoforte, forte, fortissimo, diminuendo, crescendo...*).

Upoznavanje sa značenjem osnovnih agogičkih oznaka (*ritardando, accelerando, allargando, sostenuto, piu lento, piu mosso, a tempo...*).

Upoznavanje sa značenjem osnovnih artikulacionih oznaka (*portato, legato, legierro, staccato...*) i grafičkim načinom njihovog ispisivanja (tačka, crta, mali klinasti znak, luk).

Upoznavanje sa osnovnim polifonim postupcima (imitacija, inverzija, kanon).

Uvežbavanje početne veštine čitanja nota u violinskom i bas ključu.

Sviranje lakih kompozicija, s nastavnikom, četvororučno, *Prima vista*.

Upoznavanje sa pojmom metričke celine (dvotakt, trotakt, četvorotakt...).

Upoznavanje sa pojmom misaone celine (fraza).

Elementarno upoznavanje sa najjednostavnijim muzičkim oblicima (rečenica, period, pesma).

LITERATURA

KLAVIRSKE ŠKOLE ZA POČETNIKE

- J. Kršić, M. Petrović, Bajer, Nikolajev, Gnjesina, Artobolevska i slične.

ETIDE I VIRTUOZNE KOMPOZICIJE

- Diverno: Osnovne vežbe za klavir, op. 76

- Lešhorn: Melodične etide, op. 192

- Černi: Etide, op. 139 i Etide, op. 599

- Druge etide ili virtuozne kompozicije.

KOMPOZICIJE MALE FORME

- Čajkovski: Dečji album, op. 39

- Majkapar: 24 lake kompozicije, op. 16

- Grečaninov: Op. 99

- Šuman: Album za mladež, op. 68

- Druge kompozicije slične težine.

KOMPOZICIJE DOMAĆIH AUTORA

- V. Milanković: Dečje priče - 25 minijatura za I i II razred

- M. Tajčević: Za male

- Z. Hristić: Tačkice

- Druge kompozicije slične težine.

LESTVICE

Ce-dur, Ge-dur, De-dur, A-dur i E-dur.

Preporučene varijante:

- paralelno, u četvrtinama, u intervalu oktave, naviše i naniže, kontinuirano, kroz jednu oktavu;

- u suprotnim smerovima, u četvrtinama, s početkom u intervalu prime, naviše i naniže, kontinuirano, svakom rukom kroz jednu oktavu.

Artikulacija: portato ili legato.

Dinamika: po slobodnom izboru.

Preporučeni minimalni tempo: četvrtina = 60.

TROZVUCI

Ce-dur, Ge-dur, De-dur, A-dur i E-dur.

Preporučena varijanta: mali položaj (takozvano "malo razlaganje"), kvintakord, sekstakord i kvartsekstakord, svaki trozvuk naizmenično (razloženo pa simultano), paralelno, u razmaku oktave, u četvrtinama, naviše i naniže, kontinuirano, kroz jednu oktavu.

Artikulacija: razloženo - legato; u akordima - portato.

Dinamika: po slobodnom izboru.

Preporučeni minimalni tempo: četvrtina = 60 (trajanje razloženo sviranog akorda je jednako trajanju simultano sviranog akorda - tri četvrtine).

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- pedeset kompozicija po slobodnom izboru.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica;
2. Jedna etida (ili virtuoza kompozicija);
3. Dve kompozicije, po slobodnom izboru.

NAPOMENE

Smotre i obavezni javni nastupi ne podležu konvencionalnom, numeričkom načinu ocenjivanja. Njihova svrha je da omoguće javni uvid u kvalitet nastavnikova rada i proces učenikova razvoja i napretka, kao i da budu neophodan poligon za učenikovo rano sticanje izvođačkog iskustva.

Školama se ostavlja mogućnost da, u okvirima svojih školskih programa, propišu neki drugi vid ocenjivanja (usmeni ili pismeni komentar nastavnika ili grupe nastavnika, članova odgovarajuće komisije).

Učeniku je na smotri tokom školske godine dopušteno da svira iz nota, ali na obaveznim javnim nastupima i na smotri na kraju školske godine mora da svira napamet, jednako kao na svim ostalim javnim nastupima, smotrama i godišnjim ispitima, do kraja školovanja u osnovnoj muzičkoj školi.

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

Nastavak rada na razvoju spoljašnjeg i unutrašnjeg sluha putem izražajnog pevanja, sviranja po sluhu i transponovanja u tonalitete sa jednim, dva ili tri predznaka (ovo se naročito odnosi na učenike natprosečnih sluhovnih sposobnosti).

Nastavak rada na razvijanju muzičke fantazije putem igre i priče, sa tendencijom postepenog napuštanja igre u korist drugih, uzrastu primerenijih aktivnosti.

Dopunjavanje početnog znanja o klavijaturi osnovnim informacijama o ulozu i mehanizmu funkcionisanja pedala.

Proširivanje znanja o mehanizmu proizvođenja klavirskog zvuka osnovnim informacijama o njegovim akustičkim svojstvima.

Obogaćivanje iskustva stečenog u oblasti funkcionalne upotrebe izvođačkog aparata novim uvidima u problematiku, kroz proces savladivanja složenijih izvođačkih zahteva.

Kontinuirano upražnjavanje vežbi za telesnu relaksaciju, u svrhu dalje izgradnje slobode i efikasnosti izvođačkog aparata.

Nastavak upoznavanja sa oznakama tempa, karaktera, dinamike i agogike, u zavisnosti od oznaka na koje učenik nailazi u kompozicijama koje izučava. Pored oznaka na italijanskom jeziku, učenik upoznaje i najučestalije oznake na nemačkom, francuskom i ruskom jeziku.

Proširivanje znanja o relativnom trajanju osnovnih i punktiranih nota (i njima odgovarajućih pauza i triola) informacijama o sitnijim notnim vrednostima (šesnaestinama, tridesetdvojkama i šezdesetčetvorkama).

Upoznavanje sa jednostavnim vrstama nepravilnog takta (5/8, 7/8, 5/4, 7/4...).

Nastavak rada na brojanju (u slučaju nemogućnosti postizanja tačnog i ritmičnog sviranja bez ovog pomoćnog sredstva).

Dopunjavanje znanja o osnovnim artikulacionim oznakama i grafičkom načinu njihovog ispisivanja.

Upoznavanje sa oznakama za pedal i rad na kompozicijama koje zahtevaju jednostavnu pedalizaciju.

Utvrđivanje znanja o osnovnim polifonim postupcima kroz proces rada na jednostavnim polifonim kompozicijama.

Usavršavanje veštine čitanja nota u violinskom i bas ključu (putem sviranja s nastavnikom, četvororučno, *Prima vista*) sa ciljem uspostavljanja trajne navike upražnjavanja ove aktivnosti tokom čitavog školovanja.

Proširenje znanja o pojmovima metričke celine i fraze upoznavanjem novih karakterističnih primera, kroz izvođačku praksu.

Obogaćenje znanja o muzičkim oblicima novim informacijama o vrstama rečenice, perioda i pesme.

Usvajanje novih informacija o lestvičnim stupnjevima i osnovnim oblicima kadence.

LITERATURA

Klavirske škole za početnike

- J. Kršić, M. Petrović, Bajer, Nikolajev, Gnjesina, Artobolevska i slične.

ETIDE I VIRTUOZNE KOMPOZICIJE

- Diverno: Osnovne vežbe za klavir, op. 176

- Lešhorn: Melodične etide, op. 192

- Lemoan: Dečje etide, op. 37

- Černi: Etide, op. 139

- Berens: Etide, op. 70

- Druge etide ili virtuozne kompozicije.

POLIFONE KOMPOZICIJE

- Bah: Male kompozicije

- Druge polifone kompozicije baroknih kompozitora dostupne izvođačkom uzrastu učenika.

KOMPOZICIJE MALE FORME

- Šuman: Album za mladež op. 68
- Čajkovski: Dečki album, op. 39
- Grečaninov: Op. 99
- Gedike: Op. 36
- Kabalevski: Op. 30
- Bartok: Mikrokosmos, I sveska
- Druge kompozicije slične težine.

SONATINE

- Sonatine Vanhala, Plejela, Haslingera, Betovena i drugih autora, dostupne izvođačkom uzrastu učenika.

KOMPOZICIJE DOMAĆIH AUTORA

- V. Milanković: Dečje priče - 25 minijatura za I i II razred
- M. Tajčević: Za male
- Z. Hristić: Tačkice
- S. Hofman: Dve basne
- Druge kompozicije domaćih autora slične težine.

KOMPOZICIJE PISANE ZA ČETVORORUČNO IZVOĐENJE

- Dijabeli: Sonatine, op. 24, Melodijske vežbe, op. 149 i op. 163
- Druge kompozicije slične težine pisane za četvororučno izvođenje.

LESTVICE

Ha-dur, Ef-dur, de-mol, a-mol i e-mol.

Preporučene varijante:

- paralelno, u osminama, u intervalu oktave, naviše i naniže, kontinuirano, kroz dve oktave;
- u suprotnim smerovima, u osminama, s početkom u intervalu oktave, naviše i naniže, kontinuirano, svakom rukom kroz dve oktave (samo durske lestvice iz navedene grupe).

Artikulacija: legato.

Dinamika: piano ili forte.

Preporučeni minimalni tempo: osmina = 100.

TROZVUCI

Ha-dur, Ef-dur, de-mol, a-mol i e-mol.

Preporučene varijante:

- mali položaj (takozvano "malo razlaganje"), kvintakord, sekstakord i kvartsekstakord, razloženo, u intervalu oktave, paralelno, u osminama, naviše i naniže, kontinuirano, kroz dve oktave;

- mali položaj, simultano (u akordima), u intervalu oktave, paralelno, u četvrtinama, naviše i naniže, kontinuirano, kroz dve oktave.

Artikulacija: razloženo - legato; u akordima - portato.

Dinamika: piano ili forte.

Preporučeni minimalni tempo: osmina = 100.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- pet etida (ili virtuoznih kompozicija slične težine);

- pet kompozicija po slobodnom izboru;

- tri polifone kompozicije;

- jedna cela sonatina i stav iz sonatine ili ciklus varijacija.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica;

2. Jedna etida (ili virtuozna kompozicija);

3. Dve kompozicije, po slobodnom izboru.

NAPOMENA

Dva obavezna javna nastupa i smotra na kraju školske godine, jednako kao u prvom razredu, ne podležu konvencionalnom, numeričkom načinu ocenjivanja.

III razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

Nastavak rada na razvoju unutrašnjeg i spoljašnjeg sluha usložnjavanjem teškoća savladanih u prethodnom razredu.

Početak rada na postupku svesnog memorisanja muzičkog dela.

Nastavak rada na razvijanju muzičke fantazije asocijativno podsticajnim razgovorima, poetskim i metaforičkim prikazivanjima muzičkog sadržaja, buđenjem interesovanja za kreativno izražavanje klavirskim zvukom i radom na preciznom umetničkom oblikovanju izučavanog repertoara.

Obogaćivanje iskustva u upotrebi pedala daljim radom na kompozicijama jednostavnih zahteva na ovom planu.

Objašnjenje pojmova prevremenog, istovremenog i naknadnog pedala i njegove izvođačke primene.

Produblјivanje znanja o akustičkim i izražajnim svojstvima klavirskog zvuka, početak formiranja predstave o umetnički lepom zvuku, tonsko objašnjenje iluzije "pevanja" na klaviru i intenzivno usmeravanje na ovo polje izvođačke problematike.

Dalje usavršavanje mogućnosti izvođačkog aparata, zasnovano na principima slobode, ekonomičnosti i efikasnosti.

Dalje povremeno upražnjavanje vežbi za telesnu relaksaciju.

Proširivanje znanja o oznakama tempa, karaktera, dinamike i agogike.

Sticanje početnog iskustva u savladavanju poliritmičkih teškoća sviranjem lestvica u jednostavnim poliritmičkim kombinacijama (duole sa triolama i triole sa duolama), četvororučno ili na dva klavira, sa nastavnikom.

Dalje usavršavanje veštine sviranja polifonije, radom na kompozicijama složenijih zahteva.

Upoznavanje sa osnovnim vrstama ukrasa (kratkim predudarom - foršlagom, dugim predudarom - apođaturom, praltrilerom, mordentom i šljajferom) i razumevanje i usvajanje načina njihovog izvođenja.

Dalje usavršavanje veštine čitanja *Prima vista*.

Profiliranje znanja o muzičkim oblicima (maloj i velikoj rečenici, malom i velikom periodu i maloj i velikoj trodelnoj pesmi).

Dalje usvajanje informacija o glavnim lestvičnim stupnjevima i njihovim zamenicama, njihovim međusobnim odnosima, i vežbanje u prepoznavanju autentičnog i plagalnog oblika kadence.

Početni rad na formiranju navike samostalnog vežbanja, sa objašnjenjem prednosti principa "Malo, pažljivo i često" i principa nerazdvoјivosti sluhovne od mehaničke komponente.

Početna aktivnost na formiranju navike redovnog slušanja umetnički vredne muzike praćena informacijama o osnovnim karakteristikama najvažnijih stilskih epoha.

LITERATURA

ETIDE I VIRTUOZNE KOMPOZICIJE

- Diverno: Osnovne vežbe za klavir, op. 176

- Lemoan: Dečje etide, op. 37

- Černi: Etide op. 849

- Bertini: Etide op. 100

- Druge etide ili kompozicije slične težine.

POLIFONE KOMPOZICIJE

- Bah: Male kompozicije

- Druge polifone kompozicije baroknih kompozitora dostupne izvođačkom uzrastu učenika.

KOMPOZICIJE MALE FORME

- Šuman: Album za mladež op. 68

- Čajkovski: Dečji album, op. 39

- Lutoslavski: 12 malih komada

- Kazela: 11 dečjih komada
- Grečaniinov: Dečja knjiga, op. 98
- Gedike: Op. 36
- Kabalevski: Op. 30
- Majkapar: Minijature op. 33
- Bartok: Mikrokosmos, I i II sveska
- Druge kompozicije slične težine.

SONATINE I VARIJACIJE

- Sonatine i varijacije Dijabelija, Kulaua, Dusika, Hajdna, Betovena i drugih kompozitora, dostupne izvođačkom uzrastu učenika.

KOMPOZICIJE DOMAĆIH AUTORA

- S. Rajčić: Dečja zbirka
- M. Tajčević: Za male
- Z. Hristić: Tačkice
- Druge kompozicije domaćih autora, slične težine.

KOMPOZICIJE PISANE ZA ČETVORORUČNO IZVOĐENJE

- Dijabeli: Sonatine, op. 24
- Stravinski: Pet malih komada
- Druge kompozicije slične težine pisane za četvororučno izvođenje.

LESTVICE

Be-dur, Es-dur, As-dur, ce-mol, ge-mol i hromatska lestvica.

Preporučene varijante:

- paralelno, u šesnaestinama, u intervalu oktave, naviše i naniže, kontinuirano, kroz dve oktave (hromatska lestvica na isti način);
- paralelno, u osminskim triolama, u intervalu oktave, naviše i naniže, kontinuirano, kroz tri oktave (samo durske i molske lestvice iz navedene grupe);
- u suprotnim smerovima, u šesnaestinama, s početkom u intervalu oktave, naviše i naniže, kontinuirano, svakom rukom kroz dve oktave;

Artikulacija: legato.

Dinamika: piano ili forte.

Preporučeni minimalni tempo: osmina i osminska triola = 80.

TROZVUCI

Be-dur, Es-dur, As-dur, ce-mol i ge-mol.

Preporučene varijante:

- mali položaj (takozvano "malo razlaganje"), kvintakord, sekstakord i kvartsekstakord, razloženo, paralelno, u šesnaestinama, u intervalu oktave, naviše i naniže, kontinuirano, kroz dve oktave;

- mali položaj, simultano (u akordima), paralelno, u osminama, u intervalu oktave, naviše i naniže, kontinuirano, kroz dve oktave.

Artikulacija: razloženo - legato; u akordima - portato.

Dinamika: piano ili forte.

Preporučeni minimalni tempo: osmina = 80.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- četiri etide (ili kompozicije virtuosnih izvođačkih teškoća);

- četiri kompozicije, po slobodnom izboru;

- tri polifone kompozicije;

- jedna cela sonatina i stav iz sonatine ili ciklus varijacija.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju prvog polugodišta)

- jedna lestvica i dve kompozicije, po slobodnom izboru.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica;

2. Jedna etida;

3. Jedna polifona kompozicija;

4. Jedan stav iz sonatine;

5. Jedna kompozicija, po slobodnom izboru.

NAPOMENA

Smotra (na kraju prvog polugodišta) i obavezni javni nastupi, jednako kao u prvom i drugom razredu, ne podležu konvencionalnom, numeričkom načinu ocenjivanja.

Ocena sa ovog ispita treba da bude odraz pažljive, sveobuhvatne procene dalje perspektive učenikovog školovanja.

II ciklus (IV, V i VI razred)

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

Nastavak rada na razvoju unutrašnjeg i spoljašnjeg sluha daljim uslozljavanjem teškoća savladanih u prethodnom razredu, s naročitom pažnjom usmerenom na prepoznavanje vertikalno-horizentalnih (harmonsko-melodijskih) odnosa u okviru zadatih primera za vežbanje. Razvoj svesti o osnovnim relacijama unutar tonaliteta i relacijama tonaliteta unutar kvintnog kruga i uspostavljanje, u vezi sa ovom problematikom, čvrste veze sa sadržajima tekuće nastave solfeđa.

Sticanje početnog iskustva u sviranju po sluhu kratkih, jednostavnih, dijatonskih melodija (harmonizovanih plagalnim i autentičnim kadencirajućim obrtima) i razvoj elementarne veštine improvizovanja u okvirima ovakvih teškoća.

Nastavak rada na postupku svesnog memorisanja muzičkog dela, u cilju postepenog razvijanja sposobnosti sluhovne kontemplacije (razmišljanja u tonskim predstavama).

Nastavak rada na razvijanju muzičke fantazije ukazivanjem na analogije među umetničkim vrednostima dela iz raznih oblasti umetničkog izražavanja (književnosti, slikarstva, vajarstva, arhitekture...), upoređivanjem, izgradnjom sposobnosti uviđanja i podsticajnim razgovorima (pojednostavljenog sadržaja, primerenog učenikovom uzrastu) na teme iz oblasti muzičke estetike.

Dalje obogaćivanje iskustva u upotrebi pedala, radom na kompozicijama složenijih zahteva na ovom planu i početak rada na stvaranju navike celishodnog upotrebljavanja levog pedala - u svrhu promene boje (tembra), a ne utišavanja zvuka.

Produblivanje osetljivosti na lepotu klavirskog zvuka, doslednim radom na usavršavanju izvođačke veštine "pevanja" na klaviru - naročito pažljivim, temeljnim izučavanjem kompozicija polifone strukture i kompozicija s romantičarskom kantilenom.

Proširivanje znanja iz oblasti ornamentacije upoznavanjem sa grupetom i trilerom, njihovom varijantama i osnovnim pravilima njihovog izvođenja u okvirima baroknog, klasičnog i romantičnog stila.

Dalje usavršavanje efikasnosti izvođačkog aparata radom na kompozicijama složenijih tehničkih zahteva (naročito onih koje tretiraju problem trilera i aktivnosti "gornjih" prstiju) i insistiranjem na savlađivanju njihovog "Brzo-dugo-glasno-jasno" načina izvođenja - kreiranjem i uvežbavanjem ritmičkih i fakturalnih varijanata pojedinih teških odlomaka i postepenim podizanjem tempa izvođenja (prema individualnim mogućnostima učenika) ka granici solidnog virtuoiziteta.

Navikavanje na ekonomičnu i svrsishodnu upotrebu metronoma u procesu vežbanja (povremenu, isključivo u svrhu kratkotrajne kontrole tempa ili odnosa tempa u okviru kompozicije) s insistiranjem na uviđanju suštinske razlike između muzičkih izražajnih sredstava metra i ritma, odnosno metričnog i ritmičnog sviranja.

Upotpunjavanje znanja o oznakama tempa, karaktera, dinamike i agogike, u zavisnosti od oznaka na koje učenik nailazi tokom izučavanja propisanog godišnjeg repertoara.

Obogaćivanje iskustva u savladavanju poliritmičkih teškoća sviranjem lestvica u složenijim poliritmičkim kombinacijama (triole sa kvartolama i kvartole sa triolama), četvororučno ili na dva klavira, sa nastavnikom.

Stalno usavršavanje veštine čitanja *Prima vista*, vežbanjem primera sa složenijim teškoćama na ovom planu (samostalnim ili u saradnji sa nastavnikom - četvororučno ili na dva klavira).

Proširivanje znanja o muzičkim oblicima osnovnim informacijama o varijacijama, rondu i sonati.

Kontinuiran rad na razvoju navike samostalnog vežbanja zadavanjem motivišućih domaćih zadataka i podsticanjem učenika na pripremanje (za koncertno izvođenje) kratkih, jednostavnih kompozicija, bez velike pomoći nastavnika.

Ukorenjivanje navike redovnog slušanja umetnički vredne muzike povremenim zajedničkim preslušavanjem tonskih snimaka jednostavnih, popularnih kompozicija koje pripadaju različitim žanrovima, razgovaranjem o njihovom sadržaju i umetničkoj vrednosti i komentarisanjem izvođačkih kvaliteta njihovih interpretatora.

Sticanje početnog takmičarskog iskustva uzimanjem učešća u takmičenjima jednostavnih programskih zahteva, u svrhu postepene izgradnje individualnog stava prema fenomenu muzičkog takmičenja i ranog prihvatanja visokih zahteva aktuelnih takmičarskih izvođačkih standarda (odnosi se pretežno na napredne, izvođački motivisane i podijumski orijentisane učenike).

LITERATURA

ETIDE I VIRTUOZNE KOMPOZICIJE

- Berens: Etide, op. 61
- Černi: Etide, op. 849 i op. 299
- Heler: Etide, op. 47

- Druge etide slične težine.

POLIFONE KOMPOZICIJE

- Bah: Mali preludijumi i Dvoglasne invencije
- Glinka: Četiri dvoglasne fuge
- Mjaskovski: Op. 78, dvoglasne fuge
- Druge polifone kompozicije baroknih, romantičnih ili savremenih kompozitora dostupne izvođačkom uzrastu učenika.

KOMPOZICIJE MALE FORME

- Šopen: Nokturna u ce-molu i cis-molu, op. posth. i Poloneza u ge-molu, op. posth.
- Šuman: Album za mladež, op. 68
- Grig: Lirski komadi
- Kabalevski: Dečje kompozicije
- Grečaninov: Op. 99, Op. 119, Op. 123, Op. 127.
- Šostakovič: Igre lutaka
- Kazela: 11 dečjih komada
- Bartok: Mikrokosmos, III i IV sveska
- Druge kompozicije slične težine.

SONATINE I VARIJACIJE

- Mocart: Bečke sonatine
- Betoven: Sonata op. 49, br. 2, Ge-dur
- Šuman: Sonata op. 118, br. 1, Ge-dur
- Kabalevski: Varijacije na slovačku temu
- Nikolajev: Male varijacije u klasičnom stilu
- Majkapar: Varijacije na rusku temu, op. 8
- Druge sonatine, sonate ili varijacije slične težine.

KOMPOZICIJE DOMAĆIH AUTORA

- S. Rajičić: Mala klavirska svita

- M. Tajčević: Djeci, II mala svita
- J. Bandur: Uspavanka
- Druge kompozicije domaćih autora slične težine.

KOMPOZICIJE PISANE ZA ČETVORORUČNO IZVOĐENJE

- Dijabeli: Sonata op. 73
- Veber: Tema sa varijacijama, op. 10
- Bertini: Etide, op. 97
- Šubert: Varijacije u e-molu
- Šuman: Op. 85
- Druge kompozicije slične težine pisane za četvororučno izvođenje.

LESTVICE

Des-dur, Ges-dur, ef-mol i ha-mol.

Preporučene varijante:

- durske lestvice, paralelno, u šesnaestinama, u intervalu oktave, naviše i naniže, kontinuirano, kroz četiri oktave;
- u suprotnim smerovima, s početkom u intervalu oktave, naviše i naniže, kontinuirano, svakom rukom kroz dve oktave;
- molske i hromatske lestvice paralelno, u šesnaestinama, u intervalu oktave, kontinuirano, naviše i naniže, kroz četiri oktave.

Artikulacija: legato.

Dinamika: piano ili forte.

Preporučeni minimalni tempo: četvrtina = 60 (kod izvođenja u suprotnim smerovima: četvrtina = 40).

TROZVUCI

Des-dur, Ges-dur, ef-mol i ha-mol.

Preporučene varijante:

- veliki položaj (mali položaj sa udvojenim osnovnim tonom - takozvano "veliko razlaganje"), kvintakord, sekstakord i kvartsekstakorda, razloženo, paralelno, u šesnaestinama, u intervalu oktave, naviše i naniže, kontinuirano, kroz četiri oktave;
- veliki položaj, simultano, u akordima paralelno, u četvrtinama, u intervalu oktave, naviše i naniže, kontinuirano, kroz dve oktave.

Artikulacija: razloženo - legato; u akordima - portato.

Dinamika: piano ili forte.

Preporučeni minimalni tempo: četvrtina = 60.

NAPOMENA

Ukoliko učeniku, zbog njegovog uzrasta, još uvek nije udobno da "uzima" akorde u ovom položaju, može da ih svira bez udvojenog osnovnog tona - kao u prethodnim razredima.

ČETVOROZVUCI

Dominantni i umanjeni septakordi za durske i molske tonalitete Ce, Ge, De, Ef, Be i Es.

Preporučene varijante:

- mali položaj (takozvano "malo razlaganje"), septakord, kvintsektakord, terckvartakord i sekundakord, razloženo, paralelno, u šesnaestinama, u intervalu oktave, naviše i naniže, kontinuirano, kroz dve oktave;

- mali položaj, simultano (u akordima), paralelno, u četvrtinama, u intervalu oktave, naviše i naniže, kontinuirano, kroz dve oktave.

Artikulacija: razloženo - legato; u akordima - portato.

Dinamika: piano ili forte.

Preporučeni minimalni tempo: četvrtina = 60.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- četiri etide (ili virtuozne kompozicije);
- četiri kompozicije, po slobodnom izboru;
- tri polifone kompozicije;
- jedna sonata ili stav iz sonate i ciklus varijacija.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju prvog polugodišta)

- jedna lestvica i jedna virtuoзна etida.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna polifona kompozicija;
2. Jedna etida (ili virtuoзна kompozicija);
3. Jedan stav sonatine;
4. Jedna kompozicija po slobodnom izboru.

V razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Usavršavanje sposobnosti sviranja po sluhu upotrebom nešto složenijih primera dijatonskih melodijskih obrazaca (harmonizovanih odgovarajućim kadencirajućim obrtima) i sticanje početnog iskustva u improvizovanju elementarne pratnje za jednostavnu pevačku, gudačku ili duvačku deonicu.

- Nastavak rada na tehnici svesnog memorisanja (učenjem samo iz nota bez upotrebe instrumenta, krajnje jednostavnih, fakturalno elementarnih kompozicija, po izvođačkim teškoćama dostupnih učeniku prvog i drugog razreda osnovne škole), u cilju daljeg razvijanja sposobnosti sluhovne kontemplacije.
- Stalni razvoj muzičke fantazije i dalje profiliranje učenikovih kriterijuma u oblasti umetničkog sadržaja i estetske vrednosti muzičkog dela.
- Dalje usavršavanje veštine upotrebe pedala izučavanjem kompozicija specifičnih izvođačkih teškoća na ovom planu.
- Posvećivanje naročite pažnje izučavanju kompozicija polifone strukture (sa učenicima prosečnih sposobnosti - ne težih od dvoglasnih) i kompozicija sa romantičarskom kantilenom, radi daljeg razvoja izvođačke veštine "pevanja" na klaviru.
- Proširivanje znanja iz oblasti ornamentacije upoznavanjem (teorijskim i kroz izvođačku praksu) novih varijanti već poznatih ukrasa i načina njihovog izvođenja u okvirima baroknog, klasičnog i romantičnog stila.
- Intenzivan rad na daljem razvoju mogućnosti izvođačkog aparata, putem savlađivanja svih vrsta tehničkih teškoća (u varijantama prilagođenim individualnim mogućnostima učenika) sa posebnim naglaskom na daljem savlađivanju "Brzo-dugo-glasno-jasno" načina sviranja, u svrhu postizanja višeg stupnja virtuoziteta.
- Kontinuirano upotpunjavanje znanja o oznakama tempa i karaktera, u zavisnosti od oznaka na koje učenik nailazi tokom izučavanja kompozicija iz zadatog godišnjeg repertoara.
- Stalno usvajanje novih znanja iz oblasti muzičke teorije i istorije (povezano sa kompozicijama koje učenik izučava u toku godine).
- Obogaćivanje iskustva u savladavanju poliritmičkih teškoća sviranjem lestvica u složenijim poliritmičkim kombinacijama, četvororučno ili na dva klavira, s nastavnikom (triole sa kvintolama i kvintole sa triolama) i samostalno (duole sa triolama i triole sa duolama).
- Dalje usavršavanje veštine čitanja *Prima vista*, vežbanjem primera sa složenijim i raznovrsnijim teškoćama (samostalnim ili u saradnji s nastavnikom - četvororučno ili na dva klavira). Upoznavanje sa najpopularnijim delima orkestarske i druge neklavirske literature sviranjem njihovih pojednostavljenih transkripcija.
- Proširivanje znanja o muzičkim oblicima dodatnim informacijama o varijacijama, rondi, sonati i sonatnom ciklusu. Posebno posvećivanje pažnje detaljnoj analizi oblika kompozicija izvođenih u okviru tekućeg godišnjeg repertoara.
- Kontinuiran rad na razvoju navike samostalnog vežbanja zadavanjem raznovrsnih, motivišućih, domaćih zadataka i podsticanjem učenika na samostalno pripremanje (za koncertno izvođenje) nešto zahtevnijih kompozicija, uz neznatnu pomoć nastavnika.
- Održavanje navike redovnog slušanja umetnički vredne muzike daljim stimulisanjem interesovanja za upoznavanje novih tonskih snimaka i povremenim zajedničkim odlascima na koncerte.
- Dalje obogaćivanje takmičarskog iskustva uzimanjem učešća u takmičenjima sa dostupnim programskim zahtevima, u svrhu dubljeg upoznavanja lične motivacije za ovakvu vrstu izvođačke aktivnosti i stepena izvođačke uspešnosti i efikasnosti u njenim okvirima (odnosi se, pre svega, na učenike izraženijih izvođačkih sposobnosti).

LITERATURA

ETIDE I VIRTUOZNE KOMPOZICIJE

- Černi: Etide op. 299
- Kramer i Bilov: Etide
- Berens: Etide op. 61
- Lešhorn: Etide op. 38
- Druge etide slične težine.

POLIFONE KOMPOZICIJE

- Bah: Dvoglasne invencije, fugete i pojedini stavovi iz Francuskih svita
- Hendl: Pojedini stavovi iz svita
- Jakovski: U starom stilu, op. 43
- Druge polifone kompozicije baroknih, romantičnih ili savremenih kompozitora dostupne izvođačkom uzrastu učenika.

KOMPOZICIJE MALE FORME

- Grig: Lirski komadi
- Mendelson: Pesme bez reči
- Šubert: Dva skerca
- Prokofjev: Muzika za decu
- Kabalevski: Op. 37
- Martinu: Lutke
- Bartok: Mikrokosmos, III i IV sveska
- Druge kompozicije slične težine.

SONATE, SONATINE I VARIJACIJE

- Hajdn: Sonate, po izboru
- Mocart: Sonata Ce-dur, KV 545, Sonata Es-dur, KV 282
- Betoven: Sonata op. 49, br. 1, ge-mol, Sonate Woo 47 (Es-dur, ef-mol i De-dur)
- Šuman: Sonata op. 118, br. 2, De-dur
- Veber: Andante sa varijacijama, op. 3
- Lukomski: Varijacije u ef-molu
- Druge sonate ili varijacije slične težine.

KOMPOZICIJE DOMAĆIH AUTORA

- S. Rajičić: Mala klavirska svita
- M. Logar: Dva menueta
- V. Mokranjac: Mala svita
- J. Slavenski: Igre i pesme sa Balkana
- Druge kompozicije domaćih autora slične težine.

KOMPOZICIJE PISANE ZA ČETVORORUČNO IZVOĐENJE

- Mocart: Sonate u De-duru i Be-duru

- Dvoržak: Bagatele, op. 47
- Šubert: Sonata u ce-molu
- Šuman: Dvanaest komada op. 85
- Druge kompozicije slične težine pisane za četvororučno izvođenje.

LESTVICE

Fis-mol, cis-mol, gis-mol, es-mol i be-mol.

Preporučene varijante:

- durske i molske lestvice, paralelno, u šesnaestinama, u intervalu oktave, naviše i naniže, kontinuirano, kroz četiri oktave;
- u suprotnim smerovima, u šesnaestinama, s početkom u intervalu oktave, naviše i naniže, kontinuirano, svakom rukom kroz dve oktave;
- paralelno, u osminama, u intervalima terce, sekste i decime, naviše i naniže, kontinuirano, kroz dve oktave;
- hromatske lestvice, paralelno, u šesnaestinama, u intervalu oktave, naviše i naniže, kontinuirano, kroz četiri oktave.

Artikulacija: legato.

Dinamika: piano ili forte.

Preporučeni minimalni tempo: četvrtina = 80 (kod izvođenja u suprotnim smerovima: četvrtina = 60).

TROZVUCI

Fis-mol, cis-mol, gis-mol, es-mol i be-mol.

Preporučene varijante:

- veliki položaj (mali položaj sa udvojenim osnovnim tonom - takozvano "veliko razlaganje"), kvintakord, sekstakord, i kvartsekstakord, razloženo, paralelno, u šesnaestinama, u intervalu oktave, naviše i naniže, kontinuirano, kroz četiri oktave;
- veliki položaj, kvintakord, sekstakord i kvartsekstakord, simultano (u akordima), paralelno, u četvrtinama, u intervalu oktave, naviše i naniže, kontinuirano, kroz četiri oktave;
- arpeđa (razlaganje s promenom pozicije), paralelno, u šesnaestinama, u intervalu oktave, naviše i naniže, kontinuirano, kroz četiri oktave.

Artikulacija: razloženo (veliki položaj i arpeđa) - legato; u akordima - portato.

Dinamika: piano ili forte.

Preporučeni minimalni tempo: četvrtina = 80.

ČETVOROZVUCI

Dominantni i umanjeni septakordi za durske i molske tonalitete.

A, E, Ha, As, Des i Ges.

Preporučene varijante:

- veliki položaj (mali položaj sa udvojenim osnovnim tonom - takozvano "veliko razlaganje"), septakord, kvintsekstakord, terckvartakord i sekundakord, razloženo, paralelno, u šesnaestinama, u intervalu oktave, naviše i naniže, kontinuirano, kroz dve oktave;

- veliki položaj, simultano (u akordima), paralelno, u četvrtinama, u intervalu oktave, naviše i naniže, kontinuirano, kroz dve oktave;

- arpeđa, u intervalu oktave, paralelno, naviše i naniže, kontinuirano, kroz dve oktave.

Artikulacija: razloženo (veliki položaj i arpeđa) - legato; u akordima - portato.

Dinamika: piano ili forte.

Preporučeni minimalni tempo: osmina = 80.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- četiri etide (ili virtuosne kompozicije);

- četiri kompozicije, po slobodnom izboru;

- tri polifone kompozicije;

- jedna sonata ili stav iz sonate i ciklus varijacija;

- jedna kompozicija domaćeg autora.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju prvog polugodišta)

- jedna lestvica i jedna virtuosna etida.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna polifona kompozicija;

2. Jedna etida (ili virtuosna kompozicija);

3. Jedan stav iz sonate;

4. Jedna kompozicija po slobodnom izboru;

5. Jedna kompozicija domaćeg autora.

VI razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Intenziviranje rada na razvoju aktivnosti unutrašnjeg i spoljašnjeg sluha upotrebom primera dijatonskih i jednostavnih hromatskih harmonsko-melodijskih obrazaca, savlađivanjem veštine njihovog reprodukovanja na instrumentu i sticanjem složenijeg iskustva u improvizovanju pratnje za pevačku, gudačku ili duvačku deonicu - funkcionalnog u okvirima amaterske delatnosti, a istovremeno, dovoljnog za eventualan nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

- Nastavak rada na tehnici svesnog memorisanja (učenjem, samo iz nota, bez upotrebe instrumenta, nešto komplikovanijih, fakturalno složenijih kompozicija - po izvođačkim teškoćama lako dostupnih učeniku trećeg razreda osnovne škole), u cilju dovođenja sposobnosti sluhovne kontemplacije na solidan amaterski nivo, sa perspektivom daljeg razvoja tokom eventualnog nastavka školovanja u srednjoj muzičkoj školi.
- Osposobljavanje učenika za samostalno razvijanje muzičke fantazije i kontinuirano individualno profiliranje osnovnih kriterijuma u oblasti muzičke estetike nastavljenjem sa praksom povremenog vođenja diskusija i zadavanjem domaćih zadataka različitog tipa vezanih za ovu tematiku.
- Dalje posvećivanje pažnje izučavanju kompozicija polifone strukture (troglasnih i, izuzetno, sa učenicima natprosečnih sposobnosti, lakih četvoroglasnih) i kompozicija sa romantičarskom kantilenom, radi definitivnog, stalnog usvajanja izvođačke veštine "pevanja" na klaviru.
- Intenzivan rad na daljem usavršavanju efikasnosti izvođačkog aparata, s naglaskom na savlađivanju problematike razloženog i simultanog sviranja oktava (samo kod učenika čijem je izvođačkom aparatu ovaj tehnički problem dostupan) i na daljem unapređivanju "Brzo-dugo-glasno-jasno" načina sviranja - u svrhu razvijanja navike dugotrajnog, svakodnevnog rada na ovoj problematici, s krajnjim ciljem dostizanja veoma solidnog stepena izvođačkog virtuozičeta (prevashodno kod učenika natprosečnih izvođačkih sposobnosti).
- Zaokruživanje stepena stečenih znanja iz oblasti muzičke teorije i istorije u celinu koja zadovoljava potrebe amaterskog bavljenja muzikom, a ujedno predstavlja i solidnu osnovu za dalju nadgradnju u okvirima srednjeg muzičkog školovanja.
- Usavršavanje veštine izvođenja poliritmičkih teškoća sviranjem lestvica u još složenijim poliritmičkim kombinacijama, četvororučno ili na dva klavira, s nastavnikom (kvartole sa kvintolama i kvintole sa kvartolama) i samostalno (triole sa kvartolama i kvartole sa triolama, i kvartole sa kvintolama i kvintole sa kvartolama), s krajnjim ciljem postizanja veoma funkcionalne sluhovno-motorne koordinacije.
- Dovođenje veštine čitanja *Prima vista* na nivo koji zadovoljava potrebe u okvirima amaterskog bavljenja muzikom, jednako kao i na nivo otvorene perspektive daljeg razvoja ove sposobnosti tokom eventualnog nastavka školovanja u srednjoj muzičkoj školi.
- Proširivanje znanja o muzičkim oblicima još složenijim informacijama o varijacijama, rondu, sonati, sonatnom ciklusu i sviti, kroz kontinuiran proces povezivanja stečenog teoretskog razumevanja sa ličnom izvođačkom praksom.
- Kontinuiran rad na razvoju navike samostalnog vežbanja zadavanjem složenijih domaćih zadataka i podsticanjem učenika na pripremanje težih kompozicija za koncertno izvođenje (bez pomoći nastavnika, u potpunosti samostalno).
- Definitivno stvaranje stalne potrebe za slušanjem umetnički vredne muzike i navike redovnog odlaska na koncerte.
- Dalje sticanje takmičarskog iskustva uzimanjem učešća u domaćim i internacionalnim takmičenjima sa težim programskim zahtevima (za učenike koji ispoljavaju natprosečnu izvođačku sposobnost).
- Intenzivna, pažljiva, sveobuhvatna analiza (nastavnika, u saradnji sa učenicom i njegovim roditeljima) stepena znanja i iskustva koje je učenik usvojio tokom šestogodišnjeg školovanja, stanja njegove motivacije vezane za dalja ulaganja u sopstveni muzički razvoj i postojanja uslova za eventualan uspešan nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

LITERATURA

ETIDE I VIRTUOZNE KOMPOZICIJE

- Černi: Etide, op. 299 i op. 740
- Lešhorn: Etide, op. 66
- Kramer i Bilov: Etide
- Moškovski: Etide, op. 18
- Druge etide slične težine.

POLIFONE KOMPOZICIJE

- Šopen: Kompozicije iz Op. posth, nokturna, valceri, poloneze
- Bah: Dvoglasne i Troglasne invencije i Francuske svite (pojedini stavovi)
- Hendl: Svite (pojedini stavovi)
- Druge polifone kompozicije baroknih, romantičnih ili savremenih kompozitora dostupne izvođačkom uzrastu učenika.

KOMPOZICIJE MALE FORME

- Mocart: Rondo De-dur, Fantazija de-mol
- Betoven: Bagatele, op. 33
- Šuman: Op. 99 i op. 120
- Grig: Lirski komadi
- Mendelson: Pesme bez reči
- Čajkovski: Godišnja doba
- Borodin: Mala svita
- Reger: 10 malih komada, op. 44
- Bartok: Mikrokosmos, V i VI sveska
- Druge kompozicije slične težine.

SONATE I VARIJACIJE

- Hajdn: Sonate, po izboru
- Mocart: Sonate u Ce-duru (KV 309 i KV 330), u Ef-duru (KV 280 i KV 332)
- Betoven: Sonata u ge-molu, op. 49, br. 1, Sonata u Ge-duru, op. 79
- Kabalevski: Varijacije u Be-duru, op. 40
- Berkovič: Varijacije na Paganinijevu temu
- Druge sonate ili varijacije slične težine.

KOMPOZICIJE DOMAĆIH AUTORA

- V. Mokranjac: Igre
- J. Slavenski: Igre i pesme sa Balkana
- M. Tajčević: Srpske igre
- D. Despić: Sonatina in F
- Druge kompozicije domaćih autora, slične težine.

KOMPOZICIJE PISANE ZA ČETVORORUČNO IZVOĐENJE

- Šuman: Slike sa istoka, op. 66
- Kazela: Pupacetio
- Respigi: Šest malih komada
- Stravinski: Tri laka komada
- Ravel: Moja majka guska
- Druge kompozicije slične težine pisane za četvororučno izvođenje.

LESTVICE

Po slobodnom izboru.

Preporučene varijante:

- durske i molske lestvice, paralelno, u šesnaestinama, u intervalima oktave, terce, sekste i decime, naviše i naniže, kontinuirano, kroz četiri oktave;
- u suprotnim smerovima, s početkom u intervalu oktave, naviše i naniže, kontinuirano, svakom rukom kroz dve oktave;
- hromatske lestvice, paralelno, u šesnaestinama, u intervalu oktave, naviše i naniže, kontinuirano, kroz četiri oktave.

Artikulacija: legato.

Dinamika: piano ili forte.

Preporučeni minimalni tempo: četvrtina = 100.

TROZVUCI

Po slobodnom izboru.

Preporučene varijante:

- veliki položaj (mali položaj sa udvojenim osnovnim tonom - takozvano "veliko razlaganje"), razloženo i simultano, paralelno, u šesnaestinama, u intervalu oktave, naviše i naniže, kontinuirano, kroz četiri oktave;
- arpeđa, paralelno, u šesnaestinama, u intervalu oktave, naviše i naniže, kontinuirano, kroz četiri oktave.

Artikulacija: razloženo (veliki položaj i arpeđa) - legato; u akordima - portato.

Dinamika: piano ili forte.

Preporučeni minimalni tempo: osmina = 80.

ČETVOROZVUCI

Dominantni i umanjeni septakordi, po slobodnom izboru.

Preporučene varijante:

- veliki položaj (mali položaj sa udvojenim osnovnim tonom - takozvano "veliko razlaganje"), razloženo i simultano, paralelno, u šesnaestinama, u intervalu oktave, naviše i naniže, kontinuirano, kroz četiri oktave;
- arpeđa, paralelno, u šesnaestinama, u intervalu oktave, naviše i naniže, kontinuirano, kroz četiri oktave.

Artikulacija: razloženo (veliki položaj i arpeđa) - legato; u akordima - portato.

Dinamika: piano ili forte.

Preporučeni minimalni tempo: četvrtina = 80.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- četiri etide (ili virtuosne kompozicije);
- četiri kompozicije, po slobodnom izboru;
- tri polifone kompozicije;
- jedna sonata ili stav iz sonate i ciklus varijacija;
- jedna kompozicija domaćeg autora.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju prvog polugodišta)

- jedna lestvica i jedna virtuosna etida.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna polifna kompozicija;
2. Jedna etida (ili virtuosna kompozicija);
3. Jedan stav sonate;
4. Jedna kompozicija, po slobodnom izboru;
5. Jedna kompozicija domaćeg autora.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Obrazovanje i vaspitanje učenika muzike je izrazito zahtevan i odgovoran posao. Podrazumeva se da onaj koji se njime bavi, pored odgovarajućeg profesionalnog znanja i iskustva treba, svakako, da poseduje još i dosta širok uvid u osnovne principe i zakonitosti razvojne psihologije.

Budući da je, naročito u okvirima individualne nastave, nastavni proces snažno obeležen fenomenom transfera, nastavnik, u funkciji "trećeg roditelja", predstavlja važnu identifikacionu figuru, u presudnoj meri odgovornu za muzičku, a znatnim delom i ličnu sudbinu svog učenika. Ovakva odgovornost obavezuje nastavnika na osnovno upoznavanje učenikovog porodičnog okruženja (pre svega, intenziteta i karaktera roditeljske podrške učenikovom muzičkom školovanju i nivoa njihovih očekivanja), jednako kao i uslova u kojima učenik živi (naročito kvaliteta instrumenta na kojem vežba ili mogućnosti nabavke instrumenta, ukoliko ga učenik ne poseduje). Opskrbljen podacima ove vrste, nastavnik će biti u stanju da preciznije proceni učenikovu ličnost, posebno njegovu muzičku motivaciju i njegove razvojne kapacitete te da, na osnovu takve procene, kreira nastavno-vaspitni tretman, kojim će učenika dovesti do optimalnog ostvarenja njegovog individualnog potencijala.

Nije potrebno naglašavati u kojoj meri nastavnikov stav prema učeniku valja da bude obeležen naklonošću, toplinom, saosećanjem, razumevanjem, podrškom, ohrabrenjem i poštovanjem.

Pošto je primarna nastavnikova uloga da neguje učenikov talenat, to neizbežno ograničava njegov kritičizam na veoma usko područje krajnje neophodnosti - jedino u kojem se on može smatrati konstruktivnim.

Od nastavnika se očekuje da se redovno, savesno priprema za časove i pažljivo prati i planira razvoj svakog svog pojedinog učenika. Ova priprema obuhvata čitav spektar aktivnosti - od detaljnog proučavanja kompozicija sa učenikovog repertoara (analitičkim prosviravanjem ili, eventualno, pripremanjem za izvođenje na podijumu), preko upoređivanja različitih izdanja i dopunjavanja odabranih redakcija, do kontinuiranog vođenja obimne evidencije o učenikovom radu i napretku.

Pretpostavka je da će dobar nastavnik uvek imati na umu kompleksnost i sveobuhvatnost procesa muzičke nastave i da ove njene važne strane nikad neće zapostavljati radi pukog usavršavanja isključivo zanatske komponente učenikovog sviranja. To znači da će se on, tokom čitavog perioda učenikovog rada na odbranom delu, truditi da mu prenese ne samo svoje znanje o prstoredu, pedalizaciji, tehničkim postupcima i izvođačkim izražajnim sredstvima neophodnim za primereno izvođenje dela, nego i određen broj suštinski važnih informacija o autoru dela, istorijskoj epohi kojoj pripada i specifičnim osobinama samog dela (obliku u kojem je napisano, melodijskim, ritmičkim, harmonskim i kontrapunktskim pojedinostima koje ga karakterišu, emotivnoj, poetskoj, psihološkoj ili filozofskoj pozadini njegove umetničke predstave i njegovoj estetskoj vrednosti).

Kvalitet prvog i nekolicine narednih časova (pedagoška praksa ovo potvrđuje) najčešće presudno utiče na dalji razvoj učenikovog interesovanja za muziku. Nastavniku se, iz tog razloga, preporučuje da posveti veću pažnju ovoj problematici, pronalaženjem i praktičnom primenom najpodsticajnijih i najinspirativnijih mogućih nastavnih metoda.

Preporučuju se velika umerenost i oprez u organizovanju učenikovih takmičarskih aktivnosti. Obazriv nastavnik neće dopustiti da učenikova motivacija vremenom postane isključivo takmičarski obojena, jednako kao što neće upasti u opasnu zamku vrednovanja rezultata sopstvenog rada brojem nagrada i priznanja koje njegovi učenici osvajaju.

Ravnopravan tretman svih učenika u klasi nastavnik ne sme, ni na kakav način i ni pod kakvim uslovima, da dovede u pitanje. Bilo kakav diskriminatorski stav u odnosu na stepen muzičke obdarenosti ili neko drugo učenikovo individualno svojstvo smatra se pedagoški i moralno nedopustivim.

Savestan nastavnik će, razume se, obazrivim, introspektivno-analitičkim pristupom problematici individualnog nastavnog procesa pažljivo štiti učenika od razvojno pogubnog projektovanja sopstvenih ambicija.

Jedna od najvažnijih potvrda njegove ispravne pedagoške pozicije biće uporan rad na sopstvenom usavršavanju - povremenim učenjem novih dela, sticanjem dodatnih uvida u oblast klavirske literature, čestim odlascima na koncerte, praćenjem aktuelnih zbivanja u svetskoj diskografiji, javnim nastupanjem, periodičnim obnavljanjem teorijskog znanja, čitanjem metodološke, pedagoške i psihološke literature, stalnim dopunjavanjem ličnog obrazovanja i proširivanjem svojeg kulturnog i duhovnog horizonta.

HARMONIKA

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje muzikom na nivou osnovnoškolskog znanja i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Upoznavanje sa instrumentom i delovima instrumenta.
- Ovladavanje postavkom instrumenta.
- Ovladavanje tehnikom interpretacije i osnovnim vrstama artikulacije.
- Osposobljavanje za samostalnost u radu.
- Sticanje osnovnih elemenata muzičke pismenosti.
- Razvijanje osećaja za frazu, muzički oblik, karakter i stil kompozicije.
- Razvijanje muzičkog ukusa.
- Izvođenje durskih i molskih lestvica, trozvuka i četvorozvuka sa odgovarajućim zahtevima.
- Upoznavanje metrike i ritma.

- Upoznavanje i analiza različitosti interpretacije.
- Razvijanje interesovanja za nove zadatke i sadržaje u oblasti interpretacije na harmonici.

I ciklus (I, II i III razred)

I razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Delovi instrumenta (meh, desni i levi polukorpus), desna i leva klavijatura.
- Pravilno držanje instrumenta, postavka ruku na obe klavijature.
- Vođenje i promena meha.
- Violinski i bas ključ, notno pismo, notne vrednosti (cela nota, polovina, četvrtina, osmine, triole i odgovarajuće pauze), vrste takta (4/4, 3/4, 2/4, 3/8, 6/8) i pojam lestvice.
- Oblikovanje tona i fraze, artikulacija (*legato*, *stakato*, *tenuto*).
- Osnovne dinamičke oznake (*p*, *mf*, *f*), akcenti.
- Tempo: *Andante*, *Moderato*, *Allegro*.
- Registri (promena boje i visine tona, način upotrebe registara).

LESTVICE

- Ce-dur, Ge-dur, De- dur, F-dur lestvice (paralelno u četvrtinama, trozvuk - malo razlaganje i simultano)

LITERATURA

- V. V. Terzić: Škola za harmoniku, I sv.
- Z. Rakić: Harmonika za 1. razred osnovne muzičke škole (udžbenik).
- Z. Rakić: Hrestomatija za harmoniku.
- Z. Rakić: Kompozicije za harmoniku.
- A. Fakin: Škola za harmoniku, I sv.
- L. Međeri: Izbor kompozicija za harmoniku, I sv.
- M. Baračkov: Izbor kompozicija za harmoniku, I sv.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- Ce-dur, Ge-dur lestvice (paralelno u četvrtinama, trozvuk - malo razlaganje i simultano)
- trideset tehničkih vežbi-etida (sa različitim tehničkim zahtevima);
- osam komada-pesmica.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica;
2. Jedna etida (ili kompozicija virtuoznih izvođačkih zahteva);
3. Dve kompozicije, po slobodnom izboru.

NAPOMENE

Smotre i obavezni javni nastupi ne podležu konvencionalnom, numeričkom načinu ocenjivanja. Njihova svrha je da omoguće javni uvid u kvalitet nastavnikovog rada i proces učenikovog razvoja i napretka, kao i da stvore neophodne uslove za učenikovo rano sticanje izvođačkog iskustva.

Školama se ostavlja mogućnost da, u okvirima svojih školskih programa, propišu neki drugi vid ocenjivanja (usmeni ili pismeni komentar nastavnika ili grupe nastavnika, članova odgovarajuće komisije).

Učeniku je na smotri u toku školske godine dopušteno da svira iz nota, ali na obaveznim javnim nastupima i na smotri na kraju školske godine mora da svira napamet, jednako kao na svim ostalim javnim nastupima, smotrama, kontrolnim i godišnjim ispitima, do kraja školovanja u osnovnoj muzičkoj školi.

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- U cilju daljeg savladavanja osnovnih muzičkih elemenata učenik treba da upozna motiv i rečenicu uz jasnije diferenciranje melodije od pratnje.
- Upoznavanje osnovnih elemenata dinamičkog nijansiranja u praktičnom radu kroz upotrebu oznaka: piano, mecopiano, mecoforte, forte, krešendo i dekrešendo.
- Dalje usavršavanje ujednačenog rada prstiju desne i leve ruke kroz tehničke vežbe, sviranje harmonskih intervala (terce, sekste). Legato pomoću zajedničkog tona.
- Tehničko napredovanje leve ruke (osnovni, akaordski i bariton bas). Upoznavanje akordskog mol-basa i "ukrštanje" osnovnih i akordskih basova. Sviranje intervala na levoj klavijaturi.
- Jednostavnija melodijska kretanja na obe klavijature (uvod u polifoniju) uz adekvatno dinamičko nijansiranje.
- Akcentiranje tona mehom.
- Notne vrednosti: šesnaestina, punktirana osmina, triola.
- Obrada novih vrsta takta: 4/8, 2/2, 3/2, 4/2.
- Nove oznake za tempo: allegro, andantino, adađo, lento (ili odgovarajuće oznake za lagani tempo), ačelerando, piu moso, meno moso.
- Upotreba svih registara koji stoje na raspolaganju učeniku i upoznavanje sa njihovom podelom, uz njihove promene na polovini i četvrtini pauze.

LESTVICE

- Ce, Ge, De, Ef-dur i upoznavanje sa a-mol lestvicom: durske paralelno u četvrtinama i osminama; trozvuk malo razlaganje i simultano; molska lestvica paralelno u četvrtinama; trozvuk malo razlaganje i simultano.

LITERATURA

- V. V. Terzić: Škola za harmoniku, II sv.
- Z. Rakić: Harmonika za 2. razred osnovne muzičke škole (udžbenik).
- Z. Rakić: Hrestomatija za harmoniku.
- Z. Rakić: Kompozicije za harmoniku.
- A. Fakin: Škola za harmoniku, II sv.
- L. Međeri: Izbor kompozicija za harmoniku, I sv.
- M. Baračkov: Izbor kompozicija za harmoniku, I sv.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- lestvice i trozvuci po programu;
- petnaest tehničkih vežbi - etida;
- šest kompozicija različitih epoha i sadržaja.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica;
2. Jedna etida (ili kompozicija virtuosnog karaktera);
3. Jedna polifona kompozicija;
4. Jedna kompozicija po slobodnom izboru.

NAPOMENA

Dva obavezna javna nastupa i smotre na kraju školske godine, jednako kao u prvom razredu, ne podležu konvencionalnom, numeričkom načinu ocenjivanja.

III razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Detaljnija analiza muzičkog oblika treba da posluži i kao sredstvo za lakše tumačenje notnog teksta, za razvijanje muzičke memorije i diferenciranje rada desne i leve ruke.
- Primena savladanih vrsta artikulacije kroz odgovarajući stil i karakter kompozicija.

- Rad na razvoju tehničke spretnosti učenika.
- Obrada harmonskih intervala (podmetanje i prebacivanje prstiju).
- Rad na repetitiji tona desnom i levom rukom sa raznim kombinacijama prstoreda.
- Uvod u tehniku "kratkog" meha.
- Obrada ukrasa: dugi i kratki predudar, mordent, praltriler i kraći triler.
- Primena triole u kombinacijama sa osminama i obrada sinkope.
- Upoznavanje novih agogičkih oznaka i primena šireg dinamičkog nijansiranja.
- Primena registra u odnosu na stil i karakter kompozicije (podela na tri grupe u odnosu na mogućnosti transponovanja).

LESTVICE

- Sviranje durskih i molskih lestvica do tri predznaka paralelno u četvrtinama, osminama i šesnaestinama, trozvuk - malo razlaganje i simultano.

LITERATURA

- V. V. Terzić: Škola za harmoniku, III sv.
- Z. Rakić: Harmonika za 3. razred osnovne muzičke škole (udžbenik).
- Z. Rakić: Hrestomatija za harmoniku.
- Z. Rakić: Kompozicije za harmoniku.
- Z. Vukosavljev: Izbor kompozicija za harmoniku za 3. i 4. razred - 1. i 2. sveska
- A. Fakin: Škola za harmoniku, II sv.
- L. Međeri: Izbor kompozicija za harmoniku, II sv.
- M. Baračkov: Izbor kompozicija za harmoniku, II sv.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- lestvice po programu;
- deset tehničkih vežbi - etida;
- pet kompozicija različitih epoha i sadržaja.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju prvog polugodišta)

- dve kompozicije, po slobodnom izboru.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica (četvrtina = 66);
2. Jedna etida;
3. Jedna polifona kompozicija;
4. Jedna kompozicija po slobodnom izboru.

II ciklus (IV, V i VI razred)

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Rad na analizi oblika (dvodelna i trodelna pesma, mali preludijum i drugo) sa elementima polifonije, kroz detaljniju obradu tehnike interpretacije intervala na obe klavijature.
- Upoznavanje i sviranje jednostavnijih kompozicija cikličnog oblika (sonatina, svita i slično).
- Detaljnije upoznavanje učenika sa ornamentima i tehniku interpretacije - dvostruki predudar, grupeto i triler.
- U daljem tehničkom napredovanju učenika treba postići brži tempo kod svih oblika artikulacije, kao i u tremolu uz upotrebu kraćih notnih vrednosti.
- Intervale i akorde treba izvoditi različitim prstoredom.
- Upotreba oktava - razloženo i simultano.
- Upoznavanje svih osnovnih, akordskih i bariton basova (ukoliko ima mogućnosti).
- Skokovi na obe klavijature uz složenije elemente orijentacije.
- Primena i promene registra u odnosu na stil i karakter kompozicije (podela na tri grupe u odnosu na mogućnosti transponovanja).

LESTVICE

- Sviranje durskih i molskih lestvica do četiri predznaka kroz dve oktave u paralelnom i suprotnom kretanju u četvrtinama, osminama i šesnaestinama, a odgovarajuće molske lestvice kroz dve oktave u paralelnom kretanju u četvrtinama, osminama i šesnaestinama.
- Durski i molski trozvuci četvoroglasno u malom razlaganju i simultano.
- Sviranje oktava simultano i razloženo.

LITERATURA

- V. V. Terzić: Izbor etida i kompozicija, I sv.
- Z. Rakić: Harmonika za 4. razred osnovne muzičke škole (udžbenik).
- Z. Rakić: Hrestomatija za harmoniku.
- Z. Rakić: Kompozicije za harmoniku.
- Z. Vukosavnjev: Izbor kompozicija za harmoniku za 3. i 4. razred - 1. i 2. sveska.

- A. Fakin: Škola za harmoniku, III sv.
- L. Međeri: Izbor kompozicija za harmoniku, II sv.
- M. Baračkov: Izbor kompozicija za harmoniku, II sv.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- lestvice po programu;
- osam tehničkih vežbi - etida;
- četiri kompozicije različitih epoha i sadržaja;
- jedna ciklična kompozicija.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju prvog polugodišta)

- dve kompozicije, po slobodnom izboru.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica (četvrtina = 76);
2. Jedna etida;
3. Jedna polifona kompozicija;
4. Jedna ciklična kompozicija ili dve kompozicije različitog karaktera.

Ispitni program se izvodi napamet.

V razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Detaljnije upoznavanje elemenata polifonije (glas, tema, imitacija, odgovor itd.) i tehničkih sredstava kojima se ona ostvaruje, uz eventualnu upotrebu bariton-basa.
- Rad na analizi oblika: tema sa varijacijama, svita, sonatni oblik, sonatina.
- Upoznavanje i detaljnija primena većeg broja oznaka za dinamiku i tempo.
- Rad na složenijim zahtevima vođenja meha (tremolo, tremolando, rikošet mehom).
- Primena i promene registra u odnosu na stil i karakter kompozicije (podela na tri grupe u odnosu na mogućnosti transponovanja).
- Upućivanje učenika na samostalno rešavanje lakših problema u primeni prstoreda, raznih načina izvođenja pojedinih vrsta artikulacije, vođenju meha i primeni registara.
- Čitanje s lista odgovarajućih vežbi, etida i komada.

LESTVICE

- Durske i molske lestvice do pet predznaka kroz dve oktave u paralelnom i suprotnom kretanju, trozvuci u velikom razlaganju i simultano.
- Dominantni septakord u malom razlaganju i simultano, oktave simultano i razloženo.

LITERATURA

- V. V. Terzić: Izbor etida i kompozicija, II i III sv.
- Z. Rakić: Harmonika za 5. razred osnovne muzičke škole (udžbenik).
- Z. Rakić: Hrestomatija za harmoniku.
- Z. Rakić: Kompozicije za harmoniku.
- Z. Vukosavnjev: Izbor kompozicija za harmoniku za 5. i 6. razred - 1. i 2. sveska.
- Z. Rakić: Harmonika - album za mlade.
- A. Fakin: Marljivi harmonikaš.
- M. Baračkov: Izbor kompozicija za harmoniku, III sv.
- L. Međeri: Izbor kompozicija za harmoniku, III sv.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- lestvice po programu;
- osam etida;
- četiri kompozicije različitih epoha i sadržaja;
- jedna ciklična kompozicija.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju prvog polugodišta)

- etida i kompozicija po slobodnom izboru.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica (četvrtina = 84);
2. Jedna etida;
3. Jedna polifona kompozicija;
4. Jedna ciklična kompozicija.

Ispitni program se izvodi napamet.

VI razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Sticanje osnovnih pojmova o stilovima preko literature koja se obrađuje.
- Obrada složenijih dvoglasnih i jednostavnijih troglasnih polifonih kompozicija, uz eventualnu upotrebu bariton-basa.
- Rad na daljem usavršavanju tehničkih i muzičkih elemenata kao nerazdvojne celine.
- Postizanje ritmičke stabilnosti u vezi sa tehničkom sigurnošću u određenom tempu.
- Uključivanje registra na kraćim notnim vrednostima bez prethodne pripreme i složenija primena registra u cilju boljeg muzičkog izražavanja. Transponovanje registrima.
- Proveravanje stečenog znanja i samostalnosti učenika u radu. Primena raznih načina izvođenja pojedinih vrsta artikulacije, dinamike i registara u zavisnosti od stila i karaktera kompozicije.
- Čitanje s lista etida i komada eventualno, improvizacija pratnje.

LESTVICE

- Durske i molske lestvice do šest predznaka kroz dve oktave u paralelnom i suprotnom kretanju.
- Durski i molski trozvuci (malo, veliko razlaganje i simultano), dominantni i umanjeni septakordi u malom velikom razlaganju i simultano kroz dve oktave u paralelnom kretanju.
- Sviranje oktava simultano i razloženo.
- Hromatska lestvica u paralelnom kretanju.

LITERATURA

- V. V. Terzić: Izbor etida i kompozicija, II i III sv.
- Z. Rakić: Harmonika za 6. razred osnovne muzičke škole (udžbenik).
- Z. Rakić: Hrestomatija za harmoniku.
- Z. Rakić: Kompozicije za harmoniku.
- Z. Vukosavnjev: Izbor kompozicija za harmoniku za 5. i 6. razred - 1. i 2. sveska.
- Z. Rakić: Harmonika - album za mlade.
- A. Fakin: Marljivi harmonikaš.
- M. Baračkov: Izbor kompozicija za harmoniku, III sv.
- L. Međeri: Izbor kompozicija za harmoniku, III sv.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- lestvice po programu;

- šest etida;
- četiri kompozicije različitih epoha i sadržaja;
- jedna ciklična kompozicija.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju prvog polugodišta)

- etida i kompozicija po slobodnom izboru.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica;
2. Jedna etida;
3. Jedna polifona kompozicija;
4. Jedna ciklična kompozicija;
5. Jedna kompozicija virtuosnog karaktera.

Ispitni program se izvodi napamet.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Individualnu nastavu treba maksimalno koristiti u radu sa učenicima, bez obzira na njihove sposobnosti. To je neophodno kod ovog instrumenta, a u skladu sa fizičkim mogućnostima početnika.

Prilikom postavljanja odnosa između programskih zahteva i planiranog gradiva treba imati u vidu sve osnovne osobine učenika. Prilagođavanje navedenih programskih zahteva sposobnostima učenika i njegovom interesovanju ujedno usmerava ka kvalitetnijoj literaturi i slušanju odgovarajućih kompozicija na nivou uzrasta. Sve zahteve treba ostvariti kroz manji ili veći broj jednostavnijih, odnosno složenijih primera, zavisno od mogućnosti učenika.

Tehničke elemente lestvica i akorada, raznih vežbi i etida treba koristiti za odgovarajuće postupno napredovanje i ovladavanje osnovnim oblicima tehničke postavke. Treba postići određeni tempo kroz ujednačeni rad prstiju u tehničkim vežbama i etidama, kao i rad na tehnicima meha. Rad na tehnicima meha se prilagođava određenoj artikulaciji, stilu i kompletnom muzičkom izražavanju, adekvatno uzrastu učenika.

Transkribovane kompozicije starih majstora koriste se putem upoznavanja stila, kao priprema za polifoniju i kasniji razvoj složenije slušne kontrole, uz nezavisnost prstiju i ruku.

Razni komadi i jednostavne ciklične forme su potrebne za početni razvoj muzičke mašte, smisla za oblik i tonske boje, kao i koncentracije kod učenika.

Upotreba registara treba da bude pravilno postavljena u odnosu na pojedine muzičke i tehničke zahteve. Negovanje kvaliteta tona, ritmičko-metričke stabilnosti, memorije, dinamike, agogike i ostalih elemenata čak i kod najjednostavnijih primera školske literature je važno za formiranje kompletne muzičke ličnosti učenika na nivou njegovog uzrasta i mogućnosti.

DUVAČKI INSTRUMENTI

FLAUTA

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje muzikom na nivou osnovnoškolskog znanja i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Razvijanje ljubavi prema muzici i unapređenje muzičke kulture.
- Upoznavanje istorijskog razvoja flaute, tehničkih mogućnosti i primene.
- Stvaranje potrebe kod učenika za stalnim sticanjem novih saznanja u oblasti flautske muzike i literature.
- Razvijanje želje za slušanjem flautske muzike, kao i potrebe za stalnim praćenjem flautskih tokova, kako u našoj zemlji tako i u svetu.
- Razvoj kreativnosti i individualnosti.
- Sticanje tehničkog i tonskog nivoa u skladu sa učenikovim sposobnostima za uspešan završetak osnovne muzičke škole.
- Stvaranje potrebe kod učenika da kroz sviranje flaute iskažu svoj svet, sposobnosti i znanje kroz razne vidove javnih nastupa.
- Postavljanje temelja za razvoj muzičke i estetske ličnosti.
- Izgradnja navike posećivanja koncerata klasične muzike.
- Slobodno izražavanje svog unutarnjeg sveta jezikom muzike.
- Razvijanje potrebe slušanja muzike.
- Upoznavanje sa višestrukom primenom flaute u orkestru, kamernim sastavima, kao i solistički.
- Ovladavanje pravilnom tehnikom disanja.
- Kontrola tona i vladanje elementima tona: kontrola intonacije, dinamika *f-p p-f*, vibrato.
- Sviranje u šesnaestinama u različitim artikulacijama i ritmizacijama.
- Vladanje dnevnim tonskim i tehničkim vežbama i svim lestvicama.
- Upoznavanje sa različitim stilovima, kompozicijama različitog karaktera i značajem njihovog pravilnog interpretiranja.
- Razvoj sposobnosti da se primeni stečeno znanje na novom muzičkom materijalu.
- Osposobljenost za samostalni rad (vežbanje).

I ciklus (I, II i III razred)

I razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

Upućivanje učenika u osnove sviranja na flauti i to:

- pravilnom postavkom instrumenta;
- vežbanjem tehnike disanja i emitovanja tona;

- ovladavanjem prstoredom i tonovima iz prve i dela druge oktave preko odgovarajućih vežbi, kao i kraćih kompozicija uz klavirsku pratnju odgovarajućeg sadržaja i težine.

LESTVICE

Upoznavanje sa tonalitetima u okviru savladanog tonskog opsega, u različitim artikulacijama u celim notama, polovinama i laganim četvrtinama.

LITERATURA

- M. Mojs: Flautista početnik 1-3
- Lj. Dimitrijević: Škola za flautu za I razred - izbor
- Tafanel i Gober: Kompletna metoda za flautu

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- vežbe, etide i komadi sličnog sadržaja i težine, prilagođeni uzrastu početnika;
- izbor nekoliko jednostavnih komada uz klavirsku pratnju iz zbirke Hrestomatija I.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica, napamet;
2. Jedna etida (ili kompozicija virtuoznih izvođačkih zahteva);
3. Jedna kompozicija, po slobodnom izboru, napamet.

NAPOMENE

Smotre i obavezni javni nastupi ne podležu konvencionalnom, numeričkom načinu ocenjivanja. Njihova svrha je da omoguće javni uvid u kvalitet nastavnikovog rada i proces učenikovog razvoja i napretka, kao i da budu neophodan poligon za učenikovo rano sticanje izvođačkog iskustva.

Školama se ostavlja mogućnost da, u okvirima svojih školskih programa, propišu neki drugi vid ocenjivanja (usmeni ili pismeni komentar nastavnika ili grupe nastavnika, članova odgovarajuće komisije).

Učeniku je na smotri u toku školske godine dopušteno da svira iz nota, ali na obaveznim javnim nastupima i na smotri na kraju školske godine mora da svira napamet, jednako kao na svim ostalim javnim nastupima, smotrama i godišnjim ispitima, do kraja školovanja u osnovnoj muzičkoj školi.

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Stalni rad na kontroli ispravno postavljenog disanja.
- Rad na kvalitetu tona, proširivanju tonskog obima i čistoj intonaciji.
- Rad na artikulacijama.

- Ostvarivanje tehničkog napredovanja učenika.

- Savlađivanje dela iz literature.

LESTVICE

Durske do dva predznaka, sa toničnim kvintakordima, u različitim artikulacijama i laganim četvrtinama (u savladanom tonskom opsegu).

LITERATURA

- M. Mojs: Flautista početnik, 3-7

- Lj. Dimitrijević: Škola za flautu - izbor

- G. Gariboldi: Kompletna metoda za flautu

- Hrestomatija I: Izbor nekoliko komada uz klavirsku pratnju.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- vežbe, etide i komadi sličnog sadržaja i težine, prilagođeni uzrastu učenika.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica, napamet;

2. Jedna etida (ili kompozicija virtuosnih izvođačkih teškoća);

3. Jedna kompozicija po slobodnom izboru, napamet.

NAPOMENA

Dva obavezna javna nastupa i smotra na kraju školske godine, jednako kao u prvom razredu, ne podležu konvencionalnom, numeričkom načinu ocenjivanja.

III razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Stabilizacija tona druge oktave i postavka dela treće oktave.

- Započeti sa kontinuiranim radom na tonskim i tehničkim vežbama.

- Upoznati učenika sa odgovarajućom pripremom za javni nastup, kao i sa nizom kompozicija za izvođenje uz pratnju klavira odgovarajućeg sadržaja i težine.

LESTVICE

Durske i molske do tri predznaka, sa toničkim kvintakordima, u obrtajima, u savladanom tonskom opsegu (dve oktave), u različitim artikulacijama, u obimu dve oktave u četvrtinama i osminama (napamet).

LITERATURA

- M. Mojs: Flautista početnik 7-10
- Hrestomatija I: Izbor nekoliko komada uz klavirsku pratnju
- Lj. Dimitrijević: Škola za flautu - izbor
- G. Gariboldi: Prve vežbe (početne)
- G. F. Telemann: Menuet II iz Svite u a-molu
- J. L. Dusek: Menuet
- P. Nikolić: Andantino

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

Tehničke vežbe, etide i komadi sličnog sadržaja i težine.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna durska i jedna molska lestvica sa toničnim kvintakordima, u četvrtinama i osminama, napamet;
2. Dve etide različitog karaktera;
3. Jedno delo uz pratnju klavira, napamet.

II ciklus (IV, V i VI razred)

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Ovladati celokupnim registrom instrumenta.
- Osnovno dinamičko nijansiranje.
- Vibrato.
- Rad na kvalitetu tona, i čistoj intonaciji.
- Rad na artikulacijama.
- Ostvarivanje tehničkog napredovanja učenika.
- Savlađivanje dela iz literature.

LESTVICE

Durske i molske do četiri predznaka sa toničnim kvintakordima, u obrtajima, u različitim artikulacijama, u obimu dve oktave, u osminama i laganim šesnaestinama (napamet).

LITERATURA

- M. Mojs: Flautista početnik od 10 i dalje
- M. Mojs: 24 male etide
- M. Mojs: Tonske vežbe
- G. Gariboldi: Minjon etide, op. 131
- Lj. Dimitrijević: Škola za flautu - izbor
- V. A. Mocart: Arija Tamina iz opere "Čarobna frula"
- V. Pop: Arabela
- Veber: Ciganski kapričo
- G. Tihomirov: Mala koračnica
- E. Keler: Mazurka
- V. Pop: Španska igra
- M. Mojs: Sarabanda
- M. Musorgski: Gopak

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

Tehničke vežbe, etide, komadi i sonate sličnog sadržaja i težine.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna durska i jedna molska lestvica sa toničnim trozvucima u osminama i šesnaestinama, napamet;
2. Dve etide različitog karaktera;
3. Jedno delo uz pratnju klavira, napamet.

V razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Rad na kvalitetu tona i čistoj intonaciji.
- Rad na artikulacijama.

- Ostvarivanje tehničkog napredovanja učenika.

- Savlađivanje dela iz literature.

LESTVICE

- Durske lestvice do pet predznaka, sa toničnim kvintakordom, u obrtajima, u različitim artikulacijama, u osminama i laganim šesnaestinama.

- Hromatika - postavka (napamet).

- Upoznati učenika sa načinom sviranja dvostrukog jezika. Dinamika. Vibrato.

LITERATURA

- M. Mojs: Tonske vežbe

- M. Mojs: 25 melodijskih etida

- G. Gariboldi: 20 malih etida, op. 132

- Lj. Dimitrijević: Škola za flautu - izbor

- V. Pop: Španska serenada

- K. Debisi: Mali crnac

- A. Tomazi: Mali korzikanski pastir

- M. Jeličanin: Nokturno i Skerco

- J. Andersen: Skercino

- Monjuško: Preslica

- M. Pot: Sičilijana

- J. Donžon: Pan

- L. Vajner: Igra lisice

- R. Valentajn: 12 sonata - izbor

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

Tehničke vežbe, etide, komadi i sonate sličnog sadržaja i težine.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna durska i jedna molska lestvica sa toničnim kvintakordima u osminama i laganim šesnaestinama, napamet;

2. Dve etide različitog karaktera;

3. Jedno delo uz klavirsku pratnju, napamet.

VI razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznati učenika sa načinom sviranja dvostrukog i trostrukog jezika.
- Obnoviti sve naučene tonalitete sa novim tehničkim zahtevima.
- Obraditi etide u svim tonalitetima, koje po svojim zahtevima omogućavaju dalji razvoj tonskih i tehničkih mogućnosti učenika.
- Nastaviti rad na tonskim i tehničkim vežbama.

LESTVICE

- Durske i molske lestvice (svi tonaliteti) sa toničnim trozvucima, dominantnim i umanjenim septakordima, u obrtajima, u različitim artikulacijama, u obimu od dve oktave u šesnaestinama.
- Lestvice svirati razvijeno.
- Hromatika - razvijanje u različitim ritmičkim pokretima.
- Napamet.

LITERATURA

- M. Mojs: Tonske vežbe
- Tafanel i Gober: Tehničke vežbe
- G. Gariboldi: 20 raspevanih etida, op. 88
- Lj. Dimitrijević: Škola za flautu za IV razred - izbor
- K. V. Gluk: Arija iz opere "Orfej"
- F. Gosek: Tamburen
- E. Pesar: Andaluzija
- E. Keler: Romansa
- G. Fore: Sičilizana, op. 78
- B. Godar: Alegreto, op. 116
- Ž. Demersman: Venecijanski karneval
- M. Logar: Pastoral
- G. F. Hendl: Sonata Ef-dur ili ge-mol
- B. Marčelo: Sonata Be-dur, ili de-mol

- G. F. Teleman: Sonata: Ef-dur

- A. Vivaldi: Koncert broj 5 u Ef-duru, op. 10

OBAVEZAN MINIMUM PROGRAMA

Tehničke vežbe, etide, komadi i sonate sličnog sadržaja i težine.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna durska i jedna molska lestvica sa toničnim kvintakordima, dominantnim i umanjenima septakordima u šesnaestinama, hromatika, napamet;

2. Dve etide različitog karaktera;

3. Jedno delo za izvođenje uz pratnju klavira, napamet.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

U nastavi flaute posebnu pažnju treba usmeriti na oblikovanje tona i njegovu pravilnu postavku kroz upoznavanje sa osnovama tehnike disanja i pravilnu impostaciju. Od samog početka primeniti sve elemente koji se odnose na pravilno uzimanje vazduha i njegovo racionalno korišćenje kroz odgovarajuće oblikovanje usana. Posebnu pažnju obratiti na tonske vežbe u dužim notnim vrednostima preko kojih učenik treba tokom školovanja u osnovnoj muzičkoj školi da ovlada tonovima flaute podjednako zvučno i kvalitetno. Uporedo sa tonskim raditi i na tehničkim vežbama koje počev od jednostavnijih ka složenijim, doprinose razvoju svih tehničkih elemenata vladanja instrumentom. Posebnu pažnju usmeriti na sviranje vežbi u različitim artikulacijama.

U toku školovanja obraditi sve tonalitete kako durske tako i molske.

U radu na etidama, bez obzira na godinu učenja, uvek i do kraja insistirati na potpunom ovladavanju svakim tehničkim i tonskim zahtevom koji je sadržan u notnom tekstu. Uputiti učenika na analitičan pristup rada koji se odnosi na tonalitet i eventualne predznake u toku same vežbe, složenije ritmičke, tehničke i tonske elemente kao i rad na pojedinim pasażima koji zahtevaju posebnu pažnju. Kod učenika preko etida raznovrsnog sadržaja i zahteva razvijati urednost u vežbanju, poštovanje svake note i oznake u notnom tekstu koje se odnose na tempo, dinamičko i agogičko nijansiranje.

U radu sa komadima uz pratnju klavira, od samog početka kod učenika razvijati osećanje za interpretaciju koja u sebi sadrži osnovne stilske karakteristike kompozicije i kroz pravilno usmeravanje omogućiti učeniku razvijanje njegove sposobnosti da u potpunosti izrazi svoju muzikalnost.

Neophodno je pažnju učenika usmeriti na intonaciju i čisto sviranje koje može omogućiti samo pravilna postavka instrumenta i pravilna primena tehnike disanja.

Pripremni razred

(2 časa nedeljno, 70 godišnje)

Pripremnim razredom su obuhvaćena deca mlađeg uzrasta. Grupa predškolskog uzrasta ima do 15 učenika.

CILJEVI

- Razvijanje muzikalnosti, interesovanja i ljubavi prema muzici i umetnosti uopšte. Muzičko opismenjavanje i slušanje muzike.

- Usvajanje velikog broja pesama sa tekstom.

- Upoznavanje sa elementarnim pojmovima iz teorije muzike.

- Razvijanje smisla za improvizaciju i sposobnost aktivnog slušanja muzičkog sadržaja.

ZADACI

- Sticanje spoznaje da je put od zvuka ka slici samo obrnut proces od slike ka zvuku.
- Savladavanje notnog pisma, violinskog ključa, taktiranja.
- Razvijanje sluha i glasovnog opsega, razvijanje muzičke memorije.
- Bogaćenje muzičkog fonda (dečje pesme različitog karaktera i sadržaja i narodne pesme).

OPERATIVNI ZADACI

MELODIKA

- Dečje pesme primerenog sadržaja i karaktera sa tekstom - po sluhu.
- Narodne pesme.
- Pesme modeli za tonove u Ce-duru.
- Transponovanje motiva - "pomeranje".

Slušanje muzike:

- Dečje pesme i instrumentalna literatura.
- Kretanje uz slušanje muzike, koračanje, tapšanje, a uz sviranje muzike sticanje navike za promenom tempa.
- Rad na improvizaciji.

RITAM

- Četvrtina i osmina.
- Taktiranje i brojanje na dva, tri i četiri.
- Notne vrednosti od cele do osmine note i pauze.
- Prepoznavanje dvodela, trodela i četvorodela.

Na kraju školske godine učenici polažu prijemni ispit za I ciklus, odnosno za upis u I razred šestogodišnjeg i četvorogodišnjeg osnovnog muzičkog obrazovanja, koji obuhvata sledeće elemente:

ritam;

muzičku memoriju;

sluh;

harmonski sluh.

PREDLOG LITERATURE:

- Zorislava M. Vasiljević: Muzički bukvar, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

- Ostala literatura.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Primeri se obrađuju po sluhu, ili iz notnog teksta, naravno, uz pomoć nastavnika, a i pevanjem solmizacionim slogovima uz taktiranje. Svaka nova nastavna oblast praćena je navedenim postupcima, koji se potom prenose na opažanje pojedinačnih i više tonova, ritmičkih figura, metričkih vrsta i usmenih melodijsko-ritmičkih diktata.

Kroz razvijanje muzikalnosti, interesovanja i ljubavi prema muzici i umetnosti uopšte, uz muzičko opismenjavanje i slušanje muzike, pripremni razred upućuje decu mlađeg uzrasta ka osnovnom muzičkom obrazovanju i vaspitanju. Razvijajući sluh, glasovni opseg i muzičku memoriju, deca obogaćuju sopstveni muzički fond dečjih pesama različitog karaktera i sadržaja, kao i narodne pesme.

Boravak ovakve dece u muzičkoj školi u toku pripremnog razreda, pruža im priliku i za bolje upoznavanje sa muzičkim instrumentima, kako bi bili u mogućnosti da, kada dođe vreme za to, odaberu upravo onaj instrument koji im se dopada i koji im najviše odgovara.

TEORETSKI PREDMETI

(solfeđo, teorija muzike)

SOLFEDO

CILJ

Razvijanje muzikalnosti i muzičke pismenosti kroz prožimanje vaspitnog i obrazovnog procesa.

ZADACI

- Razvijanje muzičkih sposobnosti (muzičke memorije, sposobnosti praćenja melodijskog, harmonskog i polifonog toka).
- Razvoj čitanja, pisanja i shvatanja muzike i muzičkog pisma sa razvojem muzičkog mišljenja.
- Usađivanje zvučnih predstava i njihovo vezivanje sa slikom, odnosno slike sa zvukom kroz sticanje znanja i veština (melodika, ritam, diktati).
- Upoznavanje muzičke literature, interpretacije i osnovnih elemenata muzičkih stilova.
- Osamostaljivanje učenika i razvoj njihovih kreativnih sposobnosti.

I ciklus (I, II i III razred)

I razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

MELODIKA

- Ce-dur, Ge-dur, Ef-dur: detaljna obrada, lestvično i terčno kretanje, skokovi u sve stupnjeve, posebno skok u dominantu, vođicu, tercu tonike i subdominantu.
- Priprema tonaliteta kroz dečije pesmice sa tekstom.
- Violinski i bas ključ.
- Primeri iz literature (za svaki tonalitet po 2 do 3 primera).

- Pripreme molskih tonaliteta, učenje pesmica sa tekstem (a, de i e-mol) i pevanje solmizacijom po sluhu, bez teorijskog tumačenja.
- Dečje muzičko stvaralaštvo - improvizacija.
- Zvučna priprema mutacija.
- Pevanje dvoglasa bordunskog tipa.

RITAM

- Taktiranje i brojanje na 2, 3 i 4.
- Vrste takta: 2/4, 3/4 i 4/4.
- Notne vrednosti: od cele do šesnaestine note i odgovarajuće pauze.
- Ritmičke figure: podele jedinice na dva (sve figure jednostavnijeg izgleda, sinkopa i kontrtan) i četiri (bez pauza i lukova), uzmah i predtakt, lukovi korona.
- Ravnomerno čitanje: violinski i bas ključ u jednom i dva linijska sistema, kao i čitanje vertikalno ispisanih akorada.
- Manuelno izvođenje ritmičkih vežbi.
- Čitanje primera na utvrđenim pozicijama solmizacionih slogova uz obeležen tempo i uz taktiranje.
- Čitanje primera iz gradiva instrumentalne nastave.

OPAŽANJE, INTONIRANJE, DIKTATI

Usmeni diktati:

- Opažanje pojedinačnih tonova i motiva (klavir ili glas nastavnika) i pevanje tih tonova solmizacijom.
- Intoniranje tonova (tabulator - notna slika) solmizacijom.
- Opažanje metra u pesmama sa tekstem.
- Prepoznavanje zapisanih ritmičkih i melodijskih motiva.

Pismeni diktati:

- Zapisivanje pojedinačnih ili više tonova.
- Zapisivanje ritmičkih ili melodijskih motiva.
- Zapisivanje napamet naučenih pesama i lakših melodijskih primera (u zavisnosti od napredovanja grupe).

TEORIJA MUZIKE

- Termin i pojmovi iz melodike i ritma bez definicija, u okviru sadržaja programa.
- Notni i tonski sistem, od velike do treće oktave, sa vežbanjem pisanja i čitanja.
- Imenovanje tonova solmizacijom i abecedom, hromatski znaci, tetrahord, lestvica, imena intervala do oktave (predstavljani u linijskom sistemu).
- Lestvice: Ce, Ge, Ef, De-dur i njihovi tonični kvintakordi.

- Osnovne oznake tempa i karaktera (*Andante, Moderato, Vivo, Allegro*) dinamiku (*f, p, mf, mp, crescendo* i *decrescendo*), fraziranje (luk, obeležan dah) i artikulaciju (stakato, legato, tenuto).

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

MELODIKA

- Obnavljanje: utvrđivanje pređenih tonaliteta, Ce, Ge i Ef-dur, primeri iz literature i pesme sa tekstom.
- Postavka: a, de i e-mola. Tumačenje sve tri vrste mola uz utvrđivanje skokova u sve stupnjeve.
- Priprema: De i Be-dur - ilustrativni primeri iz literature.
- Primeri iz literature (gradivo za II razred) i kompozicije sa klavirskom pratnjom.
- Pevanje dvoglasa bordunskog tipa i u paralelnom kretanju.

RITAM

- Metričke vrste i ritmičke figure: jedinica brojanja četvrtina, osmina i četvrtina sa tačkom.
- Novi taktovi 2/8, 3/8, 4/8 i 2/2 - i samo dvodelna podela i 6/8 priprema samo osnovnih figura putem pevanja odgovarajućih pesama.
- Dalja obrada četvorodelne podele (ritmička jedinica - četvrtina) i obnavljanje osnovnih figura (ritmička jedinica osmina), primena lukova, pauza, uzmaha i predtakta.
- Promena vrste takta u dečjim pesmama sa tekstom.
- Punktirana i obrnuto punktirana figura na ritmičkoj jedinici.
- Način izvođenja: ravnomerno i ritmičko čitanje, manuelna reprodukcija ritma, čitanje odgovarajućih inserata iz instrumentalne literature.

OPAŽANJE, INTONIRANJE, DIKTATI

- Opažanje i intoniranje tonova i motiva u obnovljenim i novim tonalitetima.
- Rad sa tabulatorom.
- Opažanje i intoniranje durskog i molskog kvintakorda - intoniranje svih durskih i molskih kvintakorada na osnovnim tonovima.
- Opažanje i intoniranje male i velike terce i čiste kvinte sa tendencijom vezivanja za tonalitet.
- Opažanje durskog, molskog i harmonskog tetrahorda i njihovo intoniranje.
- Uvod u opažanje apsolutnih visina od a^1 - de^2 i e^1 - a^1 , kao sublimacija dominantnih tetrahorada a-mola i de-mola.
- Prepoznavanje ritmičkih i melodijskih motiva (prema gradivu).
- Zapisivanje lakših melodijskih i ritmičkih diktata.
- Opažanje metra pesama sa tekstom i u primerima iz literature.

TEORIJA MUZIKE

- Utvrđivanje gradiva iz I razreda usmenim i pismenim vežbama - intervali, tetrahordi i lestvice.
- Vrste intervala do kvinte, durski i molski kvintakord na osnovnim tonovima.
- Princip izgradnje durskih i molskih lestvica.
- Dominantni tetrahord u molu, usmene i pismene vežbe.
- Proširivanje znanja iz muzičke terminologije i uvođenje jednostavnih definicija.

III razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

MELODIKA

- Obnavljanje: utvrđivanje obrađenih tonaliteta i skokova u tonove dominante i subdominante, vođicu, tercu tonike i II stupanj kroz instruktivne vežbe i primere iz literature.
- Kompozicije sa klavirskom pratnjom, pevanje dvoglasa.
- Improvizacije.
- Obrada: Be-dur, ge-mol, De-dur, ha-mol i A-dur lestvice.
- Priprema: ce-mol, E-dur, ef-mol. Pevanje lestvica, kadence, melodijskih motiva i jednostavnih primera u duru i istoimenom molu (Ge-dur i ge-mol, Ce-dur i ce-mol, De-dur i de-mol i A-dur i a-mol).
- Ilustrativni primeri iz literature.
- Tehničke vežbe: pevanje hromatskih skretnica i prolaznica uz harmonizaciju nastavnika.
- Transponovanje motiva kroz sve pređene tonalitete. (Videti metodska uputstvo).

RITAM

- Metričke vrste i ritmičke figure: 6/8 - sve osnovne kombinacije i primena lukova i pauza (bez podele trodelna). Informativno poređenje 2/4 sa 6/8.
- Obnavljanje i proširivanje znanja iz dvodelne i četvorodelne podele sinkopa na dve i na jednoj jedinici, četvorodelna podela osmine i polovine kao ritmičke jedinice.
- Triola.
- Utvrđivanje punktiranog ritma.
- Ravnomerno i ritmičko čitanje: ravnomerno povećanje brzine čitanja uz obeležen tempo.
- Manuelna reprodukcija.
- Umeren i umereno brzi tempo.
- Ritmičko čitanje inserata iz odgovarajuće instrumentalne literature.

OPAŽANJE, INTONIRANJE, DIKTATI

- Opažanje i intoniranje tonova i motiva iz melodike.
- Prepoznavanje i zapisivanje ritmičkih motiva, određivanje metra i zapisivanje ritmičke okosnice.
- Melodijsko-ritmički diktat jednostavne fakture po dvotaktima.
- Intoniranje dominantnog septakorda u obrađenim tonalitetima sa razrešenjem u toniku.
- Opažanje apsolutnih visina u prvoj i drugoj oktavi - usmeno i pismeno.

TEORIJA MUZIKE

- Durske lestvice do četiri predznaka, a molske do dva i ce-mol.
- Kvintakordi na glavnim stupnjevima u obrađenim tonalitetima.
- Intervali - imena, vrste, zvučnost do oktave. Utvrđivanje durskih i molskih kvintakorda na svim osnovnim tonovima.

ISPITNI PROGRAM

1. Pismeni deo: melodijski diktat u tonalitetima do dva predznaka;
2. Test iz teorije: lestvice, tetrahordi, imena i vrsta intervala, durski i molski kvintakord;
3. Usmeni deo:
 - melodijska vežba (tonaliteti pređeni u I, II i III razredu);
 - parlato-violinski i bas ključ. Pređeno gradivo iz I, II i III razreda.

II ciklus (IV, V i VI razred)

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

MELODIKA

- Obnavljanje: tonaliteti iz prethodnih razreda sa primenom skokova, laganih i brzih tempa, dužih muzičkih fraza.
- Višeglasni primeri, kompozicije sa klavirskom pratnjom i iz literature.
- Improvizacija.
- Obrada: fis-mol, Es-dur, ce-mol, E-dur, cis-mol, As-dur i ef-mol uz primenu instruktivnih vežbi i primera iz literature.
- Obrada hromatskih skretnica i prolaznica, tonalno stabilne alteracije.

RITAM

- Utvrđivanje gradiva trećeg razreda kroz parlato i diktat.
- Nove mere i figure: 6/8 sa prostom deobom trodela, 6/4 bez deobe.

- Sinkopirani ritam u vrstama parne distribucije.
- Dvostruko punktirana i obrnuto punktirana figura na dve ritmičke jedinice.
- Sukobljavanje triole i punktiranih figura na jedinici brojanja.
- Ravnomerno čitanje u dva sistema i u jednom sa promenama ključa.
- Ritmičko čitanje etida i primera iz literature sa primenom svih tempa.

OPAŽANJE, INTONIRANJE, DIKTATI

- Opažanje i intoniranje lestvičnih tonova i motiva iz melodike i njihovo zapisivanje.
- Opažanje i zapisivanje apsolutnih visina u prvoj, drugoj i maloj oktavi.
- Opažanje dominantnog septakorda i umanjenog.
- Opažanje i intoniranje konsonantnih kvintakorada i njihovih obrtaja kao i opažanje i intoniranje štimova.
- Ritmički i melodijski diktat u okviru gradiva.

TEORIJA MUZIKE

- Utvrđivanje obrtaja intervala do oktave.
- Obrada molskih lestvica do četiri predznaka.
- Postavka lestvičnih kvintakorada u prirodnom, harmonskom i melodijskom molu.
- Utvrđivanje lestvičnih kvintakorada u durskoj lestvici.
- Mali durski septakord na dominantni u duru i molu, a umanjeni septakord u molu sa razrešenjem sve u obrađenim tonalitetima.

V razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

MELODIKA

- Obnavljanje: utvrđivanje tonaliteta od dva do četiri predznaka, melodijske vežbe i primeri iz literature.
- Višeglasno pevanje i kompozicije sa klavirskom pratnjom.
- Informativno: modulacije u dominantne durske tonalitete i paralelni mol, početni tonalitet sa jednim predznakom: Ce-Ge-Ce-dur, Ef-Ce-Ef-dur, a-ce-a-mol.
- Nove lestvice: Ha-dur, Des-dur i be-mol.
- Pevanje melodijskih primera u duru i istoimenom molu (mutacija).
- Pevanje narodnih pesama sa tekstom u osnovnim merama i narodnim ritmovima.
- Transponovanje motiva.

- Rad sa tabulatorom prilikom postavke novih tonaliteta.

RITAM

- Metričke vrste i ritmičke figure: složenija podela trodela u taktovima 6/8 i 9/8 sa lukovima i pauzama.
- Punktirane figure trodelnih ritmova (sićilijana i tirana). Upoređivanje 6/4 sa 3/2.
- Utvrđivanje triole, uzmaha i predtakta.
- Postavka triole na polovini ritmičke jedinice.
- Narodni ritam 5/8, 7/8 i 9/8 sa jednim trodelom.
- Ravnomerno i ritmičko čitanje.
- Manuelna reprodukcija prilikom obrade novih ritmičkih vrsta i figura.

OPAŽANJE, INTONIRANJE, DIKTATI

- Opažanje pojedinačnih tonova motiva i štimova u svim tonalitetima.
- Opažanje i intoniranje umanjenog i prekomernog kvintakorda sa razrešenjem i vezivanjem za tonalitet.
- Opažanje intoniranje prekomerne i umanjene kvinte sa razrešenjem.
- Intoniranje dominantnog septakorda i umanjenog septakorda.
- Ritmički i melodijski diktati iz gradiva ritma melodike.
- Opažanje i zapisivanje apsolutnih visina u različitim registrima.
- Sve lestvice i lestvični kvintakordi.
- Kadence dura i sve vrste mola.
- Postavka mol-dura.

TEORIJA MUZIKE

- Utvrđivanje i proširivanje znanja obrtaj konsonantnih kvintakorada, a postavka umanjenog i prekomernog kvintakorda.
- Dominantni septakord i obrtaji.
- Termini i ornamentika.

VI razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

MELODIKA

- Obnavljanje i utvrđivanje obrađenih tonaliteta.
- Obrada: Fis-dur, Ges-dur i es-mol.

- Pevanje lestvičnih kvintakorda, štimova i kadenci svih tonaliteta do sedam predznaka.
- Hromatske skretnice i prolaznice, mutacije u melodijskim primerima (dijatomska modulacija i dalje informativno).
- Višeglasni primeri i kanoni, kompozicije sa klavirskom pratnjom.
- Improvizacija.
- Pevanje srpskih narodnih pesama.

RITAM

- Ritmičko čitanje etida instrumentalnog tipa iz gradiva VI razreda.
- Primena promene ključa ili dva sistema.
- Manuelno izvođenje ritma postavka duole.
- Novo gradivo: narodni ritmovi 8/8 uz obnavljanje 5/8, 7/8 i 9/8 (upoznavanje sa narodnim ritmovima 10/8, 11/8, 12/8).
- Ritmička jedinica šesnaestina, 6/16.
- Suprotstavljanje 5/4 sa 6/4 i 2/2 u umerenom laganom tempu.

OPAŽANJE, INTONIRANJE, DIKTATI

- Opažanje i intoniranje kompletnog obrađenog gradiva od prvog razreda.
- Opažanje i intoniranje umanjenog kvintakorda sa obrtajima.
- Opažanje i intoniranje malog durskog septakorda sa obrtajima i umanjenog septakorda sa razrešenjem.
- Opažanje i intoniranje povezati za tonalitet.
- Opažanje i beleženje apsolutnih visina uz povezivanje nizova.
- Ritmički i melodijski diktat.

ISPITNI PROGRAM

1. Pismeni deo: - diktat do četiri predznaka.
2. Usmeni deo:
 - melodijska vežba - tonaliteti do četiri predznaka (skretnice, prolaznice i mutacija);
 - parlato - promena ključa, violinski i bas, sa svim ritmičkim figurama.

PREDLOG LITERATURE:

- V. Cvetković i J. Mihaljica: Solfeđo za prvi razred šestogodišnje osnovne muzičke škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.
- V. Cvetković i J. Mihaljica: Solfeđo za drugi razred šestogodišnje osnovne muzičke škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.
- A. Jović-Miletić i Z. Nikolić: Solfeđo za treći razred šestogodišnje osnovne muzičke škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

- A. Jović-Miletić, G. Stojanović i Z. Nikolić: Solfeđo za četvrti razred šestogodišnje osnovne muzičke škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

- A. Jović-Miletić, G. Stojanović, Z. Nikolić: Solfeđo za peti razred šestogodišnje osnovne muzičke škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

- V. Cvetković i J. Mihaljica: Solfeđo za šesti razred šestogodišnje osnovne muzičke škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

- Z. M. Vasiljević: Solfeđo-ritam, I - VI, Nota, Knjaževac.

- B. Popović: Solfeđo I - VI, Udruženje muzičkih i baletskih pedagoga Srbije

- V. Jovanović: Solfeđo I - VI

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Osnovni didaktičko-metodički postupci obuhvataju razvijanje zvučnih predstava s notom slikom, kako za oblast melodike tako i za oblast ritma. Ovim se nastavnim smerom usklađuje rad na diktatima s pevanjem i ritmičkim čitanjem. Zvučne predstave su, po pravilu, melodijski primeri (pesme sa tekstom i primeri iz literature), melodijski motivi (za transponovanje, radi učvršćivanja skokova u pojedine stupnjeve; za pevanje uvek u originalnom tonalitetu radi postavljanja boje tonaliteta i za postavljanje metričkih vrsta i ritmičkih figura) i, tek na trećem mestu, lestvični nizovi (raspevavanje učenika, širenje obima glasa, upoznavanje lestvica).

Primeri se obrađuju po sluhu, u početnim razredima, ili iz notnog teksta, naravno, uz pomoć nastavnika, a i pevanjem solmizacionim slogovima uz taktiranje. Svaka nova nastavna oblast praćena je navedenim postupcima, koji se potom prenose na opažanje pojedinačnih i više tonova, ritmičkih figura, metričkih vrsta i usmenih melodijsko-ritmičkih diktata.

Ostale discipline, teorija, opažanje, intoniranje sa diktatom, usko se povezuju sa nastavnim gradivom iz melodike i ritma, naročito u prva dva razreda. Za sve godišnje ispite, šestogodišnjeg, četvorogodišnjeg i dvogodišnjeg obrazovanja ispitne vežbe i zadatke ne piše predmetni nastavnik već su istovetne za sve učenike i zadaje ih aktiv nastavnik solfeđa.

RASPORED GODIŠNJEG GRADIVA

Prilikom planiranja nastave za celu godinu, polugodište i tromesečje, treba predvideti vreme za obnavljanje već postavljenih metodskih jedinica, kao i njihovo dalje razrađivanje. Posle određenja kada će se pripremati i postaviti jedan tonalitet treba imati u vidu to da se u poslednja dva meseca školske godine ne postavljaju nove lestvice. To isto važi i za ritmičke postavke jer je i za melodiku i za ritam potrebno određeno vreme kako bi se zvučne predstave usvojile i nadogradile novim zahtevima (više skokova, teži zahtevi za ritmičko čitanje, primena vokalne i instrumentalne literature iz gradiva tog razreda, pismeni diktati, pevanje primera sa lista) - a radi pripremanja učenika za što samostalnije izvođenje i opažanje muzičkog toka.

Kada se u okviru metode jedinice planira novo gradivo iz ritma treba koristiti pevanje u već poznatom tonalitetu, a kada je postavka nove lestvice u pitanju, treba koristiti poznate ritmičke figure i metričke vrste. Novo gradivo uvek prati - posle postavke - rad na prepoznavanju, kao najelementarnijem vidu učenja. Pismeni diktati i pevanje sa lista (bez prethodne pripreme) slede kasnije, na drugim časovima, kao i prilikom obnavljanja prethodnih postavki, ali sa većim zahtevima. Time se garantuje postojanje koncentričnih krugova, poznatih u svim pedagoškim disciplinama u školama opšteg obrazovanja.

OPAŽANJE - INTONIRANJE - DIKTATI

OPAŽANJE pojedinačnih tonova osnova je pamćenja zvuka svakog stupnja u lestvici. Opažanje pojedinačnih tonova treba početi sa nekoliko tonova (najbolje tri) i to u jednoj do dve oktave (mala i prva oktava). Postepeno se brzina sviranih tonova povećava i širi obim (do tri oktave), s tim da se identifikovani tonovi pevaju solmizacijom kada se izvode u glasovnom registru, a izgovaraju ili zapisuju kada se primenjuje veći obim. Ovome treba dodati prepoznavanje intervala, odnosno prepoznavanje dva simulativno odsvirana tona, koja učenici najpre prepoznaju pevanjem, a potom utvrđuju koji je interval (u zavisnosti od programa određenog razreda).

Usmene diktate (melodijske i ritmičke) učenici izvode grupno i pojedinačno, naročito neposredno posle učinjene greške u pevanju ili pisanju diktata. Pevanjem diktiranog motiva učenici razvijaju memoriju, a ona se dalje usavršava tehnikom rada na samodiktatu (zapisivanje naučene pesme ili pevanje melodijskog primera sa table i njegovog zapisivanja posle brisanja).

Intoniranje tonova prema usmenom diktatu nastavnika treba da se izbegava (osim kada se priprema neki detalj). Treba koristiti notnu sliku - tabulator jer se tako više vezuje zvuk sa notnom slikom. Intoniranje intervala i akorada treba što više vezivati za

tonalitet, odnosno lestvicu koja se tada obrađuje u melodici. Intoniranje i opažanje akorada, dakle, ima za oslonac kadencu, kao i odnos trozvuka na glavnim stupnjevima. Kao dopuna ovih postupaka intoniraju se akordi i od slobodnih datih tonova, ali uvek sa imenovanjem tonova.

Diktati kao rezultat postavljenih zvučnih predstava su obavezni na svakom času. Pismene diktate ne mogu uspešno da rade učenici koji nisu vežbali pisanje nota i prepisivanje vežbi iz udžbenika i na taj način savladali čitko i brzo čitanje i, naročito, pravilnu ortografiju.

Ritmički diktati i zapisivanje pojedinačnih tonskih visina prethode svakoj pojavi melodijsko-ritmičkih diktata.

Opažanje apsolutnih visina, oblast koja je, kao nova, uvedena prilikom koncipiranja prethodnih Nastavnih planova i programa, planirana je da se radi od II razreda. Dakle, radi se na opažanju svih hromatskih tonova od V do I stupnja a-mola i de-mola, s tim da se opaženi tonovi ne pevaju već se izgovaraju abecedom ili zapisuju. Dalji razvoj se prenosi u srednju školu s tendencijom ubrzavanja diktiranja, ali sa obaveznom pauzom između svake tonske visine. Ovime se ubrzava rad na melodici i diktatima.

MELODIKA

Novinu predstavlja savlađivanje lestvica u nekoliko etapa. Priprema tonaliteta, u početnim razredima, izvodi se učenjem pesmama po sluhu, prvo sa tekstom, a potom solmizacijom, opažanjem diktiranih tonova sličnih kretanju melodije u pesmi (po uzoru na mnoge strane škole), prikazivanjem i teorijskim tumačenjem lestvice.

Postavka podrazumeva obnavljanje naučene pesme, utvrđivanje lestvice abecednim izgovorom u sekundama i tercama, izgovorom toničnog trozvuka i kadence, prepoznavanjem motiva, pevanjem instruktivnih vežbi i lakših primera iz literature i savlađivanjem jednog kanona. Opažanje tonova i kasnije intervala i akorada iz kadenci, pevanje težih primera iz literature i dvoglasnih primera odvija se u obliku obnavljanja tonaliteta obično sledeće godine. Tada se utvrđuju teži skokovi. Ova faza obrade tonaliteta praćena je pisanim diktatima, dok je prethodna bazirana na usmenim diktatima, od pismenih je traženo zapisivanje samo pojedinačnih tonova i više tonova.

U starijim razredima, kada učenici imaju dovoljno usvojene funkcionalne odnose, odnosno stabilne stupnjeve, priprema i postavka slede neposredno jedna iza druge. One lestvice koje imaju veliki broj predznaka savlađuju se teorijski ili upoređivanjem i izvode se pevanjem lestvica i kadence i ilustruju primerom iz literature (Cis-dur na primer).

Ritam je izražen u sadržajima programa kroz postavljanje ritmičkih figura i metričkih vrsta. Ove postavke, kao i u melodici, prati korišćenje odgovarajućih primera pesama sa tekstom ili iz literature. Nastavnik svojim izvođenjem postavlja zvučne predstave (figure, vrste), a učenici uče primere napamet i koriste ih za dalju postavku ritma. Ona se odvija na sledeći način: prepoznavanje motiva, izvođenje kratkih ritmičkih motiva sa novim gradivom, manuelno izvođenje, učenje ritmičkih primera bez tonskih visina, savlađivanje ritmičkih etida - parlatu uz pomoć nastavnika radi pravilnog akcentovanja, ispitivanje naučenog gradiva, samostalno izvođenje novih zadataka sa sličnim sadržajem, pismeni diktati i čitanje primera iz vokalne i instrumentalne literature.

Opažanje vrsta takta stalno prati rad na ritmu i prenosi se na zapisivanje ritmičkih okosnica naših narodnih pesama i igara.

Pre rada na parlatu, ali i kasnije (vežbe sa promenom ključa), koristi se čitanje u jednakom trajanju ispisanih nota, sa ili bez obeležene metričke vrste. Ravnomernim čitanjem učenici savlađuju kontinuirano praćenje notnog teksta sa obeleženim tempom a time i tehniku čitanja literature koju sviraju, odnosno pevaju (bez vraćanja kod učinjene greške).

Domaći zadatak treba da sadrži: prepisivanje nota, vežbe iz ortografije, utvrđivanje naučenih ritmičkih etida, vežbe ravnomernog čitanja, utvrđivanje dobro naučenih primera za postavku melodike i ritma (pesme sa tekstom i primeri iz literature), eventualno, utvrđivanje onih melodijskih vežbi koje su obrađene na času.

TEORIJA MUZIKE

CILJ

Teorijsko objedinjavanje svih muzičkih pojmova i izraza, kao i povezivanje teorijske nastave sa solfeđom i nastavom instrumenta, odnosno pevanja.

ZADACI

- Upoznavanje muzičkih pojmova i pojava.
- Vladanje zakonitosti teorije muzike.

- Ostvarivanje funkcionalnih zadataka - sticanje brzine u shvatanju tonskih odnosa (lestvice, intervali i akordi).

- Vladanje muzičkom ortografijom.

VI razred

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Pojmovi i definicije.

- Postavljanje i upoređivanje lestvica.

- Tonaliteti.

- Obrada intervala.

- Postavljanje akorada.

- Mnogostranost tonova.

- Ornamenti.

GRADIVO

- Utvrđivanje pojmova i termina obrađenih u prethodnim razredima, njihovo definisanje i sistematizacija (linijski sistem, ključevi, ton i njegove osobine, metar i metričke oznake, odnosno vrste takta, interval, akord-trozvuk i četvorozvuk, tetrahord, lestvica, tonalitet).

- Novo gradivo: muzička fraza, fraziranje, agogika, artikulacija, dinamika, tempo s odgovarajućim italijanskim nazivima.

- Lestvice: teorijsko obnavljanje svih dijatonskih lestvica, upoređivanje istoimenih i paralelnih tonaliteta, upoređivanjem lestvica udaljenih za hromatski polistepen (De-des, Ce-cis) i enharmonskih lestvica (Des-Cis, Ges-Fis, Be-Ais).

- Postavka mol-dura.

- Lestvični kvintakordi.

- Intervali: intervali do oktave i njihovi obrtaji.

- Složeni intervali.

- Hromatske promene intervala i njihova razrešenja (umanjeni i prekomerni intervali).

- Karakteristični lestvični intervali.

- Trozvuci i četvorozvuci: obnavljanje konsonantnih kvintakorada i njihovih obrtaja i postavka umanjenog i prekomernog kvintakorda. Osnovni oblik i obrtaji MD7-vezati u tonalitetu za dominantu. Umanjeni, poluumanjeni i mali molski septakord na odgovarajućim stupnjevima u tonalitetu. Postavka septakorada u osnovnoj durskoj i molskoj lestvici.

- Mnogostranost tonova i durskog kvintakorda.

- Ortografija i ornamentika: vežbe pravilnog pisanja. Osnovni ukrasi i figure.

ISPITNI PROGRAM

1. Pismeni deo: intervali, lestvice, akordi i ortografija.

2. Usmeni deo:

- intervali i akordi i njihovi obrtaji; mnogostranost tonova i durskog kvintakorda;

- poznavanje termina i definicija; poznavanje svih oznaka koje prate notni tekst.

LITERATURA

I. Drobni i Z. M. Vasiljević: Teorija muzike, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

M. Tajčević: Osnove teorije muzike

D. Despić: Teorija muzike, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Teorija muzike je poseban predmet u završnom razredu šestogodišnje škole. Od prvog do petog razreda šestogodišnje škole teorija muzike prati svaku postavku i obradu metodske jedinice, kako u melodici i ritmu, tako i u intoniranju, opažanju i diktatima.

U početnim razredima težište rada je na opismenjavanju učenika u okviru domaćih zadataka - prepisivanje primera iz udžbenika i imenovanje ispisanih nota i notnih zapisa, po diktatu nastavnika, dakle, ovladavanje notnim pismom u violinskom i bas ključu (obeležavanje notnih trajanja i pauza, vrste takta). Redosled notnih tonova, izgovor solmizacijom i abecedom uspešno je savladan kada učenici nižu sve tonove uzlazno i silazno od bilo kog početnog tona u sekundama, a zatim u tercama u obimu dve oktave. Iako se kvintakord teorijski obrađuje u drugom razredu, u prvom razredu je predviđena priprema kako bi se lakše usvojio kroz izgovor terci i trozvuka na glavnim stupnjevima obrađenih durskih lestvica (kadenca).

Osnovne pojmove nastavnik objašnjava primereno uzrastu učenika. U početnim razredima će to biti jednostavna objašnjenja, a potom će se usložnjavati zavisno od razvoja shvatanja učenika i metodske jedinice. Sve osnovne pojmove: stupanj, stepen, polustepen, predznaci, tetrahord, lestvica, trozvuk, kadenca, takt, taktica, tempo i drugo, trebalo bi ispisivati na tabli rečima i notnom slikom, a i pokazivati i odsvirati na instrumentu. Izgradnja tetrahorda od bilo kog osnovnog tona i pronalaženje polustepena izvanredna je vežba za shvatanje lestvica. Uviđanjem rasporeda celih stepena i polustepena u tetrahordu učenici su spremni za teorijsku izgradnju svih dijatonskih lestvica.

Već u I razredu se može postaviti princip izgradnje durskih lestvica: na poznati gornji (dominantni) tetrahord Ce-dura dodavanjem naviše tetrahorda sa polustepenom na kraju niza, dobija se Ge-dur lestvica (kvintni krug naviše), i suprotan smer - od toničnog tetrahorda Ce-dura spuštanjem još jednog tetrahorda sa istim rasporedom celih stepena i polustepena dobijamo Ef-dur (kvintni krug naniže). Hromatske promene osnovnih tonova događaju se u smeru kretanja - kod lestvica sa povisilicama u gornjem tetrahordu (vođica), a kod lestvica sa snizilicama u donjem tetrahordu (subdominanta).

Molske lestvice se postavljaju kao lestvice sa istim tonovima paralelnog dura. Radi očuvanja i daljeg učvršćivanja već prethodno postavljenih harmonskih funkcija (T-SD-D) u početnom razredu obrađivati kadencu harmonskog mola. Obradama svih vrsta molske lestvice utvrđuje se dominantni tetrahord abecednim izgovorom. Izgovaranjem svih tonova dominantnih tetrahorada molske lestvice ulazi se u oblast hromatike. Promenu u harmonskom molu objasniti harmonskim razlozima (durska dominantna), a u melodijskom molu melodijskim razlozima (eliminisanje prekomerne sekunde).

Kvintne krugove treba obraditi u III razredu kao i nizanje povisilica (poslednja povisilica - vođica) i snizilica (pretposlednja snizilica - ime tonaliteta). U kasnijim razredima upoređivati, teorijski i zvučno, istoimeni dur i mol, paralelne lestvice, lestvice udaljene za hromatski polustepen i enharmonske lestvice.

Preporučuju se pismena vežbanja: ispisivanje predznaka zadate lestvice u oba ključa, ispisivanje lestvičnog niza sa predznacima ispred nota, prepoznavanje lestvice na osnovu ispisanog niza (ne uvek od prvog stupnja), upoređivanje lestvičnih tetrahorda, pronalaženje jednog tetrahorda u više lestvica, i drugo.

1.2. ČETVOROGODIŠNJE MUZIČKO OBRAZOVANJE I VASPITANJE

(kontrabas, renesansna - mala harfa, oboa, klarinet, saksofon, fagot, horna, truba, trombon, tuba i udaraljke)

GUDAČKI INSTRUMENTI

KONTRABAS

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje muzikom na nivou osnovnoškolskog znanja i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Razvijanje ljubavi prema muzici i instrumentu.
- Formiranje unutrašnjih sluhovnih muzičkih predstava i usvajanje osnovnih elemenata muzičke pismenosti.
- Ovladavanje osnovnom tehnikom sviranja instrumenta.
- Osposobljavanje za samostalno bavljenje instrumentom.
- Razvijanje izvođačke i stvaralačke sposobnosti.
- Sticanje pozitivnog odnosa prema muzici.
- Aktivno učestvovanje u muzičkom životu svoje sredine kao muzičar amater.
- Pasivno učestvovanje u muzičkom životu svoje sredine kao deo muzički obrazovane publike.
- Uočavanje i prepoznavanje oznaka i termina bitnih za čitanje i izvođenje dela.
- Pravilno držanje instrumenta.
- Pravilno držanje i upotreba gudala.
- Korišćenje osnovnih poteza gudalom.
- Pravilno postavljena leva ruka i korišćenje određene pozicije.
- Izvođenje tehničke vežbe za desnu ruku (raspodela, pritisak i brzina kretanja gudala).
- Izvođenje tehničke i intonativne vežbe za levu ruku.
- Izvođenje ritmičke vežbe.
- Izvođenje kompozicija različitog karaktera.
- Aktivno učestvovanje na internim i javnim časovima.
- Primenjivanje kreativnost u interpretaciji u skladu sa sopstvenim muzičkim, emocionalnim i intelektualnim sposobnostima.
- Prepoznavanje različitosti i poređenje sopstvenog sviranja sa interpretacijom drugih.
- Sviranje ritmički i intonativno tačno.
- Sviranje kvalitetnim tonom.
- Upoznavanje osnovnih delova instrumenta.
- Upoznavanje osnovnih pravila o zaštiti i održavanju instrumenta.

- Postavka desne ruke i vežbe horizontalnih i vertikalnih fizičkih pokreta (nadlaktice, podlaktice, šake iz zgloba i prstiju).
- Upoznavanje notnog pisma, oznaka i muzičkih termina.
- Vežbe vođenja gudala na praznim žicama (sa različitim raspodelom, različitom brzinom kretanja i raznovrstnim štrihom).
- Ritmičke vežbe na praznim žicama (gudalom i picikato).
- Vežbe vođenja gudala sa žice na žicu kao i preskakanje jedne žice.
- Vežbe vođenja gudala na praznim žicama sa upotrebom dinamike i promenom pritiska.
- Vežbe vođenja gudala na praznim žicama sa pomeranjem zvučne tačke i dobijanjem tona različite rezonance i boje.
- Uvežbavanje osnovnih poteza gudalom (detaše, portato, legato, martele, stakato).
- Postavka leve ruke i intonativne vežbe u prvoj poziciji.
- Vežbe za razvijanje muskulature.
- Tehničke vežbe za korelaciju i kordinaciju pokreta leve i desne ruke.
- Tehničke vežbe sa različitim raspodelom gudala u prvoj poziciji.
- Ritmičke vežbe u prvoj poziciji.
- Sviranje durskih i molskih lestvica sa trozvucima u prvoj poziciji.
- Postavka leve ruke i intonativne vežbe u drugoj poziciji.
- Vežbe za promenu pozicije.
- Sviranje durskih i molskih lestvica kroz prvu i drugu poziciju (sa trozvucima).
- Vežbe kroz prvu i drugu poziciju različitih tehničkih zahteva.
- Postavka leve ruke i intonativne vežbe u trećoj poziciji.
- Sviranje durskih i molskih lestvica kroz tri pozicije (sa trozvucima).
- Vežbe za vibrato.
- Vežbe kroz tri pozicije različitih ritmičkih i tehničkih zahteva leve i desne ruke.
- Postavka leve ruke i intonativne vežbe u četvrtoj poziciji.
- Vežbe za promenu pozicije (sve četiri pozicije).
- Sviranje durskih i molskih lestvica u jednoj oktavi kroz sve četiri pozicije.
- Kratke melodijske vežbe za uvežbavanje artikulacije i dinamike.
- Tehničke vežbe kroz četiri pozicije, različitih ritmičkih i tehničkih zahteva leve i desne ruke.
- Postavka leve ruke i intonativne vežbe u petoj poziciji.
- Sviranje durskih i molskih lestvica u jednoj oktavi kroz pet pozicija.

- Sviranje vežbi sa flažoletnim tonovima i štimovanje instrumenta pomoću njih.
- Sviranje hromatskih lestvica.
- Sviranje razloženih trozvuka i četvorozvuka kroz pet pozicija.
- Sviranje malih etida (sa klavirskom pratnjom i bez nje).
- Sviranje malih komada i kompozicija sa klavirskom pratnjom.

I ciklus (I i II razred)

I razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Osnovna postavka desne i leve ruke.
- Upoznavanje i ovladavanje osnovnom tehnikom sviranja kontrabasa kroz I, II, i III poziciju.

LESTVICE

- Svirati na više načina različitom raspodelom gudala i toničnim trozvucima a-mol (prirodni); Ef-dur; Ge-dur; A-dur; E-dur; Be-dur; Ce-dur; ce-mol.

LITERATURA

- Škole za kontrabas po izboru: Montag, Prosenik, Simandla, Štrajher i druge.
- Lake kompozicije sa klavirom (po izboru).

Tehničke etide (po izboru) - odgovarajuće težine (Rakov, Kment, Slama, Bili, Li i druge).

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- četiri lestvice;
- I pozicija;
- dve tehničke etide po izboru;
- dva komada sa klavirom po izboru.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica;
2. Jedna etida (ili kompozicija virtuoznih izvođačkih zahteva);
3. Jedan komad po izboru sa klavirskom pratnjom.

NAPOMENE

Smotre i obavezni javni nastupi ne podležu konvencionalnom, numeričkom načinu ocenjivanja. Njihova svrha je da omoguće javni uvid u kvalitet nastavnikovog rada i proces učenikovog razvoja i napretka, kao i da budu neophodan poligon za učenikovo rano sticanje izvođačkog iskustva.

Školama se ostavlja mogućnost da, u okvirima svojih školskih programa, propišu neki drugi vid ocenjivanja (usmeni ili pismeni komentar nastavnika ili grupe nastavnika, članova odgovarajuće komisije).

Učeniku je na smotri u toku školske godine dopušteno da svira iz nota, ali na obaveznim javnim nastupima i na smotri na kraju školske godine mora da svira napamet, jednako kao na svim ostalim javnim nastupima, smotrama i godišnjim ispitima, do kraja školovanja u osnovnoj muzičkoj školi.

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Nastavak razvijanja stečenog znanja.
- Razrada IV i V pozicije.
- Odgovarajuća priprema za ispit.

LESTVICE

- Sve lestvice kroz jednu oktavu zaključno sa De-durom.
- Svirati na više načina različitom raspodelom gudala i tonični trozvuk u svim obrtajima.

LITERATURA

- Škole za kontrabas po izboru: Montag, Prosenik, Simandla, Štrajher i dr.
- Tehničke etide (po izboru) - odgovarajuće težine.
- Lake kompozicije sa klavirom (po izboru).

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- četiri lestvice (Ce-dur; Des-dur; De-dur; de-mol);

Prethodni

- do IV pozicije (Des-dur);
- četiri tehničke etide po izboru;
- četiri komada sa klavirom po izboru.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica sa načinima i trozvukom (kroz IV ili V pozicija);

2. Dve etide;

3. Jedan komad po izboru sa klavirskom pratnjom.

II ciklus (III i IV razred)

III razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Dalje razvijanje tehničkih i muzičkih sposobnosti učenika.

- Obrada vibrata.

- Razrada pozicija zaključno sa VIII pozicijom.

LESTVICE

- Es-dur; E-dur; e-mol; Ef-dur; ef-mol.

- Sve lestvice svirati kroz dve oktave (osim Es-dura) na više načina različitom raspodelom gudala i sa toničnim trozvukom u svim obrtajima.

LITERATURA

- Škole za kontrabas po izboru: Montag, Prosenik, Simandla, Štrajher i druge.

- Tehničke etide (po izboru) - odgovarajuće težine.

- Kompozicije sa klavirom (po izboru).

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- četiri lestvice (Es-dur; E-dur; Ef-dur);

- do VII pozicije (E-dur);

- šest tehničkih etida po izboru;

- četiri komada sa klavirom po izboru.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica sa načinima i trozvukom (kroz VII ili VIII pozicija);

2. Dve etide;

3. Jedan komad po izboru sa klavirskom pratnjom.

Ispitni program se izvodi napamet.

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Kompletna razrada pozicija do palčeve pozicije.
- Obrada različitih poteza gudala.
- Razrada glavnih ornamenata (predudar, mordent, praltriler, grupeto, triler).

LESTVICE

Sve lestvice kroz dve oktave (zaključno sa Ge-durom) na više načina i tonični trozvuk.

LITERATURA

- Škole za kontrabas po izboru: Montag, Prosenik, Simandla, Štrajher i druge.
- Tehničke etide (po izboru) - odgovarajuće težine.
- Kompozicije sa klavirom (po izboru).

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- četiri lestvice (Ef-dur; ef-mol; Ge-dur; ge-mol);
- do VIII pozicije (Ef-dur);
- šest tehničkih etida po izboru;
- četiri komada sa klavirom po izboru.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica i trozvuk (kroz dve oktave);
2. Dve etide (jedna obavezna sa klavirskom pratnjom);
3. Jedan komad po izboru sa klavirskom pratnjom.

Ispitni program se izvodi napamet.

LITERATURA

Preporučena literatura nije obavezujuća, niti je iscrpna i predlaže se kao podsetnik u kojem se mogu pronaći uporišta za samostalnu kreaciju u svakodnevnoj školskoj praksi i kao podsticaj za dalji razvoj profesionalnih ideja i postupaka.

- M. Prosenik: Škola za kontrabas I i II sveska
- L. Štrajher: Moj način sviranja kontrabasa, I-IV

- L. Montag: Škola za kontrabas
- F. Simnadi: Škola za kontrabas
- L. Rakov: Škola za kontrabas
- K. Trunpf: Laki komadi za kontrabas i klavir
- Hrestomatija za kontrabas I sveska (sa klavirskom pratnjom)
- J. Novosel: Etide za kontrabas
- B. Lalović: Dvanaest malih etida (sa klavirskom pratnjom).

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Nastavnik mora da zna da je svaki učenik posebna individua sa sopstvenim karakterističnim fizičkim i mentalnim sastavom, pa prema tome i njegovo podučavanje ne sme se svesti na stroga pravila već na zbir generalnih principa koji su dovoljno široki i prilagodljivi svakom učeniku - pojedincu.

U početnom obučavanju sviranja na kontrabasu posebnu pažnju treba posvetiti držanju instrumenta koje mora biti potpuno prirodno. Kada je reč o desnoj ruci, obratiti pažnju da se bez obzira na stil držanja gudala prirodno funkcionisanje prstiju, zglobova i šake moraju uklopiti i biti u prirodnoj ravnoteži.

U postavci leve ruke uočiti česte smetnje kao što su slabi prsti, labavi zglobovi i slično, a zatim raditi na njihovom otklanjanju. Podučavanje i izbor metodski organizovanog materijala koji se koristi treba prilagoditi individualnim potrebama učenika.

ŽIČANI INSTRUMENTI

RENESANSNA (MALA) HARFA

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje muzikom na nivou osnovnoškolskog znanja i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Razvijanje ljubavi i pozitivnog odnosa prema muzici, instrumentu i nastavi harfe.
- Razumevanje muzičke fraze u malim formama, dinamike, stila, razvijanje memorije.
- Poznavanje instrumenta, postavka tela, notno opismenjavanje, upoznavanje stila, osposobljenost za nastavak školovanja.
- Razvijanje navika redovnog vežbanja i posete koncertima.
- Razvijanje slobode pokreta pri sviranju.
- Razvijanje psihomotorike - mentalni i fizički sklad u skladu sa individualnim uzrastom.
- Upoznavanje i razlikovanje osnovne (cela nota, polovina, polovina sa tačkom, četvrtina, osmina, šesnaestina i triola) i punktirane notne vrednosti (četvrtina sa tačkom, osmina sa tačkom).
- Prepoznavanje i sviranje ligature, sinkope.
- Poznavanje četvrtinskih, polovinskih i osminskih taktova.

- Poznavanje znakova za dinamiku i tempo.
- Razvijanje pažljivog odnosa prema interpretaciji: rad na kvalitetnom tonu, preciznom tempu, ritmu, izražajnom fraziranju i ekspresiji.
- Osposobljavanje za sviranje na javnim nastupima, ispitu ili takmičenju.
- Upoznavanje instrumenta, negovanje muzičkog stila rane muzike i grupnog muziciranja.

I ciklus (I i II razred)

I razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznavanje instrumenta.
- Postavka ruke i tela za harfom, lestvice durske do dva predznaka.
- Vežbati precizno - ritmički i tonski, trozvuk razloženo i seko - kroz jednu oktavu.
- U kompozicijama koristiti preštimače tek u drugom polugodištu.
- Skale početi sa učenjem tek pošto su savladali prsne vežbe (Ce, Ge, De, Ef, Be-dur).

LITERATURA

- Hrestomatija I: Izbor komada
- Grandžani: Uspavanka
- Irske narodne pesme
- Izbor komada za keltsku harfu

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- skale kroz jednu oktavu sa trozvucima;
- četiri do šest etida;
- tri do šest komada.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica;
2. Jedna etida (ili kompozicija virtuoznih izvođačkih zahteva);
3. Dve kompozicije, po slobodnom izboru.

NAPOMENE

Smotre i obavezni javni nastupi ne podležu konvencionalnom, numeričkom načinu ocenjivanja. Njihova svrha je da omoguće javni uvid u kvalitet nastavnikovog rada i proces učenikovog razvoja i napretka, kao i da budu neophodan poligon za učenikovo rano sticanje izvođačkog iskustva.

Školama se ostavlja mogućnost da, u okvirima svojih školskih programa, propišu neki drugi vid ocenjivanja (usmeni ili pismeni komentar nastavnika ili grupe nastavnika, članova odgovarajuće komisije).

Učeniku je na smotri u toku školske godine dopušteno da svira iz nota, ali na obaveznim javnim nastupima i na smotri na kraju školske godine mora da svira napamet, jednako kao na svim ostalim javnim nastupima, smotrama i godišnjim ispitima, do kraja školovanja u osnovnoj muzičkoj školi.

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Nastavak rada na tehnici sviranja kroz savlađivanje lestvica i arpeđa.
- Dalji rad na prsnim vežbama.
- Proširenje ritmike.
- Savlađivanje literature.

LESTVICE

- Durske lestvice (A, Es, E) - molske lestvice (a, e, de, ge, ce) - kroz dve oktave u harmonskom molu.
- Trozvuk - razloženo, seko i arpežo, složenije.
- Ritmika - punktirane vrednosti, triole i osminska mera, prsne vežbe.

LITERATURA

- Pocoli: Etide
- Marteno: Etide
- Žilinski: Litvanska narodna pesma
- Grandžani: Mali komad
- Mekdonald: Komadi
- Irske narodne pesme
- Gabus: Komadi
- Kalan: Komadi

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- skale kroz dve oktave;
- tri do pet etida;

- četiri do šest komada.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Molska lestvica u triolama, trozvuk kroz dve oktave;

2. Jedna etida;

3. Tri komada.

II ciklus (III i IV razred)

III razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Ritmika - osnovne i punktirane vrednosti, triola, četvrtinska i osminska mera.

- Sa posebnom pažnjom raditi prsne vežbe.

- Razvijati muzikalnost kroz razumevanje muzičkih fraza.

LESTVICE

- Durske i molske lestvice kroz tri oktave u šesnaestinama paralelno, četvoroglasno. Posebnu pažnju obratiti na arpežo.

- Prsne vežbe - klizanje prvog i četvrtog prsta.

- Početne vežbe trilera 1, 2.

LITERATURA

- Grosi i Pocoli: Etide, izbor

- Rubin: Etide

- Gedile: Sonatina

- Čimarosa: Sonatina

- Prat: Sonatina u klasičnom stilu

- Rene: Gavota

- Meksikanske narodne igre

- Stari majstori po izboru

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- skale kroz tri oktave sa trozvucima;

- tri do četiri etide;
- jedna sonatina ili tema sa varijacijama;
- tri do četiri komada.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica u šesnaestinama, četvoroglasni trozvuk arpeđa;
2. Jedna etida;
3. Jedna sonatina (I stav) ili tema sa varijacijama;
4. Jedna komad.

Ispitni program se izvodi napamet.

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Dalji rad na proširenju tehnike sviranja na instrumentu kroz savlađivanje lestvica.
- Nastavak rada na prsnim vežbama.
- Savlađivanje literature.

LESTVICE

- Durske i molske lestvice kroz 3 oktave u bržem tempu, razložen četvoroglasni trozvuk i dominantni septakord - prsne vežbe klizajućeg četvrtog i prvog prsta, flažoleti, etufe i glisanda. Vežbati oktave u bržem tempu, vežbati triler - 2131, 1213.

LITERATURA

- Grosi i Pocoli: Etide
- Rubin: Etide
- Persl: Varijacije u Ef-duru
- Grandžani: Nokturno, Sanjarenje, Barkarola
- Albeniz: Sonata De-dur
- Engleska narodna: Zeleni rukavi
- Oven: 20 velskih narodnih pesama

- Gustavson: Komadi za malu harfu

OBAVEZAN MINIMUM PROGRAMA

- skale i arpeđa;

- četiri do pet etida;

- četiri do pet komada - uključujući sonatu.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Skala sa arpeđima;

2. Jedna etida;

3. Sonatina ili tema sa varijacijama;

4. Jedan komad.

Ispitni program se izvodi napamet.

PREPORUČENA LITERATURA

- M. Grosi: Kompletna metoda za harfu

- H. Renije: Kompletna metoda za harfu

- D. Votkins: Kompletna metoda za harfu

- Pocoli: Etide

- Hrestomatija: Izbor komada

- Grandžani: Mali komadi

- A. Šalan: Komadi za malu harfu i klasični komadi za malu harfu

- J. S. Bah: Mali preludijumi

- Andre: Mali koraci

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Način izvođenja nastave renesansne (male) harfe je identičan izvođenju nastave velike harfe. Mala harfa je bez pedala, tako da su mogućnosti moduliranja iz tonaliteta u tonalitet ograničene (povišeni i sniženi tonovi se dobijaju pomoću kvačica koje se pomeraju levom rukom u toku sviranja). Takav oblik harfe se najviše koristio u doba renesanse i baroka, pa su u programu učenja najzastupljeniji komadi nastali u tom periodu.

Postavku ruke i tela za harfom, lestvice durske i molske vežbati precizno - ritmički i tonski, trozvuk razloženo i seko - kroz jednu oktavu. U kompozicijama koristiti preštimače tek u drugom polugodištu. Skale početi sa učenjem tek pošto su savladali prsne vežbe (Ce, Ge, De, Ef, Be).

DUVAČKI INSTRUMENTI

(oboa, klarinet, saksofon, fagot, horna, truba, trombon, tuba)

OBOA

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje muzikom na nivou osnovnoškolskog znanja i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Razvijanje ljubavi prema muzici i instrumentu.
- Razvijanje radnih navika.
- Osposobljavanje za samostalno vežbanje.
- Savladavanje tehnike sviranja.
- Ovladavanje muzičkom pismenošću.
- Priprema za kvalitetan nastup učenika.
- Osposobljavanje za sviranje napamet.
- Upoznavanje sa delovima instrumenta: sklapanje i održavanje.
- Savladavanje tehnike disanja.
- Pravilno držanje instrumenta, izdržavanje tonova.
- Pravilna postavka piska.
- Razvoj sposobnosti kontrole tona u dekrešendu.
- Usaglašavanje rada jezika i prstiju.
- Upoznavanje sa terminima i pojmovima iz melodike i ritma.
- Osposobljavanje za javni nastup.
- Razvoj oseđanja za vrednost sopstvenog individualnog pristupa interpretaciji.

I ciklus (I i II razred)

I razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Program koji se preporučuje u zavisnosti od uzrasta deteta i njegovog psiho-fizičkog stanja, kao i zainteresovanosti za vežbanje instrumenta.

- Vežbe dugih tonova i intervala od tona malo be do ge^2 u osminama.

LESTVICE

- Durske do dva, molske do jednog predznaka, sa toničnim trozvukom, u laganim četvrtinama, napamet.

- Hromatska lestvica od malo be do ge^2 u četvrtinama, napamet.

LITERATURA

- Lj. Petruševski: Etide, sveska broj 1

- Pušečnikov: Azbuka za obou

- V. A. Mozart: Valcer

- G. F. Hendl: Marš

- Drugi komadi slične težine.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- tri durske lestvice;

- dvadeset etida Pušečnikova;

- dva komada uz klavirsku pratnju.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica;

2. Jedna etida (ili kompozicija virtuoznih izvođačkih zahteva);

3. Jedna kompozicija, po slobodnom izboru, napamet.

NAPOMENE

Smotre i obavezni javni nastupi ne podležu konvencionalnom, numeričkom načinu ocenjivanja. Njihova svrha je da omoguće javni uvid u kvalitet nastavnikovog rada i proces učenikovog razvoja i napretka, kao i da budu neophodan poligon za učenikovo rano sticanje izvođačkog iskustva.

Školama se ostavlja mogućnost da, u okvirima svojih školskih programa, propišu neki drugi vid ocenjivanja (usmeni ili pismeni komentar nastavnika ili grupe nastavnika, članova odgovarajuće komisije).

Učeniku je na smotri u toku školske godine dopušteno da svira iz nota, ali na obaveznim javnim nastupima i na smotri na kraju školske godine mora da svira napamet, jednako kao na svim ostalim javnim nastupima, smotrama i godišnjim ispitima, do kraja školovanja u osnovnoj muzičkoj školi.

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Vežbanje dugih tonova i intervala od malog be do ce³.
- Upoznavanje sa šesnaestinama i njihovim kombinacijama i rad sa triolama i sinkopama.

LESTVICE

- Durske do četiri, molske do dva predznaka, sa toničnim trozvukom.
- Skale svirati u različitim artikulacijama, u osminama.
- Hromatske lestvice od malog be do ce³ u osminama napamet.

LITERATURA

- Niman: Etide, sveska 1
- J. Hajdn: Menuet Ef-dur
- V. A. Mocart: Menuet Ge-dur
- Drugi komadi slične težine

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- durske lestvice do pet predznaka;
- dvadeset etida Nimana;
- tri komada sa klavirom.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna durska i jedna molska lestvica sa toničnim kvintakordima, u umerenim četvrtinama, napamet;
2. Dve etide različitog karaktera;
3. Jedan komad za izvođenje uz pratnju klavira, napamet.

II ciklus (III i IV razred)

III razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznavanje učenika sa pravljenjem i doterivanjem piskova.
- Vežbanje dugih tonova i intervala od malog be do es³.
- Vežbanje tehničkih vežbi za izvođenje trilera.

LESTVICE

- Durske do šest i molske do četiri predznaka, u laganim šesnaestinama.
- Hromatska lestvica od malog be do eš³ u različitim artikulacijama, u laganim šesnaestinama, napamet.

LITERATURA

- Niman: Etide, sveska 2
- Fišer: Menuet i Rigodon
- R. Šuman: Melodija
- Drugi komadi slične težine.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- sve durske lestvice sa dominantnim septakordom i molske do četiri predznaka i umanjenim septakordom;
- osamnaest etida iz Nimanove druge sveske;
- četiri komada sa klavirom.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna durska i jedna molska lestvica sa toničnim kvintakordom u svim obrtajima, napamet;
2. Dve etide različitog karaktera;
3. Jedan komad uz pratnju klavira, napamet.

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Osposobljavati učenike za doterivanje i pravljenje piskova.
- Vežbanje dugih tonova i intervala od malog be do eš³.
- Upoznavanje učenika sa tridesetdvojkama i rad sa sinkopama u različitim kombinacijama.

LESTVICE

- Sve durske i molske lestvice sa toničnim trozvucima u laganim šesnaestinama, napamet.
- Dominantni i umanjeni septakordi.

LITERATURA

- H. Brod: Etide, I deo
- G. F. Hendl: Arija i Rondo

- Đ. B. Pergolezi: Sičlijana
- Drugi komadi slične težine.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- sve durske lestvice sa dominantnim i umanjenim septakordom;
- petnaest etida iz Brodove prve sveske;
- pet komada sa klavirom.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna durska i jedna molska lestvica sa toničnim kvintakordima, dominantnim ili umanjenim septakordima, napamet;
2. Dve etide različitog karaktera;
3. Jedan komad za izvođenje uz pratnju klavira, napamet.

KLARINET

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje muzikom na nivou osnovnoškolskog znanja i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Razvijanje ljubavi i interesovanja učenika prema: muzici, instrumentu, knjizi.
- Razvijanje radnih navika kod učenika.
- Formiranje muzičkih kriterijuma.
- Razvijanje ljubavi prema muzici.
- Razvijanje ljubavi prema svom instrumentu.
- Razvoj navike slušanja muzike.
- Razvoj navike aktivnog skupljanja notnog materijala.
- Stvaranje sopstvene fonoteke.
- Razvoj navike redovnog posećivanja koncerata.
- Sticanje osnovnih predznanja o kvalitetnoj muzici.
- Osposobljenost za pravilno vežbanje.
- Razvoj sposobnosti samostalnog vežbanja.

- Nastupanje.
- Brzo i kvalitetno napredovanje.

I ciklus (I i II razred)

I razred

(2 časa nedeljno, 70 godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznati učenike sa karakteristikama, delovima i održavanjem klarineta.
- Obratiti pažnju na pripremu usnika i trske za sviranje kao i njihovo održavanje.
- Formiranje ambažure.
- Postavka tehnike disanja.
- Rad jezika.
- Vežbanje dugih tonova i intervala od e malo do ge¹.
- Upoznavanje vrednosti cele note, polovine, četvrtine i osmine.

LESTVICE

- Naučiti durske i molske lestvice do dva predznaka sa toničnim trozvukom.
- Ge-dur i Ef-dur svirati kroz dve oktave.
- Skale svirati u laganim četvrtinama, napamet.

ETIDE

- Bruno Brun: Škola za klarinet, (Prosveta, Beograd), prva polovina I sveske i/ili neka druga škola adekvatne težine.

KOMADI IZ ZBIRKI

- Bruno Brun: Izbor malih komada (Prosveta, Beograd)
- Hrašovec: Mladi klarinetist, I sveska,
- Mali komadi, (Šot, 4715),
- Muzika za klarinet (Muzika, Budimpešta, Z. 6851) i/ili drugi komadi adekvatne težine.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- dve lestvice;
- petnaest etida;
- jedna kompozicija po slobodnom izboru.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna durska i jedna molska lestvica sa toničnim trozvukom, napamet;
2. Dve etide različitog karaktera;
3. Komad uz pratnju klavira, napamet.

NAPOMENE

Smotre i obavezni javni nastupi ne podležu konvencionalnom, numeričkom načinu ocenjivanja. Njihova svrha je da omoguće javni uvid u kvalitet nastavnikovog rada i proces učenikovog razvoja i napretka, kao i da budu neophodan poligon za učenikovo rano sticanje izvođačkog iskustva.

Školama se ostavlja mogućnost da, u okvirima svojih školskih programa, propišu neki drugi vid ocenjivanja (usmeni ili pismeni komentar nastavnika ili grupe nastavnika, članova odgovarajuće komisije).

Učeniku je na smotri u toku školske godine dopušteno da svira iz nota, ali na obaveznim javnim nastupima i na smotri na kraju školske godine mora da svira napamet, jednako kao na svim ostalim javnim nastupima, smotrama i godišnjim ispitima, do kraja školovanja u osnovnoj muzičkoj školi.

II razred

(2 časa nedeljno, 70 godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Vežbanje dugih tonova i intervala od e malo do ce³.
- Upoznavanje sa šesnaestinama.
- Upoznavanje i rad sa ritmičkim figurama: triolom i sinkopom.

LESTVICE

Durske i molske lestvice do tri predznaka sa toničnim trozvukom.

ETIDE

- Bruno Brun: Škola za klarinet, (Prosveta, Beograd) druga polovina I sveske i/ili neka druga škola adekvatne težine.

KOMADI IZ ZBIRKI

- Bruno Brun: Izbor malih komada (Prosveta, Beograd)
- Hrašovec: Mladi klarinetist, II sveska
- Muzika za klarinet (Muzika, Budimpešta, Z. 6851) i/ili drugi komadi adekvatne težine.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- četiri durske i dve molske lestvice;
- dvadeset etida;
- dve kompozicije po slobodnom izboru.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

LITERATURA

- Bruno Brun: Škola za klarinet, I sveska
- Radivoj Lazić: Učim klarinet I i deo II sveske
- Bruno Brun: Mali komadi
- R. Lazić i V. Peričić: Raspevani klarinet I, Vedri dani u muzičkoj školi, Laki klarinetski dueti I
- Miloš Gerić: Izbor malih komada - Mali komadi, (Šot, 4715)
- Muzika za klarinet (Muzika, Budimpešta, Z. 6851)
- Strana literatura adekvatne težine po izboru nastavnika.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna durska i jedna molska lestvica sa toničnim trozvukom, napamet;
2. Dve etide različitog karaktera;
3. Komad uz pratnju klavira, napamet.

II ciklus (III i IV razred)

III razred

(2 časa nedeljno, 70 godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Vežbanje dugih tonova i intervala od e malo do e³.
- Dalji rad na razvoju tehnike.

LESTVICE

- Durske i molske lestvice do četiri predznaka sa toničnim trozvukom, dominantnim i umanjenim septakordima.
- Hromatska lestvica od e malo do ce³.

ETIDE

- Bruno Brun: Škola za klarinet (Prosveta, Beograd), II sveska i/ili neka druga škola adekvatne težine.

KOMADI IZ ZBIRKI

- Bruno Brun: Izbor malih komada (Prosveta, Beograd) i/ili drugi komadi adekvatne težine.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- deset lestvica;

- dvadesetpet etida;
- tri kompozicije po slobodnom izboru.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna durska i jedna molska lestvica sa toničnim trozvukom, dominantnim i umanjenim septakordima, napamet;
2. Dve etide različitog karaktera;
3. Komad uz pratnju klavira, napamet.

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Vežbanje dugih tonova i intervala od e malo do ge³.
- Dalji rad na razvoju tehnike.

LESTVICE

- Sve durske i molske lestvice sa toničnim trozvukom, dominantnim i umanjenim septakordom.
- E-dur, Ef-dur, Ge-dur i Fis-dur svirati kroz tri oktave.
- Hormatska lestvica od e malo do ge³.

ETIDE

- Bruno Brun: Škola za klarinet (Prosveta, Beograd), III sveska i/ili neka druga škola adekvatne težine.

KOMADI IZ ZBIRKI

- Bruno Brun: Izbor malih komada (Prosveta, Beograd),
- J. Lancelot i A. Klasens: Klasični klarinet (M. Kombre, Pariz, sveske Ce i De) i/ili drugi komadi adekvatne težine.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- šest durskih i šest molskih lestvica;
- trideset etida;
- pet kompozicija po slobodnom izboru.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna durska i jedna molska lestvica sa toničnim trozvukom, dominantnim i umanjenim septakordom, napamet;
2. Dve etide različitog karaktera;
3. Komad uz pratnju klavira, napamet.

SAKSOFON

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje muzikom na nivou osnovnoškolskog znanja i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Upoznavanje istorijskog razvoja saksofona, tehničkih mogućnosti i primene u svim muzičkim žanrovima.
- Učenje tehnike disanja.
- Postavka saksofonske ambažure.
- Postavka prstiju i pravilnog držanja saksofona.
- Razvijanje radnih navika kod učenika.
- Formiranje muzičkih kriterijuma.
- Razvijanje ljubavi prema muzici.
- Razvijanje ljubavi prema svom instrumentu.
- Razvoj navike slušanja muzike.
- Razvoj navike aktivnog skupljanja notnog materijala.
- Stvaranje sopstvene fonoteke.
- Razvoj navike redovnog posećivanja koncerata.
- Sticanje osnovnih predznanja o kvalitetnoj muzici.
- Osposobljenost za pravilno vežbanje.
- Razvoj sposobnosti samostalnog vežbanja.
- Nastupanje.
- Brzo i kvalitetno napredovanje.
- Upoznavanje sa različitim stilovima, kompozicijama različitog karaktera i značajem njihovog pravilnog interpretiranja.
- Upoznavanje sa višestrukom primenom saksofona u orkestru, kamernim sastavima, kao i solistički.
- Primena saksofona u džez i zabavnoj muzici.
- Postavka osnove improvizacije.

- Mogućnost kolektivnog muziciranja u kamernoj muzici i ansamblima.
- Upoznavanje sa svim vrstama saksofona.

I ciklus (I i II razred)

I razred

(2 časa nedeljno, 70 godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznati učenike sa karakteristikama, delovima i mogućnostima saksofona.
- Vežbe disanja.
- Postavka ambažure.
- Postavka prstiju i pravilnog držanja saksofona.
- Upoznati učenika sa načinima održavanja instrumenta.
- Vrste artikulacija (stakato i legato).
- Tonske vežbe (izdržavanje tonova).
- Upoznavanje vrednosti cele note, polovine, četvrtine i osmine, punktirani ritam.
- Tonski opseg: Ce 1 do Ce 3 (za napredne do E3).

LESTVICE

- Naučiti durske i molske lestvice do dva predznaka sa toničnim trozvukom, malo razlaganje (gornji opseg Ce 3-za napredne E3, donji Ce 1).
- Skale svirati u laganim četvrtinama, stakato i legato.

ETIDE

- Jan Ban Bekum (holandska škola): Prvo izdanje, škola za početnike
- Klod Delangl (francuska škola): Metode za početnike sa CD-om
- Pereni (mađarska škola): ABC Saksofon, prva sveska
- Literatura po izboru nastavnika.

KOMADI IZ ZBIRKI

- Klod Delangl: Sve kompozicije iz knjige "Metode za početnike"
- Pereni: Sve kompozicije iz gore navedene literature
- Pol Heris zbirka kompozicija, repertoar 1
- Kompozicije ili transkripcije za saksofon po izboru nastavnika.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- dve lestvice;
- petnaest etida;
- jedna kompozicija po slobodnom izboru.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna durska i jedna molska lestvica sa toničnim trozvukom i malim razlaganjem;
2. Dve etide različitog karaktera;
3. Komad uz pratnju klavira, napamet.

NAPOMENE

Smotre i obavezni javni nastupi ne podležu konvencionalnom, numeričkom načinu ocenjivanja. Njihova svrha je da omoguće javni uvid u kvalitet nastavnikovog rada i proces učenikovog razvoja i napretka, kao i da budu neophodan poligon za učenikovo rano sticanje izvođačkog iskustva.

Školama se ostavlja mogućnost da, u okvirima svojih školskih programa, propišu neki drugi vid ocenjivanja (usmeni ili pismeni komentar nastavnika ili grupe nastavnika, članova odgovarajuće komisije).

Učeniku je na smotri u toku školske godine dopušteno da svira iz nota, ali na obaveznim javnim nastupima i na smotri na kraju školske godine mora da svira napamet, jednako kao na svim ostalim javnim nastupima, smotrama, kontrolnim i godišnjim ispitima, do kraja školovanja u osnovnoj muzičkoj školi.

II razred

(2 časa nedeljno, 70 godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Tonske vežbe (izdržavanje tonova kroz ceo opseg).
- Upoznavanje sa šesnaestinama.
- Upoznavanje i rad sa ritmičkim figurama: triolom i sinkopom.
- Opseg instrumenta: gore do E3 (napredniji do Fis 3), dole do B.
- Obavezno sviranje dueta.

LESTVICE

Durske i molske lestvice do tri predznaka sa toničnim trozvukom, malim razlaganjem, tercama.

ETIDE

- Jan Van Bekum (holandska škola): druga sveska-vežbe i etide
- Klod Delangl (francuska škola): Metode za saksofon broj 2

- Ivan Rot (nemačka škola): Sveska broj 1
- Pereni (mađarska škola): Saksofon ABC 2 deo
- Literatura po izboru nastavnika.

KOMADI IZ ZBIRKI

- Klod Delangl: Sve kompozicije iz knjige "Metode za saksofon broj 2"
- Pereni: Sve kompozicije iz gore navedene knjige
- Komadi težine:

Ameler: La plata

Mortari: Melodija

- Kompozicije ili transkripcije po izboru nastavnika.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- četiri durske i dve molske lestvice;
- dvadeset etida;
- dve kompozicije po slobodnom izboru.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna durska i jedna molska lestvica;
2. Dve etide različitog karaktera;
3. Komad uz pratnju klavira, napamet.

II ciklus (III i IV razred)

III razred

(2 časa nedeljno, 70 godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Tonske vežbe (izdržavanje tonova, vežbe na jednom tonu, vežbe za vibrato - za naprednije učenike).
- Obavezno sviranje dueta, trija kao i zajedničko sviranje u kamernom ansamblu.
- Ceo opseg saksofona.
- Uvod u triolski fraziranje.
- Upoznavanje sa modusima.

LESTVICE

- Durske i molske lestvice do četiri predznaka sa toničnim trozvukom, velikim razlaganjem, tercama, dominantni septakord, kod molskih skala umanjeni septakord.
- Hromatska skala kroz ceo opseg.

ETIDE

- Rudi Jetl: tehničke etide
- Ivan Rot: melodijske etide, druga sveska
- Džejms Re: Lake studije za džez i rok saksofon
- Literatura po izboru nastavnika.

KOMADI IZ ZBIRKI

- Džejms Re: "Prvi repertoar za saksofon"
- Džon Harle: "*Take ten*" - zbirka kompozicija za saksofon i klavir
- Komadi težine:

Petrenko: Valcer

Perin: Berseza

Elgar: "Ljubavni pozdrav"

- Komadi i transkripcije po izboru nastavnika.
- Dve do tri teme iz džez standarda.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- deset lestvica;
- dvadesetpet etida;
- tri kompozicije po slobodnom izboru.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna durska i jedna molska lestvica prema gore propisanim zahtevima;
2. Dve etide različitog karaktera;
3. Komad uz pratnju klavira, napamet.

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Tonske vežbe (izdržavanje tonova, vežbe na jednom tonu, vežbe za vibrato).
- Obavezno sviranje dueta, trija, kvarteta ili u nekom drugom ansamblu.
- Triolski frazirung.
- Proste improvizacije sa par tonova.

LESTVICE

- Sve durske i molske lestvice sa toničnim trozvukom, velikim razlaganjem, tercama, dominantni ili kod mola umanjeni septakord.
- Hromatska skala kroz ceo opseg.

ETIDE

- Rene Diklo: 35 tehničkih etida
- Kloze: Etide prva sveska
- Džejs Re: Moderne studije za saksofon
- Lakur etide
- Leni Nihaus: Lake džez etide
- Etide po izboru nastavnika.

KOMADI IZ ZBIRKI

- Levin: 22 komada za saksofon i klavir
- Pol Heris: Koncertni repertoar za saksofon i klavir
- Džejs Re: "*Take another ten*" - zbirka kompozicija za saksofon i klavir
- Komadi težine:

Lantijer: Sicilijana

Ruef: Šansona i paspijeda

Avignon: Spiritual i egzotične igre

- Dve do tri teme iz džez standarda

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- šest durskih i šest molskih lestvica;
- trideset etida;
- pet kompozicija po slobodnom izboru.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna durska i jedna molska lestvica prema gore propisanim zahtevima;
2. Dve etide različitog karaktera;
3. Komad uz pratnju klavira, napamet.

FAGOT

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje muzikom na nivou osnovnoškolskog znanja i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Razvijanje ljubavi prema muzici i unapređenje muzičke kulture.
- Upoznavanje istorijskog razvoja fagota, tehničkih mogućnosti i primene.
- Stvaranje potrebe kod učenika za stalnim sticanjem novih saznanja u oblasti muzike i literature.
- Razvijanje želje za slušanjem muzike za fagot, kao i potrebe za stalnim praćenjem tokova, kako u našoj zemlji, tako i u svetu.
- Razvoj kreativnosti i individualnosti.
- Sticanje tehničkog i tonskog nivoa u skladu sa učenikovim sposobnostima za uspešan završetak osnovne muzičke škole.
- Stvaranje potrebe kod učenika da kroz sviranje fagota iskažu svoj svet, sposobnosti i znanje, a kroz razne vidove javnih nastupa.
- Postavljanje temelja za razvoj muzičke i estetske ličnosti.
- Razvijanje muzičkog ukusa i sposobnosti kritičkog zapažanja i razlikovanja "dobre" i "loše" muzike.
- Redovno posećivanje koncerata klasične muzike.
- Slobodno izražavanje svog unutarnjeg sveta jezikom muzike.
- Razvijanje potrebe slušanja muzike.
- Upoznavanje sa višestrukom primenom fagota u orkestru, kamernim sastavima, kao i solistički.
- Pravilno ovladavanje tehnikom disanja.
- Vladanje dnevnim tonskim i tehničkim vežbama i svim lestvicama.
- Upoznavanje sa različitim stilovima, kompozicijama različitog karaktera i značajem njihovog pravilnog interpretiranja.
- Osposobljavanje za primenu stečenog znanja na novom muzičkom materijalu.
- Osposobljavanje za samostalni rad (vežbanje).

I ciklus (I i II razred)

I razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznavanje i postavljanje instrumenata,
- Postavka tona,
- Postavka pravilnog disanja,
- Izdržavanje dugih tonova i intervala u obimu od jedne do dve oktave, prema mogućnostima učenika.

LESTVICE

Durske i molske lestvice do dva predznaka sa toničnim trozvucima, u četvrtinama u obimu jedne do dve oktave.

LITERATURA

- Vajsenborn škola za fagot, I prva sveska od 1. do 15. etide
- Kratki komadi uz pratnju klavira iz zbirke Mladi fagotista M. Isaeskog

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- skale do dva predznaka, deset etida i dva komada.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna durska i jedna molska lestvica sa toničnim trozvukom, napamet;
2. Dve etide različitog karaktera;
3. Komad uz pratnju klavira, napamet.

NAPOMENE

Smotre i obavezni javni nastupi ne podležu konvencionalnom, numeričkom načinu ocenjivanja. Njihova svrha je da omoguće javni uvid u kvalitet nastavnikovog rada i proces učenikovog razvoja i napretka, kao i da budu neophodan poligon za učenikovo rano sticanje izvođačkog iskustva.

Školama se ostavlja mogućnost da, u okvirima svojih školskih programa, propišu neki drugi vid ocenjivanja (usmeni ili pismeni komentar nastavnika ili grupe nastavnika, članova odgovarajuće komisije).

Učeniku je na smotri u toku školske godine dopušteno da svira iz nota, ali na obaveznim javnim nastupima i na smotri na kraju školske godine mora da svira napamet, jednako kao na svim ostalim javnim nastupima, smotrama i godišnjim ispitima, do kraja školovanja u osnovnoj muzičkoj školi.

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Rad na proširivanju obima fagota prema mogućnostima učenika.
- Kultivisanje tona.
- Rad na intonaciji.

LESTVICE

Durske i molske lestvice do tri predznaka sa toničnim trozvukom u četvrtinama, napamet, u obimu jedne do dve oktave.

LITERATURA

- Vajsenborn: Škola za fagot, I sv. - od 15. do 30. etide
- Komad uz pratnju klavira prema izboru nastavnika.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- skale do dva predznaka, deset etida i dva komada uz pratnju klavira.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna durska i jedna molska lestvica, napamet;
2. Dve etide različitog karaktera;
3. Jedan komad uz pratnju klavira, napamet.

II ciklus (III i IV razred)

III razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Osposobljavanje učenika za obradu piska (osnovni principi).
- Rad na intonaciji.
- Proširivanje obima i kultivisanje tona.

LESTVICE

Durske i molske lestvice do 4 predznaka sa razloženim trozvucima u obimu od dve oktave, u osminama, napamet.

LITERATURA

- Vajsenborn: Etide od 30. do 45.

- Paciorkijević: Tehničke vežbe i etide za fagot

Komad uz pratnju klavira prema izboru nastavnika.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- sve durske i molske lestvice do tri predznaka;

- deset etida;

- dva komada uz pratnju klavira.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna durska i jedna molska lestvica, napamet;

2. Dve etide različitog karaktera;

3. Jedan komad uz pratnju klavira, napamet.

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Nastavni rad na osposobljavanju učenika za pravljenje i doterivanje piskova.

- Stalni rad na intonaciji.

- Rešavanje raznih tehničkih i ritmičkih problema.

- U ovom razredu je potrebno od učenika zahtevati veću preciznost i pedantnost.

LESTVICE

Sve durske i molske lestvice sa razloženim trozvucima u obimu od dve oktave, u šesnaestinama napamet. Dominantni i umanjeni septakordi napamet.

LITERATURA

- Kopraš: Etide.

- Obrada tehničkih vežbi.

- Transkripcije komada, kao i originalna dela uz pratnju klavira, prema izboru nastavnika.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- sve durske i molske lestvice;

- dvadeset etida;

- tri komada uz klavirsku pratnju.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna durska i jedna molska lestvica, napamet;

2. Dve etide različitog karaktera;

3. Jedan komad uz pratnju klavira, napamet.

HORNA

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje muzikom na nivou osnovnoškolskog znanja i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Razvijanje znanja, veština, stavova i vrednosti kod učenika.
- Razvijanje pozitivnog odnosa prema školi i podsticanje učenikovog interesovanja za učenje i kontinuirano obrazovanje.
- Poštovanje individualnih razlika među učenicima u pogledu načina učenja i brzine napredovanja.
- Postavljanje optimalne i stabilne osnove za uspešan i nelimitiran razvoj potencijalnog reproduktivnog umetnika.
- Postavka pravilnog stava i položaja tela.
- Ovladavanje osnovama funkcionalno-optimalne i zdravstveno bezbedne tehnike disanja.
- Veoma polako, pedantno i temeljno ovladavanje svakim pojedinim elementom osnova tehnike duvanja.
- Ovladavanje bazičnim elementima optimalne koordinacije intelektualnog, emocionalnog, fiziološkog i fizičkog aspekta sviranja na horni.
- Razvijanje ljubavi prema muzici i instrumentu horni.
- Postavljanje osnova za optimalnu koordinaciju intelektualnog, emocionalnog, fiziološkog i fizičkog aspekta sviranja horne.
- Ovladavanje osnovama tehnike sviranja horne.
- Formiranje optimalne ambažure.
- Ovladavanje muzičkom interpretacijom.

I ciklus (I i II razred)

I razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Postavljanje tehnike disanja.
- Formiranje ambažure i ataka.
- Impostacija usnika.
- Impostacija instrumenta.
- Postavljanje tonova.

LITERATURA

- D. Marković: Škola za hornu, I deo (Ce-Ge)
- Silađi i Kekenješi: Škola za hornu, I deo (vežbe u predviđenom opsegu) i druga odgovarajuća literatura
- D. Marković: Škola za hornu, I deo (lake pesmice sa klavirskom pratnjom)
- M. Alfons, I sveska
- L. Teve: Kompletna metoda za hornu, I sveska
- Silađi i Kekenješi: Škola za hornu, I deo
- Č. F. Guse: I knjiga
- Anonimus: Melodija
- V. A. Mocart: Azbuka (Ce-dur)

i druge kompozicije po izboru nastavnika i mogućnosti učenika.

NAPOMENA

Kod vežbi disanja koristiti: "Meni ne fali daha", autor: Mišel Rikije.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- četiri durske lestvice;
- dvadeset vežbi;
- jedan komad sa klavirom.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica;
2. Dve vežbe različitog karaktera;
3. Jedan komad sa klavirskom pratnjom, napamet.

NAPOMENE

Smotre i obavezni javni nastupi ne podležu konvencionalnom, numeričkom načinu ocenjivanja. Njihova svrha je da omoguće javni uvid u kvalitet nastavnikovog rada i proces učenikovog razvoja i napretka, kao i da budu neophodan poligon za učenikovo rano sticanje izvođačkog iskustva.

Školama se ostavlja mogućnost da, u okvirima svojih školskih programa, propišu neki drugi vid ocenjivanja (usmeni ili pismeni komentar nastavnika ili grupe nastavnika, članova odgovarajuće komisije).

Učeniku je na smotri u toku školske godine dopušteno da svira iz nota, ali na obaveznim javnim nastupima i na smotri na kraju školske godine mora da svira napamet, jednako kao na svim ostalim javnim nastupima, smotrama i godišnjim ispitima, do kraja školovanja u osnovnoj muzičkoj školi.

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Postupno širenje tonskog opsega.
- Kontrola tona u celim notama, polovinama i četvrtinama.
- Tehnika kontrole tona u krešendu i dekrešendu.
- Ovladavanje elementarnim artikulacijama (tenuto, legato i markato).

LESTVICE

A-dur i a-mol (i Be-dur u zavisnosti od mogućnosti učenika), u celim notama, polovinama, četvrtinama i osminama i raznim ritmičkim kombinacijama.

LITERATURA

- D. Marković: Škola za hornu, II deo
- Silađi i Kekenješi: Škola za hornu, I deo (vežbe u predviđenom opsegu) i druga odgovarajuća literatura
- M. Alfons, I sveska
- L. Teve: Kompletna metoda za hornu, I sveska
- Č. F. Guse: I knjiga
- P. Maj: I i III minijatura
- Đ. Pergolezi: Kavatina, (ce-mol)
- D. Marković: Mali valcer

i druge kompozicije po izboru nastavnika i mogućnosti učenika.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- osam durskih lestvica;
- dve molske lestvice;
- Girtl do 40. vežbe;

- dva komada sa klavirom.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna durska i jedna molska lestvica;
2. Jedna etida;
3. Jedan komad sa klavirom, napamet.

II ciklus (III i IV razred)

III razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Dalje širenje opsega bez pritiskanja usnika na usne.
- Proširenje sposobnosti sviranja intervala.
- Kontrola tona do nivoa osmina.
- Veština kontrole tona u raznim dinamikama od *p* do *f*.
- Veština kontrole krešenda i dekrešenda bez narušavanja kvaliteta tona i intonacije.
- Početak rada na sistematskoj studiji legata.
- Stabilizacija kontrole elemenarnih artikulacija.
- Kontrola kvaliteta tona u stakatu.
- Rad na razvoju tehnike prstiju.

LESTVICE

Ce-dur, Ge-dur, Be-dur, Ce-mol, ge-mol, ha-mol i ostale u zavisnosti od mogućnosti učenika, u celim notama, polovinama, četvrtinama i osminama, u raznim ritmičkim kombinacijama i artikulacijama (legato, stakato) kontrola tona u dinamici *p - f* i obrnuto.

LITERATURA

- D. Girtl: Škola za hornu, I sveska (vežbe u predviđenom opsegu)
- F. Šolar: Škola za hornu, I sveska (vežbe u predviđenom opsegu)
- Silađi i Kekenješi: Škola za hornu, I i II deo (vežbe u predviđenom opsegu) i druga odgovarajuća literatura
- M. Alfons, II sveska
- L. Teve: Kompletna metoda za hornu, II sveska

- L. V. Beethoven: Ekosez
- M. Vlačić: Bagatela I
- V. A. Mozart: Proleće
- J. Haydn: Uspavanka
- P. I. Čajkovski: Stara francuska pesma
- P. Maj: IV minijatura
- G. B. Locenher: Jesenji san

i druge kompozicije po izboru nastavnika i mogućnosti učenika.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- durske i molske lestvice do 4 predznaka;
- terce, kvarte i cela sveska br. 1 Girtla;
- dva komada uz klavirsku pratnju.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna durska i jedna molska lestvica;
2. Jedna etida;
3. Jedan komad sa klavirom, napamet.

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

Sistematska nadgradnja osnova kroz njihovu primenu u tehnički složenijim zahtevima:

- Širenje opsega.
- Dalje usavršavanje sviranja intervala.
- Kontrola tona u šesnaestinama.
- Kontrola tona od *pp* i *ff*.
- Legato intervala do oktave.
- Rad na ostalim artikulacijama.
- Rad na napretku tehnike prstiju.

LESTVICE

Ef-dur, As-dur, De-dur, Ha-dur, de-mol, ef-mol, fis-mol, cis-mol i ostale u zavisnosti od mogućnosti učenika, u celim notama, polovinama, četvrtinama, osminama, u raznim ritmičkim kombinacijama i artikulacijama (legato, stakato).

LITERATURA

- F. Šolar: Škola za hornu, I i II sveska (izbor)
- Silađi i Kekenješi: Škola za hornu, I i II sveska (izbor)
- D. Marković: Škola za hornu, III i IV deo (izbor)
- L. Teve: Kompletna metoda za hornu, II sveska
- M. Alfons, II sveska i druga odgovarajuća literatura
- M. Vlajin: Bagatela II
- J. Kriger: Menuet
- L. V. Betoven: Romansa
- J. S. Bah: Koral
- J. D. Škroup: Koncert

i druga odgovarajuća literatura prema izboru nastavnika i mogućnostima učenika.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA:

- sve durske i molske lestvice;
- Šolar - do 64. vežbe;
- dva komada uz klavirsku pratnju.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna durska i jedna molska lestvica.
2. Dve etide (jedna u brzom tempu, druga u sporom).
3. Komad uz klavirsku pratnju, napamet.

TRUBA

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje muzikom na nivou osnovnoškolskog znanja i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

Postavljanje optimalne i stabilne osnove za uspešan i nelimitiran razvoj potencijalnog reproduktivnog umetnika, pri čemu perspektiva razvoja i umetnički dometi ne smeju zavisiti od slučajnosti spontane postavke duvanja. U tom cilju je neophodno u I razredu veoma polako, pedantno i temeljito ovladavati svakim pojedinim elementom osnova tehnike duvanja, kao i bazičnim elementima optimalne koordinacije intelektualnog, emocionalnog, fiziološkog i fizičkog aspekta sviranja na duvačkom instrumentu.

- Ovladavanje osnovama funkcionalno optimalne i zdravstveno bezbedne tehnike disanja.
- Formiranje volumena disajnih puteva.
- Formiranje optimalne ambažure.
- Optimalna impostacija usnika.
- Ovladavanje optimalnim držanjem instrumenta.
- Optimalna impostacija duvanja na instrumentu.

Postavljanje osnova za optimalnu koordinaciju intelektualnog, emocionalnog, fiziološkog i fizičkog aspekta sviranja na duvačkom instrumentu:

- stabilnost;
- relaksacija;
- smirenost;
- efikasnost;
- vertikalna tela;
- fleksibilnost stava;
- stabilna, relaksirana, mirna i efikasna pozicija za držanje instrumenta.

I ciklus (I i II razred)

I razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Ovladavanje osnovama veštine disanja.
- Formiranje ambažure i ataka.
- Impostacija usnika.
- Impostacija instrumenta.
- Postavljanje tonova.
- Početak sviranja iz nota.

OVLADAVANJE OSNOVAMA VEŠTINE DISANJA

- Aktivacija i jačanje stražnjeg dela pluća iz sedećeg stava:

a) forsiranim pretklonom sa punim plućima;

b) disanjem u forsiranom pretklonu.

- Dijafragmatsko disanje stražnjim delom pluća u poziciji ležanja na stomaku.

- Aktivacija dijafragme glasnim brojanjem u poziciji ležanja na stomaku.

- Svesno ovladavanje dijafragmom. Formiranje dugog, stabilnog, mirnog, ujednačenog toka vazduha dugim i tihim izdržavanjem suglasnika "SSS" u stojećem stavu.

- Formiranje volumena disajnih puteva (rad pred ogledalom).

Formiranje ambažure i ataka (rad pred ogledalom):

- postavljanje facijalne muskulature u optimalnu poziciju za duvanje;

- ispuštanje vazduha kroz stisnute usne u optimalnoj poziciji za duvanje - bez ataka;

- proizvodnja tona vibracijom usana (zujanje usnama) u optimalnoj poziciji za duvanje;

- zujanje drugog tona, nanošenje instrumenta, udisaj, atakiranje tona slogom "tu";

- zujanje različitih visina tona;

- zujanje glisanda (uzlazno, silazno, vraćanje na početni ton);

- atakiranje tona kod zujanja sa upotrebom sloga "tu";

- zujanje tonova intoniranih na klaviru;

- širenje opsega zujanjem uz klavir.

Impostacija usnika (rad pred ogledalom):

- Zujanje ravnog tona, nanošenje usnika na njegovo prirodno mesto na usne i skidanje usnika, sve bez promene visine tona (ton na usniku mora imati prirodnu zvučnost, a visina tona treba biti u optimalnom registru za početak sviranja na instrumentu, G1-C2).

- Širenje opsega na usniku, preko glisanda.

- Zujanje, nanošenje usnika, udisaj bez skidanja usnika, atak i skidanje usnika, sve bez promene visine tona.

- Zujanje ravnog tona, nanošenje, uzlazni i silazni glisando, vraćanje na početni ton, udisaj bez skidanja usnika (krajevima usta), atakiranje iste visine tona kao na početku, uzlazni i silazni glisando, vraćanje na početni ton i skidanje usnika. Kod nanošenja i skidanja usnika se ne sme promeniti visina tona, a sva četiri ravna tona moraju biti iste visine.

- Sviranje glisanda na usniku (sa i bez atakiranja) uz datu intonaciju početnog i završnog tona.

Početak sviranja iz nota:

- Sviranje celih nota, sa i bez pauza i upoznavanje repeticija, sve na jednom tonu, što bližem optimalnom tonu za početak rada na instrumentu:

sviranje iz nota na usniku.

- Sviranje iz nota ritmičkih vežbi zujanjem i na usniku.

- Sviranje iz nota ritmičkih vežbi na zadatu intonaciju, zujanjem i na usniku.

- Sviranje iz nota melodijsko-ritmičkih vežbi na zadatu intonaciju, zujanjem i na usniku.

Držanje instrumenta:

- Optimalno držanje instrumenta u stabilnoj i relaksiranoj poziciji postavljenoj na početku učenja.

Vežbe disanja na instrumentu:

- Duvanje vazduha kroz instrument bez usnika na svakoj od sedam pozicija ventila.

- Duvanje svih sedam pozicija ventila (0, 2, 1, 1-2, 2-3, 1-3, 1-2-3) na jedan vazduh, na instrumentu bez usnika.

- Duvanje ritmičkih vežbi na instrumentu bez usnika (na raznim pozicijama ventila).

Postavljanje prvog tona na instrumentu:

- Zujanje tona Ce^1 ili Ge^1 , nanošenje instrumenta na zujanje usnikom i skidanje instrumenta, sve bez promene visine tona. Ton na instrumentu mora imati punu zvučnost, sa gustim i kompaktnim tonskim jezgrom, dobrom projekcijom i solidnim volumenom.

- Zujanje tona, nanošenje instrumenta, udisaj, atakiranje i skidanje instrumenta, bez promene visine tona. Prvi ton mora da se završi stabilno, bez tonskih ili intonativnih promena, a drugi da bude precizno i čisto atakiran.

- Sviranje iz nota postavljenog tona (paziti na zvučnost).

Postavljanje ostalih tonova (maksimum do opsega kvinte):

- Po istom sistemu po kojem je postavljan prvi ton postavljati i ostala četiri tona, jedan po jedan i kombinovati ih sa svim ranije naučenim tonovima.

- Vežbe na kombinacijama dva do pet tonova.

Postavljanje kontrole sviranja:

- Kontrola tona do nivoa osmina.

- Veština kontrole tona u raznim dinamikama od *p* do *f*.

- Veština kontrole krešenda i dekrešenda bez narušavanja kvaliteta tona i intonacije.

- Početak rada na sistematskoj studiji legata.

- Stabilizacija kontrole elemenarnih artikulacija.

- Kontrola kvaliteta tona u stakatu.

- Početak rada na fleksibilnoj tehnici alikvotnog preduvavanja.

- Rad na tehničkim vežbama.

OBAVEZAN MINIMUM PROGRAMA

- četiri durske skale u jednoj oktavi.

LITERATURA

- Đorđe Tošić: Kompletna metoda, sveska I

- Dubravko Marković: Pripremne vežbe za trubu

- Dubravko Marković: Početne vežbe za trubu
- Čarls Kolin: Početne studije za trubu
- A. Mitronov: Škola za trubu
- Đorđe Tošić: Kompozicije sa klavirskom pratnjom

ili neka druga odgovarajuća literatura.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica;
2. Dve vežbe različitog karaktera;
3. Jedan komad sa klavirskom pratnjom, napamet.

NAPOMENE

Smotre i obavezni javni nastupi ne podležu konvencionalnom, numeričkom načinu ocenjivanja. Njihova svrha je da omoguće javni uvid u kvalitet nastavnikovog rada i proces učenikovog razvoja i napretka, kao i da budu neophodan poligon za učenikovo rano sticanje izvođačkog iskustva.

Školama se ostavlja mogućnost da, u okvirima svojih školskih programa, propišu neki drugi vid ocenjivanja (usmeni ili pismeni komentar nastavnika ili grupe nastavnika, članova odgovarajuće komisije).

Učeniku je na smotri u toku školske godine dopušteno da svira iz nota, ali na obaveznim javnim nastupima i na smotri na kraju školske godine mora da svira napamet, jednako kao na svim ostalim javnim nastupima, smotrama i godišnjim ispitima, do kraja školovanja u osnovnoj muzičkoj školi.

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

Postepena i pedantna nadgradnja osnova postavljenih u I razredu i njihova elementarna primena:

- Postupno i pažljivo širenje opsega.
- Sviranje u datom opsegu u različitim intervalima.
- Kontrola tona u celim notama, polovinama i četvrtinama.
- Tehnika kontrole tona u dekrešendu.
- Ovladavanje elementarnim artikulacijama (tenuto, legato i markato).

Vežbe na alikvotnim tonovima:

- Minimalni opseg: malo fis do ce².
- Rad na alikvotnom preduvavanju u 7 pozicija u polovinama.

- Početak pedalnih tonova.

- Maksimalni opseg u zavisnosti od trenutnih mogućnosti učenika da svira visinu lako, kvalitetno i bez pritiska na usne.

LESTVICE

- Ce-dur kroz jednu oktavu u celim notama, polovinama i četvrtinama, sa različitim kombinacijama legata na skali u četvrtinama i osminama (u slučaju poteškoća sa opsegom, umesto ove lestvice može se uzeti neka druga lestvica koja odgovara individualnim mogućnostima učenika ili ukoliko učenik lako svira duboke tonove, a ima probleme sa visokim tonovima, datu skalu može svirati kompenzativno, na primer: Ce₁, de₁, e₁, ef₁, ge₁, ef₁, e₁, de₁, ce₁, ha, a, ge, a, ha, ce₁; ce₁, e₁, ge₁, e₁, ce₁, ge, ce₁).

TONALITETI

- četiri durske i četiri molske lestvice u jednoj oktavi sa razloženim trozvukom.

METRIKA: 4/4, 3/4 i 2/4.

RITAM: cele note, polovine, polovine s tačkom, četvrtine i odgovarajuće pauze.

ARTIKULACIJA: tenuto i legato.

LITERATURA

- Đorđe Tošić: Kompletna metoda, sveska I

- Đorđe Tošić: Udžbenik fleksibilne tehnike za nižu školu (izbor vežbi odgovarajućeg nivoa)

- Dubravko Marković: Osnovne vežbe u četvrtinama

- V. Vurm: 45 Lakih etida za trubu

- Sigmund Hering: Tečaj za trubu (izbor vežbi odgovarajućeg nivoa) ili neka druga odgovarajuća literatura

- Dubravko Marković: Tonalne studije (studije odgovarajućeg nivoa)

- Dubravko Marković: Škola za trubu (do nivoa predviđenog programskim zahtevima)

- Alojz Strnad: Metoda učenja trube (izbor vežbi odgovarajućeg nivoa)

Kompozicije sa klavirskom pratnjom:

- Najmanje dve kompozicije u nivou gradiva, po izboru nastavnika

- Najmanje dva nastupa tokom školske godine

LITERATURA

- D. Marković: Lake kompozicije za početnike na trubi

- Đorđe Tošić: Kompozicije sa klavirskom pratnjom ili neka druga odgovarajuća literatura

- D. Marković: Zbirka lakih kompozicija za trubu (lakše kompozicije).

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Dve skale: durska i molska;
2. Jedna vežba, etida ili pesma iz gradiva;
3. Jedna kompozicija sa klavirskom pratnjom, napamet.

II ciklus (III i IV razred)

III razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

Dalja nadgradnja osnova i njihova primena u elementarnoj interpretaciji:

- Dalje širenje opsega bez pritiskanja usnika na usne.
- Proširenje sposobnosti sviranja intervala.
- Kontrola tona do nivoa osmina.
- Veština kontrole tona u raznim dinamikama od *p* do *f*.
- Veština kontrole krešenda i dekrešenda bez narušavanja kvaliteta tona i intonacije.
- Početak rada na sistematskoj studiji legata.
- Stabilizacija kontrole elemenarnih artikulacija.
- Kontrola kvaliteta tona u stakatu.

Vežbe na alikvotnim tonovima:

- Minimalni opseg: malo fis do e².
- Maksimalni opseg u zavisnosti od trenutnih mogućnosti učenika da svira visinu lako, kvalitetno i bez pritiska na usne.
- Rad na preduvanju u VII poziciji u polovinama, četvrtinama i osminama.
- Rad na pedalnim tonovima.

Opseg u sviranju iz nota: malo fis do e², po mogućstvu g².

LESTVICE

- četiri durske i četiri molske lestvice kroz jednu oktavu u četvrtinama i osminama, sa ritmičkim varijacijama i artikulacijama na skali u četvrtinama i u osminama sa trozvucima
- Hromatika.

TONALITETI: durski i molski tonaliteti do tri ili četiri predznaka.

METRIKA: 4/4, 3/4, 2/4, 3/8, 6/8

RITAM: cele note, polovine, polovine s tačkom, četvrtine, četvrtine s tačkom i osmine i odgovarajuće pauze.

ARTIKULACIJE: tenuto, markato, stakato, legato.

DINAMIKA: od piano do forte i krešendo i dekrešendo.

STUDIJA LEGATA: terce i kvarte u polovinama, četvrtinama i osminama legato.

LITERATURA

- Č. Gordon: Škola sa trubu
- Đorđe Tošić: Kompletna metoda, sveska I
- Đorđe Tošić: Udžbenik fleksibilne tehnike za nižu školu (izbor vežbi odgovarajućeg nivoa)
- V. Vurm: 45 Lakih etida sa trubu
- Dubravko Marković: Škola za trubu (do nivoa predviđenog programskim zahtevima)
- Alojz Strnad: Metoda učenja trube (izbor vežbi odgovarajućeg nivoa)
- Sigmund Hering: Tečaj za trubu (izbor vežbi odgovarajućeg nivoa)

ili neka druga odgovarajuća literatura.

KOMPOZICIJE SA KLAVIRSKOM PRATNJOM

- Najmanje dve kompozicije u nivou gradiva, po izboru nastavnika.

LITERATURA

- Đorđe Tošić: Kompozicije sa klavirskom pratnjom
- J. B. Arban: Popularne melodije i pesme za trubu iz Grande metode Francuske Edicije
- D. Marković: Zbirka lakih kompozicija za trubu (lakše kompozicije i kompozicije srednje težine).

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Dve skale: jedna durska i jedna molska;
2. Jedna etida;
3. Jedna kompozicija sa klavirskom pratnjom, napamet.

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

Sistematska nadgradnja osnova kroz njihovu primenu u tehnički složenijim zahtevima:

- Očuvanje non presa i širenje opsega.

- Dalje usavršavanje sviranja intervala.
- Kontrola tona u šesnaestinama.
- Postavljanje pravilnog ataka za portato.
- Kontrola kvaliteta tona u stakatisimu.
- Kontrola tona od *pp* i *ff*.
- Sistematska studija legato intervala do oktave.

Vežbe na alikvotnim tonovima:

- Minimalni opseg: malo fis do ge².
- Maksimalni opseg u zavisnosti od trenutnih mogućnosti učenika da svira visinu lako, kvalitetno i bez pritiska na usne.

Minimalni opseg u sviranju iz nota: malo fis do be².

LESTVICE

Durske i molske skale zaključno sa šest predznaka kroz oktavu po mogućnosti do kvintdecime u četvrtinama, osminama i šesnaestinama, sa ritmičkim varijacijama i artikulacijama na skali u četvrtinama i osminama i obrtajima trozvuka u četvrtinama i osminama.

TONALITETI: durski i molski zaključno sa šest predznaka.

Sve durske i molske lestvice u jednoj oktavi.

Hromatika.

METRIKA: 4/2, 3/2, 2/2, 4/4, 3/4, 2/4, 2/8, 3/8, 4/8, 6/8, 9/8, 12/8.

RITAM: cele note, polovine, četvrtine, osmine, šesnaestine i sinkope sa odgovarajućim pauzama.

ARTIKULACIJE: tenuto, markato, stakato, legato, i portato.

DINAMIKA: od pianissimo posibile do fortissimo posibile i krešendo i dekrešendo.

STUDIJA LEGATA: legato intervali do oktave u polovinama i četvrtinama.

LITERATURA

- Đorđe Tošić: Kompletna metoda, sveska I
- A. Petit: Grande metoda za kornet
- J. B. Arban: Grande metoda
- V. Vurm: 40 Etida sa trubu
- Alojz Strnad: Metoda učenja trube (izbor vežbi odgovarajućeg nivoa)
- Đorđe Tošić: Udžbenik fleksibilne tehnike za nižu školu (izbor vežbi odgovarajućeg nivoa)
- Sigmund Hering: Etide za trubu

ili neka druga odgovarajuća literatura

- Dubravko Marković: Osnovne vežbe u šesnaestinama.

KOMPOZICIJE SA KLAVIRSKOM PRATNJOM

- Najmanje dve kompozicije u nivou gradiva, po izboru nastavnika, preporuka da jedna kompozicija bude cikličnog tipa (koncert ili sonata)

LITERATURA

- Đorđe Tošić: Kompozicije sa klavirskom pratnjom

- J. B. Arban: Popularne melodije i pesme za trubu iz Grande metode Francuske Edicije

- Dubravko Marković: Zbirka lakih kompozicija za trubu

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Dve skale (durska i molska);

2. Dve etide: jedna tehnička i jedna melodijska;

3. Jedna kompozicija sa klavirskom pratnjom po mogućnosti ciklična, napamet.

TROMBON

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje muzikom na nivou osnovnoškolskog znanja i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Postavljanje osnova za optimalnu koordinaciju intelektualnog, emocionalnog, fiziološkog i fizičkog aspekta sviranja.

- Ovladavanje osnovama funkcionalno optimalne i zdravstveno bezbedne tehnike disanja.

- Formiranje volumena disajnih puteva.

- Formiranje optimalne ambažure.

- Impostacija usnika u individualno optimalnu radnu poziciju.

- Ovladavanje optimalnim držanjem instrumenta (rekalsirano, mirno, stabilno i radno efikasno).

- Ovladavanje osnova muzičke interpretacije.

- Priprema za sviranje iz nota.

- Početak sviranja iz nota.

- Postavljanje pravog tona na instrumentu.

- Postavljanje ostalih tonova (maksimalno do opsega kvinte).
- Vežbe na alikvotnim tonovima.
- Opseg u tonalnom sviranju.
- Postavka baze fizičkih i psihičkih mogućnosti učenika.
- Postavka osnove efikasnog delovanja u radnim i kreativnim procesima.
- Održavanje zdravstveno bezbedno i radno funkcionalne vertikale tela.
- Postavka osnove održavanja tona u odnosu akcije dijafragme i akcije abdominalne muskulature.
- Ovladavanje kontrolom pozicije jezika, održavanje facijalne muskulature u radno optimalnoj poziciji.
- Korišćenje instrumenta sa minimumom pritiska na usne.
- Posedovanje kontrole kvaliteta tona, pokretljivosti i vladanja opsegom na instrumentu.
- Razvijanje osećanja za vrednost individualnog pristupa interpretaciji.

I ciklus (I i II razred)

I razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Pravilno držanje tela.
- Pravilno disanje.
- Zujanje sa usnama.
- Pravilno postavljanje usnika na usne.
- Zujanje na usniku.
- Držanje instrumenta.
- Dnevne vežbe sa usnama i sa usnikom.

LESTVICE: Be, Ce.

PROGRAM

- Štajner Ferenc: Pozaunen, A, Be, Ce
- Koni Roslund: Škola za trombon
- Paul Herphurt: Škola za trombon, I deo

KOMADI

- Ujfaluši-Štajner: Komadi za izvođenje, izbor

- D. Marković: Prvi nastup
- A. Benčić: Veseli trombon
- Štajner Ferenc: Pozaunen, A, Be, Ce, izbor

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- dve lestvice;
- dvadeset vežbi;
- četiri kompozicije po slobodnom izboru.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Dve vežbe različitog karaktera;
2. Jedan komad sa klavirskom pratnjom, napamet.

NAPOMENE

Smotre i obavezni javni nastupi ne podležu konvencionalnom, numeričkom načinu ocenjivanja. Njihova svrha je da omoguće javni uvid u kvalitet nastavnikovog rada i proces učenikovog razvoja i napretka, kao i da budu neophodan poligon za učenikovo rano sticanje izvođačkog iskustva.

Školama se ostavlja mogućnost da, u okvirima svojih školskih programa, propišu neki drugi vid ocenjivanja (usmeni ili pismeni komentar nastavnika ili grupe nastavnika, članova odgovarajuće komisije).

Učeniku je na smotri u toku školske godine dopušteno da svira iz nota, ali na obaveznim javnim nastupima i na smotri na kraju školske godine mora da svira napamet, jednako kao na svim ostalim javnim nastupima, smotrama i godišnjim ispitima, do kraja školovanja u osnovnoj muzičkoj školi.

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Usavršavanje metode zujanja.
- Proširivanje obima tonova.
- Vežbe na alikvotnim tonovima, prema mogućnostima učenika.

LESTVICE

- Durske lestvice do četiri predznaka.

PROGRAM

- Štajner Ferenc: Pozaunen: A Be Ce.
- Paul Herphurt: Škola za trombon I deo - izbor

- Lafose: Kompletna metoda I deo - izbor

KOMADI

- Komadi za trombon i klavir

- Muzika, Lenjingrad: Mladi trombonist

- Ujfaluši, Pehl i Perlaki: Škola za trombon (izbor)

- Album za trombon i klavir

- Muzička Ukrajina, Kijev 1989 (izbor)

- Henri Gagnebin: Sarabande

- E. Matei: Sarabanda.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- skale do dva predznaka;

- dvadeset vežbi;

- četiri komada.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Dve vežbe različitog karaktera;

2. Jedan komad sa klavirskom pratnjom, napamet.

II ciklus (III i IV razred)

III razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Proširivanje obima tonova.

- Artikulacija, fraziranje.

LESTVICE

Sve durske lestvice u četvrtinama i osminama prema mogućnostima učenika.

PROGRAM

- Slokar: Škola za tenor trombon.

- Šlosberg - Dnevne vežbe.

- R. Miler: Škola za tenor trombon, II deo.
- V. Krzistek: Etide za trombon (izbor).
- Paul Herphurt: Škola za trombon (izbor).

KOMADI

- Rober Miler: *Andante* i *Allegretto*.
- Robert Hofman: *Allegro marciale*.
- B. Bartok: Veče na selu.
- Album za trombon i klavir: Mladi trombonisti, Muzika, Lenjingrad (izbor).
- Ujfaluši i Štajner: Komadi za izvođenje za trombon i klavir (izbor).

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- trideset vežbi;
- četiri kompozicije sa klavirskom pratnjom.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna durska lestvica, napamet;
2. Dve kompozicije različitog karaktera;
3. Jedna kompozicija uz klavirsku pratnju, napamet.

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Proširivanje obima tonova.
- Artikulacija, fraziranje.

LESTVICE

Sve durske i molske lestvice u osminama, po mogućnostima učenika.

PROGRAM

- Lafose: Kompletna metoda I deo (izbor)
- Džerald Bordner: I deo
- Praktične studije za trombon (izbor)

- F. Kvitvovski: Izbor etida III deo
- Ujfalusi: Škola za trombon, II deo (izbor etida).

KOMADI

- B. Grigorjev: Laki komadi i ansambli za trombon i klavir (izbor)
- Album za trombon i klavir (izbor), Muzička Ukrajina, Kijev, 1989.
- J. A. Hase: Dva plesa
- R. Kleris: Konkursne teme
- R. Kleris: Molitva.

Obavezni minimum programa

- skale do pet predznaka;
- dvadeset etida;
- četiri kompozicije sa klavirskom pratnjom.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna durska i jedna molska lestvica, napamet;
2. Dve edite različitog karaktera;
3. Jedna kompozicija uz klavirsku pratnju, napamet.

PREPORUČENA LITERATURA ZA TROMBON

- Dubravko Marković: Pripremne vežbe za trombon
- Dubravko Marković: Početne vežbe za trombon
- Dubravko Marković: Tonalne studije
- Dubravko Marković: Lake kompozicije za početnike na trombonu
- B. Slokar: Škola za tenor trombon
- R. Miler: Škola za tenor trombon
- Ujfalusi: Komadi za izvođenje za trombon i klavir
- H. Miler: Igrački komadi za trombon i klavir
- B. Gligorjev: Laki komadi i ansambli za trombon i klavir
- Komadi za trombon i klavir, Mladi trombonisti, izdanje "Muzika", Lenjingrad, 1991. godine

- Album za trombon i klavir, Album učenika trombonista, izdanje "Muzička Ukrajina", Kijev, 1989. godine

- Štajner Ferenc: Abeceda za trombon

kao i druga odgovarajuća literatura i druge kompozicije na nivou gradiva po izboru nastavnika i mogućnostima učenika.

TUBA

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje muzikom na nivou osnovnoškolskog znanja i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Postavljanje osnova za optimalnu koordinaciju intelektualnog, emocionalnog, fiziološkog i fizičkog aspekta sviranja na tubi.
- Ovladavanje osnovama funkcionalno-optimalne i zdravstveno bezbedne tehnike disanja.
- Formiranje volumena disajnih puteva.
- Formiranje optimalne ambažure.
- Optimalna inpostacija usnika u individualno optimalnoj radnoj poziciji.
- Ovladavanje optimalnim držanjem instrumenta (relaksirano mirno, stabilno i radno efikasno).
- Ovladavanje osnovama muzičke interpretacije.
- Razvijanje ljubavi prema svom instrumentu i instrumentalnoj muzici uopšte.
- Pravilno postavljena baza psiho-fizičkog stava.
- Pravilno postavljene osnove efikasnog delovanja u radnim i kreativnim procesima.
- Ovladavanje osnovama disanja.
- Ovladavanje kontrolom pozicije jezika, kontrolom nepca i otvorenošću grkljana.
- Održavanje facijalne muskulature prilikom izvođenja u radno optimalnoj poziciji.
- Učenik drži instrument u optimalnoj poziciji, ima potrebnu pokretljivost, vlada opsegom na instrumentu od minimum jedne oktave.
- Ovladavanje muzičkim izvođenjem kompozicija dostupnih učenikovom tehničkom nivou.
- Razumevanje vrednosti sopstvenog individualnog pristupa interpretaciji.

I ciklus (I i II razred)

I razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Proširivanje obima tonova.

- Artikulacija, fraziranje.
- Ovladavanje osnovama funkcionalno optimalne i zdravstveno bezbedne tehnike disanja.
- Formiranje volumena disajnih puteva.
- Formiranje optimalne ambažure.
- Optimalna impostacija usnika.
- Ovladavanje optimalnim držanjem instrumenta.
- Optimalna impostacija duvanja na instrumentu.
- Postavljanje osnova za optimalnu koordinaciju intelektualnog, emocionalnog, fiziološkog i fizičkog aspekta sviranja na duvačkom instrumentu:
 - stabilnost;
 - relaksacija;
 - smirenost;
 - efikasnost;
 - vertikalna tela;
 - fleksibilnost stava;
 - stabilna, relaksirana, mirna i efikasna pozicija za držanje instrumenta.

OVLAĐAVANJE OSNOVAMA VEŠTINE DISANJA

- Aktivacija i jačanje stražnjeg dela pluća iz sedećeg stava:
 - a) forsiranim pretklonom sa punim plućima;
 - b) disanjem u forsiranom pretklonu.
- Dijafragmatsko disanje stražnjim delom pluća u poziciji ležanja na stomaku.
- Aktivacija dijafragme glasnim brojanjem u poziciji ležanja na stomaku.
- Svesno ovladavanje dijafragmom (diferenciranje osećaja za kontrakciju dijafragme od osećaja za kontrakciju abdominalne muskulature) u poziciji sedenja s zakačenim nogama pod nagibom od 45 stepeni unazad.
- Formiranje dugog, stabilnog, mirnog, ujednačenog toka vazduha dugim i tihim izdržavanjem suglasnika "Ce":
 - a) u poziciji sedenja sa zakačenim nogama pod nagibom od 45 stepeni unazad;
 - b) u stojećem stavu.
- Formiranje volumena disajnih puteva (rad pred ogledalom).
- Formiranje maksimalnog volumena usne duplje postavljanjem jezika u najnižu poziciju, a da se pri tome vidi celo ždrelo.
- Formiranje potpuno relaksiranog maksimalnog volumena grla i ždrela zevanjem pred ogledalom i registrovanjem i pamćenjem subjektivnog osećaja koji se javlja u trenutku podizanja rese, neposredno pred zevanje.

- Svesno i namerno formiranje maksimalnog volumena grla, ždrela i usne duplje postavljanjem jezika u najnižu poziciju (za "Ce") i zevanjem.

NAPOMENE

Formiranje volumena bronhija se postavlja znatno kasnije, kod intenzivnog kretanja kroz registre, podizanjem rebarnih lukova (širenje gornjeg dela grudnog koša) kod sviranja najvišeg tona.

Formiranje ambažure i ataka (rad pred ogledalom):

- postavljanje facijalne muskulature u optimalnu poziciju za duvanje;
- ispuštanje vazduha kroz stisnute usne u optimalnoj poziciji za duvanje;
- proizvodnja tona vibracijom usana (zujanje usnama) u optimalnoj poziciji za duvanje;
- zujanje različitih visina tona;
- zujanje glisanda (uzlazno, silazno, vraćanje na početni ton);
- atakiranje tona kod zujanja;
- zujanje tonova intoniranih na klaviru;
- širenje opsega zujanjem uz klavir.

Impostacija usnika (rad pred ogledalom):

- Zujanje ravnog tona, nanošenje usnika na njegovo prirodno mesto na usne i skidanje usnika, sve bez promene visine tona (ton na usniku mora imati prirodnu zvučnost, a visina tona treba biti u optimalnom registru za početak sviranja na instrumentu).
- Širenje opsega na usniku, nanošenjem i skidanjem usnika na zujanje tonova intoniranih na klaviru.
- Zujanje, nanošenje usnika, udisaj bez skidanja usnika, atak i skidanje usnika, sve bez promene visine tona.
- Širenje opsega na usniku, nanošenjem, atakiranjem i skidanjem usnika na zujanje tonova intoniranih na klaviru.
- Zujanje ravnog tona, nanošenje, uzlazni glisando, silazni glisando, vraćanje na početni ravan ton i skidanje usnika. Kod nanošenja i skidanja usnika se ne sme promeniti visina tona.
- Zujanje ravnog tona, nanošenje, uzlazni i silazni glisando, vraćanje na početni ton, udisaj bez skidanja usnika (krajevima usta), atakiranje iste visine tona kao na početku, uzlazni i silazni glisando, vraćanje na početni ton i skidanje usnika. Kod nanošenja i skidanja usnika se ne sme promeniti visina tona, a sva četiri ravna tona moraju biti iste visine.
- Sviranje glisanda na usniku (sa i bez atakiranja) uz datu intonaciju početnog i završnog tona.

Priprema za sviranje iz nota (rad pred ogledalom):

- Ravnomerno kucanje nogom za vreme zujanja atakiranje tona u trenutku kada noga udari o pod (svaki ton po nekoliko otkucaja).
- Završavanje tona kada noga dođe u gornji položaj.
- Naizmenično zujanje i "odmaranje" po četiri otkucaja (cele note i cele pauze).
- Uzastopno zujanje nekoliko celih nota, zatim jedna pauza, pa opet nekoliko celih nota.

Početak sviranja iz nota:

- Sviranje celih nota, sa i bez pauza i upoznavanje repeticija, sve na jednom tonu, što bližem optimalnom tonu za početak rada na instrumentu:

a) sviranje iz nota zujanjem,

b) sviranje iz nota na usniku.

- Sviranje iz nota ritmičkih vežbi zujanjem i na usniku.

- Sviranje iz nota ritmičkih vežbi na zadatu intonaciju, zujanjem i na usniku.

- Sviranje iz nota melodijsko-ritmičkih vežbi na zadatu intonaciju, zujanjem i na usniku.

Držanje instrumenta:

- Optimalno držanje instrumenta u stabilnoj i relaksiranoj poziciji postavljenoj na početku učenja.

Vežbe disanja na instrumentu:

- Duvanje vazduha kroz instrument bez usnika na svakoj od sedam pozicija ventila.

- Duvanje svih sedam pozicija ventila (0, 2, 1, 1-2, 2-3, 1-3, 1-2-3) na jedan vazduh, na instrumentu bez usnika.

- Duvanje ritmičkih vežbi na instrumentu bez usnika (na raznim pozicijama ventila).

Postavljanje prvog tona na instrumentu:

- Zujanje trećeg alikvotnog tona (malo Ce na Ef-tubi, veliko Be na Es-tubi, velikog Ge na Ce-tubi ili velikog F na Be-tubi; ako učenik ne uspeva još kontrolisano da zuiji treći alikvotni ton, može se startovati i od četvrtog alikvotnog tona), nanošenje instrumenta na zujanje i skidanje instrumenta, sve bez promene visine tona. Ton na instrumentu mora imati punu zvučnost, sa gustim i kompaktnim tonskim jezgrom, dobrom projekcijom i solidnim volumenom.

- Zujanje tona, nanošenje instrumenta, udisaj, atakiranje i skidanje instrumenta, bez promene visine tona. Prvi ton mora da se završi stabilno, bez tonskih ili intonativnih promena, a drugi da bude precizno i čisto atakiran.

- Sviranje iz nota postavljenog tona (paziti na zvučnost i *non presso*).

Postavljanje drugog tona na instrumentu:

- Zujanje drugog tona, nanošenje i skidanje instrumenta, bez promene visine tona, sa dobrom zvučnošću na instrumentu.

- Zujanje drugog tona, nanošenje instrumenta, udisaj, atakiranje tona i skidanje instrumenta, sve kvalitetno i bez promene visine tona.

- Naizmenično sviranje dva naučena tona:

a) zujanje, nanošenje, skidanje;

b) zujanje, nanošenje, udisaj, atak, skidanje.

- Sviranje iz nota novog tona samog i u kombinaciji sa prvim tonom.

Postavljanje ostalih tonova (maksimum do opsega kvinte):

- Po istom sistemu po kojem je postavljan drugi ton postavljati i ostala tri tona, jedan po jedan i kombinovati ih sa svim ranije naučenim tonovima.

- Vežbe na kombinacijama dva do pet tonova.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Dve vežbe različitog karaktera.

LITERATURA

- Dubravko Marković: Pripremne vežbe za tubu

- Dubravko Marković: Početne vežbe za tubu (napomena: ako je učenik na Be-tubi startovao od 4. alikvotnog tona (veliko Be) treba da startuje sa početnim vežbama za Es-tubu, a ako je učenik na Ce-tubi startovao od 4. alikvotnog tona (malo Ce) treba da startuje sa početnim vežbama za Ef-tubu)

ili neka druga odgovarajuća literatura.

NAPOMENE

- Mlađim početnicima se za početak učenja preporučuje Ef-tuba ili eventualno Es-tuba jer je De-tuba, a pogotovo Ce-tuba, suviše glomazna za taj uzrast.

- Ovaj nastavni program je kreiran prema mogućnostima prosečnog učenika u osnovnom muzičkom obrazovanju. Sa natprosečno sposobnim detetom je, s obzirom da je nastava individualna, moguće uraditi i znatno više gradiva nego što je ovde normirano. Ukoliko nastavnik sa nekim učenikom proširuje program, mora strogo voditi računa o osnovnim ciljevima ovog programa, posebno o mogućnosti zdravstveno bezbednog i perspektivno nelimitiranog *non preso* duvanja i o njegovom opštem opterećenju, poštujući pri tome ambiciju i želje učenika.

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

Postepena i pedantna nadgradnja osnova postavljenih u I razredu i njihova elementarna primena:

- Postupno i pažljivo širenje opsega bez pritiskanja usnika na usne.
- Sviranje u datom opsegu u različitim intervalima.
- Kontrola tona u celim notama, polovinama i četvrtinama.
- Tehnika kontrole tona u dekrešendu.
- Ovladavanje elementarnim artikulacijama (tenuto, legato i markato).

Vežbe na alikvotnim tonovima:

- Minimalni opseg: do 4. alikvotnog tona.
- Maksimalni opseg u zavisnosti od trenutnih mogućnosti učenika da svira visinu lako, kvalitetno i bez pritiska na usne.

Opseg u sviranju iz nota: jedna oktava.

Skale:

- Jedna durska lestvica sa trozvukom, kroz jednu oktavu u celim notama, polovinama i četvrtinama, sa različitim kombinacijama legata na skali u četvrtinama (skalu se može svirati i kompenzativno, npr. Ef, Ge, A, Be, Ce, Be, A, Ge, Ef, E, De, Ce, De, E, Ef, ... Ef, A, Ce, A, Ef, Ce, Ef)

TONALITETI:

- Tri durska tonaliteta koji najbolje odgovaraju opsegu.

METRIKA: 4/4, 3/4 i 2/4.

RITAM: cele note, polovine, polovine s tačkom, četvrtine i odgovarajuće pauze.

ARTIKULACIJE: tenuto i legato.

LITERATURA

- Dubravko Marković: Početne vežbe za tubu

- Dubravko Marković: Osnovne vežbe u četvrtinama

- Dubravko Marković: Tonalne studije (studije odgovarajućeg nivoa)

- Dubravko Marković: Škola za tubu (do nivoa predviđenog programskim zahtevima)

- R. Kicer: Škola za tubu (izbor vežbi odgovarajućeg nivoa)

ili neka druga odgovarajuća literatura

KOMPOZICIJE SA KLAVIRSKOM PRATNJOM

- Najmanje dve kompozicije u nivou gradiva, po izboru nastavnika.

LITERATURA

- D. Marković: Lake kompozicije za početnike na tubi

- V. A. Mocart: Azbuka

- Nepoznati autor (XVI vek): Pesma

- Nepoznati autor (XVI vek): Melodija

i druge kompozicije na nivou gradiva po izboru nastavnika i mogućnostima učenika.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna vežba, etida ili pesma iz gradiva;

2. Jedna kompozicija sa klavirskom pratnjom, napamet.

II ciklus (III i IV razred)

III razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

Dalja nadgradnja osnova i njihova primena u elementarnoj interpretaciji:

- Dalje širenje opsega bez pritiskanja usnika na usne.
- Proširenje sposobnosti sviranja intervala.
- Kontrola tona do nivoa osmina.
- Veština kontrole tona u raznim dinamikama od *p* do *f*.
- Veština kontrole krešenda i dekrešenda bez narušavanja kvaliteta tona i intonacije.
- Početak rada na sistematskoj studiji legata.
- Stabilizacija kontrole elemenarnih artikulacija.
- Kontrola kvaliteta tona u stakatu.

Vežbe na alikvotnim tonovima:

- Minimalni opseg, do 5. alikvotnog tona.
- Maksimalni opseg u zavisnosti od trenutnih mogućnosti učenika da svira visinu lako, kvalitetno i bez pritiska na usne.

Opseg u sviranju iz nota: jedna i po do dve oktave.

LESTVICE

Sedam durskih lestvica kroz jednu oktavu u celim notama, polovinama, četvrtinama i osminama, sa ritmičkim varijacijama i različitim artikulacijama na skali u četvrtinama.

TONALITETI: durski tonaliteti do tri ili četiri predznaka.

METRIKA: 4/4, 3/4, 2/4.

RITAM: cele note, polovine, polovine s tačkom, četvrtine, četvrtine s tačkom i osmine i odgovarajuće pauze.

ARTIKULACIJE: tenuto, markato, stakato, legato.

DINAMIKA: od piano do forte i krešendo i dekrešendo.

STUDIJA LEGATA: terce i kvarte u polovinama legato.

LITERATURA

- Dubravko Marković: Osnovne vežbe u četvrtinama
- Dubravko Marković: Osnovne vežbe u osminkama
- Dubravko Marković: Tonalne studije (studije odgovarajućeg nivoa)
- Dubravko Marković: Škola za tubu (do nivoa predviđenog programskim zahtevima)
- Alojz Strnad: Metoda učenja trube (izbor vežbi odgovarajućeg nivoa)
- R. Kicer: Škola za tubu (izbor vežbi odgovarajućeg nivoa)

ili neka druga odgovarajuća literatura

KOMPOZICIJE SA KLAVIRSKOM PRATNJOM

- Najmanje dve kompozicije u nivou gradiva, po izboru nastavnika.

LITERATURA

- J. Hajdn: Pesmica
- E. Šentirmai: Mađarska melodija
- T. Morli: Gavota
- G. F. Teleman: Menuet

i druge kompozicije na nivou gradiva po izboru nastavnika i mogućnostima učenika.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna vežba, etida ili pesma iz gradiva;
2. Jedna kompozicija sa klavirskom pratnjom, napamet.

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

Sistematska nadgradnja osnova kroz njihovu primenu u tehnički složenijim zahtevima:

- Očuvanje *non presa* i širenju opsega.
- Dalje usavršavanje sviranja intervala.
- Kontrola tona u šesnaestinkama.
- Postavljanje pravilnog ataka za portato.
- Kontrola kvaliteta tona u stakatisimu.
- Kontrola tona od *pp* do *ff*.
- Sistematska studija legato intervala do oktave.

Vežbe na alikvotnim tonovima:

- Minimalni opseg do 6. alikvotnog tona.
- Maksimalni opseg u zavisnosti od trenutnih mogućnosti učenika da svira visinu lako, kvalitetno i bez pritiska na usne.
- Minimalni opseg u sviranju iz nota: dve oktave.

LESTVICE

Durske zaključno sa šest predznaka kroz jednu oktavu, u celim notama, polovinama, četvrtinama, osminama i šesnaestinama, sa ritmičkim varijacijama i različitim artikulacijama na skali u četvrtinama i sa različitim artikulacijama na skali u osminama.

TONALITETI: svi durski i molski.

METRIKA: 4/2, 3/2, 2/2, 4/4, 3/4, 2/4, 2/8, 3/8, 4/8, 6/8, 9/8, 12/8.

RITAM: cele note, polovine, četvrtine, osmine, šesnaestine i sinkope sa odgovarajućim pauzama.

ARTIKULACIJE: tenuto, markato, stakato, legato i portato.

DINAMIKA: od pianissimo possibile do fortissimo possibile i krešendo i dekrešendo.

STUDIJA LEGATA: legato intervali do sekste u polovinama i četvrtinama.

LITERATURA

- Dubravko Marković: Tonalne studije (izbor studija odgovarajućeg nivoa)
- Dubravko Marković: Osnovne vežbe u šesnaestinkama
- Dubravko Marković: Škola za tubu (do nivoa predviđenog programskim zahtevima)
- R. Kicer: Škola za tubu (izbor vežbi odgovarajućeg nivoa)

ili neka druga odgovarajuća literatura.

KOMPOZICIJE SA KLAVIRSKOM PRATNJOM

- Najmanje dve kompozicije u nivou gradiva, po izboru nastavnika.

LITERATURA

- J. S. Bah: Menuet
- Rajnhard: Vrtnica
- Kliford Barns: Mladi umetnik
- Kliford Barns: Mladi virtuoz

i druge kompozicije na nivou gradiva po izboru nastavnika i mogućnostima učenika.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna vežba, etida ili pesma iz gradiva;
2. Jedna kompozicija sa klavirskom pratnjom, napamet.

PREPORUČENA LITERATURA ZA TUBU

- Dubravko Marković: Pripremne vežbe za tubu

- Dubravko Marković: Početne vežbe za tubu
- Dubravko Marković: Osnovne vežbe u četvrtinama
- Dubravko Marković: Tonalne studije
- Dubravko Marković: Škola za tubu
- Dubravko Marković: Lake kompozicije za početnike na tubi
- Nepoznati autor: Pisma (16. vek)
- Nepoznati autor: Melodija (16. vek)
- V. A. Mocart: Azbuka
- R. Kicer: Škola za tubu (izbor vežbi odgovarajućeg nivoa)

kao i druga odgovarajuća literatura i druge kompozicije na nivou gradiva po izboru nastavnika i mogućnostima učenika.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA DUVAČKIH INSTRUMENATA

(oboa, klarinet, saksofon, fagot, horna, truba, trombon, tuba)

U nastavi duvačkih instrumenata posebnu pažnju treba usmeriti na oblikovanje tona, njegovu pravilnu postavku kroz upoznavanje sa osnovama tehnike disanja i pravilnu impostaciju usnika ili piska. Od samog početka, u okviru registra koji omogućava najlakšu emisiju tona, primeniti sve elemente koji se odnose na pravilno uzimanje vazduha i njegovo racionalno korišćenje kroz odgovarajuće oblikovanje usana kod instrumenata sa usnikom (horna, truba, trombon, tuba) i pravilno oblikovanje usana kod instrumenata sa trskom (klarinet, saksofon) i sa piskom (oboa, fagot).

Posebnu pažnju u nastavi duvačkih instrumenata obratiti na tonske vežbe preko kojih učenik treba tokom školovanja u osnovnoj muzičkoj školi da ovlada tonovima svog instrumenta podjednako zvučno i kvalitetno u različitim registrima.

Uporedo sa tonskim raditi i na tehničkim vežbama koje, počev od jednostavnijih ka složenijim, doprinose razvoju svih tehničkih elemenata vladanja instrumentom. Posebnu pažnju usmeriti na sviranje vežbi u različitim artikulacijama.

U toku školovanja obraditi sve tonalitete, durske i molske, sa toničnim trozvukom. U sviranju lestvica primenjivati razloženo sviranje, kao i sviranje dominantnih durskih i umanjjenih septakorda kod molskih tonaliteta. Lestvice uvek svirati u određenom ritmu od početka do kraja, u istom tempu, bez ubrzavanja i usporavanja. Lestvice obavezno svirati napamet.

U toku školovanja u radu na etidama, bez obzira na godinu učenja, uvek do kraja insistirati na potpunom ovladavanju svakog tehničkog i tonskog zahteva koji je zadat u notnom tekstu. Uputiti učenika na analitičan pristup rada koji se odnosi na tonalitet i predznake u toku same vežbe, složenije ritmičke, tehničke i tonske elemente, kao i rad na pojedinim pasażima koji zahtevaju posebnu pažnju. Kod učenika, preko etida raznovrsnog sadržaja i zahteva, razvijati urednost u vežbanju, poštovanje svake note i oznake u notnom tekstu koje se odnose na tempo, dinamičko i agogičko nijansiranje. U radu sa komadima za izvođenje uz pratnju klavira, od samog početka kod učenika razvijati osećanje za interpretaciju koja u sebi sadrži osnovne stilske karakteristike kompozicije i kroz pravilno usmeravanje omogućiti svakom učeniku razvijanje njegove sposobnosti i muzikalnosti.

U okviru svih elemenata koji čine nastavni proces (tonske i tehničke vežbe, lestvice, etide i komadi za izvođenje uz pratnju klavira), neophodno je pažnju učenika usmeriti na intonaciju i čisto sviranje koje može omogućiti samo pravilna postavka instrumenata i pravilna primena tehnike disanja.

UDARALJKE

(doboš, timpani, ksilofon, vibrafon, marimba)

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje muzikom na nivou osnovnoškolskog znanja i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Razvijanje ljubavi prema muzici i instrumentu.
- Uspostavljanje međusobnog poverenja između učenika i nastavnika.
- Ovladavanje osnovnom tehnikom sviranja u skladu sa individualnim, fizičkim i umetničkim mogućnostima učenika.
- Razvijanje stvaralačko izvođačke sposobnosti učenika.
- Usmeravanje učenika na zajedničko i grupno muziciranje.
- Izgradnja pozitivnog odnosa prema muzici.
- Ovladavanje elementima muzičke pismenosti.
- Ovladavanje tehnikom sviranja.
- Ovladavanje izvođačkom sposobnošću.
- Osposobljavanje za zajedničko i grupno muziciranje.

I ciklus (I i II razred)

DOBOŠ

I razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Postavljanje ruku i tehničke vežbe.
- Upoznavanje sa osnovnim notnim vrednostima i njihova praktična primena.
- Savlađivanje literature.

TEHNIČKE VEŽBE

Postavljanje ruku u gard. "Hidraulika" - oponašanje udarca iz zgloba sa kontrolom putanje palice - jednostruki udarci iz zgloba sa osvrtnom na položaj ruku i tela. Uporedo sa tim u II tromesečju upoznavati učenika sa notnim vrednostima: cela, polovina, četvrtina i osmina note (teoretski), što u II polugodištu treba praktično primeniti, a do kraja školske godine obraditi triole i šesnaestine u zavisnosti od sposobnosti učenika.

LITERATURA

- J. Sprunk: Etide za doboš, vežbe od broja 1 do 45
- H. Knauer: Etide za doboš, vežbe od broja 1 do 7
- D. Paliev: Komadi uz pratnju klavira
- Šinstajn i Hoe: Dueti za doboš

- Drugi materijal sa istom problematikom

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA na kraju školske godine

1. Jedna etida;
2. Jedan komad uz pratnju klavira.

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Tehnički i ritmički progres.
- Usvajanje novih ritmičkih kombinacija.
- Savlađivanje literature.

TEHNIČKE VEŽBE

Dvostruki udarci iz zgloba sa postepenim uvođenjem rudimenata - SINGL-ROL, LONG-ROL i PARADIDL. Uporedo sa tim napraviti retrospektivu gradiva iz prethodnog razreda, a nakon toga teoretski i praktično upoznati učenika sa punktiranim šesnaestinama. Vežbe izvoditi u dva dinamička nivoa - piano i forte.

LITERATURA

- J. Sruk: Etide za doboš, vežbe od broja 20 do 60
- *Schinstine & Hoe*: Dueti za doboš
- D. Paliev: Komadi uz pratnju klavira
- Drugi materijal sa istom problematikom

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Dve etide iz programa;
2. Jedan komad uz pratnju klavira ili jedan duet.

II ciklus (III i IV razred)

III razred

(2 časa mesečno, 70 časova godišnje)

DOBOŠ

OPERATIVNI ZADACI

- Dalji tehnički progres.
- Rad na predudaračima i rudimentima.
- Savlađivanje literature.

TEHNIČKE VEŽBE

Tehnika prstiju. Upoznavanje učenika sa tridesetdvojkama, jednostrukim predudaračem i odgovarajućim rudimentima koji u sebi sadrže jednostruki predudarac. Uvodne vežbe za izvođenje virbla.

LITERATURA

- Sva literatura koja u sebi sadrži obrađenu pomenutu problematiku.
- Komadi uz pratnju klavira i dueti.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Dve etide iz programa za doboš;
2. Dve etide iz programa za timpane.

TIMPANI

OPERATIVNI ZADACI

- Postavljanje ruku i tehničke vežbe.
- Sviranje osnovnih ritmičkih vrednosti.
- Savlađivanje literature.

TEHNIČKE VEŽBE

Postavljanje ruku u gard. Jednostruki udarci sa odbijanjem palica. Jednostruki i naizmjenični udarci iz zglobova i prstiju, kao i sviranje nota osnovnih ritmičkih vrednosti: cela, polovina, četvrtina i osmina note prvo na jednom, a zatim na dva timpana.

LITERATURA

- H. Knauer: Etida za timpane, vežbe od broja 1 do 13
- R. Hohrainer: Etide za timpane, vežba od broja 1 do 10
- E. Kuene: Etide od broja 1 do 24
- Drugi materijal sa istom problematikom

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Dve etide iz programa za doboš (komad);
2. Dve etide iz programa za timpane.

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

DOBOŠ

OPERATIVNI ZADACI

- Dalji tehnički napredak.
- Rad na nepravilnim ritmičkim grupama.
- Početak rada na dinamičkim nijansiranjima.
- Savlađivanje literature.

TEHNIČKE VEŽBE

Dvostruki udarci sa kombinacijom zgloba i prstiju. Dvostruki predudarac na četvrtini, osmini i odgovarajući rudimenti. Teoretski i praktično upoznati učenika sa nepravilnim ritmičkim grupama (knintola, septola i devetola). Pres-virbl sa dinamičkim nijansiranjem i rudimenti (5, 7, i 9 STROUK-ROL).

LITERATURA

Po izboru - vežbe sa virblom ritmičkih vrednosti od cele do šesnaestine.

TIMPANI

OPERATIVNI ZADACI

- Rad na dva timpana.
- Dinamička nijansiranja.
- Denfovanje timpana.
- Savlađivanje literature.

TEHNIČKE VEŽBE

Vežbe za dva timpana sa triolama i šesnaestinama u piano i forte dinami kao i denfovanje (prigušivanje) timpana.

LITERATURA

- H. Knauer: Etide za timpane, vežbe od broja 14 do 31
- E. Keune: Etide od broja 25 do 36
- Drugi materijal sa istom problematikom.

KSILOFON, VIBRAFON, MARIMBA

(melodijske udaraljke)

OPERATIVNI ZADACI

- Postavljanje ruku.
- Rad na lestvicama i tehničkim vežbama.
- Savlađivanje literature.

LESTVICE

- Postavljanje ruku u gard.
- Durske i molske lestvice u varijantama.

LITERATURA

- M. Goldenberg: Moderna škola za ksilofon, vibrafon i marimbu
- Drugi materijal (etide i komadi solo i uz pratnju klavira).

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna vežba ili jedna etida za doboš iz programa;
2. Jedna vežba ili etida za timpane iz programa;
3. Jedna lestvica i jedan komad za melodijske udaraljke.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA UDARALJKI

(doboš, timpani, ksilofon, vibrafon, marimba)

Program se bazira na principu postepenog upoznavanja sa osnovnim notnim vrednostima, od cele do trideset dvojke u zavisnosti od sposobnosti i mogućnosti učenika. Program omogućava primenu učenika i ostale literature svih autora koji obrađuju ovu problematiku. Da bi se lakše savladao, neophodno je napraviti dobru pripremu tehničkim vežbama (rad zglobova, prsti šake, putanja palice). Tehničke vežbe i etide su obavezne na svakom času kao i dela uz pratnju klavira, kada je to moguće.

Ispitni program može se korigovati za učenike koji su tokom godine nastupili na takmičenjima, kao solisti ili članovi kamernih ansambala.

TEORETSKI PREDMETI

(solfeđo, teorija muzike)

SOLFEDO

CILJ

Razvijanje muzikalnosti i pismenosti kroz prožimanje vaspitnog i obrazovnog procesa.

ZADACI

- Razvijanje muzičkih sposobnosti (muzičke memorije, sposobnosti praćenja melodijskog, polifonog i harmonskog toka).
- Razvoj čitanja, pisanja i shvatanja muzike i muzičkog pisma sa razvojem muzičkog mišljenja.
- Usađivanje zvučnih predstava i njihovo vezivanje sa slikom, odnosno slike sa zvukom kroz sticanje znanja i veština (melodika, ritam, diktati).
- Upoznavanje muzičke literature, interpretacije i osnovnih elemenata muzičkih stilova.
- Osamostaljivanje učenika i razvoj njihovih kreativnih sposobnosti.

I ciklus (I i II razred)

I razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

MELODIKA

- Tonaliteti Ce, Ge, Ef-dur i a-mol, de-mol. Detaljna obrada. Lestvično kretanje i skokovi u tonove toničnog trozvuka, vođicu i subdominantu. Obrada primera iz literature za duvače. Pevanje kadenci svih obrađenih tonaliteta.
- Primena oznaka za tempo, dinamiku, artikulaciju i fraziranje. Dvoglasno pevanje motiva, dvoglasa bordunskog tipa i obrada nekoliko kanona. Pevanje srpskih narodnih pesama sa tekstom i solmizacijom.
- Priprema: e-mol. Pevanje lestvice i kadence; primeri iz literature; opažanje tonova.

RITAM

- Metričke vrste i ritmičke figure: taktovi 2/4, 3/4, 4/4, 2/2, 3/8 i 6/8 (takt 6/8 bez podele jedinice); figure dvodelne podele sa pauzama i lukovima, osnovne figure četvorodelne podele i punktirane figure na dve i jednoj ritmičkoj jedinici; sinkopa.
- Ravnomerno čitanje u violinskom i bas ključu umerenim i brzim tempom.
- Ritmičko čitanje na utvrđenim pozicijama solmizacionih slogova i čitanje odgovarajućih inserata iz instrumentalne literature.
- Manuelna reprodukcija.

OPAŽANJE, INTONIRANJE, DIKTATI

- Opažanje, intoniranje i zapisivanje pojedinačnih i više tonova u obrađenim tonalitetima.
- Usmeni melodijsko ritmički diktat, a pismeni ritmički diktati (ritmički motivi). Opažanje metra, pevanih pesama sa tekstom.
- Intoniranje intervala i toničnih kvintakorada u svim navedenim tonalitetima.
- Pojmovi i termini vezani za notno pismo, lestvicu, intervale i trozvuke. Ton i tonske osobine. Osnovni tonovi i hromatski znaci. Intervali do oktave i postavljanje u linijskom sistemu.
- Štimovi lestvica koji se obrađuju

TEORIJA MUZIKE

- Teorijsko upoznavanje sa durskim lestvicama do četiri predznaka i molskim lestvicama a, de, e i ce-mol.

- Konstrukcija durskih i molskih kvintakorada na osnovnim tonovima obrađenih lestvica u prvom razredu.

- Osnovne oznake za tempo, dinamiku, artikulaciju i agogiku iz muzičke literature.

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

MELODIKA

- Obnavljanje i utvrđivanje tonaliteta obrađenih u I razredu sa težim ritmičko-melodijskim sklopovima.

- Postavka: e-mol, A-dur, ce-mol, De-dur. Transponovanje motiva.

- Priprema: upoređivanje toničnih kvintakorada i tetrahorada, pevanje lakih melodijskih vežbi u duru i istoimenom molu (a-A, Ce-ce, de-De).

- Priprema: ge-mol, Be-dur, ha-mol. Pevanje kadenci navedenih tonaliteta.

- Tehnički deo: hromatske skretnice i prolaznice, uz harmonizaciju na klaviru.

- Dvoglasno pevanje motiva, kanona, jednostavnih primera i jednoglasne kompozicije sa klavirskom pratnjom. Odgovarajući primeri iz instrumentalne literature i nacionalne muzičke tradicije.

RITAM

- Metričke vrste i ritmičke figure.

- Obnavljanje metričkih vrsta i proširivanje figura četvorodelne podele - sinkopa i punktirane figure na ritmičkoj jedinici. Nove mere: 3/2 i 3/8.

- Triola u osnovnim merama 2/4 i 3/4, 4/4.

- Ravnomerno čitanje u violinskom, bas i tenor ključu (za instrumentaliste koji ga koriste). Parlato vežbe i čitanje odgovarajućih primera iz literature.

OPAŽANJE, INTONIRANJE, DIKTATI

- Opažanje tonova i motiva i njihovo intoniranje.

- Opažanje apsolutnih visina.

- Intoniranje 2 do 3 male terce u nizu.

- Opažanje i intoniranje štimova obrađenih tonaliteta.

- Opažanje i intoniranje durskog i molskog trozvuka iz kadence i od osnovnih tonova.

- Intoniranje hromatskih skretnica.

- Opažanje metričkih vrsta preko pesama sa tekstom.

- Ritmički diktati, kratki motivi, pismeni i melodijski diktati iz melodike, usmeno opažanje motiva, a zapisivanje pojedinačnih tonova i melodijsko-ritmičkih diktata.

TEORIJA MUZIKE

- Sve durske i molske lestvice koje su obrađene. Upoređivanje paralelnih i istoimenih lestvica i njihovih toničnih kvintakorada a-Ce-ce, de-De-ha, ge-Ge-e, a-A itd. Izgovor malih i velikih terci u nizu.

- Konstrukcija svih kvintakorada.

- Lestvični kvintakordi u harmonskom molu.

- Intervali do oktave i uvod u obrtaje intervala bez vrste samo imena.

- Nove oznake za tempo, dinamiku, artikulaciju i agogiku.

ISPITNI PROGRAM

1. Pismeni deo: melodijski diktat do dva predznaka.

2. Test iz teorije: lestvice, intervali trozvuci, tetrahordi.

3. Usmeni deo:

- melodijski primer, tonaliteta iz gradiva I i II razreda;

- parlato - violinski i bas ključ.

II ciklus (III i IV razred)

III razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

MELODIKA

- Obnavljanje utvrđivanje obrađenih tonaliteta iz II razreda.

- Obrada: ha-mol, ge-mol, Be-dur, fis-mol i E-dur.

- Primena hromatskih skretnica i prolaznica uz harmonizaciju nastavnika na klaviru.

- Transponovanje motiva.

- Pevanje melodija u duru i istoimenom molu - mutacija

- Informativno: dijatonska modulacija iz dura na dominantu (Ef-Ce-Ef itd.).

RITAM

- Utvrđivanje obrađenih metričkih vrsta i ritmičkih figura, parlato, diktati, posebno triole.

- Nove metričke vrste 9/8, 12/8, 5/8 i 7/8.

- Ravnomerno i ritmičko čitanje kao i manuelno izvođenje ritma prema navedenom gradivu.

OPAŽANJE, INTONIRANJE, DIKTATI

- Opažanje tonova motiva i dvozvuka u tonalitetu, usmeno i pismeno.

- Opažanje apsolutnih visina - usmeno i pismeno.
- Opažanje akorada iz kadenci obrađenih tonaliteta.
- Pismeni ritmički diktat u okviru gradiva i jednostavni melodijsko-ritmički diktat.

TEORIJA MUZIKE

- Sve durske i molske lestvice i lestvični intervali u duru i harmonskom molu, tetrahordi.
- Postavka prekomernog i umanjenog kvintakorda, obrtaji intervala i konsonantnih kvintakorada, dominantni septakord i umanjeni septakord.
- Proširivanje znanja iz terminologije korišćenjem instrumentalne literature.

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

MELODIKA

- Utvrđivanje svih obrađenih tonaliteta sa težim skokovima.
- Obrada: Es-dur, cis-mol, A-dur, ef-mol. Samo teoretski Ha-dur, Fis-dur, be-mol i es-mol.
- Transponovanje motiva, dvoglasni primeri i kompozicije uz klavirsku pratnju.
- Informativno: modulacije u paralelni i dominantni tonalitet.
- Mutacije - laki melodijski primeri.

RITAM

- Kvintola, sekstola i septola na ritmičkoj jedinici i triola na polovini jedinice.
- Nove metričke vrste: 8/8 i 9/8, ostali narodni ritmovi u primerima iz muzičkog folkloru.
- Parlato: čitanje primera iz odgovarajuće instrumentalne literature i instruktivne vežbe.
- Primena umereno laganih, umereno brzih i brzih tempa.
- Poznavanje svih oznaka koje prate instrumentalnu literaturu. Opažanje intoniranja diktati.

OPAŽANJE I INTONIRANJE

- Opažanje osnovnih tonova i apsolutnih visina u obimu - usmeno i pismeno.
- Opažanje štimova i njihovo intoniranje.
- Intoniranje i opažanje dominantnog i umanjenog septakorda i njihovo vezivanje za tonalitet.
- Ritmički i melodijski diktati u okviru gradiva.

ISPITNI PROGRAM

1. Pismeni deo: diktat do četiri predznaka.

2. Usmeni deo:

- melodijska vežba, tonaliteti do četiri predznaka (skretnice, prolaznice i mutacija);

- parlato - promena ključa, violinski i bas, sa svim ritmičkim figurama.

LITERATURA

- Pandurović, Aleksandrović i Jelić: Solfeđo za I i II razred četvorogodišnje i I razred dvogodišnje osnovne muzičke škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

- Aleksandrović i Jelić: Solfeđo za III razred četvorogodišnje i II razred dvogodišnje osnovne muzičke škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd

- Aleksandrović: Solfeđo za IV razred četvorogodišnje i II razred dvogodišnje osnovne muzičke škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Osnovni didaktičko-metodički postupci obuhvataju razvijanje zvučnih predstava s notom slikom, kako za oblast melodike, tako i za oblast ritma. Ovim se nastavnim smerom usklađuje rad na diktatima s pevanjem i ritmičkim čitanjem. Zvučne predstave su, po pravilu, melodijski primeri (pesme sa tekstom i primeri iz literature), melodijski motivi (za transponovanje, radi učvršćivanja skokova u pojedine stupnjeve; za pevanje uvek u originalnom tonalitetu radi postavljanja boje tonaliteta i za postavljanje metričkih vrsta i ritmičkih figura) i, tek na trećem mestu, lestvični nizovi (raspevavanje učenika, širenje obima glasa, upoznavanje lestvica).

Primeri se obrađuju po sluhu, u početnim razredima ili iz notnog teksta, naravno uz pomoć nastavnika, a i pevanjem solmizacionim slogovima uz taktiranje. Svaka nova nastavna oblast praćena je navedenim postupcima koji se potom prenose na opažanje pojedinačnih i više tonova, ritmičkih figura, metričkih vrsta i usmenih melodijsko-ritmičkih diktata.

Ostale discipline, teorija, opažanje, intoniranje sa diktatom usko se povezuju sa nastavnim gradivom iz melodike i ritma, naročito u prva dva razreda. Za sve godišnje ispite, šestogodišnjeg četvorogodišnjeg i dvogodišnjeg obrazovanja ispitne vežbe i zadatke ne piše predmetni nastavnik, već su istovetne za sve učenike i zadaje ih aktiv nastavnika solfeđa.

RASPORED GODIŠNJEG GRADIVA

Prilikom planiranja nastave za celu godinu, polugodište i tromesečje, treba predvideti vreme za obnavljanje već postavljenih metodskih jedinica, kao i njihovo dalje razrađivanje. Posle određenja kada će se pripremati i postaviti jedan tonalitet treba imati u vidu to da se u poslednja dva meseca školske godine ne postavljaju nove lestvice. To isto važi i za ritmičke postavke, jer je i za melodiku i za ritam potrebno određeno vreme kako bi se zvučne predstave usvojile i nadgradile novim zahtevima (više skokova, teži zahtevi za ritmičko čitanje, primena vokalne i instrumentalne literature iz gradiva tog razreda, pismeni diktati, pevanje primera sa lista) - a radi pripremanja učenika za što samostalnije izvođenje i opažanje muzičkog toka.

Kada se u okviru metode jedinice planira novo gradivo iz ritma treba koristiti pevanje u već poznatom tonalitetu, a kada je postavka nove lestvice u pitanju treba koristiti poznate ritmičke figure i metričke vrste. Novo gradivo uvek prati - posle postavke - rad na prepoznavanju, kao najelementarnijem vidu učenja. Pismeni diktati i pevanje sa lista (bez prethodne pripreme) slede kasnije, na drugim časovima, kao i prilikom obnavljanja prethodnih postavki, ali sa većim zahtevima. Time se garantuje postojanje koncentričnih krugova, poznatih u svim pedagoškim disciplinama u školama opšteg obrazovanja.

OPAŽANJE, INTONIRANJE, DIKTATI

Opažanje pojedinačnih tonova osnova je pamćenja zvuka svakog stupnja u lestvici. Opažanje pojedinačnih tonova treba početi sa nekoliko tonova (najbolje tri) i to u jednoj do dve oktave. Postepeno se brzina sviranih tonova povećava i širi obim (do tri oktave) s tim da se identifikovani tonovi pevaju solmizacijom kada se izvode u glasovnom registru, a izgovaraju ili zapisuju kada se primenjuje veći obim. Ovome treba dodati prepoznavanje intervala, odnosno prepoznavanje dva simulativno odsvirana tona koja učenici najpre prepoznaju pevanjem, a potom utvrđuju koji je interval (u zavisnosti od programa određenog razreda).

Prepoznavanje više tonova (uz primenu ritmičkih diktata) vodi ka uspešnom beleženju usmenih i pismenih diktata, a prepoznavanje akorada ka razvijanju harmonskog sluha.

Usmene diktate (melodijske i ritmičke) učenici izvode grupno i pojedinačno, naročito neposredno posle učinjene greške u pevanju ili pisanju diktata. Pevanjem diktiranog motiva učenici razvijaju memoriju, a ona se dalje usavršava tehnikom rada na samodiktatu (zapisivanje naučene pesme, ili pevanje melodijskog primera sa table i njegovog zapisivanja posle brisanja).

Intoniranje tonova, prema usmenom diktatu nastavnika, treba da se izbegava (osim kada se priprema neki detalj). Treba koristiti notnu sliku - tabulator jer se tako više vezuje zvuk sa notnom slikom. Intoniranje intervala i akorada treba što više vezivati za tonalitet, odnosno lestvicu koja se tada obrađuje u melodici. Intoniranje i opažanje akorada, dakle ima za oslonac kadencu, kao i odnos trozvuka na glavnim stupnjevima. Kao dopuna ovih postupaka intoniraju se akordi i od slobodnih datih tonova, ali uvek sa imenovanjem tonova.

Diktati kao rezultat postavljenih zvučnih predstava su obavezni na svakom času. Pismene diktate ne mogu uspešno da rade učenici koji nisu vežbali pisanje nota i prepisivanje vežbi iz udžbenika i na taj način savladali čitko i brzo čitanje i, naročito, pravilnu ortografiju.

Ritmički diktati i zapisivanje pojedinačnih tonskih visina prethode svakoj pojavi melodijsko-ritmičkih diktata.

Opažanje apsolutnih visina, oblast koja je, kao nova, uvedena prilikom koncipiranja prethodnih Nastavnih planova i programa planirano je da se radi od II razreda. Dakle, opažanje svih hromatskih tonova od V do I stupnja a-mola i de-mola, s tim da se opaženi tonovi ne pevaju, već se izgovaraju abecedom ili zapisuju. Dalji razvoj se prenosi u srednju školu s tendencijom proširivanja registra i ubrzavanja diktiranja, ali sa obaveznom pauzom između svake tonske visine. Ovime se ubrzava rad na melodici i diktatima.

MELODIKA

Novinu predstavlja savlađivanje lestvica u nekoliko etapa. Priprema tonaliteta, u početnim razredima, izvodi se učenjem pesmama po sluhu, prvo sa tekstom, a potom solmizacijom, opažanjem diktiranih tonova sličnih kretanju melodije u pesmi (po uzoru na mnoge strane škole) prikazivanjem i teorijskim tumačenjem lestvice.

Postavka podrazumeva obnavljanje naučene pesme, utvrđivanje lestvice abecednim izgovorom u sekundama i tercama, izgovorom toničnog trozvuka i kadence, prepoznavanjem motiva, pevanjem instruktivnih vežbi i lakših primera iz literature i savlađivanjem jednog kanona. Opažanje tonova i kasnije intervala i akorada iz kadenci, pevanje težih primera iz literature i dvoglasnih primera odvija se u obliku obnavljanja tonaliteta obično sledeće godine. Tada se utvrđuju teži skokovi. Ova faza obrade tonaliteta praćena je pisanim diktatima, dok je prethodna bazirana na usmenim diktatima, od pismenih je traženo zapisivanje samo pojedinačnih tonova i više tonova.

U trećem i četvrtom razredu, kada učenici imaju dovoljno usvojene funkcionalne odnose, odnosno stabilne stupnjeve, priprema i postavka slede neposredno jedna iza druge. One lestvice koje imaju veliki broj predznaka savlađuju se teorijski ili upoređivanjem, izvode se pevanjem lestvica i kadence i ilustruju primerom iz literature (Cis-dur na primer).

Ritam je izražen u sadržajima programa kroz postavljanje ritmičkih figura i metričkih vrsta. Ove postavke, kao i u melodici, prati korišćenje odgovarajućih primera pesama sa tekstom ili iz literature. Nastavnik svojim izvođenjem postavlja zvučne predstave (figure, vrste), a učenici uče primere napamet i koriste ih za dalju postavku ritma. Ona se odvija na sledeći način: prepoznavanje motiva, izvođenje kratkih ritmičkih motiva sa novim gradivom, manuelno izvođenje, učenje ritmičkih primera bez tonskih visina, savlađivanje ritmičkih etida - parlato uz pomoć nastavnika radi pravilnog akcentovanja, ispitivanje naučenog gradiva, samostalno izvođenje novih zadataka sa sličnim sadržajem, pismeni diktati i čitanje primera iz vokalne i instrumentalne literature.

Opažanje vrsta takta stalno prati rad na ritmu i prenosi se na zapisivanje ritmičkih okosnica naših narodnih pesama i igara.

Pre rada na parlatu, ali i kasnije (vežbe sa promenom ključa), koristi se čitanje u jednakom trajanju ispisanih nota, sa ili bez obeležene metričke vrste. Ravnomernim čitanjem učenici savlađuju kontinuirano praćenje notnog teksta sa obeleženim tempom, a time i tehniku čitanja literature koju sviraju, odnosno pevaju (bez vraćanja kod učinjene greške!).

Domaći zadatak treba da sadrži: prepisivanje nota, vežbe iz ortografije, utvrđivanje naučenih ritmičkih etida, vežbe ravnomernog čitanja, utvrđivanje dobro naučenih primera za postavku melodike i ritma (pesme sa tekstom i primeri iz literature), eventualno, utvrđivanje onih melodijskih vežbi koje su obrađene na času.

TEORIJA MUZIKE

CILJ

Teorijsko objedinjavanje svih muzičkih pojmova i izraza, kao i povezivanje teorijske nastave sa solfeđom i nastavom instrumenta, odnosno pevanja.

ZADACI

- Upoznavanje muzičkih pojmova i pojava.
- Vladanje zakonitostima teorije muzike.
- Ostvarivanje funkcionalnih zadataka - sticanje brzine u shvatanju tonskih odnosa (lestvice, intervali i akordi).
- Vladanje muzičkom ortografijom.

IV razred

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Postavljanje i upoređivanje lestvica.
- Tonaliteti.
- Obrada intervala.
- Postavljanje akorada.
- Mnogostranost tonova.
- Pojmovi i definicije.
- Ornamenti.

GRADIVO

- Lestvice: sve durske i molske lestvice. Upoređivanje istoimenih tonaliteta, kao i paralelnih. Upoređivanje lestvica udaljenih za hromatski polustepen. Enharmonske lestvice.
- Intervali i akordi: obrtaji intervala, složeni intervali. Ispisivanje šifri osnovnih intervala. Obrtaji konsonantnih kvintakorada. Umanjeni i prekomerni kvintakord bez obrtaja. Konstrukcija ovih kvintakorada na istom tonu. Lestvični kvintakordi. Mnogostranost tonova. Mali durski septakord (ia dominant) sa obrtajima. Umanjeni septakord na VII stupnju u molu sa razrešenjem i poluumanjeni u duru sa razrešenjem. Sve vrste septakorada.
- Pojmovi i definicije: proširivanje znanja osnovnim pojmovima i poznavanje novih termina iz oblasti tempa, artikulacije, agogike i ritma. Osnovni ukrasi i figure (ornamenti).

ISPITNI PROGRAM

1. Pismeni deo:

- šifre intervala i akorada.
- ispisivanje predznaka pojedinih lestvica.
- ispisivanje vrste intervala i akorada - princip testa.

2. Usmeni deo:

- izgradnja intervala i akorada.
- oznake za tempo, dinamiku, artikulaciju i agogiku.

PREPORUČENA LITERATURA

- Drobni i Vasiljević: Teorija muzike, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.
- D. Despić: Teorija muzike, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.
- M. Tajčević: Teorija muzike

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

U početnim razredima težište rada je na opismenjavanju učenika u okviru domaćih zadataka - prepisivanje primera iz udžbenika i imenovanje ispisanih nota i notnih zapisa po diktatu nastavnika (ovladavanje notnim pismom u violinskom i bas ključu, obeležavanje notnih trajanja i pauza kao i vrste takta). Redosled notnih tonova, izgovor solmizacijom i abecedom, uspešno je savladan kada učenici nižu sve tonove uzlazno i silazno od bilo kog početnog tona u sekundama, a zatim u tercama u obimu dve oktave. Iako se kvintakord teorijski obrađuje u drugom razredu, u prvom razredu je predviđena priprema kako bi se lakše usvojio kroz izgovor terci i trozvuka na glavnim stupnjevima obrađenih durskih lestvica (kadenca).

Osnovne pojmove nastavnik objašnjava primereno uzrastu učenika. U početnim razredima će to biti jednostavna objašnjenja, a potom će se usložnjavati zavisno od razvoja shvatanja učenika i metode jedinice. Sve osnovne pojmove: stupanj, stepen, polustepen, predznaci, tetrahord, lestvica, trozvuk, kadenca, takt, taktica, tempo i drugo, trebalo bi ispisivati na tabli rečima i notnom slikom, a i pokazivati i odsvirati na instrumentu. Izgradnja tetrahorda od bilo kog osnovnog tona i pronalaženje polustepena izvanredna je vežba za shvatanje lestvica. Uviđanjem rasporeda celih stepena i polustepena u tetrahordu učenici su spremni za teorijsku izgradnju svih dijatonskih lestvica. Već u I razredu se može postaviti princip izgradnje durskih lestvica: na poznati gornji (dominantni) tetrahord Ce-dura dodavanjem naviše tetrahorda sa polustepenom na kraju niza dobija se Ge-dur lestvica (kvintni krug naviše) i suprotan smer - od toničnog tetrahorda Ce-dura spuštanjem još jednog tetrahorda sa istim rasporedom celih stepena i polustepena dobijamo Ef-dur (kvintni krug naniže). Hromatske promene osnovnih tonova događaju se u smeru kretanja - kod lestvica sa povišicama u gornjem tetrahordu (vođica), a kod lestvica sa snizilicama u donjem tetrahordu (subdominanta).

Molske lestvice se postavljaju kao lestvice sa istim tonovima paralelnog dura. Radi očuvanja i daljeg učvršćivanja već prethodno postavljenih harmonskih funkcija (T-SD-D), u početnom razredu obrađivati kadencu harmonskog mola. Obradom svih vrsta molske lestvice utvrđuje se dominantni tetrahord abecednim izgovorom. Izgovaranjem svih tonova dominantnih tetrahorada molske lestvice ulazi se u oblast hromatike. Promenu u harmonskom molu objasniti harmonskim razlozima (durska dominantna), a u melodijskom molu melodijskim razlozima (eliminisanje prekomerne sekunde).

Kvintne krugove treba obraditi u III razredu kao i nizanje povišica (poslednja povišica - vođica) i snizilica (pretposlednja snizilica - ime tonaliteta). U kasnijim razredima upoređivati, teorijski i zvučno, istoimeni dur i mol, paralelne lestvice, lestvice udaljene za hromatski polustepen i enharmonске lestvice.

Preporučuju se pismena vežbanja: ispisivanje predznaka zadate lestvice u oba ključa, ispisivanje lestvičnog niza sa predzvučima ispred nota, prepoznavanje lestvice na osnovu ispisanog niza (ne uvek od prvog stupnja), upoređivanje lestvičnih tetrahorda, pronalaženje jednog tetrahorda u više lestvica i drugo.

Obrada intervala je predviđena takođe u početnim razredima. Najpre lestvični intervali, i to imenovanjem bez vrste, a kasnije se vrsta intervala povezuje sa određenim mestom u lestvici (na primer: velike terce na glavnim stupnjevima u duru). Veoma je važno postavljanje intervala u linijski sistem i njegovo brzo prepoznavanje. Izgradnja intervala, imenovanje abecedom, ispisivanje intervala i korišćenje šifri vežbaju se usmenim i pismenim putem. Obrtaje intervala, takođe, treba vežbati usmeno i pismeno, a kasnije definisati ove pojmove. Intervale sekstu i septimu teorijski postavljamo kao obrtaj odgovarajućih intervala. Umanjene i prekomerne intervale prikazujemo sa razrešenjem; u školi za osnovno muzičko obrazovanje prikazujemo prekomernu kvartu i umanjenu kvintu i njihovo pronalaženje u tonalitetu.

Lestvične kvintakorde, koji se ispevavaju u melodici, trebalo bi vežbati i usmenim izgovorom (sa povećanjem brzine izgovora). Kada se obrade vrste kvintakorda, vežbati izgradnju durskog i molskog kvintakorda od istog tona (usmeno i pismeno vežbanje, a i vežbanje na instrumentu). Može se teorijski postaviti u umanjeni i prekomerni kvintakord jer upoređivanjem sa durom i molom ova postavka nije teška učenicima. Svaki kvintakord se izgovara i u svojim obrtajima, u nizu - kvintakord, sekstakord, kvartsekstakord (na ovaj način učenici klavirskog odseka sviraju trozvuk od prve godine). Svesnim prihvatanjem da jedan ton može biti osnovni ton, terca ili kvinta različitih kvintakorada uvodimo učenike u harmonsko mišljenje - usmena i pismena vežbanja izgradnje od istog tona, naviše i naniže, kvintakorda, sekstakorda i kvartsekstakorda.

Septakordi se lako usvajaju nakon usmenih i pismenih vežbanja za terce i kvintakorde. MD₇ oe vezuje za dominantu dura i mola. Predstavljanjem dominantnog septakorda u linijskom sistemu ukazati na položaj tonike, podjednako udaljene od najnižeg i najvišeg tona. Vežbanje izgradnje dominantnog septakorda i njegovih obrtaja je usmeno, pismeno i na klaviru sa razrešenjem u odgovarajući tonični trozvuk. Isti postupak se koristi kod umanjenog i poluumanjenog septakorda. Ostale septakorde takođe postavljamo u tonalitet i vežbamo bržu i tačniju izgradnju. Hromatskim promenama pojedinih tonova u duru (mol-duru) i molu (harmonski i melodijski mol) ukazujemo i na promenu u vrsti septakorda, kao i kvintakorda.

U radu sa učenicima sve oznake za tempo, dinamiku, artikulaciju i agogiku trebalo bi primenjivati od prve naučene pesme. Učenje ovih oznaka, sa italijanskim nazivima, bez muzičkog sadržaja ne omogućava učenicima da upoznaju karakter kompozicije. Postupno usvajanje ovih termina, uz adekvatan prevod, pomoći će učenicima da na odgovarajući način interpretiraju i prepoznaju muzički sadržaj.

1.3. DVOGODIŠNJE MUZIČKO OBRAZOVANJE I VASPITANJE

SOLO PEVANJE

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje muzikom na nivou osnovnoškolskog znanja i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Razvijanje zainteresovanosti za širenje vokalnog potencijala.
- Razvijanje navika slušanja vokalne umetničke muzike.
- Pozitivno doživljavanje i vrednovanje nastave solo pevanja.

I ciklus

I razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

1. Upoznavanje sa pevačkim aparatom - važnost mehanizama koji učestvuju u formiranju tona:

- Delovi vokalnog aparata.
- Funkcija dijafragme.
- Razumevanje značaja rezonatora.
- Razumevanje položaja glasnica i njihovog značaja.
- Formiranje tona.

2. Upoznavanje pravilnog disanja, vežbi disanja i pravilnog pevačkog stava:

- Razlikovanje pravilnog i nepravilnog disanja.
- Vežbe disanja.
- Razumevanje važnosti svakodnevnog vežbanja daha.
- Pravilno držanje tela.

3. Upoznavanje sa pravilnim emitovanjem tona kroz lake tehničke vežbe:

- Razlikovanje pravilne od nepravilne emisije tona.
- Razumevanje važnosti pravilnog govora.
- Razumevanje važnosti impostiranog pevanja.
- Pevanje lakih tehničkih vežbi kroz promenu vokala.
- Pevanje lakih vokaliza.
- Pevanje lakih kompozicija starih majstora i lakih solo pesma.

TEHNIČKE VEŽBE, VOKALIZE

- Konkone, Abt, Vakai, Panovka.

LITERATURA

- R. Tirnanić: Pesme italijanskih kompozitora, izbor.
- Lakše kompozicije italijanskih autora (Kačinija, Kaldare, Skarlatija) i druga dela iste težine po izboru nastavnika.
- B. Cvejić: Pesme za mlade pevače, izbor
- Šubert, Šuman i drugi, pesme koje odgovaraju uzrastu i tehničkim mogućnostima učenika, po izboru nastavnika.
- Male kompozicije velikih majstora.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- šest vokaliza;
- četiri pesme starih majstora;
- dve lakše pesme.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Dve vokalize - jedna sa tekstom i jedna bez teksta;
2. Jedna pesma starog majstora;

Program se izvodi napamet.

II ciklus

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Dalji rad na vežbama za pravilno disanje.
- Rad na usavršavanju pravilne emisije tona.

- Usavršavanje pravilnog izgovora.
- Pevanje lakih tehničkih vežbi kroz promenu vokala.
- Pevanje lakih vokaliza.
- Pevanje kompozicija starih majstora i lakših solo pesama.

TEHNIČKE VEŽBE - VOKALIZE

- Konkone, Abt, Vakai, Litgen, Zajdler, Mirzojeva, Panovka.

LITERATURA

- Lakše arije starih majstora.
- Lakše pesme klasičara i romantičara (Hajdn, Mocart, Betoven, Mendelson, Šubert, Šuman, Vekerlin i drugi).
- Lakše pesme srpskih i slovenskih autora kao i obrade narodnih pesama (Đorđević, Konjović, Bajić, Jenko, Hristić, Z. Jovanović, Glinka, Dargomižski, Prebada i drugi), odgovarajuće težine po izboru nastavnika.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- šest vokaliza;
- četiri pesme starih majstora;
- dve pesme klasičara ili romantičara;
- dve pesme srpskih ili slovenskih kompozitora.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna vokaliza;
2. Jedna arija starog majstora;
3. Jedna pesma po slobodnom izboru (klasičar, romantičar, srpski ili slovenski autor).

Ispitni program se izvodi napamet.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Na prijemnom ispitu kandidati moraju pokazati zdrav glasovni materijal, čistu intonaciju, muzičku memoriju, posedovanje ritma.

U zavisnosti od napredovanja učenika u vokalnoj tehnici, kad god je moguće obrađivati i dela domaćih kompozitora.

Pri savladavanju vokalne tehnike trebalo bi prednosti dati onim metodama koje se u svojim osnovnim načelima oslanjaju na italijanski belkanto.

U nastavi solo pevanja treba uvek težiti da učenici ostvaruju sadržaj programa prema svojim sposobnostima, počevši od tehničkih vežbi - vokaliza, pa prema složenijim delima vokalne literature. U tim zahtevima, praksa je pokazala, da je bolje ići i nešto malo ispod optimalnih mogućnosti učenika, nego ih opteretiti preteškim delima u daljem savladavanju vokalne tehnike.

UPOREDNI KLAVIR

(1 čas nedeljno, 35 godišnje)

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje muzikom na nivou osnovnoškolskog znanja i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Razvijanje ljubavi i interesovanja prema klaviru i umetničkoj muzici.
- Ostvarivanje dobrog kontakta sa instrumentom.
- Jednostavnije i brže dolaženje do kvalitetnog tona.
- Prepoznavanje registara na klaviru.
- Pravilno interpretiranje notnog teksta, odgovarajuće težine, u violinskom i bas ključu.
- Usvajanje osnovnih notnih vrednosti i osnovnih ritmičkih motiva.
- Prepoznavanje motiva, fraze, rečenice, muzičke misli.
- Razlikovanje dinamičkih termina.
- Razlikovanje elemenata artikulacije.
- Korišćenje pravilnog prstoreda.
- Prepoznavanje osnova ornamentike.
- Razumevanje zakonitosti metrike.
- Poznavanje osnovnih tempa i oznaka za agogiku.
- Savladavanje oznaka za pedal.
- Razlikovanje vrste osnovnih udara: stakato, legato, portato, tenuto, non legato.
- Ujednačeno izvođenje niza tonova u različitim tempima, podjednako u obe ruke.
- Usvajanje osnove izvođenja intervala i akorada u nizu, kao i repeticije i skokova.
- Razvoj sposobnosti da se odredi karakter melodije.
- Usvajanje osnovne tehnike polifonije.
- Osposobljavanje učenika da sam sebe prati na klaviru dok peva.

I ciklus

I razred

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznavanje sa instrumentom, pravilan položaj za klavirom i prirodna postavka ruku.
- Usvajanje osnova notnog pisma i muzičke terminologije.
- Ovladavanje elementima tehnike sviranja.
- Upoznavanje sa elementima muzičke forme u cilju sadržajnog izražavanja.
- Osposobljavanje učenika za samokontrolu zvuka.
- Osamostaljivanje za korepeticiju.

LESTVICE

- Durske lestvice u četvrtinama u obimu jedne oktave, najmanje tri.
- Durski trozvuci razloženo i istovremeno: osnovni oblik i dva obrtaja, troglasno u četvrtinama.

LITERATURA

- Škole za klavir: Jela Kršić, Bajer, Nikolajev (jedna od njih)
- Diverno: Osnovne vežbe za klavir, op. 176 - izbor
- Izbor lakih kompozicija (Prosveta, Beograd)
- Rauli: Op. 36 i op. 37
- Zbirka Naši kompozitori za mlade pijaniste
- Svi navedeni komadi iz početnih škola za klavir (Nikolajev, Kršić, Petrović)
- V. Milanković: Dečje priče, 25 minijatura za I i II razred
- Druge kompozicije odgovarajuće težine.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- lestvice i trozvuci po programu;
- najmanje pedeset kompozicija iz navedenog programa.

SMOTRA (kraj I polugodišta)

- jedna lestvica;
- jedna etida.

SMOTRA (kraj školske godine)

1. Tri kompozicije različitog karaktera po slobodnom izboru.

II ciklus

II razred

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Ovladavanje pojmovima muzičke forme: motiv, dvotakt, četvorotakt, rečenica, dvodelna i trodelna pesma, sonatni oblik, rondo.
- Usvajanje fraziranja kao osnove muzičkog mišljenja.
- Razvoj sposobnosti da se vizuelna predstava sprovede u audio predstvu (ostvarenje).
- Razumevanje značenja nijanse u zvuku.
- Pravilno slušanje svog izvođenja.
- Razvoj kritičkog mišljenja o trenutnoj realizaciji muzičke misli.
- Razvoj sposobnosti da se uočavaju greške.
- Uočavanje razlike odnosa leve i desne ruke.
- Shvatanje važnosti melodije u odnosu na pratnju.

LESTVICE

- Durske lestvice u osminama u obimu dve oktave, najmanje tri koje nisu rađene u I razredu.
- Molske lestvice u četvrtinama u obimu jedne oktave, najmanje dve.
- Trozvuci u četvrtinama razloženo i istovremeno u obimu dve oktave - završetak sekstakordom.

LITERATURA

- Jela Kršić: Klavirska čitanka
- Diverno: Osnovne vežbe za klavir, op. 176
- Lemoan: Dečje etide op. 37
- J. S. Bah: Male kompozicije
- Hendl: Izbor kompozicija, redakcija Jele Kršić
- Izbor sonatina I i II deo
- Vera Milanković: Dečje priče, 25 minijatura za I i II razred
- M. Tajčević: Za male
- Šuman: Album za mlade, op. 68, izbor
- Majkapar: op. 16, 24 lake kompozicije
- Džilok: Prelidi u romantičnom stilu (teži).

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- lestvice i trozvuci po programu;

- osam kompozicija različitog karaktera od čega 4 etide;
- dve polifone kompozicije;
- jedna cela sonatina.

SMOTRA (kraj I polugodišta)

- jedna lestvica.
- jedna etida.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica;
2. Jedna polifona kompozicija;
3. Jedan stav sonatine;
4. Jedan komad po izboru.

Ispitni program se svira napamet.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Na prvim časovima učenika treba upoznati sa kratkim istorijskim razvojem instrumenta, načinom funkcionisanja mehanizma i sastavnim delovima klavira. Učenika treba pravilno postaviti za instrument vodeći računa o udaljenosti i visini klavirske stolice u odnosu na instrument.

Neposredan kontakt počinje postavkom ruke na klavijaturu i izvođenjem prvih tonova "portamento" načinom sviranja, svakom rukom posebno. Učenik postepeno upoznaje klavijaturu i notno pismo.

Razvijanje unutrašnjeg sluha kod učenika je veoma važan zadatak i korisno je nalaženje melodija po sluhu.

Svaki novi zadatak potrebno je ostvariti na visoko profesionalnom nivou, poštujući individualna svojstva svakog učenika, intelektualne potencijale, motivisanost za samostalni rad, uz jasno postavljene zahteve. Uporedo raditi na tehničkom i muzičkom razvoju učenika i razvijati njegove slabije strane.

U radu sa učenicima voditi računa o različitim mogućnostima učenika u zavisnosti od njihovog talenta. Svako delo treba najpre pravilno pročitati, objasniti, analizirati sa svih strana i postaviti visoke umetničke zahteve. Dobro pripremljen učenik sa većom sigurnošću i ličnim zadovoljstvom izlazi na javno izvođenje. Pedagog treba da odabere program prema mogućnostima svakog učenika. Međusobno poverenje i poštovanje ličnosti i atmosfera saradnje na času doprinose pravilnom i uspešnom razvijanju svih potencijala koje učenik poseduje.

Osnovni cilj učenja uporednog klavira za učenike solo pevanja je njihovo osposobljavanje za samostalno praćenje i analiziranje ne samo oblika kompozicije koju savlađuju, nego i za prepoznavanje stila sa svim njegovim karakteristikama. Takođe je neophodno da učenik, radeći na klavirskoj kompoziciji, ume da prepozna osnovne harmonske tokove, modulacije, polifoniju i druge muzičke elemente, što će mu samo pomoći da lakše savlada i razume repertoar solo pevanja.

TEORETSKI PREDMETI

(solfeđo, teorija muzike)

SOLFEDO

CILJ

Razvijanje muzikalnosti i pismenosti kroz prožimanje vaspitnog i obrazovnog procesa.

ZADACI

- Razvijanje muzičkih sposobnosti (muzičke memorije, sposobnosti praćenja melodijskog, polifonog i harmonskog toka).
- Razvoj čitanja, pisanja i shvatanja muzike i muzičkog pisma sa razvojem muzičkog mišljenja.
- Usađivanje zvučnih predstava i njihovo vezivanje sa slikom, odnosno slike sa zvukom kroz sticanje znanja i veština (melodika, ritam, diktati).
- Upoznavanje muzičke literature, interpretacije i osnovnih elemenata muzičkih stilova.
- Osamostaljivanje učenika i razvoj njihovih kreativnih sposobnosti.

I ciklus

I razred

(3 časa nedeljno, 105 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

MELODIKA

- Tonaliteti: Ce-dur, a-mol, ce-mol, Ge-dur, Ef-dur. Obrada mutacija Ce-dur, ce-mol.
- Transponovanje motiva toničnih kvintakorada u paralelne molske tonalitete a, e, de-mol. Kadence.
- Priprema: pevanje durskih i molskih kvintakorada na osnovnim tonovima u obrađenim tonalitetima.
- Obrada vokalize i solo pesme.
- Pevanje lestvica u paralelnim tercama. Pevanje 10 srpskih narodnih pesama i 5 kanona.

RITAM

- Taktiranje i brojanje. Mere: 2/4, 3/4, 4/4, 3/8 i 6/8.
- Notne vrednosti od cele do šesnaestine note. Dvodielna i četvorodelna podela ritmičke jedinice (osnovne figure), sinkopa-kontrtan i triola.
- Manuelna reprodukcija.
- Ravnomerno i ritmičko čitanje u violinskom i bas ključu.
- Ritmičko čitanje instruktivnih primera na utvrđenim pozicijama solmizacionih slogova i obrada primera iz literature sa označenim tempom, agogikom, dinamikom i artikulacijom. Tempa: *Moderato*, *Andante*, *Allegro*, *Vivo*, *Adagio*.

OPAŽANJE - INTONIRANJE - DIKTATI

- Opažanje i intoniranje u obrađenim tonalitetima.
- Opažanje i intoniranje štimova.
- Opažanje i intoniranje durskog i molskog kvintakorda. Prepoznavanje ispisanih melodijskih i ritmičkih motiva i njihovo izvođenje i pismeni ritmički diktat i usmeni melodijsko-ritmički diktat.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Pismeni deo: test iz teorije, lestvice, intervali i konsonantni kvintakordi.
2. Usmeni deo: melodijska vežba (dijatomska, pređeni tonaliteti i parlato bas ključ).

II ciklus

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

MELODIKA

- Obnavljanje i utvrđivanje tonaliteta iz I razreda. Obrada: De-dur, de-mol, Ef-dur, ef-mol, a-mol, A-dur, Ge-dur, ge-mol, Be-dur, e-mol, E-dur, cis-mol i svi ostali tonaliteti do četiri predznaka. Obrada 10 srpskih narodnih pesama.
- Tehnički deo: pevanje svih lestvica do 7 predznaka. Sekundno i terčno kretanje. Pevanje toničnih kvintakorada, kadenci i štimova.
- Dvoglasno pevanje kratkih motiva i primera iz literature. Obrada kanona i pevanje narodnih pesama u dva glasa.

RITAM

- Metričke vrste 2/2, 3/2, 9/8, 6/4, 6/16. A od narodnih ritmova 5/8, 7/8 i 9/8 preko pevanja narodnih pesama.
- Ritmičke figure: triola u sukobu sa punktiranom figurom.
- Manuelna reprodukcija.
- Teže figure četvorodelne podele, pauze i lukovi. Podela trodela u taktu 6/8, sicilijana i tirana.
- Ostale ritmičke figure samo informativno.

OPAŽANJE - INTONIRANJE - DIKTATI

- Opažanje i zapisivanje tonova, intoniranje melodijskih motiva.
- Opažanje i intoniranje intervala svih kvintakorada obrtaja durskog i molskog, dominantnog i umanjenog septakorda sa razrešenjem.
- Opažanje i intoniranje štimova.
- Opažanje apsolutnih visina a_1 - de_2 i od e_1 - a_1 .
- Pismeni ritmički diktat, a usmeni melodijsko-ritmički diktat.

ISPITNI PROGRAM

1. Pismeni deo: melodijski diktat do dva predznaka.
2. Usmeni deo:
 - melodijski primer do tri predznaka;
 - parlato - bas i violinski ključ.

LITERATURA

- Pandurović, Aleksandrović i Jelić: Solfeđo za I i II razred četvorogodišnje i I razred dvogodišnje osnovne muzičke škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

- Aleksandrović i Jelić, Solfeđo za III razred četvorogodišnje i II razred dvogodišnje osnovne muzičke škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Osnovni didaktičko-metodički postupci obuhvataju razvijanje zvučnih predstava s notnom slikom, kako za oblast melodike, tako i za oblast ritma. Ovim se nastavnim smerom usklađuje rad na diktatima s pevanjem i ritmičkim čitanjem. Zvučne predstave su, po pravilu, melodijski primeri (pesme sa tekstom i primeri iz literature), melodijski motivi (za transponovanje, radi učvršćivanja skokova u pojedine stupnjeve; za pevanje uvek u originalnom tonalitetu radi postavljanja boje tonaliteta i za postavljanje metričkih vrsta i ritmičkih figura) i, tek na trećem mestu, lestvični nizovi (raspevavanje učenika, širenje obima glasa, upoznavanje lestvica). Primeri se obrađuju po sluhu, u početnim razredima ili iz notnog teksta, naravno uz pomoć nastavnika, a i pevanjem solmizacionim slogovima uz taktiranje. Svaka nova nastavna oblast praćena je navedenim postupcima koji se potom prenose na opažanje pojedinačnih i više tonova, ritmičkih figura, metričkih vrsta i usmenih melodijsko-ritmičkih diktata.

Ostali predmeti kao teorija muzike (videti u didaktičko-metodičkim uputstvima za ovaj predmet), opažanje, intoniranje sa diktatom usko se povezuju sa nastavnim gradivom iz melodike i ritma, naročito u prva dva razreda. Za sve godišnje ispite, šestogodišnjeg četvorogodišnjeg i dvogodišnjeg obrazovanja ispitne vežbe i zadatke ne piše predmetni nastavnik, već su istovetne za sve učenike i zadaje ih aktiv nastavnik solfeđa.

Prilikom planiranja nastave za celu godinu, polugodište i tromesečje treba predvideti vreme za obnavljanje već obrađenih metodskih jedinica, kao i njihovo dalje razrađivanje. Posle određenja kada će se pripremati i postaviti jedan tonalitet treba imati u vidu to da se u poslednja dva meseca školske godine ne postavljaju nove lestvice. To isto važi i za ritmičke postavke jer i za melodiku i za ritam potrebno je određeno vreme kako bi se zvučne predstave usvojile i nadogradile novim zahtevima (više skokova, teži zahtevi za ritmičko čitanje, primena vokalne i instrumentalne literature iz gradiva tog razreda, pismeni diktati, pevanje primera sa lista) - a radi pripremanja učenika za što samostalnije izvođenje i opažanje muzičkog toka.

Kada se u okviru metodske jedinice planira novo gradivo iz ritma, treba koristiti pevanje u već poznatom tonalitetu, a kada je postavka nove lestvice, treba koristiti poznate ritmičke figure i metričke vrste. Novo gradivo uvek prati - posle postavke - rad na prepoznavanju, kao najelementarnijem vidu učenja. Pismeni diktati i pevanje sa lista (bez prethodne pripreme) slede kasnije, na drugim časovima, kao i prilikom obnavljanja prethodnih postavki, ali sa većim zahtevima. Time se garantuje postojanje koncentričnih krugova, poznatih u svim pedagoškim disciplinama u školama opšteg obrazovanja.

OPAŽANJE - INTONIRANJE - DIKTATI

Opažanje pojedinačnih tonova osnova je pamćenja zvuka svakog stupnja u lestvici. Opažanje pojedinačnih tonova treba početi sa nekoliko tonova (najbolje tri) i to u jednoj do dve oktave. Postepeno se brzina sviranih tonova povećava i širi obim (do tri oktave) s tim da se identifikovani tonovi pevaju solmizacijom kada se izvode u glasovnom registru, a izgovaraju ili zapisuju kada se primenjuje veći obim. Ovome treba dodati prepoznavanje intervala, odnosno prepoznavanje dva simulativno odsvirana tona koja učenici najpre prepoznaju pevanjem, a potom utvrđuju koji je interval (u zavisnosti od programa određenog razreda).

Prepoznavanjem više tonova (uz primenu ritmičkih diktata) vodi ka uspešnim usmenim i pismenim diktatima, a prepoznavanje akorada u razvijanje harmonskog sluha.

Usmene diktate (melodijske i ritmičke) učenici izvode grupno i pojedinačno, naročito neposredno posle učinjene greške u pevanju ili pisanju diktata. Pevanjem diktiranog motiva učenici razvijaju memoriju, a ona se dalje usavršava tehnikom rada na samodiktatu (zapisivanje naučene pesme ili pevanje melodijskog primera sa table i njegovog zapisivanja posle brisanja).

Intoniranje tonova prema usmenom diktatu nastavnika treba da se izbegava (osim kada se priprema neki detalj). Treba koristiti notnu sliku - tabulator jer se tako više vezuje zvuk sa notnom slikom. Intoniranje intervala i akorada treba što više vezivati za tonalitet, odnosno lestvicu koja se tada obrađuje u melodici. Intoniranje i opažanje akorada, dakle, ima za oslonac kadencu, kao i odnos trozvuka na glavnim stupnjevima. Kao dopuna ovih postupaka intoniraju se akordi i od slobodnih datih tonova, ali uvek sa imenovanjem tonova.

Diktati kao rezultat postavljenih zvučnih predstava su obavezni na svakom času. Pismene diktate ne mogu uspešno da rade učenici koji nisu vežbali pisanje nota i prepisivanje vežbi iz udžbenika i na taj način savladali čitko i brzo čitanje i, naročito, pravilnu ortografiju.

Ritmički diktati i zapisivanje pojedinačnih tonskih visina prethode svakoj pojavi melodijsko-ritmičkih diktata.

Opažanje apsolutnih visina, oblast koja je, kao nova, uvedena prilikom koncipiranja prethodnih Nastavnih planova i programa, planirana je da se radi od II razreda. Dakle, uvežbati opažanje svih hromatskih tonova od V do I stupnja a-mola i de-mola, s tim da se opaženi tonovi ne pevaju već se izgovaraju abecedom, ili zapisuju. Dalji razvoj se prenosi u srednju školu s tendencijom proširivanja registra i ubrzavanja diktiranja, ali sa obaveznom pauzom između svake tonske visine. Ovim se ubrzava rad na melodici i diktatima.

Novinu u melodici predstavlja savlađivanje lestvica u nekoliko etapa. Priprema tonaliteta, u početnim razredima, izvodi se učenjem pesme po sluhu, učenjem iste solmizacijom, opažanjem diktiranih tonova sličnih kretanju melodije u pesmi (po uzoru na mnoge strane škole), prikazivanjem i teorijskim tumačenjem lestvice.

Postavka podrazumeva obnavljanje naučene pesme, utvrđivanje lestvice abecednim izgovorom u sekundama i tercama, izgovorom toničnog trozvuka i kadence, prepoznavanjem motiva, pevanjem instruktivnih vežbi i lakših primera iz literature i savlađivanjem jednog kanona. Opažanje tonova i kasnije intervala i akorada iz kadenca, pevanje težih primera iz literature i dvoglasnih primera odvija se u obliku obnavljanja tonaliteta obično sledeće godine. Tada se utvrđuju naročito tonovi subdominantne funkcije, ali i ostali teži skokovi. Ova faza obrade tonaliteta praćena je pisanim diktatima, dok je prethodna bazirana na usmenim diktatima, od pismenih je traženo zapisivanje samo pojedinačnih tonova i više tonova.

U dvogodišnjoj školi, za razliku od šestogodišnje i četvorogodišnje, priprema i postavka slede neposredno jedna iza druge. One lestvice koje imaju veliki broj predznaka ("upoznaju") savlađuju se teorijski, izvode se pevanjem lestvica i kadence i ilustruju se primerom iz literature (Cis-dur na primer).

Ritam je izražen u sadržajima programa kroz postavljanje ritmičkih figura i metričkih vrsta. Ove postavke, kao i u melodici, prati korišćenje odgovarajućih primera pesama sa tekstom ili iz literature. Nastavnik svojim izvođenjem postavlja zvučne predstave (figure, vrste), a učenici uče primere napamet i koriste ih za dalju postavku ritma. Ona se odvija na sledeći način: prepoznavanje motiva, izvođenje kratkih ritmičkih motiva sa novim gradivom, učenje ritmičkih primera bez tonskih visina, savlađivanje ritmičkih etida - parlato uz pomoć nastavnika radi pravilnog akcentovanja, ispitivanje naučenog gradiva, samostalno izvođenje novih zadataka sa sličnim sadržajem, pismeni diktati i čitanje primera iz vokalne i instrumentalne literature.

Opažanje vrsta takta stalno prati rad na ritmu i prenosi se na zapisivanje ritmičkih okosnica naših narodnih pesama i igara.

Pre rada na parlatu, ali i kasnije (vežbe sa promenom ključa), koristi se čitanje u jednakom trajanju ispisanih nota, sa ili bez obeležene metričke vrste. Ravnomernim čitanjem učenici savlađuju kontinuirano praćenje notnog teksta sa obeleženim tempom a time i tehniku čitanja literature koju sviraju, odnosno pevaju (bez vraćanja kod učinjene greške).

Etide za ritmično čitanje ne smeju da liče na ritmičke zadatke ispisan na jednoj liniji jer su opterećene drugim problemima (tempo, karakter, fraziranje, akcentovanje i dr.). Poželjno je obraditi manji broj zadataka i savladati ih, nego na svakom času iščitavati nove vežbe neprirodnog sadržaja, kakav se ne nalazi u umetničkoj muzici.

Domaći zadatak treba da sadrži: prepisivanje nota, vežbe iz ortografije, utvrđivanje naučenih ritmičkih etida, vežbe ravnomernog čitanja, utvrđivanje dobro naučenih primera za postavku melodike i ritma (pesme sa tekstom i primeri iz literature), eventualno, utvrđivanje onih melodijskih vežbi koje su obrađene na času.

Neprihvatljivo je davati domaće zadatke koji se odnose na pevanje melodijskih vežbi iz udžbenika jer je to najnegativniji postupak, koji negira opravdanost nastave solfeđa. Njih će učenici vežbati svirajući na svom instrumentu.

TEORIJA MUZIKE

CILJ

Teorijsko objedinjavanje svih muzičkih pojmova i izraza, kao i povezivanje teorijske nastave sa solfeđom i nastavom instrumenta, odnosno pevanja.

ZADACI

- Upoznavanje muzičkih pojmova i pojava.
- Vladanje zakonitostima teorije muzike.
- Ostvarivanje funkcionalnih zadataka - sticanje brzine u shvatanju tonskih odnosa lestvice, intervali i akordi).

- Vladanje muzičkom ortografijom.

II razred

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Postavljanje i upoređivanje lestvica.

- Tonaliteti.

- Obrada intervala.

- Postavljanje akorada.

- Mnogostranost tonova.

- Pojmovi i definicije.

- Ornamenti.

GRADIVO

- Lestvice: sve durske i molske lestvice. Upoređivanje istoimenih tonaliteta, kao i paralelnih. Upoređivanje lestvica udaljenih za hromatski polustepen. Enharmonske lestvice.

- Intervali i akordi: obrtaji intervala, složeni intervali. Ispisivanje šifri osnovnih intervala. Obrtaji konsonantnih kvintakorada. Umanjeni i prekomerni kvintakord bez obrtaja. Konstrukcija ovih kvintakorada na istom tonu. Lestvični kvintakordi. Mnogostranost tonova. Mali durski septakord (ia dominant) sa obrtajima. Umanjeni septakord na VII stupnju u molu sa razrešenjem i poluumanjeni u duru sa razrešenjem. Sve vrste septakorada.

- Pojmovi i definicije: proširivanje znanja osnovnim pojmovima i poznavanje novih termina iz oblasti tempa, artikulacije, agogike i ritma. Osnovni ukrasi i figure (ornamenti).

ISPITNI PROGRAM

1. Pismeni deo:

- šifre intervala i akorada;

- ispisivanje predznaka pojedinih lestvica;

- ispisivanje vrste intervala i akorada - princip testa.

2. Usmeni deo:

- izgradnja intervala i akorada;

- oznake za tempo, dinamiku, artikulaciju i agogiku.

LITERATURA

- Drobni i Vasiljević: Teorija muzike, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

- D. Despić: Teorija muzike, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd

- M. Tajčević: Teorija muzike

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

U početnim razredima težište rada je na opismenjavanju učenika u okviru domaćih zadataka, prepisivanje primera iz udžbenika i imenovanje ispisanih nota i notnih zapisa, po diktatu nastavnika, dakle, ovladavanje notnim pismom u violinskom i bas ključu (obeležavanje notnih trajanja i pauza, vrste takta). Redosled notnih tonova, izgovor solmizacijom i abecedom, uspešno je savladan kada učenici nižu sve tonove uzlazno i silazno od bilo kog početnog tona u sekundama, a zatim u tercama u obimu dve oktave. Iako se kvintakord teorijski obrađuje u drugom razredu, u prvom razredu je predviđena priprema kako bi se lakše usvojio kroz izgovor terci i trozvuka na glavnim stupnjevima obrađenih durskih lestvica (kadenca).

Sve osnovne pojmove: stupanj, stepen, polustepen, predznaci, tetrahord, lestvica, trozvuk, kadenca, takt, taktica, tempo i drugo trebalo bi ispisivati na tabli rečima i notnom slikom, a i pokazivati i odsvirati na instrumentu. Izgradnja tetrahorda od bilo kog osnovnog tona i pronalaženje polustepena izvanredna je vežba za shvatanje lestvica. Uviđanjem rasporeda celih stepena i polustepena u tetrahordu učenici su spremni za teorijsku izgradnju svih dijatonskih lestvica.

Molske lestvice se postavljaju kao lestvice sa istim tonovima paralelnog dura. Radi očuvanja i daljeg učvršćivanja već prethodno postavljenih harmonskih funkcija (T-SD-D), odmah treba obrađivati i kadencu harmonskog mola. Obradama svih vrsta molske lestvice utvrđuje se dominantni tetrahord abecednim izgovorom, a što je uvod u opažanje apsolutnih visina. Izgovaranjem svih tonova dominantnih tetrahorda molske lestvice ulazi se u oblast hromatike. Promenu u harmonskom molu objasniti harmonskim razlozima (durska dominantna), a u melodijskom molu melodijskim razlozima (eliminisanje prekomerne sekunde).

Kvintne krugove, kao i nizanje povisilica (poslednja povisilica - vođica) i snizilica (preposlednja snizilica - ime tonaliteta) treba, za razliku od šestogodišnje i dvogodišnje škole, obraditi u ovom razredu, a u kasnijim razredima - u srednjoj školi - upoređivati, teorijski i zvučno, istoimeni dur i mol, paralelne lestvice, lestvice udaljene za hromatski polustepen i enharmonske lestvice.

Preporučuju se pismena vežbanja: ispisivanje predznaka zadate lestvice u oba ključa, ispisivanje lestvičnog niza sa predzvacima ispred nota, prepoznavanje lestvice na osnovu ispisanih nota (ne uvek od prvog stupnja), upoređivanje lestvičnih tetrahorda, pronalaženje jednog tetrahorda u više lestvica i drugo.

Obrada intervala takođe je predviđena. Najpre lestvični intervali, i to imenovanjem bez vrste, a kasnije se vrsta intervala povezuje sa određenim mestom u lestvici (na primer: velike terce na glavnim stupnjevima u duru). Veoma je važno postavljanje intervala u linijski sistem i njegovo brzo prepoznavanje. Izgradnja intervala, imenovanje abecedom, ispisivanje intervala i korišćenje šifri vežbaju se usmenim i pismenim putem. Obrtaje intervala, takođe, treba vežbati usmeno i pismeno, a kasnije definisati ove pojmove. Intervale sekstu i septimu teorijski postavljamo kao obrtaj odgovarajućih intervala. Umanjene i prekomerne intervale prikazujemo sa razrešenjem; u školi za osnovno muzičko obrazovanje prikazujemo prekomernu kvartu i umanjenu kvintu i njihovo pronalaženje u tonalitetu.

Lestvične kvintakorde, koji se ispevavaju u melodici, trebalo bi vežbati i usmenim izgovorom (sa povećanjem brzine izgovora). Kada se obrade vrste kvintakorda, vežbati izgradnju durskog i molskog kvintakorda od istog tona (usmeno i pismeno vežbanje, a i vežbanje na instrumentu). Može se teorijski postaviti u umanjeni i prekomerni kvintakord jer upoređivanjem sa durom i molom ova postavka nije teška učenicima. Svaki kvintakord se izgovara i u svojim obrtajima, u nizu - kvintakord, sekstakord, kvartsekstakord (na ovaj način učenici klavirskog odseka sviraju trozvuk od prve godine). Svesnim prihvatanjem da jedan ton može biti osnovni ton, terca ili kvinta različitih kvintakorda uvodimo učenike u harmonsko mišljenje - usmena i pismena vežbanja izgradnje od istog tona, naviše i naniže, kvintakorda, sekstakorda i kvartsekstakorda.

Septakordi se lako usvajaju nakon usmenih i pismenih vežbanja za terce i "kvintakorde", MD_7 se vezuje za dominantu dura i mola. Predstavljanjem dominantnog septakorda u linijskom sistemu ukazati na položaj tonike, podjednako udaljene od najnižeg i najvišeg tona. Vežbanje izgradnje dominantnog septakorda i njegovih obrtaja je usmeno, pismeno i na klaviru sa razrešenjem u odgovarajući tonični trozvuk. Isti postupak se koristi kod umanjenog i poluumanjenog septakorda. Ostale septakorde takođe postavljamo u tonalitet i vežbamo bržu i tačniju izgradnju. Hromatskim promenama pojedinih tonova u duru (mol-duru) i molu (harmonski i melodijski mol) ukazujemo i na promenu u vrsti septakorda, kao i kvintakorda.

U radu sa učenicima sve oznake za tempo, dinamiku, artikulaciju i agogiku trebalo bi primenjivati od prve naučene pesme. Učenje ovih oznaka, sa italijanskim nazivima, bez muzičkog sadržaja ne omogućava učenicima da upoznaju karakter kompozicije. Postupno usvajanje ovih termina, uz adekvatan prevod, pomoći će učenicima da na odgovarajući način interpretiraju i prepoznaju muzički sadržaj.

1.4. ORKESTAR, HOR I KAMERNA MUZIKA

CILJEVI

- Animirati i osposobiti učenika za grupno muziciranje.

- Usaglasiti individualno izvođenje sa potrebama grupnog.
- Usaglasiti intonaciju i artikulaciju svih učenika u svim vidovima grupnog muziciranja.
- Razvijati percepciju slušanja ostalih članova.
- Razvijati želju za uspehom i radom u grupnom muziciranju.

ZADACI

- Osposobljavanje za dalje muziciranje.
- Usaglašavanje individualnog sa grupnim muziciranjem.
- Usaglašavanje intonacije i artikulacije sa ostalim članovima u grupnom radu.
- Razvijanje intonacije i artikulacije u skladu sa ostalim članovima u grupnom radu i slušanje drugih.
- Osposobljavanje za dalji rad i školovanje u okviru nastave grupnog muziciranja.

ORKESTAR: obavezan je za učenike IV, V, i VI razreda šestogodišnjeg i III i IV razreda četvorogodišnjeg osnovnog muzičkog obrazovanja i vaspitanja.

HOR: nastava hora obavezna je za učenike IV, V, i VI razreda klavira, kao i za one učenike koji nisu uključeni u rad orkestra ili kamerne muzike.

KAMERNA MUZIKA: nastava kamerne muzike obavezna je za učenike IV, V, i VI razreda šestogodišnjeg i III i IV razreda četvorogodišnjeg osnovnog muzičkog obrazovanja i vaspitanja koji nisu uključeni u rad orkestra ili hora. Organizuje se u grupama od tri učenika.

ORKESTAR

- U školi se formira gudački orkestar prema mogućnostima. Ukoliko nema učenika koji sviraju violu, mogu ih zameniti učenici koji sviraju deonicu treće violine. Rad sa gudačima treba da obuhvati usklađivanje prstoreda, poteza i položaja gudala.
- Duvački orkestar se formira samostalno, ukoliko škola ima dovoljan broj učenika, ili se može priključiti gudačkom orkestru.
- Rad sa orkestrom obuhvata uvežbavanje deonica, ritmičko i intonativno usklađivanje, fraziranje i dinamičku obradu.
- Orkestar harmonika formira se samostalno i obično se deli na četiri deonice.
- Orkestar tambura formira se samostalno i to u okviru mogućnosti škole.
- Ansambli renesansnih instrumenata, kao i orkestri narodne, zabavne i džez muzike formiraju se samostalno.
- Radi boljeg i bržeg savladavanja programa neophodno je da nastavnici instrumenta na časovima glavnog predmeta sa učenicima pročitaju i tehnički obrade deonice koje se izvode na časovima orkestra.
- Minimum programa: 3 kraća dela ili jedno delo u više stavova, po izboru dirigenta. Obavezni su javni nastupi orkestra u toku školske godine.

HOR

- Program rada sa horom treba da sadrži: vežbe disanja, vokalize za ujednačavanje boje glasova, pevanje kanona, pevanje dvoglasnih i troglasnih kompozicija.
- Minimum programa: obrada najmanje tri troglasne kompozicije različitih stilskih epoha, uključujući i domaće autore. Obavezni su javni nastupi hora u toku školske godine.

KAMERNA MUZIKA

Obuhvata drugi ciklus školovanja.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- dve kompozicije iz perioda baroka ili
- jedno delo iz perioda pretklasicizma, klasicizma, romantizma i savremene muzike, ili
- tri komada iz različitih stilskih epoha.

Nastavnik je obavezan da svaki kamerni ansambl pripremi učenike za najmanje jedan javni nastup u toku školske godine.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA ORKESTRA, HORA I KAMERNE MUZIKE

Grupno muziciranje se u školi organizuje prema mogućnostima izvođenja nastave. Učenicima instrumentalne nastave, prvenstveno je potrebno omogućiti da budu organizovani u rad orkestra i kamerne muzike. Učenici mogu biti istovremeno obuhvaćeni i radom orkestra kao i učešćem u radu kamernog ansambla. U školama u kojima postoji hor uključiti sve učenike koji nisu obuhvaćeni radom orkestra i kamernog muziciranja, a prema Pravilniku o nastavnom planu i programu.

Prilikom odabira programa u grupnom muziciranju, obratiti pažnju da odgovara tehničkim i muzičkim sposobnostima svih učesnika, naročito kada nisu u pitanju učenici istih razreda i uzrasta. Program treba da bude podsticajan i prihvatljiv da bi se kod učenika razvila želja i pozitivna motivacija za rad u orkestru, horu i kamernim ansamblima.

1.5. PROGRAM ZA UČENIKE OŠTEĆENOG VIDA

Nastavni plan i program klavira, harmonike i flaute za II, III, IV, V i VI razred odgovara planu i programu Odseka za klasičnu muziku i sa prilagođenim planom i programom do II razreda čini celinu.

Za izučavanje duvačkih instrumenata - klarineta i trube za učenike oštećenog vida primenjuje se program osnovnog četvorogodišnjeg muzičkog obrazovanja i vaspitanja.

Nastava solfeđa i teorije muzike za učenike oštećenog vida odvija se po nastavnom planu i programu Odseka za klasičnu muziku i prilagođena je učenicima ovog odseka.

1.5.1. Šestogodišnje muzičko obrazovanje i vaspitanje

U okviru programa za učenike oštećenog vida izučavaju se sledeći predmeti: klavir, harmonika, flauta, klarinet, truba, solfežo i teorija muzike.

Nastava klavira i harmonike i solfeđa ostvaruje se u I i II pripremnom razredu i od I - VI razreda osnovnog muzičkog obrazovanja i vaspitanja.

Nastavni plan i program za učenike oštećenog vida isti je kao i redovan program Odseka za klasičnu muziku, osim u I i II pripremnom razredu i I razredu osnovnog muzičkog obrazovanja i vaspitanja.

Nastavni plan i program klavira i harmonike za II, III, IV, V i VI razred odgovara planu i programu Odseka za klasičnu muziku.

Nastavni plan i program duvačkih instrumenata, u potpunosti odgovara planu i programu Odseka za klasičnu muziku.

Nastava solfeđa i teorije muzike od II do VI razreda odvija se prema redovnom nastavnom planu i programu ovih predmeta na Odseku za klasičnu muziku.

Nastava pripremnog razreda klavira i harmonike je individualna. Časovi pripremnog razreda traju 30 minuta, a od I prvog do VI šestog razreda 45 minuta.

U prvom, drugom i trećem razredu predviđen je jedan čas za muzičko opismenjavanje.

CILJEVI I ZADACI

- Uključivanje sve većeg broja učenika oštećenog vida u nastavu, odnosno uključivanje i onih učenika koji nemaju izrazitih muzičkih sposobnosti, ali kod kojih bi se one mogle razviti.
- Razvijanje sluha i njegovo izoštravanje što će učenicima pored kompenzatornih funkcija doneti i velike koristi u oblasti orijentacije i kretanja u prostoru.
- Osposobljavanje što većeg broja učenika oštećenog vida za amatersko bavljenje muzikom, što je od neprocenjivog značaja za njihovu specijalnu integraciju i ličnu afirmaciju.
- Razvijanje stvaralačkih sposobnosti učenika s obzirom na to da im je zbog prirode oštećenja muzika sredstvo najpotpunijeg umetničkog izražavanja.
- Rad na organizaciji i sinhronizaciji elementarnih pokreta tela.
- Razvijanje ljubavi prema muzici kao sredstvu potpunijeg umetničkog doživljaja, a radi obogaćivanja kulturnog života.
- Podsticanje učenika na aktivno uključivanje u muzički život šire društvene sredine u cilju dalje socijalizacije i integracije lica oštećenog vida.
- Solidno ovladavanje notnim pismom za slepe, rad na delimičnom ili potpunom opismenjavanju linijskim notnim sistemom za učenike sa ostacima vida.
- Osposobljavanje slabovidnih učenika za kombinovano korišćenje brajovog i običnog notnog sistema.
- Profesionalno usmeravanje izrazito sposobnih učenika na dalje muzičko školovanje i njihovo uspešno uključivanje u redovne srednje i visoke muzičke škole.
- Osposobljavanje učenika za prepisivanje stručne muzičke literature sa crnog tiska na pismo za slepe.
- Upućivanje učenika na način korišćenja stručne i druge pomoći biblioteka i drugih muzičkih ustanova u zemlji i inostranstvu.
- Preštampavanje muzičke literature na brajevo pismo.

INSTRUMENTI SA DIRKAMA

(klavir i harmonika)

Nastava klavira i harmonike ostvaruje se u prvom i drugom pripremnom razredu i u prvom, drugom, trećem, četvrtom, petom i šestom razredu osnovnog muzičkog obrazovanja i vaspitanja.

U prvi pripremni razred upisuju se učenici od sedam do devet godina starosti. Zbog posebnih uslova i načina rada sa učenicima oštećenog vida nastava je individualna.

U prvom i drugom pripremnom razredu čas traje 30 minuta, a od prvog do šestog razreda osnovnog muzičkog obrazovanja i vaspitanja 45 minuta. Svaki učenik ima po dva časa nedeljno.

Na kraju prvog, kao i drugog pripremnog razreda, svi učenici su obavezni da nastupe na smotri.

Po završetku drugog pripremnog razreda, učenik se upisuje u prvi razred osnovnog muzičkog obrazovanja i vaspitanja.

KLAVIR

I pripremni razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Razvijanje muzikalnosti.
- Približavanje deteta muzici preko lakih pesmica i sviranja po sluhu u okviru prve oktave, ili u širem rasponu.
- Upoznavanje klavira i njegovih svojstava, klavijature i osnovni prikaz ruke.
- Orijentacija na klavijaturi - crne i bele dirke.
- Imena tonova i pokazivanje odgovarajućih tipki pomoću opipa. Određivanje i imenovanje oktave na klavijaturi.
- Postavka ruke i prstiju. Upoznavanje pokreta. Vežbe za opuštanje. Vežbe za pravilno ritmiziranje.
- Razvijanje muzičke memorije jer su učenici kod kojih je oštećen vid prinuđeni da u toku školovanja svaku kompoziciju sviraju napamet.
- Osnovna vrsta udara: portezento, legato, stakato.
- Dinamičke oznake: piano, forte.
- Pojam takta, dvotakta, trotakta.
- Upoznavanje dužine trajanja tona: četvrtina, polovina, cela nota, punktirana polovina i odgovarajuće pauze.
- Negovanje ritmičke svesti - brojanje i drugo.

TEHNIČKE VEŽBE

- Za povezivanje tonova.
- Za orijentaciju na klavijaturi.

LITERATURA

- Jedna od početnih škola za klavir: Jela Kršić, Nikolajev
- Bajer - osnovne vežbe (ova škola je štampana i na Brajevom pismu i "Osnovne vežbe" su u prvoj svesci)

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Tri vežbe.

II pripremni razred

(2 časa nedeljno, 70 časova)

OPERATIVNI ZADACI

- Položaj za klavirom. Postavka ruke i prstiju. Vežbe za opuštanje. Vežbe za pravilno ritmiziranje.
- Negovanje muzičke memorije. Privikavanje učenika na samokontrolu zvuka i shvatanje muzičkog oblika.
- Osnovne vrste udara: portezento, legato, stakato.
- Dinamičke oznake: piano, mecoforte, forte, krešendo i diminuendo.

- Oznake za brzinu: adante, moderato, alegreto, allegro.

- Pojam luka. Pojam fraze. Pojam takta, dvotakta, trotakta sa odgovarajućim naglascima. Upoznavanje vrednosti note i pauze kao i triole, sinkope i punktirane note. Uvođenje učenika u načine vežbanja.

LESTVICE

Sviranje durskih lestvica od četiri povisilice i jedne snizilice u razmaku od jedne oktave, u četvrtinama, samo u paralelnom kretanju, suprotno od istog tona.

TEHNIČKE VEŽBE

Za povezivanje tonova, podmetanje palca.

LITERATURA

- Jedna od početnih škola za klavir: Jela Kršić, Nikoljave, Bajer - vežbe od 1 do 84

- Klavirska abeceda, izbor.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- pedeset vežbi.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica;

2. Dve vežbe;

3. Dve kombinacije.

I ciklus (I, II i III razred)

I razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Opismenjavanje učenika Brajevom notacijom.

- Čitanje nota, znaci za oktave, znaci za intervale.

- Ostali znaci na koje se nailazi u literaturi predviđenoj programom.

- Privikavanje učenika na samokontrolu zvuka.

- Očuvanje i shvatanje muzičkog oblika.

- Pojam polifonija - kanon, imitacija.

LESTVICE

- Sviranje lestvica do četvrte povisilice i jedne snizilice u razmaku jedne oktave, u četvrtinama, u paralelnom i suprotnom pravcu od istog tona.

- Sviranje durskih trozvuka istovremeno i razloženo - osnovni položaj i dva obrtaja troglasno u četvrtinama.

TEHNIČKE VEŽBE

Za povezivanje tonova, podmetanje palca.

LITERATURA

- Jedna od početnih škola za klavir - Jela Kršić, Nikolajev
- Bajer: Škola za klavir - od vežbe 85 i dalje
- Diverno: Etide op. 76 - osnovne vežbe za klavir
- Černi: Op. 599, op. 139, I sveska
- Gnjesina: Klavirska abeceda, izbor
- Lešhorn: Melodične etide op. 192, izbor

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- lestvice i trozvuci po programu;
- tridesetpet kompozicija - vežbe, etide i razni komadi.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica;
2. Jedna etida;
3. Dve kompozicije različitog karaktera.

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Proširuje se rad na savlađivanju tehničkih i muzičkih zadataka - povezivanje prstorednih grupa naviše i naniže: spretnost prstiju kroz sviranje tehničkih vežbi, lestvica i etida.
- Upoznavanje učenika sa osnovnim elementima forme, motiv, rečenica, oblik pesme, sonatina kao i sa zakonima metrike, razne vrste taktova, slab i jak deo takta, akcenti i slično.
- Proširuje se dinamička lestvica, piano, pianissimo i mecopiano, kao i druge detaljnije nijanse.
- Diferenciranje melodije od pratnje, dalji rad na polifoniji.
- Sviranje četvororučno.

LESTVICE

- Sviranje lestvica: najmanje 4 durske i 2 molske u osminama u razmaku dve oktave, paralelno.
- Trozvuci, razloženo i istovremeno, u razmaku dve oktave - završetak sekstakordom.
- Uvođenje učenika u pedalizaciju - vežbe za pedal.

LITERATURA

- Jela Kršić: Klavirska čitanka
- Diverno: Op. 176
- Lemoan: Dečije etide op. 37
- Gnjesina: Male etide, I deo
- Berens: Op. 70
- Černi: Op. 139, 24 etide
- M. Živković: Međumurje malo, Tekla voda Karašica
- Lakovickaja: Redakcija zbornika polifonih kompozicija (Hendl, Koreli, Kriger i drugi)
- J. S. Bah: Male kompozicije, izbor lakših
- Hendl: Izbor kompozicija u redakciji Jele Kršić
- Izbor sonatina: Vanhal, Haslinger, Plejel, Betoven, Hor, Rajneke. Sonatine domaćih autora i drugih kompozitora odgovarajuće težine
- Zbirka "Naši kompozitori za mlade pijaniste"
- Z. Hristić: Tačkice
- R. Petrović: Igra, Cirkus za mičiće, Ukrajinska igra
- S. Hofman: Dve basne
- B. Predić: Priča moje lutke
- M. Tajčević: Za male
- V. Milanković: Dečje priče, 25 mijatura za I i II razred
- Izbor lakih kompozicija (Prosveta, Beograd)
- Šuman: Op. 68
- Grečaninov: Op. 99
- Gedike: Op. 36
- Gurlit: Op. 82
- Rauli: Op. 36 i 37

- B. Bartok: Za decu - Klavirska muzika za početnike, Mikrokosmos I, izbor
- Majkapar: 24 lake kompozicije op. 16
- Kabalevski: Op. 30
- Skot: Kutija igračaka

Druge kompozicije odgovarajuće težine.

KOMPOZICIJE ZA ČETVORORUČNO SVIRANJE

- Izbor iz Početne škole Jele Kršić.
- Izbor iz škola Nikolajeva i Sokolova.
- Dijabeli: Melodijske vežbe op. 149
- Dijabeli: Sonatine op. 24
- Dijabeli: Op. 163

Druge kompozicije odgovarajuće težine.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- lestvice i akordi po programu;
- deset kompozicija po slobodnom izboru od čega obavezno 5 virtuoznog karaktera (etide);
- dve polifone kompozicije;
- jedna cela sonatina i jedan do dva stava iz različitih sonatina ili varijacije.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica;
2. Jedna etida;
3. Dve kompozicije po slobodnom izboru.

III razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Dalji rad na savlađivanju osnovnih vrsta udara - legato, stakato iz podlaktice, iz prsta, non legato, portato, repeticija.
- Tehničke vežbe sa ritmičkim varijantama i hromatskim transpozicijama.
- Šire nijansiranje u dinamici, isticanje melodije i diferenciranje desne i leve ruke.

- Detaljnija analiza oblika uz tumačenje značenja i konstrukcije dela koja se obrađuju - sonatina, menuet, gavota, marš itd.
- Šire upoznavanje sa elementima polifonije - držani tonovi, sviranje dvohvata, isticanje glasova, dinamiziranje deonica.
- Upotreba istovremenog i sinkopiranog pedala.
- Upoznavanje sa ukrasima i pripremne vežbe: dugi i kratki predudar, praltriler i kraći triler.

TEHNIČKE VEŽBE

Vežbe za: pravilno nizanje tonova, izjednačavanje udara, učvršćivanje prstiju, različitu artikulaciju.

LESTVICE

- Najmanje 4 durske lestvice (koje nisu rađene u II razredu) u rasponu dve oktave u osminama paralelno i suprotno, kao i u rasponu tri oktave u osminskim triolama, paralelno.
- Najmanje 4 molske lestvice u rasponu dve oktave, paralelno.
- Hromatske lestvice u rasponu dve oktave, paralelno - velika prstoredna grupa.
- Trozvuk četvoroglasno kroz dve oktave razloženo.
- Čitanje s lista laganih vežbi, odvojeno i zajedno.

LITERATURA

- Jela Kršić: Klavirska vežbanka
- Lemoan: Dečje etide op. 37
- Černi: Op. 849, izbor
- Bertini: 25 etida op. 100, izbor
- Diverno op. 176
- Gedike: Op. 32 i 47, broj 5, 6 i 8
- Lak: Op. 172

Druge etide odgovarajuće težine.

- J. S. Bah: Male kompozicije
- J. S. Bah: Mali preludijumi
- Jela Kršić: Klavirska vežbanka, izbor
- Ivanov - Radkevič: Osam polifonih dvoglasnih komada, izbor
- Hendl: Izbor kompozicija, u redakciji Jele Kršić
- Pedagoški repertoar za decu - Kriger, Kunau, Pahelbel, Fišer, Froberger

Druge kompozicije odgovarajuće težine.

- Klementi, Dijabeli, Kulau, Dusik, Hajdn (lakše) kao i sonatine domaćih i drugih autora odgovarajuće težine.
- Gnjesina: Tema i šest malih varijacija
- Kabalevski op. 51: Varijacije Ef-dur
- Sorokin: Tema sa varijacijama a-mol
- Kulau: Varijacije Ge-dur
- Kršić i Šišmanović: Zbirka Naši kompozitori za mlade pijaniste
- Logar, Rajičić i Ilić: Za male klaviriste
- Rajičić: Dečja zbirka, izbor
- Tajčević: Djeci i I mala svita
- Dušan Radić: Rondino
- Lotka-Kalinski: Međumurje malo
- Škerjanc: 24 preludijuma, izbor lakših
- R. Mac: Stara ura igra polku
- Čajkovski: Album za mlade, op. 39, izbor
- Šuman: Album za mlade, op. 68, izbor
- B. Bartok: Deci, Mikrokosmos II
- Grečaninov: Dečja knjiga op. 98
- O. Šin: Od jutra do sumraka
- Šite: Iz veselog dečjeg doba, izbor
- Hajdn: Male igre, izbor
- Mocart: 14 dečjih kompozicija
- Skot: Životinje, izbor
- Sarauer: Slike iz dečjeg doba
- Hačaturijan: Andantino
- Lutoslavski: 12 malih komada
- Majkapar op. 33: Minijature
- Vilalobos: Izabrani laki komadi
- Jela Kršić: Klavirska vežbanka, izbor
- Rauli: 19 malih komada, izbor

- Pocoli: Mali komadi

KOMPOZICIJE ZA ČETVORORUČNO SVIRANJE

- Dijabeli: Dve sonatine.

- Stravinski: Pet malih komada.

- Berens: Melodijske vežbe.

- Ržikovski: Od stupnja stupnju, Sonatina, op. 79.

- Bing: Iz dečjeg sveta.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- lestvice i akordi po programu;

- deset kompozicija po slobodnom izboru od čega obavezno 5 virtuoznog karaktera (etide);

- dve polifone kompozicije;

- jedna cela sonatina i jedan do dva stava iz različitih sonatina ili varijacije;

- jedna kompozicija za četvororučno sviranje.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica;

2. Jedna etida;

3. Jedna polifona kompozicija;

4. Jedan stav sonatine;

5. Jedna kompozicija po slobodnom izboru.

II ciklus (IV, V i VI razred)

IV razred

(2 časa nedeljni, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Dalji rad na savladavanju tehničkih i muzičkih problema. Vežbe za jačanje prstiju, naročito 4. i 5. prsta.

- Vežbe za podmetanje palca i brzo nizanje prstorednih grupa. Vežbe za povećanje raspona šake. Pripremne vežbe za veće intervale.

- Izgrađivanje tehnike dvoglasa u polifonim kompozicijama.

- Proširenje dinamičke lestvice kao rad na upoznavanju elemenata pravilne interpretacije.
- Prošireni rad na primeni pedala.
- Konstantan rad na analizi oblika - dvodelna pesma, trodelna pesma, preludijum i dr.
- Dalji rad na upoznavanju i sviranju ukrasa - dvostruki predudar, grupeto, triler.
- Čitanje s lista lakih kompozicija.

LESTVICE

- Durske lestvice kroz četiri oktave u šesnaestinama, u paralelnom i suprotnom kretanju.
- Molske lestvice kroz četiri oktave u šesnaestinama, u paralelnom kretanju.
- Hromatske lestvice kroz četiri oktave u šesnaestinama, u paralelnom kretanju.
- Trozvuci sa obrtajima četvoroglasno, razloženo kroz četiri oktave. Veliko razlaganje trozvuka (arpežo) u osminama, kroz dve oktave.
- Dominantni i umanjeni septakord kroz dve oktave, razloženo i istovremeno.

LITERATURA

- Berens: Op. 61, I i II sveska, izbor od brojeva 2, 3, 8, 10, 13, 15, 16, 19 i 21
- Černi: Op. 849, izbor od brojeva 13, 15, 25 i 26
- Černi: Op. 299, I i II sveska, izbor od brojeva 1, 2, 4, 5, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18 i 20
- Heler: Etide I i II sveska, op. 47, izbor
- Druge etide odgovarajuće težine.
- J. S. Bah: Mali preludijumi (6 i 12), izbor
- Hendl: Izbor kompozicija, u redakciji Jele Kršić
- Glinka: Četiri dvoglasne fuge
- Mjaskovski op. 78: Dvoglasne fuge de-mol i ge-mol
- Druge polifone kompozicije.
- Hajdn: Sonatine i sonate, redakcija Kršić i Šišmanović
- Mocart: Bečke sonatine
- Kulau: Sonatine - teže
- Klementi: Sonatine - teže
- Betoven: Sonatina op. 49, Ge-dur
- Kabalevski: Varijacije de-mol na slovačku temu

- Nikolajev: Male varijacije u klasičnom stilu
 - Majkapar: Varijacije na rusku temu op. 8
 - Betoven: Varijacije Ef-dur na švajcarsku temu
 - Druge varijacije po izboru.
 - Rajčić: Svita de-mol, Mala klavirska svita
 - J. Bandur: Uspavanka
 - M. Tajčević: Djeci, II mala svita
 - Naši kompozitori za mlade pijaniste.
 - Lotka-Kalinski: Stari dalmatinski plesovi
 - Kozina: Divertimenta
 - Gotovac: Minijature
 - Grig: Lirski komadi, izbor
 - Kabalevski: Dečje kompozicije, izbor
 - Čerepnjin: Deset veselih komada, izbor
 - Grečaninov: Op. 99 - 119, 123, 127, izbor
 - Šuman: Album za mlade, izbor, Sonatina Ge-dur
 - Prokofjev: Muzika za decu
 - Dvoržak: Dva bisera
 - Musorgski: Suza
 - Kulak: Dečji život
 - Šostakovič: Igra lutaka, izbor
 - Karganov: Album za mlade, op. 21, izbor
 - Pahuljski: Preludijum ce-mol
 - Glijer op. 31: Dvanaest lakih komada
 - Skarlati: Pet lakih komada
 - Dragoi: Minijature
 - Kodalj: Dečje igre
 - Betoven: Za Elizu
- Druge kompozicije odgovarajuće težine.

KOMPOZICIJE ZA ČETVORORUČNO SVIRANJE

- Veber: Tema s varijacijama Ge-dur op. 10, Šest lakih komada
- J. K. Bah: Rondo Ef-dur
- Šuman: Originalni četvororučni komadi op. 85
- Šubert: Varijacije e-mol op. 10
- Šite: Španske noći op. 144
- Bertini: 25 etida op. 97
- Dijabeli: Sonata op. 73
- Ržikovski: Album za mlade op. 22
- Druge kompozicije odgovarajuće težine.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- lestvice i akordi po programu;
- deset kompozicija po slobodnom izboru od čega obavezno pet virtuoznog karaktera (etide);
- dve polifone kompozicije;
- jedna cela sonatina i jedan do dva stava iz različitih sonatina ili varijacije;
- jedna kompozicija za četvororučno sviranje.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju prvog polugodišta)

- jedna lestvica;
- jedna virtuoзна etida.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna polifona kompozicija;
2. Jedna etida;
3. Jedan stav sonatine;
4. Jedna kompozicija po slobodnom izboru.

V razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Dalja nastojanja na savladavanju i usavršavanju tehničkih elemenata (tehnika skokova), pripreme za sviranje oktava, tremola i slično.
- Sve oznake za dinamiku sa svim stupnjevima u diferenciranju jačine sviranja, upotreba više termina za brzinu.
- Rešavanje problema poliritmije.
- Detaljnije produbljivanje polifonije i njenih elemenata - glas, tema, imitacija, odgovor, inverzija, invencija i dr.
- Upućivanje učenika u samostalnost u pogledu primene prstoreda i drugih disciplina, kao i osposobljavanje učenika da sam sagleda teškoće i nađe sredstva da ih reši.

LESTVICE

- Durske i molske lestvice u razmaku oktave, u paralelnom i suprotnom kretanju, u šesnaestinama, kroz četiri oktave. U razmaku terce, sekste i decime, paralelno, kroz dve oktave, u osminama.
- Hromatske lestvice u paralelnom kretanju kroz četiri oktave, u šesnaestinama.
- Veliko razlaganje trozvuka (arpežo) kroz četiri oktave, u šesnaestinama, paralelno. Trozvuk četvoroglasno, razloženo i istovremeno.
- Dominantni i umanjeni septakord razloženo petoglasno, kroz četiri oktave.

LITERATURA

- Černi: Op. 299, III i IV sveska, izbor od 21, 22, 24, 25, 27, 29, 31, 33, 35, 36, 38 i 40
- Kramer i Bilov: Etide I sveska, izbor od 1, 2, 6, 8, 10 i 11
- Kršić i Ranković: Zbirka za savlađivanje tehničkih problema I i II sveska
- Berens: Op. 61, III i IV sveska, izbor
- Lešhorn: Op. 381 i II sveska, izbor

Druge etide odgovarajuće težine.

- J. S. Bah: Mali preludijumi - teži
- J. S. Bah: Dvoglasne invencije
- Hendl: Izbor kompozicija, u redakciji Jele Kršić
- Jaskovski: U starom stilu, op. 43

Druge kompozicije odgovarajuće težine.

- Hajdn: De-dur, Be-dur i A-dur (redakcija Kršić i Šišmanović)
- Hajdn: Prva sveska A-dur br. 5, E-dur br. 4. Ce-dur br. 2, Ge-dur br. 1, Ge-dur br. 8. (redakcija Rauh)
- Mocart: Ce-dur (Facile) KV 545, Ef-dur bez oznake, De-dur KV 283, Es-dur KV 282
- Betoven: Sonata ge-mol op. 49

Druge sonate

- Betoven: Šest varijacija Ge-dur "*Nel kor pju non mi sento*"

- Hajdn: Izbor originalnih kompozicija

- Veber: Andante s varijacijama op. 3

- Kabalevski: Lake varijacije br. 3 i 4, op. 51

- Lukomski: Varijacije ef-mol

- Sorokin: Pesma sa varijacijama

- Berkovič: Varijacije

Druge varijacije odgovarajuće težine.

- S. Rajčić: Mala svita

- Slavenski: Igre i pesme sa Balkana I i II sveska, izbor lakših

- V. Mokranjac: Mala svita

- Krombholc: Dan emprompti

- Kršić i Šišmanović: Naši kompozitori za mlade pijaniste

- Logar: Dva menueta

Druga dela odgovarajuće težine.

- Mendelson: Pesme bez reči, izbor

- Grig: Lirski komadi, izbor - Šubert: Dva skerca

- Prokofjev: Muzika za decu

- Debisi: Mali crnac

- Dusik: Matine

- Martinu: Lutke, izbor lakših

- Duškin: Kralj vilenjaka, Vašar

- Gracioli: Sonata Ge-dur

- Čimarozza: Sonate, izbor

- Kabalevski: Op. 27

- Lutoslavski: Narodne melodije

- B. Bartok: Za decu, Mikrokosmos III i IV sveska

- Pintarić i Stanković: Kompozicije za klavir, izbor

- Lotka-Kalinski: Mala balkanska svita, Sonatina in F

KOMPOZICIJE ZA ČETVORORUČNO SVIRANJE

- Rajneke: Op. 24, Varijacije na Bahovu sarabandu
- Mocart: Originalne četvororučne kompozicije - sonate De-dur, Be-dur, Ef-dur, Ce-dur, - Fantazija ef-mol
- Šubert: Originalne četvororučne kompozicije - sonata ce-mol
- Muškovski: Op. 23
- Jensen: Op. 45
- Dvoržak: Bagatele op. 47
- Ravel: Moja majka guska
- Ferster: Viola adorata, Rosa mistika
- J. K. Bah: Sonata Ef-dur
- J. K. Bah: Mali komadi
- Šuman: 12 komada za klavir op. 85

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- lestvice i akordi po programu;
- deset kompozicija po slobodnom izboru od čega obavezno pet virtuoznog karaktera (etide);
- dve polifone kompozicije;
- jedna cela sonatina i jedan do dva stava iz različitih sonatina ili varijacije;
- jedna kompozicija domaćeg autora.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju prvog polugodišta)

- jedna lestvica;
- jedna etida.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna polifona kompozicija;
2. Jedna etida;
3. Jedan stav sonatine ili sonate;
4. Jedna kompozicija po slobodnom izboru.

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Dalji rad na izgradnji tehnike u smislu hitrine prstiju: postizanje brzine u sviranju, izdržljivost itd.
- Tretiranje tehničkog i muzičkog razvoja učenika kao nerazdvojne celine.
- Sviranje kantilene, udvojenih oktava.
- Upoznavanje sa vrstama memorije - auditivna, memorija prstiju radi sigurnijeg učenja napamet.
- Postizanje ritmičke stabilnosti u vezi s tehničkom sigurnošću.
- Upoznavanje učenika sa osnovnim pojmovima i stilovima u vezi s kompozicijama koje svira - dinamika, fraza, izraz, tempo, agogika i ostali elementi interpretacije.
- Improvizacija pratnje, sviranje kadence.

LESTVICE

- Durske i molske lestvice u razmaku oktave u paralelnom i suprotnom kretanju, u šesnaestinama, kroz četiri oktave, u razmaku terce, sekste i decime kroz četiri oktave u šesnaestinama paralelno.
- Hromatske lestvice u razmaku oktave paralelno i suprotno.
- Udvojene oktave kroz dve oktave, u osminama, paralelno.
- Veliko razlaganje trozvuka (arpežo) u paralelnom i suprotnom kretanju kroz četiri oktave.
- Veliko razlaganje dominantnog i umanjenog septakorda, kroz četiri oktave paralelno.

LITERATURA

- Černi: Op. 299, III i IV sveska, teže
 - Černi: Op. 740, I i II sveska, izbor 1, 2, 3, 5, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 17, 21 i 23
 - Kramer i Bilov: Etide I i II sveska, izbor od 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24 i 30
 - Kršić i Ranković: Zbirka klavirskih kompozicija za savlađivanje tehničkih problema II sveska - 81, 82, 84, 86, 94, 95, 105, 113, 119, 127, 131, 136, 137, 148, 157, 159, 165, 193 i 197
 - Bil: Oktavne etide - lakše
 - Lešhorn: Etide op. 66, br. 11, 15, 17, 24 i 28
 - Moškovski: Etide op. 18, br. 3, 8, 10 i 11
 - Ruthard: Etide za triler op. 40
- Druge etide odgovarajuće težine.
- J. S. Bah: Dvoglasne invencije
 - J. S. Bah: Francuske svite - lakše, pojedini stavovi
 - Hendl: Izbor kompozicija za klavir (redakcija Jela Kršić)

- Hajdn: Ef-dur br. 10, De-dur br. 17, e-mol br. 14, De-dur br. 16, De-dur br. 3, Cis-mol (redakcija Rauh)
 - Mozart: Ef-dur KV 280, Ce-dur KV 330, Ce-dur KV 309, Ef-dur KV 332, Be-dur KV 333, De-dur KV 311, Be-dur KV 570, A-dur KV 331, Es-dur KV 282, Ge-dur KV 283.
 - Beethoven: Varijacije Ge-dur na originalnu temu
 - Berkovič: Varijacije na temu Paganinija, Varijacije na rusku temu
 - Kabalevski: Lake varijacije Be-dur op. 40
 - Beethoven: Rondo Ce-dur, Bagatele op. 33, Ekoseze
 - Mozart: Rondo De-dur, Fantazija de-mol
 - Hendl: Koncert Ef-dur, I stav
 - J. Kr. Bah: Koncer De-dur, Be-dur I stav
- Druge varijacije odgovarajuće težine.
- Tajčević: Srpske igre
 - M. Logar: Kompozicije za klavir II i III sveska
 - D. Despić: Sonatina in F
 - Naši kompozitori za mlade pijaniste, izbor.
 - J. Slavenski: Igre i pesme sa Balkana
 - Z. Jovanović: Minijature za klavir I i II sveska, Bela sonatina, Crna sonatina, Mini koncertino, Dečji koncertino
 - Šulek: Muzika za mališane
 - Pintarić i Stančić: Kompozicije za klavir
 - Kunc: Mlado lišće, izbor
 - Škerjanc: 12 varijacija bez teme
 - Daken: Kukavica, Lasta
 - Ramo: Tamburen, Dva rigodona
 - Mendelson: Pesme bez reči
 - Šuman: Album za mlade, izbor,
 - Grig: Lirski komadi III i IV sveska, izbor
 - Šubert: Dva skerca, Muzički trenuci ef-mol i cis-mol
 - Turina: Minijature
 - Severak: Na odmoru

- Čerepnjin: Bagatele
- Grečaniinov: Pasteli op. 31 sveska
- Glinka: Tarantela
- Iber: Istuar, izbor
- Kazela: 11 dečjih komada, izbor
- Galupi: Sonate, izbor
- Čimarozza: Sonate, izbor
- J. K. Bah: Sonate (redakcija Miloš Ivanović)
- Reger: 10 malih komada op. 44
- Hačaturijan: Dečji album, izbor
- Čajkovski: Godišnja doba, izbor lakših
- Borodin: Mala svita
- Dvoržak: Siluete op. 8
- Dvoržak: Valceri op. 54, izbor
- Zbirka klavirskih kompozicija od XI veka do danas: I, II i III sveska (redakcija Ružice Ranković), izbor
- Muzika pretklasičara, Muzika klasičara, Muzika za klavir, (redakcija Vere Bogdanović), izbor
- 100 godina muzike za klavir: I, II, III i IV sveska (redakcija Milanke Mišević), izbor
- Lutke u klavirskoj muzici XX veka (redakcija Milanke Mišević), izbor

KOMPOZICIJE ZA ČETVORORUČNO SVIRANJE

- Šubert: Originalne četvororučne kompozicije
- Šuman: Op. 66
- Stravinski: Tri laka komada
- Mocart: Originalne četvororučne kompozicije
- Betoven: Pet lakih komada za četiri ruke
- Ravel: Moja majka guska
- Respigi: Šest malih komada
- Kazela: Pupacetio
- Smetana: Rondo za dva klavira - osmoručno (izbor)

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- lestvice i akordi po programu;
- deset kompozicija po slobodnom izboru od čega obavezno pet virtuoznog karaktera (etide);
- dve polifone kompozicije;
- jedna cela sonatina i jedan do dva stava iz različitih sonatina ili varijacije;
- jedna kompozicija domaćeg autora.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (kraj I polugodišta)

- jedna lestvica;
- jedna etida.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna polifona kompozicija;
2. Jedna etida;
3. Jedan stav sonate;
4. Jedna kompozicija po slobodnom izboru.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Obrazovanje i vaspitanje učenika muzike je izrazito zahtevan i odgovoran posao. Podrazumeva se da onaj koji se njime bavi, pored odgovarajućeg profesionalnog znanja i iskustva treba, svakako, poseduje još i dosta širok uvid u osnovne principe i zakonitosti razvojne psihologije.

Budući da je, naročito u okvirima individualne nastave, nastavni proces snažno obeležen fenomenom transfera, nastavnik, u funkciji "trećeg roditelja", predstavlja važnu identifikacionu figuru, u presudnoj meri odgovornu za muzičku, a znatnim delom i ličnu sudbinu svog učenika. Ovakva odgovornost obavezuje nastavnika na osnovno upoznavanje učenikovog porodičnog okruženja (pre svega, intenziteta i karaktera roditeljske podrške učenikovom muzičkom školovanju i nivoa njihovih očekivanja), jednako kao i uslova u kojima učenik živi (naročito kvaliteta instrumenta na kojem vežba ili mogućnosti nabavke instrumenta, ukoliko ga učenik ne poseduje). Oposkrbljen podacima ove vrste, nastavnik će biti u stanju da preciznije proceni učenikovu ličnost, posebno njegovu muzičku motivaciju i njegove razvojne kapacitete te da, na osnovu takve procene, kreira nastavno-vaspitni tretman, kojim će učenika dovesti do optimalnog ostvarenja njegovog individualnog potencijala.

Nije potrebno naglašavati u kojoj meri nastavnikov stav prema učeniku valja da bude obeležen naklonošću, toplinom, saosećanjem, razumevanjem, podrškom, ohrabrenjem i poštovanjem.

Pošto je primarna nastavnikova uloga da neguje učenikov talenat, to neizbežno ograničava njegov kritičizam na veoma usko područje krajnje neophodnosti - jedino u kojem se on može smatrati konstruktivnim.

Od nastavnika se očekuje da se redovno, savesno priprema za časove i pažljivo prati i planira razvoj svakog svog pojedinog učenika. Ova priprema obuhvata čitav spektar aktivnosti - od detaljnog proučavanja kompozicija sa učenikovog repertoara (analitičkim prosviravanjem ili, eventualno, pripremanjem za izvođenje na podijumu), preko upoređivanja različitih izdanja i dopunjavanja odabranih redakcija, do kontinuiranog vođenja obimne evidencije o učenikovom radu i napretku.

Pretpostavka je da će dobar nastavnik uvek imati na umu kompleksnost i sveobuhvatnost procesa muzičke nastave i da ove njene važne strane nikad neće zapostavljati radi pukog usavršavanja isključivo zanatske komponente učenikovog sviranja. To znači da će se on, tokom čitavog perioda učenikovog rada na odabranom delu, truditi da mu prenese ne samo svoje znanje o prstoredu,

pedalizaciji, tehničkim postupcima i izvođačkim izražajnim sredstvima neophodnim za primereno izvođenje dela, nego i određen broj suštinski važnih informacija o autoru dela, istorijskoj epohi kojoj pripada i specifičnim osobinama samog dela (obliku u kojem je napisano, melodijskim, ritmičkim, harmonskim i kontrapunktskim pojedinostima koje ga karakterišu, emotivnoj, poetskoj, psihološkoj ili filozofskoj pozadini njegove umetničke predstave i njegovoj estetskoj vrednosti).

Kvalitet prvog i nekolicine narednih časova (pedagoška praksa ovo potvrđuje) najčešće presudno utiče na dalji razvoj učenikovog interesovanja za muziku. Nastavniku se, iz tog razloga, preporučuje da posveti veću pažnju ovoj problematici, pronalaženjem i praktičnom primenom najpodsticajnijih i najinspirativnijih mogućih nastavnih metoda.

Preporučuju se velika umerenost i oprez u organizovanju učenikovih takmičarskih aktivnosti. Obazriv nastavnik neće dopustiti da učenikova motivacija vremenom postane isključivo takmičarski obojena, jednako kao što neće upasti u opasnu zamku vrednovanja rezultata sopstvenog rada brojem nagrada i priznanja koje njegovi učenici osvajaju.

Ravnopravan tretman svih učenika u klasi nastavnik ne sme, ni na kakav način i ni pod kakvim uslovima, da dovede u pitanje. Bilo kakav diskriminatorni stav u odnosu na stepen muzičke obdarenosti ili neko drugo učenikovo individualno svojstvo smatra se pedagoški i moralno nedopustivim.

Savestan nastavnik će, razume se, obazrivim, introspektivno-analitičkim pristupom problematici individualnog nastavnog procesa pažljivo štiti učenika od razvojno pogubnog projektovanja sopstvenih ambicija.

Jedna od najvažnijih potvrda njegove ispravne pedagoške pozicije biće uporan rad na sopstvenom usavršavanju - povremenim učenjem novih dela, sticanjem dodatnih uvida u oblast klavirske literature, čestim odlascima na koncerte, praćenjem aktuelnih zbivanja u svetskoj diskografiji, javnim nastupanjem, periodičnim obnavljanjem teorijskog znanja, čitanjem metodološke, pedagoške i psihološke literature, stalnim dopunjavanjem ličnog obrazovanja i proširivanjem svojeg kulturnog i duhovnog horizonta.

HARMONIKA

I pripremni razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Opis i funkcije pojedinih delova harmonike.
- Držanje harmonike pri sviranju.
- Upoznavanje učenika sa funkcijom desne i leve ruke uz osnovnu primenu celih nota, polovina i četvrtina.
- Kroz početni rad treba obrađivati pesme iz jugoslovenskog folkloru i pesme za decu koje bi poslužile za negovanje i razvijanje sluha, ritma i memorije.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica;
2. Dve kompozicije različitog karaktera.

II pripremni razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Sviranje pesmica po sluhu.
- Osnovni pojam ritmiziranja.

- Uvod u razvijanje muzičke memorije.
- Osnovna postavka ruku i prstiju.
- Upoznavanje notnih vrednosti - polovine, četvrtine i odgovarajućih pauza.
- Vrste taktova: 4/4, 3/4, 2/4 uz odgovarajući naglasak.
- Samokontrola zvuka uz odgovarajući rad meha.
- Sinhronizacija promene pravca meha sa promenom prsta na naglašenim delovima takta.
- Osnovno formiranje tona: istovremenim spuštanjem prsta i pokretanjem meha, primena tona bez akcenta.
- Osnovna postavka legato kretanja meha u jednom pravcu.
- Portato uz promenu pravca kretanja meha, kao i kroz jedan pravac kretanja meha.
- Stakato sa pokretom ruku iz lakta uz kretanje meha u jednom pravcu - sinhronizovano.
- Potez meha sa spuštanjem prsta na dirku.
- Postavka leve ruke na solo i akordski dur-bas.
- Dinamičke oznake piano i forte.

TEHNIČKE VEŽBE

Sviranje Ce, Ge, De i Ef-dura kroz jednu oktavu, posebno desnom rukom i posebno levom rukom.

LITERATURA

- V. Vuković-Terzić: Škola za klavirsku harmoniku, I sveska
- M. Baračkov: Originalne solističke kompozicije domaćih i stranih autora, I sveska
- A. Fakin: Škola za klavirsku harmoniku, I sveska

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica;
2. Dve kompozicije različitog karaktera.

I ciklus (I, II i III razred)

I razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznavanje sa Brajevom muzičkom notacijom - notni znaci za cele note, polovine i četvrtine, punktirane polovine, osmine i četvrtine. Upoznavanje obeležavanja notnog teksta za levu ruku.
- Pojam luka, fraze, dvotakta i eventualnog trotakta služi kao primer za shvatanje muzičkog oblika.

- Obrada dve oktave desnom rukom. Podmetanje palca i prebacivanje prsta. Promena položaja ruke.
- Dinamika oznake: piano i forte.
- Oznake za tempo: andante, moderato, allegro i ritardando.
- Upotreba osnovnog i tremolo registra za uključivanje na polovini i četvrtini pauze.

LESTVICE

Sviranje Ce, Ge, De i Ef-dura i trozvuka troglasno, u malom razlaganju i istovremeno desnom i levom rukom kroz jednu oktavu, u paralelnom kretanju.

LITERATURA

- V. Vuković-Terzić: Škola za klavirsku harmoniku, I sveska
- M. Baračkov: Originalne solističke kompozicije domaćih i stranih autora, I sveska
- A. Fakin: Škola za klavirsku harmoniku, I sveska

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica i trozvuk;
2. Dve etide sa zastupljenim različitim tehničkim problemima desne i leve ruke;
3. Dve kompozicije različitog karaktera.

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- U cilju daljeg savladavanja osnovnih muzičkih elemenata učenik treba da upozna motiv i rečenicu uz jasnije diferenciranje melodije u diskantu od pratnje u basu, i obratno.
- Upoznavanje osnovnih elemenata dinamičkog nijansiranja u praktičnom radu kroz upotrebu oznaka: mecopiano, krešendo i dekrešendo.
- Dalje usavršavanje ujednačenog rada prstiju desne ruke kroz tehničke vežbe, sviranje lakših dvohvata (terce, sekste) sa jednostavnijim prstoredom i vezivanje prstiju pomoću zajedničkog tona.
- Tehničko napredovanje leve ruke sa solo-basovima u okviru predviđenih tonaliteta. Upoznavanje akordskog mol-basa i ukrštanje solo-basa sa akordskim basovima. Sviranje lakših dvohvata (terce) na solo-basovima, bez vezivanja.
- Formiranje tona mehom - prvo pritisak dirke, zatim pokret meha - i prekid trajanja tona zaustavljanjem meha na kraju fraze.
- Jednostavnija melodijska kretanja u diskantu i basu naizmenično, uz adekvatno dinamičko nijansiranje, treba da posluži kao osnovna priprema za polifoniju.
- Primena savladanih elemenata artikulacije uz novi oblik stakata kroz promenu pravca kretanja meha. Tremolo u laganijem tempu, dinamički ravnomerno. Akcentiranje tona mehom. Notne vrednosti: šesnaestina, punktirana osmina, triola.

- Obrada novih vrsta takta: 4/8, 2/2, 3/2, 4/2 uz kombinacije sa vrstama.

- Nove oznake za tempo: allegro, andantino, adado, lento (ili odgovarajuće oznake za lagani tempo), zatim ačelerando, piu moso, meno moso.

- Upotrebu osnovnog (osmostopnog) i tremolo-registra treba dopuniti upotrebom njegovih kombinacija sa navedenim registrima, uz uključivanje na polovini i četvrtini pauze fiksiranim prstoredom.

LESTVICE

- Ce, Ge, De, Ef-dur i upoznavanje sa a-mol lestvicom;

- Dur kroz dve oktave paralelno, trozvuk malo razlaganje i simultano, molska lestvica kroz jednu oktavu paralelno, trozvuk malo razlaganje i simultano.

LITERATURA

- V. V. Terzić: Škola za harmoniku, II sv.

- Z. Rakić: Škola za harmoniku, II sv.

- M. Krnjevac: Škola za harmoniku, II sv.

- A. Fakin: Škola za harmoniku, II sv.

- L. Međeri: Izbor kompozicija za harmoniku, I sv.

- M. Baračkov: Izbor kompozicija za harmoniku, I sv.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- lestvice i trozvuci po programu;

- dvadeset tehničkih vežbi - etida;

- šest kompozicija različitih epoha i sadržaja.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica;

2. Jedna etida;

3. Jedna polifona kompozicija;

4. Jedna kompozicija po slobodnom izboru.

III razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Detaljnija analiza oblika treba da posluži i kao sredstvo za lakše tumačenje notnog teksta, za razvijanje muzičke memorije i diferenciranje rada desne i leve ruke uz kontrapunktski dvoglas desnom rukom - kao priprema za polifoniju.
- Primena savladanih vrsta artikulacije kroz odgovarajući stil i karakter kompozicija.
- Izrazitije diferenciran rad prstiju kod tehnike legata uz rad na bržem tempu.
- Obrada jednostavnijih dvohvata (terce, sekste) desnom rukom sa složenijim prstoredom u bržem tempu (uz podmetanje i prebacivanje prstiju) i osnovne primene levom rukom.
- Upoznavanje ostalih intervala kao i primena ostalih akorada.
- Rad na repetitiji tona desnom rukom sa raznim kombinacijama prstoreda, uz jednostavniju repetitiju levom rukom na solo i akordskom basu.
- Tremolando u bržem tempu.
- Obrada ukrasa: dugi i kratki predudar, mordent, praltriler i kraći triler.
- Složenije kombinacije solo-basa sa akordskim (dur, mol) i primena dominantnog septakorda u akordskom basu.
- Primena triole u kombinacijama sa osminama i obrada sinkope.
- Upoznavanje novih agogičkih oznaka i primena šireg dinamičkog nijansiranja.
- Primena registra u odnosu na stil i karakter kompozicije uz tehničko uključivanje na osminskoj pauzi ili cenzuri fiksiranim prstoredom.

LESTVICE

Sviranje durskih i molskih lestvica do tri predznaka kroz dve oktave u paralelnom kretanju, trozvuk - malo razlaganje i simultano, upoznavanje oktava simultano.

LITERATURA

- V. V. Terzić: Škola za harmoniku, III sv.
- Z. Rakić: Škola za harmoniku, III sv.
- A. Fakin: Škola za harmoniku, II sv.
- L. Međeri: Izbor kompozicija za harmoniku, II sv.
- M. Baračkov: Izbor kompozicija za harmoniku, II sv.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- lestvice po programu;
- petnaest tehničkih vežbi - etida;
- pet kompozicija različitih epoha i sadržaja.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica;
2. Jedna etida;
3. Jedna polifona kompozicija.
4. Jedna kompozicija po slobodnom izboru.

II ciklus (IV, V i VI razred)

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Rad na analizi oblika (dvodelna i trodelna pesma, mali prelidijum i drugo) sa elementima polifonije, kroz detaljniju obradu tehnike dvoglasa u diskantu kao i u odnosu diskant - bas.
- Upoznavanje i sviranje jednostavnijih kompozicija cikličnog oblika (sonatina, svita i slično).
- Detaljnije upoznavanje učenika sa ornamentima i uvod u tehniku ukrasa - dvostruki predudar, grupeto i triler.
- U daljem tehničkom napredovanju učenika treba postići brži tempo kod svih oblika artikulacije, kao i u tremolu uz upotrebu kraćih notnih vrednosti.
- Dvohvate i akorde treba koristiti složenijim prstoredom.
- Upotreba oktava - simultano i izlomljeno - u nizu, sa promenljivim prstoredom.
- Upoznavanje svih solo i akordskih basova, osim umanjenog septakorda i njihovo povezivanje enharmonskim sistemom.
- Skokovi u diskantu i basu uz složenije elemente orijentacije.
- Uključivanje registra na dužim notnim vrednostima istovremeno sa početkom tona, posle osminske pauze ili cezure.

LESTVICE

- Sviranje durskih i molskih lestvica do četiri predznaka kroz dve oktave u paralelnom i suprotnom kretanju, a odgovarajuće molske lestvice kroz dve oktave u paralelnom kretanju.
- Durski i molski trozvuci četvoroglasno u malom razlaganju i simultano.
- Sviranje oktava simultano i razloženo.

LITERATURA

- V. V. Terzić: Izbor etida i kompozicija, I sv.
- Z. Rakić: Škola za harmoniku, IV sv.
- A. Fakin: Škola za harmoniku, III sv.
- L. Međeri: Izbor kompozicija za harmoniku, II sv.
- M. Baračkov: Izbor kompozicija za harmoniku, II sv.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- lestvice po programu;
- deset tehničkih vežbi - etida;
- četiri kompozicije različitih epoha i sadržaja;
- jedna ciklična kompozicija.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica;
2. Jedna etida;
3. Jedna polifona kompozicija;
4. Jedna ciklična kompozicija ili dve kompozicije različitog karaktera.

Ispitni program se izvodi napamet.

V razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Detaljnije upoznavanje elemenata polifonije (glas, tema, imitacija, odgovor i tako dalje) i tehničkih sredstava kojima se ona ostvaruje, uz eventualnu upotrebu bariton-basa.
- Rad na analizi oblika: tema sa varijacijama, svita, sonatni oblik, sonatina.
- Upoznavanje i detaljnija primena većeg broja oznaka za dinamiku i tempo.
- Rad na složenijim zahtevima u tremolandu mehom.
- Uključivanje registra i tona istovremeno na dužim notnim vrednostima bez prethodne pauze.
- Upućivanje učenika na samostalno rešavanje lakših problema u primeni prstoreda, raznih načina izvođenja pojedinih vrsta artikulacije, vođenju meha i primeni registara.
- Čitanje s lista odgovarajućih vežbi, etida i komada na tehničkom nivou III-IV razreda.

LESTVICE

- Durske i molske lestvice do pet predznaka kroz dve oktave u paralelnom i suprotnom kretanju, trozvuci u velikom razlaganju i simultano.
- Dominantni septakord u malom razlaganju i simultano, oktave simultano i lomljeno.

LITERATURA

- V. V. Terzić: Izbor etida i kompozicija, II i III sv.
- Z. Rakić: Škola za harmoniku, V sv.
- A. Fakin: Marljivi harmonikaš
- M. Baračkov: Izbor kompozicija za harmoniku, III sv.
- L. Međeri: Izbor kompozicija za harmoniku, III sv.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- lestvice po programu;
- osam etida;
- četiri kompozicije različitih epoha i sadržaja;
- jedna ciklična kompozicija.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica;
2. Jedna etida;
3. Jedna polifona kompozicija;
4. Jedna ciklična kompozicija;
5. Jedna kompozicija originalno pisana za harmoniku.

Ispitni program se izvodi napamet.

VI razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Sticanje osnovnih pojmova o stilovima preko literature koja se obrađuje.
- Obrada složenijih dvoglasnih polifonih kompozicija, uz eventualnu upotrebu bariton-basa.
- Rad na daljem usavršavanju tehničkih i muzičkih elemenata kao nerazdvojne celine.
- Postizanje ritmičke stabilnosti u vezi sa tehničkom sigurnošću u određenom tempu.
- Uključivanje registra na kraćim notnim vrednostima bez prethodne pripreme i složenija primena registra u cilju boljeg muzičkog izražavanja.
- Proveravanje stečenog znanja i samostalnosti učenika u radu na jednostavnijoj kompoziciji kroz osnovne elemente interpretacije. Primena raznih načina izvođenja pojedinih vrsta artikulacije, dinamike i registara u zavisnosti od stila i karaktera kompozicije.

- Čitanje s lista etida i komada na tehničkom i muzičkom nivou IV-V razreda i, eventualno, improvizacija pratnje.

LESTVICE

- Durske i molske lestvice do šest predznaka kroz dve oktave u paralelnom i suprotnom kretanju.
- Durski i molski trozvuci, dominantni i umanjeni septakordi u velikom razlaganju i simultano kroz dve oktave u paralelnom kretanju.
- Sve durske lestvice u tercama i sekstama - odnos između diskanta i basa - kroz dve oktave u paralelnom i suprotnom kretanju.
- Sviranje oktava simultano i izlomljeno. Hromatska lestvica - informativno kroz jednu oktavu, u paralelnom kretanju.

LITERATURA

- V. V. Terzić: Izbor etida i kompozicija, II i III sv.
- Z. Rakić: Škola za harmoniku, VI sv.
- A. Fakin: Marljivi harmonikaš
- M. Baračkov: Izbor kompozicija za harmoniku, III sv.
- L. Međeri: Izbor kompozicija za harmoniku, III sv.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- lestvice po programu;
- osam etida;
- četiri kompozicije različitih epoha i sadržaja;
- jedna ciklična kompozicija.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica;
2. Jedna etida;
3. Jedna polifona kompozicija;
4. Jedna ciklična kompozicija;
5. Jedna kompozicija originalno pisana za harmoniku.

Ispitni program se izvodi napamet.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Individualnu nastavu treba maksimalno koristiti u radu sa učenicima, bez obzira na njihove sposobnosti. To je neophodno kod ovog instrumenta, a u skladu sa fizičkim mogućnostima početnika.

Prilikom postavljanja odnosa između programskih zahteva i planiranog gradiva treba imati u vidu sve osnovne osobine učenika. Prilagođavanje navedenih programskih zahteva sposobnostima učenika i njegovom interesovanju ujedno usmerava ka kvalitetnijoj literaturi i slušanju odgovarajućih kompozicija na nivou uzrasta. Sve zahteve treba ostvariti kroz manji ili veći broj jednostavnijih, odnosno složenijih primera, zavisno od mogućnosti učenika.

Tehničke elemente lestvica i akorada, raznih vežbi i etida treba koristiti za odgovarajuće postupno napredovanje i ovladavanje osnovnim oblicima tehničke postavke. Treba postići određeni tempo kroz ujednačeni rad prstiju u tehničkim vežbama i etidama, kao i rad na tehnici meha. Rad na tehnici meha se prilagođava određenoj artikulaciji, stilu i kompletnom muzičkom izražavanju, adekvatno uzrastu učenika.

Transkribovane kompozicije starih majstora koriste se putem upoznavanja stila, kao priprema za polifoniju i kasniji razvoj složenije slušne kontrole, uz nezavisnost prstiju i ruku.

Razni komadi i jednostavne ciklične forme su potrebne za početni razvoj muzičke mašte, smisla za oblik i tonske boje, kao i koncentracije kod učenika.

Upotreba registara treba da bude pravilno postavljena u odnosu na pojedine muzičke i tehničke zahteve. Negovanje kvaliteta tona, ritmičko-metričke stabilnosti, memorije, dinamike, agogike i ostalih elemenata čak i kod najjednostavnijih primera školske literature je važno za formiranje kompletne muzičke ličnosti učenika na nivou njegovog uzrasta i mogućnosti.

DUVAČKI INSTRUMENTI

FLAUTA

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje muzikom na nivou osnovnoškolskog znanja i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Razvijanje ljubavi prema muzici i unapređenje muzičke kulture.
- Upoznavanje istorijskog razvoja flaute, tehničkih mogućnosti i primene.
- Stvaranje potrebe kod učenika za stalnim sticanjem novih saznanja u oblasti flautske muzike i literature.
- Razvijanje želje za slušanjem flautske muzike, kao i potrebe za stalnim praćenjem flautskih tokova, kako u našoj zemlji tako i u svetu.
- Razvoj kreativnosti i individualnosti.
- Sticanje tehničkog i tonskog nivoa u skladu sa učenikovim sposobnostima za uspešan završetak osnovne muzičke škole.
- Stvaranje potrebe kod učenika da kroz sviranje flaute iskažu svoj svet, sposobnosti i znanje kroz razne vidove javnih nastupa.
- Postavljanje temelja za razvoj muzičke i estetske ličnosti.
- Izgradnja navike posećivanja koncerata klasične muzike.
- Slobodno izražavanje svog unutarnjeg sveta jezikom muzike.
- Razvijanje potrebe slušanja muzike.
- Upoznavanje sa višestrukom primenom flaute u orkestru, kamernim sastavima, kao i solistički.
- Ovladavanje pravilnom tehnikom disanja.

- Kontrola tona i vladanje elementima tona: kontrola intonacije, dinamika *f-p p-f*, vibrato.
- Sviranje u šesnaestinama u različitim artikulacijama i ritmizacijama.
- Vladanje dnevnim tonskim i tehničkim vežbama i svim lestvicama.
- Upoznavanje sa različitim stilovima, kompozicijama različitog karaktera i značajem njihovog pravilnog interpretiranja.
- Razvoj sposobnosti da se primeni stečeno znanje na novom muzičkom materijalu.
- Osposobljenost za samostalni rad (vežbanje).

I ciklus (I, II i III razred)

I razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

Upućivanje učenika u osnove sviranja na flauti i to:

- pravilnom postavkom instrumenta;
- vežbanjem tehnike disanja i emitovanja tona;
- ovladavanjem prstoredom i tonovima iz prve i dela druge oktave preko odgovarajućih vežbi, kao i kraćih kompozicija uz klavirsku pratnju odgovarajućeg sadržaja i težine.

LESTVICE

Upoznavanje sa tonalitetima u okviru savladanog tonskog opsega, u različitim artikulacijama u celim notama, polovinama i laganim četvrtinama.

LITERATURA

- M. Mojs: Flautista početnik 1-3
- L.J. Dimitrijević: Škola za flautu za I razred - izbor
- Tafanel i Gober: Kompletna metoda za flautu

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- vežbe, etide i komadi sličnog sadržaja i težine, prilagođeni uzrastu početnika;
- izbor nekoliko jednostavnih komada uz klavirsku pratnju iz zbirke Hrestomatija I.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

Smotra (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica, napamet;
2. Jedna etida (ili kompozicija virtuoznih izvođačkih zahteva);

3. Jedna kompozicija, po slobodnom izboru, napamet.

NAPOMENE

Smotre i obavezni javni nastupi ne podležu konvencionalnom, numeričkom načinu ocenjivanja. Njihova svrha je da omoguće javni uvid u kvalitet nastavnikovog rada i proces učenikovog razvoja i napretka, kao i da budu neophodan poligon za učenikovo rano sticanje izvođačkog iskustva.

Školama se ostavlja mogućnost da, u okvirima svojih školskih programa, propišu neki drugi vid ocenjivanja (usmeni ili pismeni komentar nastavnika ili grupe nastavnika, članova odgovarajuće komisije).

Učeniku je na smotri u toku školske godine dopušteno da svira iz nota, ali na obaveznim javnim nastupima i na smotri na kraju školske godine mora da svira napamet, jednako kao na svim ostalim javnim nastupima, smotrama i godišnjim ispitima, do kraja školovanja u osnovnoj muzičkoj školi.

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Stalni rad na kontroli ispravno postavljenog disanja.
- Rad na kvalitetu tona, proširivanju tonskog obima i čistoj intonaciji.
- Rad na artikulacijama.
- Ostvarivanje tehničkog napredovanja učenika.
- Savlađivanje dela iz literature.

LESTVICE

Durske do dva predznaka, sa toničnim kvintakordima, u različitim artikulacijama i laganim četvrtinama (u savladanom tonskom opsegu).

LITERATURA

- M. Mojs: Flautista početnik, 3-7
- L.J. Dimitrijević: Škola za flautu - izbor
- G. Gariboldi: Kompletna metoda za flautu
- Hrestomatija I: Izbor nekoliko komada uz klavirsku pratnju.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- vežbe, etide i komadi sličnog sadržaja i težine, prilagođeni uzrastu učenika.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

Smotra (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica, napamet;

2. Jedna etida (ili kompozicija virtuosnih izvođačkih teškoća);

3. Jedna kompozicija po slobodnom izboru, napamet.

NAPOMENA

Dva obavezna javna nastupa i smotra na kraju školske godine, jednako kao u prvom razredu, ne podležu konvencionalnom, numeričkom načinu ocenjivanja.

III razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Stabilizacija tona druge oktave i postavka dela treće oktave.

- Započeti sa kontinuiranim radom na tonskim i tehničkim vežbama.

- Upoznati učenika sa odgovarajućom pripremom za javni nastup, kao i sa nizom kompozicija za izvođenje uz pratnju klavira odgovarajućeg sadržaja i težine.

LESTVICE

Durske i molske do tri predznaka, sa toničkim kvintakordima, u obrtajima, u savladanom tonskom opsegu (dve oktave), u različitim artikulacijama, u obimu dve oktave u četvrtinama i osminama (napamet).

LITERATURA

- M. Mojs: Flautista početnik 7-10

- Hrestomatija I: Izbor nekoliko komada uz klavirsku pratnju

- L.J. Dimitrijević: Škola za flautu - izbor

- G. Gariboldi: Prve vežbe (početne)

- G. F. Telemann: Menuet II iz Svite u a-molu

- J. L. Dusek: Menuet

- P. Nikolić: Andantino

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

Tehničke vežbe, etide i komadi sličnog sadržaja i težine.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna durska i jedna molska lestvica sa toničnim kvintakordima, u četvrtinama i osminama, napamet;

2. Dve etide različitog karaktera;

3. Jedno delo uz pratnju klavira, napamet.

II ciklus (IV, V i VI razred)

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Ovladati celokupnim registrom instrumenta.
- Osnovno dinamičko nijansiranje.
- Vibrato.
- Rad na kvalitetu tona, i čistoj intonaciji.
- Rad na artikulacijama.
- Ostvarivanje tehničkog napredovanja učenika.
- Savlađivanje dela iz literature.

LESTVICE

Durske i molske do četiri predznaka sa toničnim kvintakordima, u obrtajima, u različitim artikulacijama, u obimu dve oktave, u osminama i laganim šesnaestinama (napamet).

LITERATURA

- M. Mojs: Flautista početnik od 10 i dalje
- M. Mojs: 24 male etide
- M. Mojs: Tonske vežbe
- G. Gariboldi: Minjon etide, op. 131
- L.J. Dimitrijević: Škola za flautu - izbor
- V. A. Mocart: Arija Tamina iz opere "Čarobna frula"
- V. Pop: Arabela
- Veber: Ciganski kapričo
- G. Tihomirov: Mala koračnica
- E. Keler: Mazurka
- V. Pop: Španska igra
- M. Mojs: Sarabanda
- Musorgski: Gopak

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

Tehničke vežbe, etide, komadi i sonate sličnog sadržaja i težine. JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna durska i jedna molska lestvica sa toničnim trozvucima u osminama i šesnaestinama, napamet;
2. Dve etide različitog karaktera;
3. Jedno delo uz pratnju klavira, napamet.

V razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Rad na kvalitetu tona i čistoj intonaciji.
- Rad na artikulacijama.
- Ostvarivanje tehničkog napredovanja učenika.
- Savlađivanje dela iz literature.

LESTVICE

- Durske lestvice do pet predznaka, sa toničnim kvintakordom, u obrtajima, u različitim artikulacijama, u osminama i laganim šesnaestinama.
- Hromatika - postavka (napamet).
- Upoznati učenika sa načinom sviranja dvostrukog jezika. Dinamika. Vibrato.

LITERATURA

- M. Mojs: Tonske vežbe
- M. Mojs: 25 melodijskih etida
- G. Gariboldi: 20 malih etida, op. 132
- Lj. Dimitrijević: Škola za flautu - izbor
- V. Pop: Španska serenada
- K. Debisi: Mali crnac
- A. Tomazi: Mali korzikanski pastir
- M. Jeličanin: Nokturno i Skerco
- J. Andersen: Skercino

- Monjuško: Preslica

- M. Pot: Sičlijana

- J. Donžon: Pan

- L. Vajner: Igra lisice

- R. Valentajn: 12 sonata - izbor

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

Tehničke vežbe, etide, komadi i sonate sličnog sadržaja i težine.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna durska i jedna molska lestvica sa toničnim kvintakordima u osminama i laganim šesnaestinama, napamet;
2. Dve etide različitog karaktera;
3. Jedno delo uz klavirsku pratnju, napamet.

VI razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznati učenika sa načinom sviranja dvostrukog i trostrukog jezika.
- Obnoviti sve naučene tonalitete sa novim tehničkim zahtevima.
- Obraditi etide u svim tonalitetima, koje po svojim zahtevima omogućavaju dalji razvoj tonskih i tehničkih mogućnosti učenika.
- Nastaviti rad na tonskim i tehničkim vežbama.

LESTVICE

- Durske i molske lestvice (svi tonaliteti) sa toničnim trozvucima, dominantnim i umanjenim septakordima, u obrtajima, u različitim artikulacijama, u obimu od dve oktave u šesnaestinama.
- Lestvice svirati razvijeno.
- Hromatika - razvijanje u različitim ritmičkim pokretima.
- Napamet.

LITERATURA

- M. Mojs: Tonske vežbe
- Tafanel i Gober: Tehničke vežbe

- G. Gariboldi: 20 raspevanih etida, op. 88
- L.J. Dimitrijević: Škola za flautu za IV razred - izbor
- K. V. Gluk: Arija iz opere "Orfej"
- F. Gosek: Tamburin
- E. Pesar: Andaluzija
- E. Keler: Romansa
- G. Fore: Sičlijana, op. 78
- B. Godar: Alegreto, op. 116
- Ž. Demersman: Venecijanski karneval
- M. Logar: Pastorala
- G. F. Hendl: Sonata Ef-dur ili ge-mol
- B. Marčelo: Sonata Be-dur, ili de-mol
- G. F. Teleman: Sonata: Ef-dur
- A. Vivaldi: Koncert broj V u Ef-duru, op. 10

OBAVEZAN MINIMUM PROGRAMA

Tehničke vežbe, etide, komadi i sonate sličnog sadržaja i težine.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna durska i jedna molska lestvica sa toničnim kvintakordima, dominantnim i umanjenim septakordima u šesnaestinama, hromatika, napamet;
2. Dve etide različitog karaktera;
3. Jedno delo za izvođenje uz pratnju klavira, napamet.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

U nastavi flaute posebnu pažnju treba usmeriti na oblikovanje tona i njegovu pravilnu postavku kroz upoznavanje sa osnovama tehnike disanja i pravilnu impostaciju. Od samog početka primeniti sve elemente koji se odnose na pravilno uzimanje vazduha i njegovo racionalno korišćenje kroz odgovarajuće oblikovanje usana. Posebnu pažnju obratiti na tonske vežbe u dužim notnim vrednostima preko kojih učenik treba tokom školovanja u osnovnoj muzičkoj školi da ovlada tonovima flaute podjednako zvučno i kvalitetno. Uporedo sa tonskim raditi i na tehničkim vežbama koje počev od jednostavnijih ka složenijim, doprinose razvoju svih tehničkih elemenata vladanja instrumentom. Posebnu pažnju usmeriti na sviranje vežbi u različitim artikulacijama.

U toku školovanja obraditi sve tonalitete kako durske tako i molske.

U radu na etidama, bez obzira na godinu učenja, uvek i do kraja insistirati na potpunom ovladavanju svakim tehničkim i tonskim zahtevom koji je sadržan u notnom tekstu. Uputiti učenika na analitičan pristup rada koji se odnosi na tonalitet i eventualne

predznake u toku same vežbe, složenije ritmičke, tehničke i tonske elemente kao i rad na pojedinim pasažima koji zahtevaju posebnu pažnju. Kod učenika preko etida raznovrsnog sadržaja i zahteva razvijati urednost u vežbanju, poštovanje svake note i oznake u notnom tekstu koje se odnose na tempo, dinamičko i agogičko nijansiranje.

U radu sa komadima uz pratnju klavira, od samog početka kod učenika razvijati osećanje za interpretaciju koja u sebi sadrži osnovne stilske karakteristike kompozicije i kroz pravilno usmeravanje omogućiti učeniku razvijanje njegove sposobnosti da u potpunosti izrazi svoju muzikalnost.

Neophodno je pažnju učenika usmeriti na intonaciju i čisto sviranje koje može omogućiti samo pravilna postavka instrumenta i pravilna primena tehnike disanja.

TEORETSKI PREDMETI

(solfeđo, teorija muzike)

Nastava teoretskih predmeta za učenike oštećenog vida osnovne muzičke škole traje osam godina za klavir i harmoniku i obuhvata I i II pripremni razred, solfeđo od I-VI razreda po sistemu redovne osnovne muzičke škole, kao i program teorije muzike u VI razredu.

Za učenike flaute, nastava teoretskih predmeta traje šest godina i odvija se prema programu Odseka za klasičnu muziku.

Nastava se odvija u grupama od šest učenika.

I pripremni razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Pevanje pesama po sluhu - pesme za decu i izvorne narodne pesme. Vežbe muzičke memorije. Usmeno opažanje lakših melodijskih motiva. Pevanje grupno i pojedinačno. Slušanje muzike za decu sa instrumentima, sa magnetofona, gramofonskih ploča, kasete, kompakt diska. Slušanje priča i drugih tekstova za decu uz muzičku ilustraciju i literaturni prikaz slušanja muzike.
- Muzičko stvaralaštvo za decu - improvizacija melodije na zadati tekst. Muzičke igre za decu - igre za razvijanje sluha i igre od značaja za samostalno kretanje i orijentaciju u prostoru.
- Osobine tona: jačina, visina, trajanje i boja. Zvuk - određen i neodređen. Razlikovanje i uočavanje zvuka iz različitih zvučnih izvora - zvukovi iz prirode, zvukovi predmeta različitih materijala i namena.
- Korišćenje zvuka za dobru orijentaciju u prostoru.
- Razvijanje ritma. Opažanje lakših ritmičkih motiva.
- Prikazivanje melodije pokretom. Prikazivanje ritma pokretom.
- Obrada brojalica u različitim kombinacijama. Taktiranje taktova 2/4, 3/4, 4/4.
- Organizovanje raznih aktivnosti kojima nastavnik smatra da će probuditi kreativnu maštu učenika.
- Na kraju školske godine učenik se izvodi na kontrolni ispit.

II pripremni razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

MELODIKA

- Primeri u notnom sistemu na Brajevom pismu.

- Ce-dur lestvica.

- Osnovna jedinica za brojanje - četvrtina note. Taktovi 2/4, 3/4, 4/4. Promena taktova. Notne vrednosti: cela, polovina, polovina s tačkom, četvrtina note i odgovarajuće pauze. Ligatura.

- Opažanje melodijskih motiva u okviru gradiva izvedenih na klaviru ili glasom. Usmeni melodijski diktat. Pevanje lakših melodijskih motiva. Pevanje pesmica sa tekstom.

RITAM

Osnovna jedinica za brojanje - četvrtina nota. Taktovi: 2/4, 3/4, 4/4. Notne vrednosti i odgovarajuće pauze kao u melodici. Promena taktova. Ligatura. Usmeni ritmički diktat.

TEORIJA

Lestvica tetrahord, stupanj, stepen, polustepen.

ISPITNI PROGRAM

1. Opažanje tonova i melodijskih motiva;
2. Jedna melodijska vežba;
3. Jedna ritmička vežba.

SOLFEDO

CILJ

Razvijanje muzikalnosti i pismenosti kroz prožimanje vaspitnog i obrazovnog procesa.

ZADACI

- Razvijanje muzičkih sposobnosti (muzičke memorije, sposobnosti praćenja melodijskog, polifonog i harmonskog toka).
- Razvoj shvatanja muzike i muzičkog pisma sa razvojem muzičkog mišljenja.
- Usađivanje zvučnih predstava i njihovo vezivanje sa slikom, odnosno slike sa zvukom kroz sticanje znanja i veština (melodika, ritam, diktati).
- Upoznavanje muzičke literature, interpretacije i osnovnih elemenata muzičkih stilova.
- Osamostaljivanje učenika i razvoj njihovih kreativnih sposobnosti.

I ciklus (I, II i III razred)

I razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

MELODIKA

- Primeri u notnom sistemu na Brajevom pismu.

- Dalja obrada Ce-dur tonaliteta. Novi tonalitet Ge i Ef-dur.
- Osnovna jedinica za brojanje - četvrtina note.
- Taktovi: 2/4, 3/4, 4/4. Promena taktova.
- Notne vrednosti: cela, polovina, polovina s tačkom i četvrtina note i odgovarajuće pauze.
- Dvodelna podela osnovne jedinice brojanja: sve figure jednostavnijeg izgleda, sinkopa i kontrtan.
- Opažanje melodijskih motiva u okviru gradiva izvedenih na klaviru ili glasom. Usmeni melodijski diktat. Pevanje lakših melodijskih motiva, primera i kanona. Pevanje pesmica sa tekstom.

RITAM

Osnovna jedinica za brojanje - četvrtina note. Taktovi 2/4, 3/4, 4/4. Notne vrednosti i odgovarajuće pauze kao i u melodici. Promena taktova. Osnovna jedinica brojanja: sve figure jednostavnijeg izgleda, sinkopa i kontrtan i odgovarajuće pauze. Usmeni ritmički diktat.

TEORIJA

Dalja obrada lestvice - tetrahord, stupanj, stepen, polustepen. Predtakt. Povichlice, snizilice, razrešilice.

ISPITNI PROGRAM

1. Opažanje tonova i melodijskih motiva u tonalitetu ispitne vežbe;
2. Melodijska vežba u jednom od pređenih tonaliteta - učenik izvlači primer na ispitu;
3. Jedna ritmička vežba.

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

MELODIKA

- Obnavljanje: utvrđivanje pređenih tonaliteta, Ce, Ge i Ef-dur, primeri iz literature i pesme sa tekstom.
- Postavka: a, de i e-mol, sve tri vrste mola; obratiti pažnju na tetrahorde i skokove u sve stupnjeve.
- Priprema: De i Be-dur - ilustrativni primeri iz odgovarajuće literature, pevanje lestvica i kadence.
- Primeri iz literature (gradivo za II razred) kompozicije sa klavirskom pratnjom i dvoglas.
- Radne improvizacije.

RITAM

- Metričke vrste i ritmičke figure: jedinica brojanja - četvrtina, osmina i četvrtina sa tačkom.
- Novi taktovi 2/8, 3/8, 4/8 i 2/2 - i samo dvodelna podela i 6/8 priprema samo osnovne figure. Dalja obrada četvorodelne podele (ritmička jedinica - četvrtina) i obnavljanje osnovnih figura (ritmička jedinica osmina), primena lukova, pauza, uzmaha i predtakta. Promena vrste takta u dečjim pesmama sa tekstom. Punktirana i obrnuto punktirana figura na ritmičkoj jedinici.
- Način izvođenja: ravnomerno i ritmičko čitanje, manuelna reprodukcija ritma.

OPAŽANJE, INTONIRANJE, DIKTATI

- Opažanje i intoniranje tonova i motiva u obnovljenim i novim tonalitetima.
- Opažanje i intoniranje durskog i molskog kvintakorda - intoniranje svih durskih i molskih kvintakorada na osnovnim tonovima.
- Opažanje i intoniranje male i velike terce i čiste kvinte sa tendencijom vezivanja za tonalitet.
- Opažanje durskog, molskog i harmonskog tetrahorda i intoniranje.
- Prepoznavanje ritmičkih i melodijskih motiva (prema gradivu).
- Opažanje metra pesama sa tekstom i u primerima iz literature.

TEORIJA MUZIKE

- Utvrđivanje gradiva iz I razreda usmenim vežbama - intervali, tetrahordi i lestvice.
- Vrste intervala do kvinte durski i molski kvintakord na osnovnim tonovima.
- Princip izgradnje durskih i molskih lestvica.
- Dominantni tetrahord u molu, usmene i pismene vežbe.
- Proširivanje znanja iz muzičke terminologije i uvođenje jednostavnih definicija.

III razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

MELODIKA

- Obnavljanje: utvrđivanje pređenih tonaliteta i postupno uvođenje skokova u tonove subdominantne funkcije, kroz instruktivne vežbe i primere iz literature. Kompozicija sa klavirskom pratnjom, pevanje dvoglasa. Improvizacije.
- Obrada: Be-dur, ge-mol, De-dur, ha-mol, A-dur lestvice.
- Priprema: ce-mol, E-dur, Ef-mol. Pevanje lestvica, kadence, melodijskih motiva i jednostavnih primera u duru i istoimenom molu (Ge-dur i ge-mol, Ce-dur i ce-mol, De-dur i de-mol i A-dur i a-mol).
- Ilustrativni primeri iz literature.
- Tehničke vežbe: pevanje hromatskih skretnica i prolaznica uz harmonizaciju. Transponovanje motiva kroz sve pređene tonalitete (videti methodsko uputstvo).

RITAM

- Metričke vrste i ritmičke figure: 6/8 - sve osnovne kombinacije i primena lukova i pauza (bez podele trodelna). Informativno poređenje 2/4 sa 6/8.
- Obnavljanje i proširivanje znanja iz dvodelne i četvorodelne podele sinkopa na dve i na jednoj jedinici, četvorodelna podela osmine i polovine kao ritmičke jedinice. Triola. Utvrđivanje punktiranog ritma.
- Manuelna reprodukcija.

- Ravnomerno i ritmičko čitanje: ravnomerno povećanje brzine čitanja uz obeležen tempo. Ritmičko čitanje lakše ritmičke figure i obeležen tempo. Umeren i umereno brzi tempo. Ritmičko čitanje instrumentalne literature.

OPAŽANJE - INTONIRANJE - DIKTATI

- Opažanje i intoniranje tonova i motiva iz melodike.
- Prepoznavanje i zapisivanje ritmičkih motiva, određivanje metra i zapisivanje ritmičke okosnice.
- Melodijsko-ritmički diktat jednostavne fature po dvotaktima.
- Intoniranje dominantnog septakorda u obrađenim tonalitetima (iz instrumentalnu literature) sa razrešenjem u toniku.

TEORIJA MUZIKE

- Durske lestvice do četiri predznaka a molske do dva i ce-mol.
- Kvintakordi na glavnim stupnjevima u obrađenim tonalitetima.
- Intervali - imena, vrste, zvučnost do oktave. Utvrđivanje durskih i molskih kvintakorda na svim osnovnim tonovima.

ISPITNI PROGRAM

1. Usmeni melodijski diktat u tonalitetima do dva predznaka;
2. Provera znanja iz teorije: lestvice, tetrahordi, imena i vrsta intervala, durski i molski kvintakord;
3. Melodijska vežba (tonaliteti obrađeni u I, II i III razredu);
4. Parlato: violinski i bas ključ. Pređeno gradivo iz I, II i III razreda.

II ciklus (IV, V i VI razred)

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

MELODIKA

- Obnavljanje: tonaliteti iz prethodnih razreda sa primenom skokova, laganih i brzih tempa, većih muzičkih fraza. Višeglasni primeri, kompozicije sa klavirskom pratnjom i iz literature. Improvizacija.
- Obrada: fis-mol, Es-dur, ce-mol, E-dur, cis-mol, As-dur i ef-mol uz primenu instruktivnih vežbi i primera iz literature.
- Dalji rad na hromatskim skretnicama i prolaznicama - tip tehničkih vežbi.

RITAM

- Utvrđivanje gradiva trećeg razreda kroz parlato i diktat.
- Nove mere i figure: 6/8 sa prostom deobom trodela, 6/4 bez deobe. Sinkopirani ritam u vrstama parne distribucije. Dvostruko punktirana i obrnuto punktirana figura na dve ritmičke jedinice. Sukobljavanje triole i punktiranih figura na jedinici brojanja.
- Ravnomerno čitanje u dva sistema i u jednom sa promenama ključa.

- Ritmičko čitanje etida i primera iz literature sa primenom svih tempa.

OPAŽANJE - INTONIRANJE - DIKTATI

- Opažanje i intoniranje lestvičnih tonova i motiva iz melodike i njihovo zapisivanje. Opažanje abecedom i bez pevanja apsolutnih visina.

- Opažanje dominantnog septakorda i umanjenog.

- Opažanje i intoniranje konsonantnih kvintakorada i njihovih obrtaja kao i opažanje i intoniranje štimova.

- Ritmički i melodijski diktat u okviru gradiva.

TEORIJA MUZIKE

- Utvrđivanje obrtaja intervala do oktave.

- Obrada molskih lestvica do četiri predznaka.

- Postavka lestvičnih kvintakorada u prirodnom, harmonskom i melodijskom molu.

- Utvrđivanje lestvičnih kvintakorada u durskoj lestvici. Mali durski septakord na dominantu u duru i molu, a umanjeni septakord u molu sa razrešanjem sve u obrađenim tonalitetima.

V razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

MELODIKA

- Obnavljanje: utvrđivanje tonaliteta od dva do četiri predznaka, melodijske vežbe i primeri iz literature. Višeglasno pevanje i kompozicije sa klavirskom pratnjom.

- Informativno: modulacije u dominantne durske tonalitete i paralelni mol, početni tonalitet sa jednim predznakom: Ce-Ge-Ce-dur, Ef-Ce-Ef-dur, a-Ce-a-mol.

- Nove lestvice: Ha-dur, Des-dur i be-mol. Pevanje melodijskih primera u duru i istoimenom molu (mutacija). Pevanje narodnih pesama sa tekstom u osnovnim merama i narodnim ritmovima. Transponovanje motiva.

RITAM

- Metričke vrste i ritmičke figure: složenija podela trodela u taktovima 6/8 i 9/8 sa lukovima i pauzama. Sičilijana i tirana. Upoređivanje 6/4 sa 3/2. Utvrđivanje triole uzmaha i predtakta. Postavka triole na polovini ritmičke jedinice. Narodni ritam 5/8, 7/8 i 9/8 sa jednim trodelom.

- Ravnomerno i ritmičko čitanje.

OPAŽANJE - INTONIRANJE - DIKTATI

- Opažanje pojedinačnih tonova motiva i štimova u svim tonalitetima. Opažanje i intoniranje umanjenog i prekomernog kvintakorda sa razrešenjem i vezivanjem za tonalitet.

- Opažanje intoniranje prekomerne i umanjene kvinte sa razrešenjem.

- Intoniranje dominantnog septakorda i umanjenog septakorda.

- Ritmički i melodijski diktati iz gradiva ritma melodike.

TEORIJA MUZIKE

- Sve lestvice i lestvični kvintakordi. Kadence dura i sve vrste mola. Postavka mol-dura.

- Utvrđivanje i proširivanje znanja: obrtaji konsonantnih kvintakorada, postavka umanjenog i prekomernog kvintakorda. Dominantni septakord i obrtaji. Termini i ornamentika.

VI razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

MELODIKA

- Obnavljanje i utvrđivanje pređenih tonaliteta.

- Obrada: Fis-dur, Ges-dur i es-mol. Pevanje lestvičnih kvintakorda, štimova i kadenci svih tonaliteta do sedam predznaka.

- Hromatske skretnice i prolaznice, mutacije u melodijskim primerima (dijatomska modulacija i dalje informativno). Višeglasni primeri i kanoni, kompozicije sa klavirskom pratnjom. Improvizacija.

- Pevanje srpskih narodnih pesama.

RITAM

- Ritmičko čitanje etida instrumentalnog tipa iz gradiva VI razreda. Primena promene ključa ili dva sistema. Manuelno izvođenje ritma postavka duole.

- Novo gradivo: narodni ritmovi 8/8 uz obnavljanje 5/8, 7/8 i 9/8. Ritmička jedinica šesnaestina 6/16.

- Suprotstavljanje 5/4 sa 6/4 i 2/2 u umerenom laganom tempu.

OPAŽANJE - INTONIRANJE - DIKTATI

- Opažanje i intoniranje kompletnog pređenog gradiva od prvog razreda.

- Opažanje apsolutnih visina u prvoj, drugoj i maloj oktavi.

- Opažanje i intoniranje umanjenog kvintakorda sa obrtajima.

- Opažanje i intoniranje malog durskog septakorda sa obrtajima i umanjenog septakorda sa razrešenjem.

- Opažanje i intoniranje povezati za tonalitet.

- Ritmički i melodijski diktat.

ISPITNI PROGRAM

1. Diktat do četiri predznaka;

2. Usmeni deo:

- melodijska vežba tonaliteti do četiri predznaka (skretnice, prolaznice i mutacija);

- parlato: promena ključa, violinski i bas, sa svim ritmičkim figurama.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Osnovni didaktičko-metodički postupci obuhvataju razvijanje zvučnih predstava s notom slikom, kako za oblast melodike tako i za oblast ritma. Ovim se nastavnim smerom usklađuje rad na diktatima s pevanjem i ritmičkim čitanjem. Zvučne predstave su, po pravilu, melodijski primeri (pesme sa tekstom i primeri iz literature), melodijski motivi (za transponovanje, radi učvršćivanja skokova u pojedine stupnjeve; za pevanje uvek u originalnom tonalitetu radi postavljanja boje tonaliteta i za postavljanje metričkih vrsta i ritmičkih figura) i, tek na trećem mestu, lestvični nizovi (raspevanje učenika, širenje obima glasa, upoznavanje lestvica).

Primeri se obrađuju po sluhu, u početnim razredima, ili iz notnog teksta, naravno, uz pomoć nastavnika, a i pevanjem solmizacionim slogovima uz taktiranje. Svaka nova nastavna oblast praćena je navedenim postupcima, koji se potom prenose na opažanje pojedinačnih i više tonova, ritmičkih figura, metričkih vrsta i usmenih melodijsko-ritmičkih diktata.

Ostale discipline, teorija, opažanje, intoniranje sa diktatom, usko se povezuju sa nastavnim gradivom iz melodike i ritma, naročito u prva dva razreda. Za sve godišnje ispite, šestogodišnjeg, četvorogodišnjeg i dvogodišnjeg obrazovanja ispitne vežbe i zadatke ne piše predmetni nastavnik već su istovetne za sve učenike i zadaje ih aktiv nastavnik solfeđa.

RASPORED GODIŠNJEG GRADIVA

Prilikom planiranja nastave za celu godinu, polugodište i tromesečje, treba predvideti vreme za obnavljanje već postavljenih metodskih jedinica, kao i njihovo dalje razrađivanje. Posle određenja kada će se pripremati i postaviti jedan tonalitet treba imati u vidu to da se u poslednja dva meseca školske godine ne postavljaju nove lestvice. To isto važi i za ritmičke postavke, jer je i za melodiku i za ritam potrebno određeno vreme kako bi se zvučne predstave usvojile i nadgradile novim zahtevima (više skokova, teži zahtevi za ritmičko čitanje, primena vokalne i instrumentalne literature iz gradiva tog razreda, pismeni diktati, pevanje primera sa lista) - a radi pripremanja učenika za što samostalnije izvođenje i opažanje muzičkog toka.

Kada se u okviru metode jedinice planira novo gradivo iz ritma treba koristiti pevanje u već poznatom tonalitetu, a kada je postavka nove lestvice u pitanju treba koristiti poznate ritmičke figure i metričke vrste. Novo gradivo uvek prati - posle postavke - rad na prepoznavanju, kao najelementarnijem vidu učenja. Pismeni diktati i pevanje sa lista (bez prethodne pripreme) slede kasnije, na drugim časovima, kao i prilikom obnavljanja prethodnih postavki, ali sa većim zahtevima. Time se garantuje postojanje koncentričnih krugova, poznatih u svim pedagoškim disciplinama u školama opšteg obrazovanja.

OPAŽANJE, INTONIRANJE, DIKTATI

Opažanje pojedinačnih tonova osnova je pamćenja zvuka svakog stupnja u lestvici. Opažanje pojedinačnih tonova treba početi sa nekoliko tonova (najbolje tri) i to u jednoj do dve oktave. Postepeno se brzina sviranih tonova povećava i širi obim (do tri oktave) s tim da se identifikovani tonovi pevaju solmizacijom kada se izvode u glasovnom registru, a izgovaraju ili zapisuju kada se primenjuje veći obim. Ovome treba dodati prepoznavanje intervala, odnosno prepoznavanje dva simulativno odsvirana tona koja učenici najpre prepoznaju pevanjem, a potom utvrđuju koji je interval (u zavisnosti od programa određenog razreda).

Prepoznavanje više tonova (uz primenu ritmičkih diktata) vodi ka uspešnom beleženju usmenih i pismenih diktata, a prepoznavanje akorada ka razvijanju harmonskog sluha.

Usmene diktate (melodijske i ritmičke) učenici izvode grupno i pojedinačno, naročito neposredno posle učinjene greške u pevanju ili pisanju diktata. Pevanjem diktiranog motiva učenici razvijaju memoriju, a ona se dalje usavršava tehnikom rada na samodiktatu (zapisivanje naučene pesme, ili pevanje melodijskog primera sa table i njegovog zapisivanja posle brisanja).

Intoniranje tonova, prema usmenom diktatu nastavnika, treba da se izbegava (osim kada se priprema neki detalj). Treba koristiti notnu sliku - tabulator jer se tako više vezuje zvuk sa notnom slikom. Intoniranje intervala i akorada treba što više vezivati za tonalitet, odnosno lestvicu koja se tada obrađuje u melodici. Intoniranje i opažanje akorada, dakle ima za oslonac kadencu, kao i odnos trozvuka na glavnim stupnjevima. Kao dopuna ovih postupaka intoniraju se akordi i od slobodnih datih tonova, ali uvek sa imenovanjem tonova.

Diktati kao rezultat postavljenih zvučnih predstava su obavezni na svakom času. Pismene diktate ne mogu uspešno da rade učenici koji nisu vežbali pisanje nota i prepisivanje vežbi iz udžbenika i na taj način savladali čitko i brzo čitanje i, naročito, pravilnu ortografiju.

Ritmički diktati i zapisivanje pojedinačnih tonskih visina prethode svakoj pojavi melodijsko-ritmičkih diktata.

Opažanje apsolutnih visina, oblast koja je, kao nova, uvedena prilikom koncipiranja prethodnih Nastavnih planova i programa planirano je da se radi od II razreda. Dakle, opažanje svih hromatskih tonova od V do I stupnja a-mola i de-mola, s tim da se

opaženi tonovi ne pevaju, već se izgovaraju abecedom ili zapisuju. Dalji razvoj se prenosi u srednju školu s tendencijom proširivanja registra i ubrzavanja diktiranja, ali sa obaveznom pauzom između svake tonske visine. Ovime se ubrzava rad na melodici i diktatima.

MELODIKA

Novinu predstavlja savlađivanje lestvica u nekoliko etapa. Priprema tonaliteta, u početnim razredima, izvodi se učenjem pesmama po sluhu, prvo sa tekstom, a potom solmizacijom, opažanjem diktiranih tonova sličnih kretanju melodije u pesmi (po uzoru na mnoge strane škole) prikazivanjem i teorijskim tumačenjem lestvice.

Postavka podrazumeva obnavljanje naučene pesme, utvrđivanje lestvice abecednim izgovorom u sekundama i tercama, izgovorom toničnog trozvuka i kadence, prepoznavanjem motiva, pevanjem instruktivnih vežbi i lakših primera iz literature i savlađivanjem jednog kanona. Opažanje tonova i kasnije intervala i akorda iz kadenci, pevanje težih primera iz literature i dvoglasnih primera odvija se u obliku obnavljanja tonaliteta obično sledeće godine. Tada se utvrđuju teži skokovi. Ova faza obrade tonaliteta praćena je pisanim diktatima, dok je prethodna bazirana na usmenim diktatima, od pisмениh je traženo zapisivanje samo pojedinačnih tonova i više tonova.

U trećem i četvrtom razredu, kada učenici imaju dovoljno usvojene funkcionalne odnose, odnosno stabilne stupnjeve, priprema i postavka slede neposredno jedna iza druge. One lestvice koje imaju veliki broj predznaka savlađuju se teorijski ili upoređivanjem, izvode se pevanjem lestvica i kadence i ilustruju primerom iz literature (Cis-dur na primer).

Ritam je izražen u sadržajima programa kroz postavljanje ritmičkih figura i metričkih vrsta. Ove postavke, kao i u melodici, prati korišćenje odgovarajućih primera pesama sa tekstom ili iz literature. Nastavnik svojim izvođenjem postavlja zvučne predstave (figure, vrste), a učenici uče primere napamet i koriste ih za dalju postavku ritma. Ona se odvija na sledeći način: prepoznavanje motiva, izvođenje kratkih ritmičkih motiva sa novim gradivom, manuelno izvođenje, učenje ritmičkih primera bez tonskih visina, savlađivanje ritmičkih etida - parlatu uz pomoć nastavnika radi pravilnog akcentovanja, ispitivanje naučenog gradiva, samostalno izvođenje novih zadataka sa sličnim sadržajem, pismeni diktati i čitanje primera iz vokalne i instrumentalne literature.

Opažanje vrsta takta stalno prati rad na ritmu i prenosi se na zapisivanje ritmičkih okosnica naših narodnih pesama i igara.

Pre rada na parlatu, ali i kasnije (vežbe sa promenom ključa), koristi se čitanje u jednakom trajanju ispisanih nota, sa ili bez obeležene metričke vrste. Ravnomernim čitanjem učenici savlađuju kontinuirano praćenje notnog teksta sa obeleženim tempom, a time i tehniku čitanja literature koju sviraju, odnosno pevaju (bez vraćanja kod učinjene greške!).

Domaći zadatak treba da sadrži: prepisivanje nota, vežbe iz ortografije, utvrđivanje naučenih ritmičkih etida, vežbe ravnomernog čitanja, utvrđivanje dobro naučenih primera za postavku melodike i ritma (pesme sa tekstom i primeri iz literature), eventualno, utvrđivanje onih melodijskih vežbi koje su obrađene na času.

TEORIJA MUZIKE

CILJ

Teorijsko objedinjavanje svih muzičkih pojmova i izraza, kao i povezivanje teorijske nastave sa solfeđom i nastavom instrumenta, odnosno pevanja.

ZADACI

- Upoznavanje muzičkih pojmova i pojava.
- Vladanje zakonitostima teorije muzike.
- Ostvarivanje funkcionalnih zadataka - sticanje brzine u shvatanju tonskih odnosa (lestvice, intervali i akordi).
- Vladanje muzičkom ortografijom.

VI razred

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Pojmovi i definicije.
- Postavljanje i upoređivanje lestvica.
- Tonaliteti.
- Obrada intervala.
- Postavljanje akorada.
- Mnogostranost tonova.
- Ornamenti.

GRADIVO

Utvrđivanje pojmova i termina obrađenih u prethodnim razredima, njihovo definisanje i sistematizacija (linijski sistem, ključevi, ton i njegove osobine, metar i metričke oznake, odnosno vrste takta, interval, akord - trozvuk i četvorozvuk, tetrahord, lestvica, tonalitet).

Novo gradivo: muzička fraza, fraziranje, agogika, artikulacija, dinamika, tempo s odgovarajućim italijanskim nazivima.

Lestvice: teorijsko obnavljanje svih dijatonskih lestvica, upoređivanje istoimenih i paralelnih tonaliteta, upoređivanjem lestvica udaljenih za hromatski polistepen (De-des, Ce-cis) i enharmonskih lestvica (Des-Cis, Ges-Fis, Be-Ais).

Postavka mol-dura.

Lestvični kvintakordi.

Intervali: intervali do oktave i njihovi obrtaji.

Složeni intervali.

Hromatske promene intervala i njihova razrešenja (umanjeni i prekomerni intervali).

Karakteristični lestvični intervali.

Trozvuci i četvorozvuci: obnavljanje konsonantnih kvintakorada i njihovih obrtaja i postavka umanjenog i prekomernog kvintakorda. Osnovni oblik i obrtaji MD_7 - vezati u tonalitetu za dominantu. Umanjeni, poluumanjeni i mali molski septakord na odgovarajućim stupnjevima u tonalitetu. Postavka septakorada u osnovnoj durskoj i molskoj lestvici.

Mnogostranost tonova i durskog kvintakorda.

Ortografija i ornamentika: vežbe pravilnog pisanja. Osnovni ukrasi i figure.

ISPITNI PROGRAM

1. Intervali, lestvice, akordi i ortografija.
 2. Intervali i akordi i njihovi obrtaji; mnogostranost tonova i durskog kvintakorda;
- poznavanje termina i definicija; poznavanje svih oznaka koje prate notni tekst.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Teorija muzike je poseban predmet u završnom razredu šestogodišnje škole. Od prvog do petog razreda šestogodišnje škole teorija muzike prati svaku postavku i obradu metodske jedinice, kako u melodici i ritmu, tako i u intoniranju, opažanju i diktatima.

U početnim razredima težište rada je na opismenjanju učenika u okviru domaćih zadataka - prepisivanje primera iz udžbenika i imenovanje ispisanih nota i notnih zapisa, po diktatu nastavnika, dakle, ovladavanje notnim pismom u violinskom i bas ključu (obeležavanje notnih trajanja i pauza, vrste takta). Redosled notnih tonova, izgovor solmizacijom i abecedom uspešno je savladan kada učenici nižu sve tonove uzlazno i silazno od bilo kog početnog tona u sekundama, a zatim u tercama u obimu dve oktave. Iako se kvintakord teorijski obrađuje u drugom razredu, u prvom razredu je predviđena priprema kako bi se lakše usvojio kroz izgovor terci i trozvuka na glavnim stupnjevima obrađenih durskih lestvica (kadenca).

Osnovne pojmove nastavnik objašnjava primereno uzrastu učenika. U početnim razredima će to biti jednostavna objašnjenja, a potom će se usložnjavati zavisno od razvoja shvatanja učenika i metodске jedinice. Sve osnovne pojmove: stupanj, stepen, polustepen, predznaci, tetrahord, lestvica, trozvuk, kadenca, takt, taktica, tempo i drugo, trebalo bi ispisivati na tabli rečima i notnom slikom, a i pokazivati i odsvirati na instrumentu. Izgradnja tetrahorda od bilo kog osnovnog tona i pronalaženje polustepena izvanredna je vežba za shvatanje lestvica. Uviđanjem rasporeda celih stepena i polustepena u tetrahordu učenici su spremni za teorijsku izgradnju svih dijatonskih lestvica.

Već u I razredu se može postaviti princip izgradnje durskih lestvica: na poznati gornji (dominantni) tetrahord Ce-dura dodavanjem naviše tetrahorda sa polustepenom na kraju niza, dobija se Ge-dur lestvica (kvintni krug naviše), i suprotan smer - od toničnog tetrahorda Ce-dura spuštanjem još jednog tetrahorda sa istim rasporedom celih stepena i polustepena dobijamo Ef-dur (kvintni krug naniže). Hromatske promene osnovnih tonova događaju se u smeru kretanja - kod lestvica sa povisilicama u gornjem tetrahordu (vođica), a kod lestvica sa snizilicama u donjem tetrahordu (subdominanta).

Molske lestvice se postavljaju kao lestvice sa istim tonovima paralelnog dura. Radi očuvanja i daljeg učvršćivanja već prethodno postavljenih harmonskih funkcija (T-SD-D) u početnom razredu obrađivati kadencu harmonskog mola. Obradama svih vrsta molske lestvice utvrđuje se dominantni tetrahord abecednim izgovorom. Izgovaranjem svih tonova dominantnih tetrahorda molske lestvice ulazi se u oblast hromatike. Promenu u harmonskom molu objasniti harmonskim razlozima (durska dominantna), a u melodijskom molu melodijskim razlozima (eliminisanje prekomerne sekunde).

Kvintne krugove treba obraditi u III razredu kao i nizanje povisilica (poslednja povisilica - vođica) i snizilica (pretposlednja snizilica - ime tonaliteta). U kasnijim razredima upoređivati, teorijski i zvučno, istoimeni dur i mol, paralelne lestvice, lestvice udaljene za hromatski polustepen i enharmonske lestvice.

Preporučuju se pismena vežbanja: ispisivanje predznaka zadate lestvice u oba ključa, ispisivanje lestvičnog niza sa predznacima ispred nota, prepoznavanje lestvice na osnovu ispisanog niza (ne uvek od prvog stupnja), upoređivanje lestvičnih tetrahorda, pronalaženje jednog tetrahorda u više lestvica, i drugo.

1.5.2. Četvorogodišnje muzičko obrazovanje i vaspitanje

DUVAČKI INSTRUMENTI

(klarinet, truba)

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje muzikom na nivou osnovnoškolskog znanja i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Razvijanje ljubavi i interesovanja kod učenika prema: muzici, instrumentu, knjizi.
- Razvijanje radnih navika kod učenika.
- Formiranje muzičkih kriterijuma.
- Razvijanje ljubavi prema muzici.
- Razvijanje ljubavi prema svom instrumentu.
- Razvoj navike slušanja muzike.
- Razvoj navike aktivnog skupljanja notnog materijala.

- Stvaranje sopstvene fonoteke.
- Razvoj navike redovnog posećivanja koncerata.
- Sticanje osnovnih predznanja o kvalitetnoj muzici.
- Osposobljenost za pravilno vežbanje.
- Razvoj sposobnosti samostalnog vežbanja.
- Nastupanje.
- Brzo i kvalitetno napredovanje.

KLARINET

I ciklus (I i II razred)

I razred

(2 časa nedeljno, 70 godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznati učenike sa karakteristikama, delovima i održavanjem klarineta.
- Obratiti pažnju na pripremu usnika i trske za sviranje kao i njihovo održavanje.
- Formiranje ambažure.
- Postavka tehnike disanja.
- Rad jezika.
- Vežbanje dugih tonova i intervala od e malo do ge1.
- Upoznavanje vrednosti cele note, polovine, četvrtine i osmine.

LESTVICE

- Naučiti durske i molske lestvice do dva predznaka sa toničnim trozvukom.
- Ge-dur i Ef-dur svirati kroz dve oktave.
- Skale svirati u laganim četvrtinama, napamet.

ETIDE

- Bruno Brun: Škola za klarinet, (Prosveta, Beograd), prva polovina I sveske
i/ili neka druga škola adekvatne težine.

KOMADI IZ ZBIRKI:

- Bruno Brun: Izbor malih komada (Prosveta, Beograd)
- Hrašovec: Mladi klarinetist, I sveska,

- Mali komadi, (Šot, 4715),
- Muzika za klarinet (Muzika, Budimpešta, Z. 6851)

i/ili drugi komadi adekvatne težine.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- dve lestvice;
- petnaest etida;
- jedna kompozicija po slobodnom izboru.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

Smotra (na kraju školske godine)

1. Jedna durska i jedna molska lestvica sa toničnim trozvukom, napamet;
2. Dve etide različitog karaktera;
3. Komad uz pratnju klavira, napamet.

NAPOMENE

Smotre i obavezni javni nastupi ne podležu konvencionalnom, numeričkom načinu ocenjivanja. Njihova svrha je da omoguće javni uvid u kvalitet nastavnikovog rada i proces učenikovog razvoja i napretka, kao i da budu neophodan poligon za učenikovo rano sticanje izvođačkog iskustva.

Školama se ostavlja mogućnost da, u okvirima svojih školskih programa, propišu neki drugi vid ocenjivanja (usmeni ili pismeni komentar nastavnika ili grupe nastavnika, članova odgovarajuće komisije).

Učeniku je na smotri u toku školske godine dopušteno da svira iz nota, ali na obaveznim javnim nastupima i na smotri na kraju školske godine mora da svira napamet, jednako kao na svim ostalim javnim nastupima, smotrama i godišnjim ispitima, do kraja školovanja u osnovnoj muzičkoj školi.

II razred

(2 časa nedeljno, 70 godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Vežbanje dugih tonova i intervala od e malo do ce³.
- Upoznavanje sa šesnaestinama.
- Upoznavanje i rad sa ritmičkim figurama: triolom i sinkopom.

LESTVICE

Durske i molske lestvice do tri predznaka sa toničnim trozvukom.

ETIDE

- Bruno Brun: Škola za klarinet, (Prosveta, Beograd) druga polovina I sveske

i/ili neka druga škola adekvatne težine.

KOMADI IZ ZBIRKI

- Bruno Brun: Izbor malih komada (Prosveta, Beograd)
- Hrašovec: Mladi klarinetist, II sveska
- Muzika za klarinet (Muzika, Budimpešta, Z. 6851)

i/ili drugi komadi adekvatne težine.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- četiri durske i dve molske lestvice;
- dvadeset etida;
- dve kompozicije po slobodnom izboru.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

LITERATURA

- Bruno Brun: Škola za klarinet, I sveska
- Radivoj Lazić: Učim klarinet I i deo II sveske
- Bruno Brun: Mali komadi
- R. Lazić i V. Peričić: Raspevani klarinet I, Vedri dani u muzičkoj školi, Laki klarinetski dueti I
- Miloš Gerić: Izbor malih komada
- Mali komadi, (Šot, 4715)
- Muzika za klarinet (Muzika, Budimpešta, Z. 6851)
- Strana literatura adekvatne težine po izboru nastavnika.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna durska i jedna molska lestvica sa toničnim trozvukom, napamet;
2. Dve etide različitog karaktera;
3. Komad uz pratnju klavira, napamet.

II ciklus (III i IV razred) III razred

(2 časa nedeljno, 70 godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Vežbanje dugih tonova i intervala od e malo do e³.

- Dalji rad na razvoju tehnike.

LESTVICE

- Durske i molske lestvice do četiri predznaka sa toničnim trozvukom, dominantnim i umanjenim septakordima.

- Hromatska lestvica od e malo do ce³.

ETIDE

- Bruno Brun: Škola za klarinet (Prosveta, Beograd), II sveska

i/ili neka druga škola adekvatne težine.

Prethodni

KOMADI IZ ZBIRKI

- Bruno Brun: Izbor malih komada (Prosveta, Beograd) i/ili drugi komadi adekvatne težine.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- deset lestvica;

- dvadesetpet etida;

- tri kompozicije po slobodnom izboru.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna durska i jedna molska lestvica sa toničnim trozvukom, dominantnim i umanjenim septakordima, napamet;

2. Dve etide različitog karaktera;

3. Komad uz pratnju klavira, napamet.

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Vežbanje dugih tonova i intervala od e malo do e³.

- Dalji rad na razvoju tehnike.

LESTVICE

- Sve durske i molske lestvice sa toničnim trozvukom, dominantnim i umanjenim septakordom.

- E-dur, Ef-dur, Ge-dur i Fis-dur svirati kroz tri oktave.

- Hormatska lestvica od e malo do ge³.

ETIDE

- Bruno Brun: Škola za klarinet (Prosveta, Beograd), III sveska i/ili neka druga škola adekvatne težine.

KOMADI IZ ZBIRKI

- Bruno Brun: Izbor malih komada (Prosveta, Beograd),
- J. Lancelot i A. Klasens: Klasični klarinet (M. Kombre, Pariz, sveske Ce i De)

i/ili drugi komadi adekvatne težine.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- šest durskih i šest molških lestvica;
- trideset etida;
- pet kompozicija po slobodnom izboru.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna durska i jedna molška lestvica sa toničnim trozvukom, dominantnim i umanjenim septakordom, napamet;
2. Dve etide različitog karaktera;
3. Komad uz pratnju klavira, napamet.

TRUBA

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje muzikom na nivou osnovnoškolskog znanja i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

Postavljanje optimalne i stabilne osnove za uspešan i nelimitiran razvoj potencijalog reproduktivnog umetnika, pri čemu perspektiva razvoja i umetnički dometi ne smeju zavisiti od slučajnosti spontane postavke duvanja. U tom cilju je neophodno u I razredu veoma polako, pedantno i temeljito ovladavati svakim pojedinim elementom osnova tehnike duvanja, kao i bazičnim elementima optimalne koordinacije intelektualnog, emocionalnog, fiziološkog i fizičkog aspekta sviranja na duvačkom instrumentu.

- Ovladavanje osnovama funkcionalno optimalne i zdravstveno bezbedne tehnike disanja.
- Formiranje volumena disajnih puteva.
- Formiranje optimalne ambažure.
- Optimalna impostacija usnika.
- Ovladavanje optimalnim držanjem instrumenta.

- Optimalna impostacija duvanja na instrumentu.

Postavljanje osnova za optimalnu koordinaciju intelektualnog, emocionalnog, fiziološkog i fizičkog aspekta sviranja na duvačkom instrumentu:

- stabilnost;
- relaksacija;
- smirenost;
- efikasnost;
- vertikalna tela;
- fleksibilnost stava;
- stabilna, relaksirana, mirna i efikasna pozicija za držanje instrumenta.

I ciklus (I i II razred)

I razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Ovladavanje osnovama veštine disanja.
- Formiranje ambažure i ataka.
- Impostacija usnika.
- Impostacija instrumenta.
- Postavljanje tonova.
- Početak sviranja iz nota.

OVLADAVANJE OSNOVAMA VEŠTINE DISANJA

- Aktivacija i jačanje stražnjeg dela pluća iz sedećeg stava:

b) forsiranim pretklonom sa punim plućima;

b) disanjem u forsiranom pretklonu.

- Dijafragmatsko disanje stražnjim delom pluća u poziciji ležanja na stomaku.

- Aktivacija dijafragme glasnim brojanjem u poziciji ležanja na stomaku.

- Svesno ovladavanje dijafragmom. Formiranje dugog, stabilnog, mirnog, ujednačenog toka vazduha dugim i tihim izdržavanjem suglasnika "SSS" u stojećem stavu.

- Formiranje volumena disajnih puteva (rad pred ogledalom).

Formiranje ambažure i ataka (rad pred ogledalom):

- postavljanje facijalne muskulature u optimalnu poziciju za duvanje;
- ispuštanje vazduha kroz stisnute usne u optimalnoj poziciji za duvanje - bez ataka;
- proizvodnja tona vibracijom usana (zujanje usnama) u optimalnoj poziciji za duvanje;
- zujanje drugog tona, nanošenje instrumenta, udisaj, atakiranje tona slogom "tu";
- zujanje različitih visina tona;
- zujanje glisanda (uzlazno, silazno, vraćanje na početni ton);
- atakiranje tona kod zujanja sa upotrebom sloga "tu";
- zujanje tonova intoniranih na klaviru;
- širenje opsega zujanjem uz klavir.

Impostacija usnika (rad pred ogledalom):

- Zujanje ravnog tona, nanošenje usnika na njegovo prirodno mesto na usne i skidanje usnika, sve bez promene visine tona (ton na usniku mora imati prirodnu zvučnost, a visina tona treba biti u optimalnom registru za početak sviranja na instrumentu, G1'-C2).
- Širenje opsega na usniku, preko glisanda.
- Zujanje, nanošenje usnika, udisaj bez skidanja usnika, atak i skidanje usnika, sve bez promene visine tona.
- Zujanje ravnog tona, nanošenje, uzlazni i silazni glisando, vraćanje na početni ton, udisaj bez skidanja usnika (krajevima usta), atakiranje iste visine tona kao na početku, uzlazni i silazni glisando, vraćanje na početni ton i skidanje usnika. Kod nanošenja i skidanja usnika se ne sme promeniti visina tona, a sva četiri ravna tona moraju biti iste visine.
- Sviranje glisanda na usniku (sa i bez atakiranja) uz datu intonaciju početnog i završnog tona.

Početak sviranja iz nota:

- Sviranje celih nota, sa i bez pauza i upoznavanje repeticija, sve na jednom tonu, što bližem optimalnom tonu za početak rada na instrumentu:

sviranje iz nota na usniku.

- Sviranje iz nota ritmičkih vežbi zujanjem i na usniku.
- Sviranje iz nota ritmičkih vežbi na zadatu intonaciju, zujanjem i na usniku.
- Sviranje iz nota melodijsko-ritmičkih vežbi na zadatu intonaciju, zujanjem i na usniku.

Držanje instrumenta:

- Optimalno držanje instrumenta u stabilnoj i relaksiranoj poziciji postavljenoj na početku učenja.

Vežbe disanja na instrumentu:

- Duvanje vazduha kroz instrumenat bez usnika na svakoj od sedam pozicija ventila.
- Duvanje svih sedam pozicija ventila (0, 2, 1, 1-2, 2-3, 1-3, 1-2-3) na jedan vazduh, na instrumentu bez usnika.
- Duvanje ritmičkih vežbi na instrumentu bez usnika (na raznim pozicijama ventila).

Postavljanje prvog tona na instrumentu:

- Zujanje tona Ce^1 ili Ge^1 , nanošenje instrumenta na zujanje usnikom i skidanje instrumenta, sve bez promene visine tona. Ton na instrumentu mora imati punu zvučnost, sa gustim i kompaktnim tonskim jezgrom, dobrom projekcijom i solidnim volumenom.

- Zujanje tona, nanošenje instrumenta, udisaj, atakiranje i skidanje instrumenta, bez promene visine tona. Prvi ton mora da se završi stabilno, bez tonskih ili intonativnih promena, a drugi da bude precizno i čisto atakiran.

- Sviranje iz nota postavljenog tona (paziti na zvučnost).

Postavljanje ostalih tonova (maksimum do opsega kvinte):

- Po istom sistemu po kojem je postavljan prvi ton postavljati i ostala četiri tona, jedan po jedan i kombinovati ih sa svim ranije naučenim tonovima.

- Vežbe na kombinacijama dva do pet tonova.

Postavljanje kontrole sviranja:

- Kontrola tona do nivoa osmina.

- Veština kontrole tona u raznim dinamikama od *p* do *f*.

- Veština kontrole krešenda i dekrešenda bez narušavanja kvaliteta tona i intonacije.

- Početak rada na sistematskoj studiji legata.

- Stabilizacija kontrole elementarnih artikulacija.

- Kontrola kvaliteta tona u stakatu.

- Početak rada na fleksibilnoj tehnici alikvotnog preduvavanja.

- Rad na tehničkim vežbama.

OBAVEZAN MINIMUM PROGRAMA

- četiri durske skale u jednoj oktavi.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

LITERATURA

- Đorđe Tošić: Kompletna metoda, sveska I

- Dubravko Marković: Pripremne vežbe za trubu

- Dubravko Marković: Početne vežbe za trubu

- Čarls Kolin: Početne studije sa trubu

- A. Mitronov: Škola sa trubu

- Đorđe Tošić: Kompozicije sa klavirskom pratnjom ili neka druga odgovarajuća literatura.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica;
2. Dve vežbe različitog karaktera;
3. Jedan komad sa klavirskom pratnjom, napamet.

NAPOMENE

Smotre u toku školske godine i obavezni javni nastupi ne podležu konvencionalnom, numeričkom načinu ocenjivanja. Njihova svrha je da omoguće javni uvid u kvalitet nastavnikovog rada i proces učenikovog razvoja i napretka, kao i da budu neophodan poligon za učenikovo rano sticanje izvođačkog iskustva.

Školama se ostavlja mogućnost da, u okvirima svojih školskih programa, propišu neki drugi vid ocenjivanja (usmeni ili pismeni komentar nastavnika ili grupe nastavnika, članova odgovarajuće komisije).

Učeniku je na smotri u toku školske godine dopušteno da svira iz nota, ali na obaveznim javnim nastupima i na smotri na kraju školske godine mora da svira napamet, jednako kao na svim ostalim javnim nastupima, smotrama i godišnjim ispitima, do kraja školovanja u osnovnoj muzičkoj školi.

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

Postepena i pedantna nadgradnja osnova postavljenih u I razredu i njihova elementarna primena:

- Postupno i pažljivo širenje opsega.
- Sviranje u datom opsegu u različitim intervalima.
- Kontrola tona u celim notama, polovinama i četvrtinama.
- Tehnika kontrole tona u dekrešendu.
- Ovladavanje elementarnim artikulacijama (tenuto, legato i markato).

Vežbe na alikvotnim tonovima:

- Minimalni opseg: malo fis do ce^2 .
- Rad na alikvotnom preduvanju u 7 pozicija u polovinama.
- Početak pedalnih tonova.
- Maksimalni opseg u zavisnosti od trenutnih mogućnosti učenika da svira visinu lako, kvalitetno i bez pritiska na usne.

LESTVICE

- Ce-dur kroz jednu oktavu u celim notama, polovinama i četvrtinama, sa različitim kombinacijama legata na skali u četvrtinama i osminama (u slučaju poteškoća sa opsegom, umesto ove lestvice može se uzeti neka druga lestvica koja odgovara individualnim mogućnostima učenika ili ukoliko učenik lako svira duboke tonove, a ima probleme sa visokim tonovima, datu skalu može svirati kompenzativno, na primer: $Ce_1, de_1, e_1, ef_1, ge_1, ef_1, e_1, de_1, ce_1, ha, a, ge, a, ha, ce_1; ce_1, e_1, ge_1, e_1, ce_1, ge, ce_1$).

TONALITETI

- četiri durske i četiri molske lestvice u jednoj oktavi sa razloženim trozvukom.

METRIKA: 4/4, 3/4 i 2/4.

RITAM: cele note, polovine, polovine s tačkom, četvrtine i odgovarajuće pauze.

ARTIKULACIJA: tenuto i legato.

LITERATURA

- Đorđe Tošić: Kompletna metoda, sveska I
- Đorđe Tošić: Udžbenik fleksibilne tehnike za nižu školu (izbor vežbi odgovarajućeg nivoa)
- Dubravko Marković: Osnovne vežbe u četvrtinama
- V. Vurm: 45 Lakih etida za trubu
- Sigmund Hering: Tečaj za trubu (izbor vežbi odgovarajućeg nivoa)

ili neka druga odgovarajuća literatura.

- Dubravko Marković: Tonalne studije (studije odgovarajućeg nivoa)
- Dubravko Marković: Škola za trubu (do nivoa predviđenog programskim zahtevima)
- Alojz Strnad: Metoda učenja trube (izbor vežbi odgovarajućeg nivoa)

Kompozicije sa klavirskom pratnjom:

- Najmanje dve kompozicije u nivou gradiva, po izboru nastavnika
- Najmanje dva nastupa tokom školske godine

LITERATURA

- D. Marković: Lake kompozicije za početnike na trubi
- Đorđe Tošić: Kompozicije sa klavirskom pratnjom ili neka druga odgovarajuća literatura.
- D. Marković: Zbirka lakih kompozicija za trubu (lakše kompozicije)

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

4. Jedna vežba, etida ili pesma iz gradiva;
5. Dve skale: durska i molska;
6. Jedna kompozicija sa klavirskom pratnjom, napamet.

II ciklus (III i IV razred)

III razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

Dalja nadgradnja osnova i njihova primena u elementarnoj interpretaciji:

- Dalje širenje opsega bez pritiskanja usnika na usne.
- Proširenje sposobnosti sviranja intervala.
- Kontrola tona do nivoa osmina.
- Veština kontrole tona u raznim dinamikama od *p* do *f*.
- Veština kontrole krešenda i dekrešenda bez narušavanja kvaliteta tona i intonacije.
- Početak rada na sistematskoj studiji legata.
- Stabilizacija kontrole elemenarnih artikulacija.
- Kontrola kvaliteta tona u stakatu.

Vežbe na alikvotnim tonovima:

- Minimalni opseg: malo fis do e².
- Maksimalni opseg u zavisnosti od trenutnih mogućnosti učenika da svira visinu lako, kvalitetno i bez pritiska na usne.
- Rad na preduvavanju u VII poziciji u polovinama, četvrtinama i osminama.
- Rad na pedalnim tonovima.

Opseg u sviranju iz nota: malo fis do e², po mogućstvu g².

LESTVICE

- četiri durske i četiri molske lestvice kroz jednu oktavu u četvrtinama i osminama, sa ritmičkim varijacijama i artikulacijama na skali u četvrtinama i u osminama sa trozvucima
- hromatika.

TONALITETI: durski i molski tonaliteti do tri ili četiri predznaka.

METRIKA: 4/4, 3/4, 2/4, 3/8, 6/8

RITAM: cele note, polovine, polovine s tačkom, četvrtine, četvrtine s tačkom i osmine i odgovarajuće pauze.

ARTIKULACIJE: tenuto, markato, stakato, legato.

DINAMIKA: od piano do forte i krešendo i dekrešendo.

STUDIJA LEGATA: terce i kvarte u polovinama i četvrtinama i osminama legato.

LITERATURA

- Č. Gordon: Škola za trubu
- Đorđe Tošić: Kompletna metoda, sveska I

- Đorđe Tošić: Udžbenik fleksibilne tehnike za nižu školu (izbor vežbi odgovarajućeg nivoa)
- V. Vurm: 45 Lakih etida za trubu
- Dubravko Marković: Škola za trubu (do nivoa predviđenog programskim zahtevima)
- Alojz Strnad: Metoda učenja trube (izbor vežbi odgovarajućeg nivoa)
- Sigmund Hering: Tečaj za trubu (izbor vežbi odgovarajućeg nivoa)

ili neka druga odgovarajuća literatura.

KOMPOZICIJE SA KLAVIRSKOM PRATNJOM

- Najmanje dve kompozicije u nivou gradiva, po izboru nastavnika.

LITERATURA

- Đorđe Tošić: Kompozicije sa klavirskom pratnjom
- J. B. Arban: Popularne melodije i pesme sa trubu is Grande metode Francuske Edicije
- D. Marković: Zbirka lakih kompozicija za trubu (lakše kompozicije i kompozicije srednje težine)

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna etida;
2. Dve skale: jedna durska i jedna molska;
3. Jedna kompozicija sa klavirskom pratnjom, napamet.

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

Sistematska nadgradnja osnova kroz njihovu primenu u tehnički složenijim zahtevima:

- Očuvanje non presa i širenje opsega.
- Dalje usavršavanje sviranja intervala.
- Kontrola tona u šesnaestinama.
- Postavljanje pravilnog ataka za portato.
- Kontrola kvaliteta tona u stakatisimu.
- Kontrola tona od *pp* i *ff*.
- Sistematska studija legato intervala do oktave.

Vežbe na alikvotnim tonovima:

- Minimalni opseg: malo fis do ge².

- Maksimalni opseg u zavisnosti od trenutnih mogućnosti učenika da svira visinu lako, kvalitetno i bez pritiska na usne.

Minimalni opseg u sviranju iz nota: malo fis do be².

LESTVICE

Durske i molske skale zaključno sa šest predznaka kroz oktavu po mogućnosti do kvintdecime u četvrtinama, osminama i šesnaestinama, sa ritmičkim varijacijama i artikulacijama na skali u četvrtinama i osminama i obrtajima trozvuka u četvrtinama i osminama.

TONALITETI: durski i molski zaključno sa šest predznaka.

Sve durske i molske lestvice u jednoj oktavi.

Hromatika.

METRIKA: 4/2, 3/2, 2/2, 4/4, 3/4, 2/4, 2/8, 3/8, 4/8, 6/8, 9/8, 12/8.

RITAM: cele note, polovine, četvrtine, osmine, šesnaestine i sinkope sa odgovarajućim pauzama.

ARTIKULACIJE: tenuto, markato, stakato, legato, i portato.

DINAMIKA: od pianissimo possibile do fortissimo possibile i krešendo i dekrešendo.

STUDIJA LEGATA: legato intervali do oktave u polovinama i četvrtinama.

LITERATURA

- Đorđe Tošić: Kompletna metoda, sveska I

- A. Petit: Grande metoda za kornet

- J. B. Arban: Grande metoda

- V. Vurm: 40 Etida za trubu

- Alojz Strnad: Metoda učenja trube (izbor vežbi odgovarajućeg nivoa)

- Đorđe Tošić: Udžbenik fleksibilne tehnike za nižu školu (izbor vežbi odgovarajućeg nivoa)

- Sigmund Hering: Etide sa trubu

ili neka druga odgovarajuća literatura.

- Dubravko Marković: Osnovne vežbe u šesnaestinama

KOMPOZICIJE SA KLAVIRSKOM PRATNJOM

- Najmanje dve kompozicije u nivou gradiva, po izboru nastavnika. uz preporuku da jedna kompozicija bude cikličnog tipa (koncert ili sonata).

LITERATURA

- Đorđe Tošić: Kompozicije sa klavirskom pratnjom

- J. B. Arban: Popularne melodije i pesme za trubu iz Grande metode Francuske Edicije

- Dubravko Marković: Zbirka lakih kompozicija za trubu

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Dve etide: jedna tehnička i jedna melodijska;
2. Dve skale (durska i molska);
3. Jedna kompozicija sa klavirskom pratnjom po mogućnosti ciklična, napamet.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA DUVAČKIH INSTRUMENATA

(klarinet, truba)

U nastavi duvačkih instrumenata posebnu pažnju treba usmeriti na oblikovanje tona, njegovu pravilnu postavku kroz upoznavanje sa osnovama tehnike disanja i pravilnu impostaciju usnika ili piska. Od samog početka, u okviru registra koji omogućava najlakšu emisiju tona, primeniti sve elemente koji se odnose na pravilno uzimanje vazduha i njegovo racionalno korišćenje kroz odgovarajuće oblikovanje usana kod trube i pravilno oblikovanje usana kod klarineta.

Posebnu pažnju u nastavi duvačkih instrumenata obratiti na tonske vežbe preko kojih učenik treba tokom školovanja u osnovnoj muzičkoj školi da ovlada tonovima svog instrumenta podjednako zvučno i kvalitetno u različitim registrima.

Uporedo sa tonskim raditi i na tehničkim vežbama koje, počev od jednostavnijih ka složenijim, doprinose razvoju svih tehničkih elemenata vladanja instrumentom. Posebnu pažnju usmeriti na sviranje vežbi u različitim artikulacijama.

U toku školovanja obraditi sve tonalitete, durske i molske, sa toničnim trozvukom. U sviranju lestvica primenjivati razloženo sviranje, kao i sviranje dominantnih durskih i umanjenih septakorda kod molskih tonaliteta. Lestvice uvek svirati u određenom ritmu od početka do kraja, u istom tempu, bez ubrzavanja i usporavanja. Lestvice obavezno svirati napamet.

U toku školovanja u radu na etidama, bez obzira na godinu učenja, uvek do kraja insistirati na potpunom ovladavanju svakog tehničkog i tonskog zahteva koji je zadat u notnom tekstu. Uputiti učenika na analitičan pristup rada koji se odnosi na tonalitet i predznake u toku same vežbe, složenije ritmičke, tehničke i tonske elemente, kao i rad na pojedinim pasażima koji zahtevaju posebnu pažnju. Kod učenika, preko etida raznovrsnog sadržaja i zahteva, razvijati urednost u vežbanju, poštovanje svake note i oznake u notnom tekstu koje se odnose na tempo, dinamičko i agogičko nijansiranje. U radu sa komadima za izvođenje uz pratnju klavira, od samog početka kod učenika razvijati osećanje za interpretaciju koja u sebi sadrži osnovne stilske karakteristike kompozicije i kroz pravilno usmeravanje omogućiti svakom učeniku razvijanje njegove sposobnosti i muzikalnosti.

U okviru svih elemenata koji čine nastavni proces (tonske i tehničke vežbe, lestvice, etide i komadi za izvođenje uz pratnju klavira), neophodno je pažnju učenika usmeriti na intonaciju i čisto sviranje koje može omogućiti samo pravilna postavka instrumenata i pravilna primena tehnike disanja.

TEORETSKI PREDMETI

(solfeđo, teorija muzike)

Nastava teoretskih predmeta za učenike oštećenog vida osnovne muzičke škole koji izučavaju klarinet i trubu traje šest godina i obuhvata I i II pripremni razred, program solfeđa Odseka za klasičnu muziku od I do IV razreda i program teorije muzike u IV razredu.

Nastava se odvija u grupama do šest učenika.

I pripremni razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

Pevanje pesama po sluhu - pesme za decu i izvorne narodne pesme. Vežbe muzičke memorije. Usmeno opažanje lakših melodijskih motiva. Pevanje grupno i pojedinačno. Slušanje muzike za decu sa instrumentima sa magnetofona, gramofonskih ploča, kasete, kompaktdiska. Slušanje priča i drugih tekstova za decu uz muzičku ilustraciju i literaturni prikaz slušanja muzike.

Muzičko stvaralaštvo za decu - improvizacija melodije na zadati tekst. Muzičke igre za decu, igre za razvijanje sluha i igre prostorne orijentacije.

Osobine tona: jačina, visina, trajanje i boja. Zvuk - određen i neodređen. Razlikovanje i uočavanje zvuka iz različitih zvučnih izvora - zvukovi iz prirode, zvukovi predmeta različitih materijala i namena. Korišćenje zvuka u prostornoj orijentaciji.

Razvijanje ritma. Opažanje lakših ritmičkih motiva.

Prikazivanje melodije pokretom. Prikazivanje ritma pokretom.

Obrada brojalica u različitim kombinacijama. Taktiranje taktova 2/4, 3/4, 4/4.

Organizovanje raznih aktivnosti kojima nastavnik smatra da će probuditi kreativnu maštu učenika.

II pripremni razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

MELODIKA

- Primeri u notnom sistemu na Brajevom pismu.

Ce-dur.

- Osnovna jedinica za brojanje - četvrtina note. Taktovi 2/4, 3/4, 4/4. Promena taktova. - Notne vrednosti: cela, polovina, polovina s tačkom, četvrtina note i odgovarajuće pauze. Ligatura.

- Opažanje melodijskih motiva u okviru gradiva izvedenih na klaviru ili glasom. Usmeni melodijski diktat. Pevanje lakših melodijskih motiva. Pevanje pesmica sa tekstom.

RITMIKA

- Osnovna jedinica za brojanje - četvrtina nota.

- Taktovi: 2/4, 3/4, 4/4.

- Notne vrednosti i odgovarajuće pauze kao u melodici.

- Promena taktova.

- Ligatura.

- Usmeni ritmički diktat.

TEORIJA

Lestvica, tetrahord, stupanj, stepen, polustepen.

SOLFEDO

CILJ

Razvijanje muzikalnosti i pismenosti kroz prožimanje vaspitnog i obrazovnog procesa.

ZADACI

- Razvijanje muzičkih sposobnosti (muzičke memorije, sposobnosti praćenja melodijskog, polifonog i harmonskog toka).
- Razvoj shvatanja muzike i muzičkog pisma sa razvojem muzičkog mišljenja.
- Usađivanje zvučnih predstava i njihovo vezivanje sa slikom, odnosno slike sa zvukom kroz sticanje znanja i veština (melodika, ritam, diktati).
- Upoznavanje muzičke literature, interpretacije i osnovnih elemenata muzičkih stilova.
- Osamostaljivanje učenika i razvoj njihovih kreativnih sposobnosti.

I ciklus (I i II razred)

I razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

MELODIKA

- Tonaliteti Ce, Ge, Ef-dur i a-mol, de-mol. Detaljna obrada. Lestvično kretanje i skokovi u tonove toničnog trozvuka, vođicu i subdominantu. Obrada primera iz literature za duvače. Pevanje kadenci svih obrađenih tonaliteta.
- Primena oznaka za tempo, dinamiku, artikulaciju i fraziranje. Dvoglasno pevanje motiva, dvoglasa bordunskog tipa i obrada nekoliko kanona. Pevanje srpskih narodnih pesama sa tekstom i solmizacijom.
- Priprema: e-mol. Pevanje lestvice i kadence; primeri iz literature; opažanje tonova.

RITAM

- Metričke vrste i ritmičke figure: taktovi $2/4$, $3/4$, $4/4$, $2/2$, $3/8$ i $6/8$ (takt $6/8$ bez podele jedinice); figure dvodelne podele sa pauzama i lukovima, osnovne figure četvorodelne podele i punktirane figure na dve i jednoj ritmičkoj jedinici; sinkopa.
- Ravnomerno čitanje u violinskom i bas ključu umerenim i brzim tempom.
- Ritmičko čitanje na utvrđenim pozicijama solmizacionih slogova i čitanje odgovarajućih inserata iz instrumentalne literature.
- Manuelna reprodukcija.

OPAŽANJE, INTONIRANJE, DIKTATI

- Opažanje, intoniranje i zapisivanje pojedinačnih i više tonova u obrađenim tonalitetima.
- Usmeni melodijsko ritmički diktat. Opažanje metra, pevanih pesama sa tekstom.
- Intoniranje intervala i toničnih kvintakorada u svim navedenim tonalitetima.
- Pojmovi i termini vezani za notno pismo, lestvicu, intervale i trozvuke. Ton i tonske osobine. Osnovni tonovi i hromatski znaci. Intervali do oktave i postavljanje u linijskom sistemu.

- Štimovi lestvica koji se obrađuju

TEORIJA MUZIKE

- Teorijsko upoznavanje sa durskim lestvicama do četiri predznaka i molskim lestvicama a, de, e i ce-mol.
- Konstrukcija durskih i molskih kvintakorada na osnovnim tonovima obrađenih lestvica u prvom razredu.
- Osnovne oznake za tempo, dinamiku, artikulaciju i agogiku iz muzičke literature.

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

MELODIKA

- Obnavljanje i utvrđivanje tonaliteta obrađenih u I razredu sa težim ritmičko-melodijskim sklopovima.
- Postavka: e-mol, A-dur, ce-mol, De-dur. Transponovanje motiva.
- Priprema: upoređivanje toničnih kvintakorada i tetrahorada, pevanje lakih melodijskih vežbi u duru i istoimenom molu (a-A, Ce-ce, de-De).
- Priprema: ge-mol, Be-dur, ha-mol. Pevanje kadenci navedenih tonaliteta.
- Tehnički deo: hromatske skretnice i prolaznice, uz harmonizaciju na klaviru.
- Dvoglasno pevanje motiva, kanona, jednostavnih primera i jednoglasne kompozicije sa klavirskom pratnjom. Odgovarajući primeri iz instrumentalne literature i nacionalne muzičke tradicije.

RITAM

- Metričke vrste i ritmičke figure.
- Obnavljanje metričkih vrsta i proširivanje figura četvorodelne podele - sinkopa i punktirane figure na ritmičkoj jedinici. Nove mere: 3/2 i 3/8.
- Triola u osnovnim merama 2/4 i 3/4, 4/4.
- Ravnomerno čitanje u violinskom, bas i tenor ključu (za instrumentaliste koji ga koriste). Parlato vežbe i čitanje odgovarajućih primera iz literature.

OPAŽANJE, INTONIRANJE, DIKTATI

- Opažanje tonova i motiva i njihovo intoniranje.
- Opažanje apsolutnih visina.
- Intoniranje 2 do 3 male terce u nizu.
- Opažanje i intoniranje štimova obrađenih tonaliteta.
- Opažanje i intoniranje durskog i molskog trozvuka iz kadence i od osnovnih tonova.
- Intoniranje hromatskih skretnica.

- Opažanje metričkih vrsta preko pesama sa tekstom.

- Ritmički diktati, kratki motivi, melodijski diktati iz melodike, usmeno opažanje motiva, i pojedinačnih tonova i melodijsko-ritmičkih diktata.

TEORIJA MUZIKE

- Sve durske i molske lestvice koje su obrađene. Upoređivanje paralelnih i istoimenih lestvica i njihovih toničnih kvintakorada a-Ce-ce, de-De-ha, ge-Ge-e, a-A itd. Izgovor malih i velikih terci u nizu.

- Konstrukcija svih kvintakorada.

- Lestvični kvintakordi u harmonskom molu.

- Intervali do oktave i uvod u obrtaje intervala bez vrste samo imena.

- Nove oznake za tempo, dinamiku, artikulaciju i agogiku.

ISPITNI PROGRAM

1. Melodijski diktat do dva predznaka;

1. Lestvice, intervali trozvuci, tetrahordi;

2. Melodijski primer. Tonaliteti iz gradiva I i II razreda;

3. Parlato: violinski i bas ključ.

II ciklus (III i IV razred)

III razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

MELODIKA

- Obnavljanje utvrđivanje obrađenih tonaliteta iz II razreda.

- Obrada: ha-mol, ge-mol, Be-dur, fis-mol i E-dur.

- Primena hromatskih skretnica i prolaznica uz harmonizaciju nastavnika na klaviru.

- Transponovanje motiva.

- Pevanje melodija u duru i istoimenom molu - mutacija

- Informativno: dijatonska modulacija iz dura na dominantu (Ef-Ce-Ef itd.).

RITAM

- Utvrđivanje obrađenih metričkih vrsta i ritmičkih figura, parlato, diktati, posebno triole.

- Nove metričke vrste 9/8, 12/8, 5/8 i 7/8.

- Ravnomerno i ritmičko čitanje kao i manuelno izvođenje ritma prema navedenom gradivu.

OPAŽANJE, INTONIRANJE, DIKTATI

- Opažanje tonova motiva i dvozvuka u tonalitetu, usmeno i pismeno.
- Opažanje apsolutnih visina - usmeno i pismeno.
- Opažanje akorada iz kadenci obrađenih tonaliteta.
- Ritmički diktat u okviru gradiva i jednostavni melodijsko-ritmički diktat.

TEORIJA MUZIKE

- Sve durske i molske lestvice i lestvični intervali u duru i harmonskom molu, tetrahordi.
- Postavka prekomernog i umanjenog kvintakorda, obrtaji intervala i konsonantnih kvintakorada, dominantni septakord i umanjeni septakord.
- Proširivanje znanja iz terminologije korišćenjem instrumentalne literature.

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

MELODIKA

- Utvrđivanje svih obrađenih tonaliteta sa težim skokovima.
- Obrada: Es-dur, cis-mol, A-dur, ef-mol. Samo teoretski Ha-dur, Fis-dur, be-mol i es-mol.
- Transponovanje motiva, dvoglasni primeri i kompozicije uz klavirsku pratnju.
- Informativno: modulacije u paralelni i dominantni tonalitet.
- Mutacije - laki melodijski primeri.

RITAM

- Kvintola, sekstola i septola na ritmičkoj jedinici i triola na polovini jedinice.
- Nove metričke vrste: 8/8 i 9/8, ostali narodni ritmovi u primerima iz muzičkog folklor.
- Parlato: čitanje primera iz odgovarajuće instrumentalne literature i instruktivne vežbe.
- Primena umereno laganih, umereno brzih i brzih tempa.
- Poznavanje svih oznaka koje prate instrumentalnu literaturu. Opažanje intoniranja diktati.

OPAŽANJE I INTONIRANJE

- Opažanje osnovnih tonova i apsolutnih visina u obimu - usmeno i pismeno.
- Opažanje štimova i njihovo intoniranje.
- Intoniranje i opažanje dominantnog i umanjenog septakorda i njihovo vezivanje za tonalitet.

- Ritmički i melodijski diktati u okviru gradiva.

ISPITNI PROGRAM

1. Diktat do četiri predznaka;
2. Melodijska vežba tonaliteti do četiri predznaka (skretnice, prolaznice i mutacija);
3. Parlato: promena ključa, violinski i bas, sa svim ritmičkim figurama.

LITERATURA

- Pandurović, Aleksandrović i Jelić: Solfeđo za I i II razred četvorogodišnje i I razred dvogodišnje osnovne muzičke škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

- Aleksandrović i Jelić: Solfeđo za III razred četvorogodišnje i II razred dvogodišnje osnovne muzičke škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

- Aleksandrović: Solfeđo za IV razred četvorogodišnje i II razred dvogodišnje osnovne muzičke škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Osnovni didaktičko-metodički postupci obuhvataju razvijanje zvučnih predstava s notom slikom, kako za oblast melodike, tako i za oblast ritma. Ovim se nastavnim smerom usklađuje rad na diktatima s pevanjem i ritmičkim čitanjem. Zvučne predstave su, po pravilu, melodijski primeri (pesme sa tekstom i primeri iz literature), melodijski motivi (za transponovanje, radi učvršćivanja skokova u pojedine stupnjeve; za pevanje uvek u originalnom tonalitetu radi postavljanja boje tonaliteta i za postavljanje metričkih vrsta i ritmičkih figura) i, tek na trećem mestu, lestvični nizovi (raspevavanje učenika, širenje obima glasa, upoznavanje lestvica).

Primeri se obrađuju po sluhu, u početnim razredima ili iz notnog teksta, naravno uz pomoć nastavnika, a i pevanjem solmizacionim slogovima uz taktiranje. Svaka nova nastavna oblast praćena je navedenim postupcima koji se potom prenose na opažanje pojedinačnih i više tonova, ritmičkih figura, metričkih vrsta i usmenih melodijsko-ritmičkih diktata.

Ostale discipline, teorija, opažanje, intoniranje sa diktatom usko se povezuju sa nastavnim gradivom iz melodike i ritma, naročito u prva dva razreda. Za sve godišnje ispite, šestogodišnjeg četvorogodišnjeg i dvogodišnjeg obrazovanja ispitne vežbe i zadatke ne piše predmetni nastavnik, već su istovetne za sve učenike i zadaje ih aktiv nastavnika solfeđa.

RASPORED GODIŠNJEG GRADIVA

Prilikom planiranja nastave za celu godinu, polugodište i tromesečje, treba predvideti vreme za obnavljanje već postavljenih metodskih jedinica, kao i njihovo dalje razrađivanje. Posle određenja kada će se pripremati i postaviti jedan tonalitet treba imati u vidu to da se u poslednja dva meseca školske godine ne postavljaju nove lestvice. To isto važi i za ritmičke postavke, jer je i za melodiku i za ritam potrebno određeno vreme kako bi se zvučne predstave usvojile i nadogradile novim zahtevima (više skokova, teži zahtevi za ritmičko čitanje, primena vokalne i instrumentalne literature iz gradiva tog razreda, pismeni diktati, pevanje primera sa lista) - a radi pripremanja učenika za što samostalnije izvođenje i opažanje muzičkog toka.

Kada se u okviru metode jedinice planira novo gradivo iz ritma treba koristiti pevanje u već poznatom tonalitetu, a kada je postavka nove lestvice u pitanju treba koristiti poznate ritmičke figure i metričke vrste. Novo gradivo uvek prati - posle postavke - rad na prepoznavanju, kao najelementarnijem vidu učenja. Pismeni diktati i pevanje sa lista (bez prethodne pripreme) slede kasnije, na drugim časovima, kao i prilikom obnavljanja prethodnih postavki, ali sa većim zahtevima. Time se garantuje postojanje koncentričnih krugova, poznatih u svim pedagoškim disciplinama u školama opšteg obrazovanja.

OPAŽANJE, INTONIRANJE, DIKTATI

OPAŽANJE pojedinačnih tonova osnova je pamćenja zvuka svakog stupnja u lestvici. Opažanje pojedinačnih tonova treba početi sa nekoliko tonova (najbolje tri) i to u jednoj do dve oktave. Postepeno se brzina sviranih tonova povećava i širi obim (do tri oktave) s tim da se identifikovani tonovi pevaju solmizacijom kada se izvode u glasovnom registru, a izgovaraju ili zapisuju kada se primenjuje veći obim. Ovome treba dodati prepoznavanje intervala, odnosno prepoznavanje dva simulativno odsvirana tona koja učenici najpre prepoznaju pevanjem, a potom utvrđuju koji je interval (u zavisnosti od programa određenog razreda).

Prepoznavanje više tonova (uz primenu ritmičkih diktata) vodi ka uspešnom beleženju usmenih i pismenih diktata, a prepoznavanje akorada ka razvijanju harmonskog sluha.

Usmene diktate (melodijske i ritmičke) učenici izvode grupno i pojedinačno, naročito neposredno posle učinjene greške u pevanju ili pisanju diktata. Pevanjem diktiranog motiva učenici razvijaju memoriju, a ona se dalje usavršava tehnikom rada na samodiktatu (zapisivanje naučene pesme, ili pevanje melodijskog primera sa table i njegovog zapisivanja posle brisanja).

Intoniranje tonova, prema usmenom diktatu nastavnika, treba da se izbegava (osim kada se priprema neki detalj). Treba koristiti notnu sliku - tabulator jer se tako više vezuje zvuk sa notnom slikom. Intoniranje intervala i akorada treba što više vezivati za tonalitet, odnosno lestvicu koja se tada obrađuje u melodici. Intoniranje i opažanje akorada, dakle ima za oslonac kadencu, kao i odnos trozvuka na glavnim stupnjevima. Kao dopuna ovih postupaka intoniraju se akordi i od slobodnih datih tonova, ali uvek sa imenovanjem tonova.

Diktati kao rezultat postavljenih zvučnih predstava su obavezni na svakom času. Pismene diktate ne mogu uspešno da rade učenici koji nisu vežbali pisanje nota i prepisivanje vežbi iz udžbenika i na taj način savladali čitko i brzo čitanje i, naročito, pravilnu ortografiju.

Ritmički diktati i zapisivanje pojedinačnih tonskih visina prethode svakoj pojavi melodijsko-ritmičkih diktata.

Opažanje apsolutnih visina, oblast koja je, kao nova, uvedena prilikom koncipiranja prethodnih Nastavnih planova i programa planirano je da se radi od II razreda. Dakle, opažanje svih hromatskih tonova od V do I stupnja a-mola i de-mola, s tim da se opaženi tonovi ne pevaju, već se izgovaraju abecedom ili zapisuju. Dalji razvoj se prenosi u srednju školu s tendencijom proširivanja registra i ubrzavanja diktiranja, ali sa obaveznom pauzom između svake tonske visine. Ovime se ubrzava rad na melodici i diktatima.

MELODIKA

Novinu predstavlja savlađivanje lestvica u nekoliko etapa. Priprema tonaliteta, u početnim razredima, izvodi se učenjem pesmama po sluhu, prvo sa tekstom, a potom solmizacijom, opažanjem diktiranih tonova sličnih kretanju melodije u pesmi (po uzoru na mnoge strane škole) prikazivanjem i teorijskim tumačenjem lestvice.

Postavka podrazumeva obnavljanje naučene pesme, utvrđivanje lestvice abecednim izgovorom u sekundama i tercama, izgovorom toničnog trozvuka i kadence, prepoznavanjem motiva, pevanjem instruktivnih vežbi i lakših primera iz literature i savlađivanjem jednog kanona. Opažanje tonova i kasnije intervala i akorada iz kadenci, pevanje težih primera iz literature i dvoglasnih primera odvija se u obliku obnavljanja tonaliteta obično sledeće godine. Tada se utvrđuju teži skokovi. Ova faza obrade tonaliteta praćena je pisanim diktatima, dok je prethodna bazirana na usmenim diktatima, od pismenih je traženo zapisivanje samo pojedinačnih tonova i više tonova.

U trećem i četvrtom razredu, kada učenici imaju dovoljno usvojene funkcionalne odnose, odnosno stabilne stupnjeve, priprema i postavka slede neposredno jedna iza druge. One lestvice koje imaju veliki broj predznaka savlađuju se teorijski ili upoređivanjem, izvode se pevanjem lestvica i kadence i ilustruju primerom iz literature (Cis-dur na primer).

Ritam je izražen u sadržajima programa kroz postavljanje ritmičkih figura i metričkih vrsta. Ove postavke, kao i u melodici, prati korišćenje odgovarajućih primera pesama sa tekstom ili iz literature. Nastavnik svojim izvođenjem postavlja zvučne predstave (figure, vrste), a učenici uče primere napamet i koriste ih za dalju postavku ritma. Ona se odvija na sledeći način: prepoznavanje motiva, izvođenje kratkih ritmičkih motiva sa novim gradivom, manuelno izvođenje, učenje ritmičkih primera bez tonskih visina, savlađivanje ritmičkih etida - parlato uz pomoć nastavnika radi pravilnog akcentovanja, ispitivanje naučenog gradiva, samostalno izvođenje novih zadataka sa sličnim sadržajem, pismeni diktati i čitanje primera iz vokalne i instrumentalne literature.

Opažanje vrsta takta stalno prati rad na ritmu i prenosi se na zapisivanje ritmičkih okosnica naših narodnih pesama i igara.

Pre rada na parlato, ali i kasnije (vežbe sa promenom ključa), koristi se čitanje u jednakom trajanju ispisanih nota, sa ili bez obeležene metričke vrste. Ravnomernim čitanjem učenici savlađuju kontinuirano praćenje notnog teksta sa obeleženim tempom, a time i tehniku čitanja literature koju sviraju, odnosno pevaju (bez vraćanja kod učinjene greške!).

Domaći zadatak treba da sadrži: prepisivanje nota, vežbe iz ortografije, utvrđivanje naučenih ritmičkih etida, vežbe ravnomernog čitanja, utvrđivanje dobro naučenih primera za postavku melodike i ritma (pesme sa tekstom i primeri iz literature), eventualno, utvrđivanje onih melodijskih vežbi koje su obrađene na času.

TEORIJA MUZIKE

CILJ

Teorijsko objedinjavanje svih muzičkih pojmova i izraza, kao i povezivanje teorijske nastave sa solfeđom i nastavom instrumenta, odnosno pevanja.

ZADACI

- Upoznavanje muzičkih pojmova i pojava.
- Vladanje zakonitostima teorije muzike.
- Ostvarivanje funkcionalnih zadataka - sticanje brzine u shvatanju tonskih odnosa (lestvice, intervali i akordi).
- Vladanje muzičkom ortografijom.

IV razred

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Postavljanje i upoređivanje lestvica.
- Tonaliteti.
- Obrada intervala.
- Postavljanje akorada.
- Mnogostranost tonova.
- Pojmovi i definicije
- Ornamenti.

GRADIVO

- Lestvice: sve durske i molske lestvice. Upoređivanje istoimenih tonaliteta, kao i paralelnih. Upoređivanje lestvica udaljenih za hromatski polustepen. Enharmonske lestvice.
- Intervali i akordi: obrtaji intervala, složeni intervali. Ispisivanje šifri osnovnih intervala. Obrtaji konsonantnih kvintakorada. Umanjeni i prekomerni kvintakord bez obrtaja. Konstrukcija ovih kvintakorada na istom tonu. Lestvični kvintakordi. Mnogostranost tonova. Mali durski septakord (ia dominant) sa obrtajima. Umanjeni septakord na VII stupnju u molu sa razrešenjem i poluumanjeni u duru sa razrešenjem. Sve vrste septakorada.
- Pojmovi i definicije: proširivanje znanja osnovnim pojmovima i poznavanje novih termina iz oblasti tempa, artikulacije, agogike i ritma. Osnovni ukrasi i figure (ornamenti).

ISPITNI PROGRAM

1. Pismeni deo:

- šifre intervala i akorada;
- predznaci pojedinih lestvica;
- vrste intervala i akorada - princip testa.

2. Usmeni deo:

- izgradnja intervala i akorada;
- oznake za tempo, dinamiku, artikulaciju i agogiku.

PREPORUČENA LITERATURA

- Drobni i Vasiljević: Teorija muzike, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.
- D. Despić: Teorija muzike, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.
- M. Tajčević: Teorija muzike.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

U početnim razredima težište rada je na opismenjavanju učenika u okviru domaćih zadataka - prepisivanje primera iz udžbenika i imenovanje ispisanih nota i notnih zapisa po diktatu nastavnika (ovladavanje notnim pismom u violinskom i bas ključu, obeležavanje notnih trajanja i pauza kao i vrste takta). Redosled notnih tonova, izgovor solmizacijom i abecedom, uspešno je savladan kada učenici nižu sve tonove uzlazno i silazno od bilo kog početnog tona u sekundama, a zatim u tercama u obimu dve oktave. Iako se kvintakord teorijski obrađuje u drugom razredu, u prvom razredu je predviđena priprema kako bi se lakše usvojio kroz izgovor terci i trozvuka na glavnim stupnjevima obrađenih durskih lestvica (kadenca).

Osnovne pojmove nastavnik objašnjava primereno uzrastu učenika. U početnim razredima će to biti jednostavna objašnjenja, a potom će se usložnjavati zavisno od razvoja shvatanja učenika i metode jedinice. Sve osnovne pojmove: stupanj, stepen, polustepen, predznaci, tetrahord, lestvica, trozvuk, kadenca, takt, taktica, tempo i drugo, trebalo bi ispisivati na tabli rečima i notnom slikom, a i pokazivati i odsvirati na instrumentu. Izgradnja tetrahorda od bilo kog osnovnog tona i pronalaženje polustepena izvanredna je vežba za shvatanje lestvica. Uviđanjem rasporeda celih stepena i polustepena u tetrahordu učenici su spremili za teorijsku izgradnju svih dijatonskih lestvica. Već u I razredu se može postaviti princip izgradnje durskih lestvica: na poznati gornji (dominantni) tetrahord Ce-dura dodavanjem naviše tetrahorda sa polustepenom na kraju niza dobija se Ge-dur lestvica (kvintni krug naviše) i suprotan smer - od toničnog tetrahorda Ce-dura spuštanjem još jednog tetrahorda sa istim rasporedom celih stepena i polustepena dobijamo Ef-dur (kvintni krug naniže). Hromatske promene osnovnih tonova događaju se u smeru kretanja - kod lestvica sa povišicama u gornjem tetrahordu (vođica), a kod lestvica sa snizilicama u donjem tetrahordu (subdominanta).

Molske lestvice se postavljaju kao lestvice sa istim tonovima paralelnog dura. Radi očuvanja i daljeg učvršćivanja već prethodno postavljenih harmonskih funkcija (T-SD-D), u početnom razredu obrađivati kadencu harmonskog mola. Obradom svih vrsta molske lestvice utvrđuje se dominantni tetrahord abecednim izgovorom. Izgovaranjem svih tonova dominantnih tetrahorada molske lestvice ulazi se u oblast hromatike. Promenu u harmonskom molu objasniti harmonskim razlozima (durska dominantna), a u melodijskom molu melodijskim razlozima (eliminisanje prekomerne sekunde).

Kvintne krugove treba obraditi u III razredu kao i nizanje povišilica (poslednja povišilica - vođica) i snizilica (pretposlednja snizilica - ime tonaliteta). U kasnijim razredima upoređivati, teorijski i zvučno, istoimeni dur i mol, paralelne lestvice, lestvice udaljene za hromatski polustepen i enharmonske lestvice.

Preporučuju se pismena vežbanja: ispisivanje predznaka zadate lestvice u oba ključa, ispisivanje lestvičnog niza sa predzvučima ispred nota, prepoznavanje lestvice na osnovu ispisanog niza (ne uvek od prvog stupnja), upoređivanje lestvičnih tetrahorda, pronalaženje jednog tetrahorda u više lestvica i drugo.

Obrada intervala je predviđena takođe u početnim razredima. Najpre lestvični intervali, i to imenovanjem bez vrste, a kasnije se vrsta intervala povezuje sa određenim mestom u lestvici (na primer: velike terce na glavnim stupnjevima u duru). Veoma je važno postavljanje intervala u linijski sistem i njegovo brzo prepoznavanje. Izgradnja intervala, imenovanje abecedom, ispisivanje intervala i korišćenje šifri vežbaju se usmenim i pismenim putem. Obrtaje intervala, takođe, treba vežbati usmeno i pismeno, a kasnije definisati ove pojmove. Intervale sekstu i septimu teorijski postavljamo kao obrtaj odgovarajućih intervala. Umanjene i prekomerne intervale prikazujemo sa razrešenjem; u školi za osnovno muzičko obrazovanje prikazujemo prekomernu kvartu i umanjenu kvintu i njihovo pronalaženje u tonalitetu.

Lestvične kvintakorde, koji se ispevavaju u melodici, trebalo bi vežbati i usmenim izgovorom (sa povećanjem brzine izgovora). Kada se obrade vrste kvintakorda, vežbati izgradnju durskog i molskog kvintakorda od istog tona (usmeno i pismeno vežbanje, a i vežbanje na instrumentu). Može se teorijski postaviti u umanjeni i prekomerni kvintakord jer upoređivanjem sa durom i molom ova postavka nije teška učenicima. Svaki kvintakord se izgovara i u svojim obrtajima, u nizu - kvintakord, sekstakord, kvartsekstakord (na ovaj način učenici klavirskog odseka sviraju trozvuk od prve godine). Svesnim prihvatanjem da jedan ton može biti osnovni ton,

terca ili kvinta različitih kvintakorda uvodimo učenike u harmonsko mišljenje - usmena i pismena vežbanja izgradnje od istog tona, naviše i naniže, kvintakorda, sekstakorda i kvartsekstakorda.

Septakordi se lako usvajaju nakon usmenih i pismenih vežbanja za terce i kvintakorde. MD₇ oe vezuje za dominantu dura i mola. Predstavljanjem dominantnog septakorda u linijskom sistemu ukazati na položaj tonike, podjednako udaljene od najnižeg i najvišeg tona. Vežbanje izgradnje dominantnog septakorda i njegovih obrtaja je usmeno, pismeno i na klaviru sa razrešenjem u odgovarajući tonični trozvuk. Isti postupak se koristi kod umanjenog i poluumanjenog septakorda. Ostale septakorde takođe postavljamo u tonalitet i vežbamo bržu i tačniju izgradnju. Hromatskim promenama pojedinih tonova u duru (mol-duru) i molu (harmonski i melodijski mol) ukazujemo i na promenu u vrsti septakorda, kao i kvintakorda.

U radu sa učenicima sve oznake za tempo, dinamiku, artikulaciju i agogiku trebalo bi primenjivati od prve naučene pesme. Učenje ovih oznaka, sa italijanskim nazivima, bez muzičkog sadržaja ne omogućava učenicima da upoznaju karakter kompozicije. Postupno usvajanje ovih termina, uz adekvatan prevod, pomoći će učenicima da na odgovarajući način interpretiraju i prepoznaju muzički sadržaj.

2. ODSEK ZA SRPSKO TRADICIONALNO PEVANJE I SVIRANJE

CILJEVI

- Razvijanje ljubavi prema narodnoj umetnosti i tradicionalnom narodnom pevanju i sviranju.
- Upoznavanje tehnike disanja i pevanja/sviranja.
- Osposobljavanje učenika za samostalno izvođenje pesme/svirke.
- Razumevanje muzičke fraze, artikulacije, stila i dinamike.
- Osposobljavanje učenika za koncertnu aktivnost.
- Osposobljenost za dalji nastavak školovanja.

ZADACI

- Redovno pohađanje nastave, vežbanje i interesovanje za audio izdanja tradicionalne srpske muzike.
- Prepoznavanje svoje muzičke tradicije.
- Razlikovanje autentičnog izvođenja od stilizacije i obrade.
- Poznavanje osnovne tehnike pevanja/sviranja.
- Pravilno držanje tela pri pevanju/sviranju (ume da drži narodni instrument).
- Izvođenje osnovnih tehničkih vežbi.
- Izvođenje jednostavnih melodija manjeg ambitusa.
- Izvođenje jednostavnijih ukrasa.
- Izvođenje pesme/svirke u celini.
- Prepoznavanje različitih vokalnih/instrumentalnih stilova.
- Izvođenje osnovnih dinamičkih nijansi.
- Muzikalno pevanje/sviranje sa razumevanjem onoga što izvodi.
- Osposobljavanje za pevanje/sviranje na javnim nastupima.

- Ponašanje na sceni.
- Dostizanje psiho-fizičke spremnosti za javno izvođenje.
- Javno prezentovanje naučene pesme/svirke.
- Pevanje/sviranje dve pesme/svirke.
- Muzikalno izvođenje pesme/svirke.
- Osposobljavanje za nastavak školovanja.

2.1. SRPSKO TRADICIONALNO SVIRANJE

Tradicionalno sviranje neguje se kroz upoznavanje sa duvačkim (aerofonim) i žičanim (kordofonim) narodnim instrumentima. Svaki učenik bira narodni instrument koji će učiti i to mu je ujedno i glavni predmet.

U trećoj i četvrtoj godini osnovne muzičke škole, učenici pohađaju predmet grupno sviranje (za one koji sviraju frulu ili kaval i dr, odnosno instrumente koji mogu da se sviraju u duetu) ili pohađaju još jedan narodni instrument po izboru i to prema planu i programu za prvi, odnosno drugi razred osnovne muzičke škole po kome se izučava drugi instrument.

DUVAČKI NARODNI INSTRUMENTI

(frula, dvojnice, okarina, šupeljka, duduk, kaval, diple, gajde)

I ciklus (I i II razred)

I razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- U okviru nastavnog programa neophodno je učenika upoznati sa istorijskim nastankom i razvojem instrumenta, postavkom i načinom dobijanja tona, načinom zatvaranja otvora na instrumentima i postavkom prstiju, postavkom usana u odnosu na usnik, osnovama tehnike disanja i kontrolom daha.
- Ovladati tonovima lestvice i raditi na kvalitetu tona koji se dobija.
- Raditi na formiranju karakterističnog tona tradicionalnih narodnih svirala i sve navedene elemente primenjivati u sviranju narodnih melodija.

LITERATURA

- Olivera Vasić i Dimitrije Golemović: Narodne pesme i igre u okolini Bujanovca, Etnografski institut SANU, Beograd, 1980.
- Mirjana Vukičević-Zakić: Dvojnice bordunskog tipa u muzičkoj tradiciji istočne Srbije, Razvitak, god. XXXII, br. 3-4, Zaječar, 1992, 104-109.
- Dimitrije Golemović: Instrumentalna tradicija Vlaha (Prilog etnomuzikološkom proučavanju područja akumulacije HE Đerdap II), Razvitak 4-5, Zaječar, jul-oktobar, 1983, 87-93.
- Dimitrije O. Golemović: Narodni muzičar Krstivoje Subotić, Istraživanja 1, Valjevska Kolubara (etnomuzikologija i etnokoreologija), Beograd, 1984.
- Dimitrije O. Golemović: Graditelj dvojnica Proko Puzović, Zvuk br. 1, Sarajevo, 1984, 56-67.

- Dimitrije O. Golemović: Narodna muzika Podrinja, Sarajevo, Drugari, 1987.
- Dimitrije Golemović: Muzička tradicija Azbukovice, SIZ kulture i fizičke kulture opštine Ljubovija, 1989.
- Dimitrije Golemović: Narodna muzika užičkog kraja, Etnografski institut SANU, Beograd, 1990.
- Ljubinko Miljković: Muzička tradicija Srbije III - Donja Jasenica, Centar za kulturu Donja Jasenica, Smederevska Palanka, 1985.
- Dragoslav Dević: Okarina (selo Donja Mutnica, Srbija), Rad VII kongresa SFJ (Ohrid 1960), Ohrid, 1964, 204-215.
- Dragoslav Dević: Savremene tendencije razvoja svirale u Srbiji u procesu akulturacije, Razvitak br. 4-5, Zaječar, 1978, 69-71.
- Dragoslav Dević: Narodna muzika Dragačeva (oblici i razvoj), Beograd, 1986.
- Dragoslav Dević: Narodna muzika Crnorečja (u svetlosti etnogenetskih procesa), JP ŠRIF Bor, Kulturno-obrazovni centar Boljevac, FMU Beograd, 1990.
- Dragoslav Dević: Narodna muzika, Kulturna istorija Svrljiga II, Narodni univerzitet - Svrljig, Prosveta - Niš, 1992, 427-539.
- Vladimir R. Đorđević: Srpske narodne melodije (južna Srbija), Skoplje, 1928.
- Vladimir R. Đorđević: Srpske narodne melodije (predratna Srbija), Beograd, 1931.
- Ljubica i Danica Janković: Narodne igre II, Beograd, 1937.
- Iste, Narodne igre V, Beograd, 1949.
- Iste, Narodne igre VI, Beograd, 1951.
- Iste, Narodne igre VII, Beograd, 1952.
- Iste, Narodne igre VIII, Beograd, 1964.

Za rad obavezno koristiti audio snimke seoskih svirača.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- deset tradicionalnih melodija.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Dve tradicionalne melodije različitog karaktera.

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Nastaviti rad na daljem razvoju elementarne tehnike sviranja i proširenje sviračkog ambitusa preko oktave.
- Uvođenje ukrasnih tonova i složenijih ritmičkih figura (kao i aksak ritmova).

- Obavezno slušanje terenskih snimaka i pokušaj da se nauče po sluhu.
- Raditi na osposobljavanju učenika da iz notnog zapisa pročitaju narodnu melodiju.
- U ovoj fazi rada treba otpočeti sa sviranjem jednostrukih i dvostrukih predudara pred veće notne vrednosti, polovine i četvrtine.
- Posebno treba insistirati na agogičkim i dinamičkim melodijskim zahtevima kroz posebne vežbe kao i kroz konkretne muzičke primere.

LITERATURA iz I razreda, kao i:

- Aleksandar Linin: Narodni muzički instrumenti, Skoplje, 1986.
- Ljiljana Pešić: Narodni muzički instrumenti na Kosovu i Metohiji, Rad XIV kongresa SUFJ (Prizren 1967), Beograd, SUFJ, 1974, 97-99

U radu obavezno koristiti i terenske snimke seoskih svirača.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- deset tradicionalnih melodija.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Tri tradicionalne melodije različitog karaktera.

II ciklus (III i IV razred)

III razred

(2 časa nedeljno, 70 godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Rad na izvođenju zahtevnijih melodija u pogledu melodijsko-ritmičkih i metričkih problema,
- Početni rad na sviranju improvizacija, rabadžijske i putničke svirke.
- Posebnu pažnju treba posvetiti virtuozerstvu kroz veći rad na tehnici i razvoju muzikalnosti.
- Usavršavanje ukrasnih tonova, posebno jednostrukih i dvostrukih predudara i postudara na četvrtini ili osmini osnovne notne vrednosti.

LITERATURA iz I i II razreda, kao i:

- Mirjana Vukičević: Duple Stare Crne Gore, Beograd, Odeljenje za etnologiju filozofskog fakulteta u Beogradu, 1990.
- Petar D. Vukosavljević: Gajde u Srbiji (njihova sazvučja i mogućnost uklapanja u savremeni orkestar), Beograd, Radio Beograd, 1979.
- Petar D. Vukosavljević: Eрске gajde, Beograd, Radio Beograd i Narodni univerzitet u Svrlijgu, 1981.

- Dimitrije O. Golemović: Gajdaš Dimitrije Perić (prilog proučavanju muzičke tradicije severoistočne Srbije), Razvitak, god. XXV, br. 1, Zaječar, 1985, 83-90.

- Dragoslav Dević: Opšti pregled narodnih muzičkih instrumenata u Vojvodini sa posebnim osvrtom na gajde u Srbiji, Rad XX kongresa SUFJ (Novi Sad 1973), Beograd, SUFJ, 1978, 173-190.

- Vladimir Đorđević: Skopske gajdardžije i njihovi muzički instrumenti, Glasnik skopskog naučnog društva, knj. 1 sv. 2, Skopje, 1926.

- Aleksandar Linin: Gajde na Balkanu, Skopje, 1969, 305-315.

- Miljković Ljubinko: Banja (rukopisni zbornik - etnomuzikološke odlike i zapisi arhaične i novije vokalne i instrumentalne tradicije sokobanjskog kraja), Nota, Knjaževac, 1978.

Pored gore navedene literature obavezno koristiti i audio snimke seoskih svirača.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- deset tradicionalnih melodija.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Tri tradicionalne melodije različitog karaktera.

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Na ovom nivou rada učenik mora biti spreman na spretno izvođenje svih tonova koji se mogu dobiti na instrumentu i ukrasnih tonova poput mordenta, praltrilera, trilera.

- Izvođenje lestvice kroz dve oktave i u različitim ritmičkim kombinacijama (u zavisnosti od tehničkih mogućnosti instrumenta).

- Pojačan rad mora biti usmeren na parlando rubato primere, najčešće improvizacije i virtuozna narodna kola sa složenim zahtevima u pogledu agogike i dinamike.

- Upoznavanje učenika i sa ostalim duvačkim narodnim instrumentima, kao što su žigafon, modifikovana frula i dr, kao i sa drugim načinima usavršavanja tehničkih mogućnosti duvačkih instrumenata.

LITERATURA

Sva navedena u prethodnim razredima.

Pored literature i postojećih notnih zapisa u radu svakako treba koristiti i audio snimke tradicionalnog narodnog sviranja.

U okviru četvorogodišnje redovne nastave poželjno je da učenici pokušaju da naprave neki od instrumenata i da ovladaju veštinom pravljenja i održavanja piskova kod gajdi.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- deset tradicionalnih melodija.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Tri tradicionalne melodije različitog karaktera.

ŽIČANI NARODNI INSTRUMENTI

(gusle - od jednostrunih do trostrunih i sve vrste tambura)

I ciklus (I i II razred)

I razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznavanje učenika sa istorijskim nastankom i razvojem navedenih instrumenata.
- Upoznavanje sa postavkom i načinom dobijanja tona, držanjem gudala kod gusala, usaglašavanjem žica kod tambure.
- Kroz jednostavne primere započeti sa ovladavanjem veštine koja se odnosi na istovremeno pevanje i sviranje na guslama.
- Posebno treba uputiti učenike u održavanje instrumenta.

LITERATURA

- Mitar S. Vlahović: O guslama i guslarima u pirotskom kraju, GEM u Beogradu, knj. XI, Beograd, 1936, 142-159.
- Sava Vukosavljev: Tambura samica, Zbornik radova XXXIV kongresa SUFJ, Tuzla, 1987, 493-497.
- Dimitrije O. Golemović: Narodna muzika Podrinja, Sarajevo, Drugari, 1987.
- Dimitrije Golemović: Muzička tradicija Azbukovice, Ljubovija, SIZ kulture i fizičke kulture opštine Ljubovija, 1989.
- Dimitrije Golemović: Narodna muzika užičkog kraja, Etnografski institut SANU, Beograd.
- Dragoslav Dević: Narodna muzika Dragačeva (oblici i razvoj), Beograd FMU, 1986.
- Dragoslav Dević: Narodna muzika, Kulturna istorija Svrlijga II, Narodni univerzitet u Svrlijgu, Niš - Prosveta, 1992, 427-539.
- Dragoslav Dević: Narodna muzika Crnorečja (u svetlosti etnogenetskih procesa), Beograd, JP ŠRIF Bor, Kulturno-obrazovni centar Boljevac, FMU Beograd, 1990.
- Jasminka Dokmanović: Ćemane iz jugoistočne Srbije - od komparativnog pogleda do elemenata etno-socioloških procesa, Razvitak, god. XXXII, br. 3-4 (1988-1989), 1992, 110-112.
- Vladimir Karakašević: Gusle i guslari, Letopis Matice srpske, knj. 195, sv. 3, Novi Sad, 1-35.
- Milivoje Knežević: Gusle javorove, Rad VII Kongresa SFJ (Ohrid 1960), Ohrid, 1964.
- Radmila Radović: Narodni guslar Pero Ostojić (Prilog proučavanju epskog stvaralaštva zborničkog Podrinja), Zbornik radova XXXIV kongresa SUFJ, Tuzla, 1987, 309-316.
- Ljubinko Miljković: Muzička tradicija Srbije III, Donja Jasenica, RO Centar za kulturu "Donja Jasenica", Smederevska Palanka, 1985.

- Radmila Stojanović: Gusle i guslari Jablanice i Puste Reke, Rad XXVIII kongresa SUFJ, Sutomore, UF Crne Gore, 1982, 310-315.

Pored literature i postojećih notnih zapisa u radu obavezno koristiti i terenske snimke.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- deset tradicionalnih melodija.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Dve tradicionalne melodije.

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Nastaviti rad na razvoju elemenata tehnike sviranja i poboljšanja kvaliteta tona.

- Usložnjavanje melodijsko-ritmičkih i agogičkih zahteva.

- Postavka dinamičkih senčenja u okviru melodijskog toka.

LITERATURA kao u I razredu.

Pored literature i postojećih notnih zapisa u radu treba koristiti i audio snimke tradicionalnog sviranja seoskih svirača.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- deset tradicionalnih melodija.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Tri tradicionalne melodije različitog karaktera.

II ciklus (III i IV razred)

III razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Izvođenje složenijih primera narodne svirke sa više virtuoznih elemenata.

- Posebno insistirati na izvođenju pesama u celini kod gusala i rad na dramskom prikazu teksta.

- Kod tambure treba posebno raditi na dobroj koordinaciji leve i desne ruke u složenim melodijsko-ritmičkim primerima.

LITERATURA kao i u prethodna dva razreda.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- deset tradicionalnih melodija.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Tri tradicionalne melodije različitog sadržaja i karaktera.

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Nastaviti rad na usavršavanju tehnike sviranja i obogaćivanju programskog repertoara novim primerima.

- Kod pevanja uz instrumentalnu pratnju posebno obratiti pažnju na dramsko donošenje teksta.

- Veću pažnju treba posvetiti virtuosnim primerima složenih tehničkih i muzičkih zahteva.

LITERATURA kao i u prethodnim razredima.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- deset tradicionalnih melodija.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Tri tradicionalne melodije različitog sadržaja i karaktera.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA SVIRANJA NA DUVAČKIM I ŽIČANIM TRADICIONALNIM NARODNIM INSTRUMENTIMA

Negovanjem tradicionalnog sviranja svetska kulturna baština će sačuvati jedan važan i bogat muzički segment stvoren u prošlosti i proistekao iz osnovnih stvaralačkih intencija kolektivnog muziciranja. Veština izvođenja u okviru tradicionalne muzike ne sme biti zasnovana na obradama i stilizacijama već na reprodukciji autentičnih tradicionalnih melodija. Učenje originalnih melodija doprinosi upoznavanju kodiranog muzičkog sistema tradicionalnog korpusa i mogućnost improvizacije u okvirima dozvoljenih normi. Sviranje na tradicionalnim instrumentima podrazumeva upoznavanje sa osnovnim organološkim specifičnostima instrumenata i izvođenje instrumentalnih (improvizacije, narodne igre i dr) i vokalno-instrumentalnih formi (pevanje uz gusle, pevanje uz kaval i dr.). Usvajanje tradicionalnih principa muziciranja podrazumeva i muzičku pratnju pesmama ali isključivo onako kako se to radi u tradicionalnoj muzici, odnosno bez kombinacija koje nisu bile deo narodne prakse.

Odgovornost koju posao pedagoga podrazumeva ispoljava se, ne samo u njegovom poznavanju materije koju izučava, već i širok uvid u osnovne principe i zakonitosti razvojne psihologije. Budući da je, naročito u okvirima individualne nastave, nastavni proces snažno obeležen fenomenom transfera, nastavnik, u funkciji "trećeg roditelja", predstavlja važnu identifikacionu figuru, u presudnoj meri odgovornu za muzičku, a znatnim delom i ličnu sudbinu svog učenika. Ovakva odgovornost obavezuje nastavnika na osnovno

upoznavanje učenikovog porodičnog okruženja (pre svega, intenziteta i karaktera roditeljske podrške učenikovom muzičkom školovanju i nivoa njihovih očekivanja), jednako kao i uslova u kojima učenik živi (naročito kvaliteta instrumenta na kojem vežba ili mogućnosti nabavke instrumenta, ukoliko ga učenik ne poseduje). Opskrbljen podacima ove vrste, nastavnik će biti u stanju da preciznije proceni učenikovu ličnost, posebno njegovu muzičku motivaciju i njegove razvojne kapacitete te da, na osnovu takve procene, kreira nastavno-vaspitni tretman, kojim će učenika dovesti do optimalnog ostvarenja njegovog individualnog potencijala. Zato stav nastavnika prema učeniku mora biti ispunjen naklonošću, toplinom, saosećanjem, razumevanjem, podrškom, ohrabrenjem i poštovanjem.

Od nastavnika se očekuje redovna i savesna priprema za časove i pažljivo praćenje i planiranje razvoja svakog učenika u klasi. Priprema obuhvata čitav spektar aktivnosti - od detaljnog proučavanja učenikovog repertoara (analitičkim prosviravanjem ili, eventualno, pripremanjem za izvođenje na podijumu), preko upoređivanja različitih transkripcija melodija i dopunjavanja istih, do kontinuiranog vođenja obimne evidencije o učenikovom radu i napretku.

Pretpostavka je da će dobar nastavnik uvek imati na umu kompleksnost i sveobuhvatnost procesa muzičke nastave i da ove njene važne strane nikad neće zapostavljati radi pukog usavršavanja isključivo zanatske komponente učenikovog sviranja. To znači da će nastavnik, tokom čitavog perioda rada na odabranim melodijama, iznalaziti način da učeniku prenese sva svoja znanja o tehničkim postupcima i izvođačkim izražajnim sredstvima, poetskoj, psihološkoj ili filozofskoj pozadini svirke. Obrada svake melodije mora biti pripremljena odgovarajućom teorijskom eksplikacijom koja podrazumeva upoznavanje sa osnovnim podacima: geografsko lociranje (poreklo forme), upoznavanje sa osnovnim odlikama određenog muzičkog dijalekta, objašnjenje obredne situacije (ukoliko je melodija obredna), tumačenje poetskog sadržaja i dr. Posebnu pažnju nastavnik mora posvetiti izvođenju netemperovanih tonskih sistema i slobodnih metroritmičkih melodija, kao i melografiji konkretnog primera.

U toku školske godine nastavnik je obavezan da izvede učenika na dva javna nastupa (interna časa) i dve smotre (na kraju prvog i na kraju drugog polugodišta). Smotre imaju svrhu da omoguće javni uvid u kvalitet nastavnikovog rada i proces učenikovog razvoja i napretka, kao i da budu neophodan poligon za učenikovo rano sticanje izvođačkog iskustva. Učeniku nije dopušteno da svira iz nota na prvoj smotri, obaveznim javnim nastupima i drugoj smotri (na kraju školske godine) i do kraja školovanja u osnovnoj muzičkoj školi. Instrumentalne forme koje čine repertoar na glavnom predmetu nisu memorijski toliko zahtevne da se ne mogu izvoditi napamet.

Preporučuje se velika umerenost i oprez u organizovanju i pripremi učenikovih koncertnih aktivnosti. Početni rad na ovladavanju tremom mora biti sproveden kroz posebnu psihološku pripremu i učešćem na internim časovima. Svaki nastup treba komentarisati tako da se učenik podstiče na rad i javno izvođenje. Tek kada nastavnik proceni da je učenik izvođački i psihološki spreman, može se pristupiti koncertnom izvođenju. Obazriv nastavnik neće dopustiti da učenikova motivacija vremenom postane isključivo takmičarski usmerena, jednako kao što neće upasti u opasnu zamku vrednovanja rezultata sopstvenog rada brojem nagrada i priznanja koje njegovi učenici osvajaju.

Kvalitetan pedagoški rad podrazumeva ravnopravan tretman svih učenika u klasi bez favorizovanja pojedinih učenika u odnosu na ostale. Bilo kakav diskriminatorni stav u odnosu na stepen muzičke obdarenosti ili neko drugo učenikovo individualno svojstvo smatra se pedagoški i moralno nedopustivim. Savestan nastavnik će introspektivno-analitičkim pristupom problematici individualnog nastavnog procesa pažljivo štiti učenika od razvojno pogubnog projektovanja sopstvenih ambicija. Jedna od najvažnijih potvrda njegove ispravne pedagoške pozicije biće uporan rad na sopstvenom usavršavanju - povremenim učenjem novog repertoara, sticanjem uvida u etnomuzikološku literaturu i instrumentalne melodije u arhivskoj građi, čestim odlascima na koncerte, praćenjem aktuelnih zbivanja u svetskoj i domaćoj diskografiji, javnim nastupanjem, periodičnim obnavljanjem teorijskog znanja, čitanjem metodološke, pedagoške i psihološke literature, stalnim dopunjavanjem ličnog obrazovanja i proširivanjem svog kulturnog i duhovnog horizonta.

GRUPNO SVIRANJE

II ciklus (III i IV razred)

III razred

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Uvođenjem ovog predmeta učenici stiču praksu zajedničkog muziciranja, posebno kada su u pitanju dva kavala ili dve frule.
- Na grupnom sviranju treba negovati isključivo one kombinacije instrumenata koje su zastupljene u narodnoj praksi.
- Realizovati mogućnost kombinovanja instrumenta i glasa, ali isključivo u tradicionalnim okvirima (kao npr. kavala i glasa).

- Koristiti početne primere jednostavnije melodijsko-ritmičke strukture sa manje ukrasa, uglavnom jednostrukih i dvostrukih predudara.

LITERATURA kao i za glavni predmet.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- deset tradicionalnih melodija.

IV razred

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Nastaviti rad na složenim dvoglasnim primerima svirke u duetu.

- Posebno obratiti pažnju na izvođenje virtuosnijih narodnih kola ili pesama sa većim agogičkim i dinamičkim zahtevima.

LITERATURA kao i za glavni predmet.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- deset tradicionalnih melodija.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Veština izvođenja u okviru tradicionalne muzike ne sme biti zasnovana na obradama i stilizacijama već na reprodukciji autentičnih tradicionalnih melodija. Učenje originalnih melodija doprinosi upoznavanju kodiranog muzičkog sistema tradicionalnog korpusa i mogućnost improvizacije u okvirima dozvoljenih normi. Grupno sviranje na tradicionalnim instrumentima podrazumeva izvođenje instrumentalnih (improvizacije, narodne igre i dr.) i vokalno-instrumentalnih formi (pevanje uz dva kavala i dr.).

Odgovornost koju posao pedagoga podrazumeva ispoljava se, ne samo u njegovom poznavanju materije koju izučava, već i širok uvid u osnovne principe i zakonitosti razvojne psihologije. Budući da je, naročito u okvirima individualne nastave, nastavni proces snažno obeležen fenomenom transfera, nastavnik, u funkciji "trećeg roditelja", predstavlja važnu identifikacionu figuru, u presudnoj meri odgovornu za muzičku, a znatnim delom i ličnu sudbinu svog učenika. Ovakva odgovornost obavezuje nastavnika na osnovno upoznavanje porodičnog okruženja učenika (pre svega, intenziteta i karaktera roditeljske podrške muzičkom školovanju), jednako kao i uslova u kojima učenici žive (naročito kvaliteta instrumenata na kojima vežbaju). Opskrbljen podacima ove vrste, nastavnik će biti u stanju da preciznije proceni ličnosti učenika, posebno njihovu muzičku motivaciju i razvojne kapacitete te da, na osnovu takve procene, kreira nastavno-vaspitni rad, kojim će učenike dovesti do kvalitetne muzičke realizacije. Zato stav nastavnika prema učenicima mora biti ispunjen naklonošću, toplinom, saosećanjem, razumevanjem, podrškom, ohrabrenjem i poštovanjem.

Od nastavnika se očekuje redovna i savesna priprema za časove i pažljivo praćenje i planiranje razvoja svakog učenika. Priprema obuhvata čitav spektar aktivnosti - od detaljnog proučavanja repertoara (analitičkim prosviravanjem ili, eventualno, pripremanjem za izvođenje na podijumu), preko upoređivanja različitih transkripcija melodija i dopunjavanja istih, do kontinuiranog vođenja obimne evidencije o napretku učenika.

Pretpostavka je da će dobar nastavnik uvek imati na umu kompleksnost i sveobuhvatnost procesa muzičke nastave i da ove njene važne strane nikad neće zapostavljati radi pukog usavršavanja isključivo zanatske komponente učenikovog sviranja. To znači da će nastavnik, tokom čitavog perioda rada na odabranim melodijama, iznalaziti način da učenicima prenese sva svoja znanja o tehničkim postupcima i izvođačkim izražajnim sredstvima, poetskoj, psihološkoj ili filozofskoj pozadini svirke. Obrada svake melodije mora biti pripremljena odgovarajućom teorijskom eksplikacijom koja podrazumeva upoznavanje sa osnovnim podacima: geografsko lociranje (poreklo forme), upoznavanje sa osnovnim odlikama određenog muzičkog dijalekta, objašnjenje obredne situacije (ukoliko je melodija obredna), tumačenje poetskog sadržaja i dr. Posebnu pažnju nastavnik mora posvetiti izvođenju netemperovanih tonskih sistema i slobodnih metroritmičkih melodija. Rad na grupnom sviranju stvorice kod učenika osećaj za izvođenje glavne i prateće melodijske linije i njihovom odnosu.

U toku školske godine nastavnik je obavezan da izvede učenike na dva javna nastupa (interna časa) i dve smotre (na kraju prvog i na kraju drugog polugodišta). Smotre imaju svrhu da omoguće javni uvid u kvalitet nastavnikovog rada i proces razvoja učenika i napretka, kao i da budu neophodan poligon za rano sticanje izvođačkog iskustva učenika. Učenicima nije dopušteno da sviraju iz

nota na prvoj smotri, obaveznim javnim nastupima i drugoj smotri (na kraju školske godine) i do kraja školovanja u osnovnoj muzičkoj školi. Instrumentalne forme koje čine repertoar nisu memorijski toliko zahtevne da se ne mogu izvoditi napamet.

Kvalitetan pedagoški rad podrazumeva ravnopravan tretman svih učenika i podsticanje uspešne grupne saradnje. Bilo kakav diskriminatorni stav u odnosu na stepen muzičke obdarenosti ili neko drugo učenikovo individualno svojstvo smatra se pedagoški i moralno nedopustivim. Savestan nastavnik će introspektivno-analitičkim pristupom problematici nastavnog procesa pažljivo štiti učenike od razvojno pogubnog projektovanja sopstvenih ambicija. Jedna od najvažnijih potvrda njegove ispravne pedagoške pozicije biće uporan rad na sopstvenom usavršavanju - povremenim učenjem novog repertoara, sticanjem uvida u etnomuzikološku literaturu i instrumentalne melodije u arhivskoj građi, čestim odlascima na koncerte, praćenjem aktuelnih zbivanja u svetskoj i domaćoj diskografiji, javnim nastupanjem, periodičnim obnavljanjem teorijskog znanja, čitanjem metodološke, pedagoške i psihološke literature, stalnim dopunjavanjem ličnog obrazovanja i proširivanjem svog kulturnog i duhovnog horizonta.

2.2. SRPSKO TRADICIONALNO PEVANJE

Tradicionalno pevanje mora biti bazirano isključivo na učenju autentičnih narodnih napeva na osnovu terenskih snimaka (izvođenje obrada i stilizacije nije dozvoljeno).

I ciklus

I razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Na početku učenja bitno je postaviti osnovno teorijsko predznanje o ulozi i značaju tradicionalnog pevanja u srpskoj patrijarhalnoj zajednici.
 - Upoznavanje učenika sa tehnikom disanja i rad na tehničkim vežbama za postavku glasa u srpskom narodnom pevanju.
 - Izvoditi primere jednostavnije melo-ritmičke strukture i sa malo ukrasnih tonova.
 - Svi primeri koji se uče ne smeju biti stilizacija ili obrada već isključivo autentični narodni napevi.
 - Na početku rada svi primeri moraju biti naučeni sa terenskih snimaka seoskih pevača.
 - Posebno obratiti pažnju na netemperovani tonski sistem i usvajanje što više narodnih pevačkih manira.
- Pored jednoglasa mogu se izvoditi i lakši dvoglasni primeri bordunskog tipa, kao osnova za postavku dvoglasnog pevanja.
- Povremeno spajati više pevača radi zajedničkog izvođenja određenog dvoglasnog primera.
 - U okviru programa tradicionalnog pevanja potrebno je raditi na osnovama grupnog pevanja, koje se sastoji u usaglašavanju pevačke tehnike više pevača, posebno u prilagođavanju različitih glasovnih boja.
 - U ovoj fazi rada najvažnije je usaglasiti vokale po zvučnosti intenzitetu i načinu izvođenja kod svih učenika.
 - Preporučuje se i zapisivanje, melografija primera i korišćenje terminologije vezane za pevanje koja je deo narodnog pevačkog iskustva.
 - Posebnu pažnju treba posvetiti tumačenju tekstova i insistirati na tome da učenici znaju funkciju napeva i njegovo geografsko određište.

LITERATURA

- St. St. Mokranjac: Srpske narodne pesme i igre sa melodijama iz Levča, SKA, Beograd, 1902.
- Miodrag A. Vasiljević: Jugoslovenski muzički folklor I (narodne melodije koje se pevaju na Kosmetu), Beograd, 1950.

- Miodrag A. Vasiljević: Narodne melodije iz Sandžaka, SANU, Beograd, 1953.
- Miodrag A. Vasiljević: Narodne melodije leskovačkog kraja, SANU, Beograd, 1960.
- Olivera Vasić i Dimitrije Golemović: Narodne pesme i igre u okolini Bujanovca, Etnografski institut SANU, Beograd, 1980.
- P. Vukosavljević: O. Vasić i J. Bjeladinović, Narodne melodije, igre i nošnje Peštarsko-sjениčke visoravni, Beograd, Radio Beograd, 1984, 6-189.
- Dimitrije Golemović: Narodna muzika užičkog kraja, Etnografski institut SANU, Beograd, Zavičajni muzej, Titovo Užice, 1990.
- Dimitrije O. Golemović: Refren u narodnom pevanju - od obreda do zabave, Renome, Bjeljina, Akademija umetnosti, Banja Luka, 2000.
- Dragoslav Dević: Narodna muzika Dragačeva (oblici i razvoj), FMU, Beograd, 1986.
- Dragoslav Dević: Narodna muzika Crnorečja (u svetlosti etnogenetskih procesa), JP ŠRIF Bor, Kulturno-obrazovni centar, Boljevac, FMU, Beograd, 1990.
- Dragoslav Dević: Antologija srpskih i crnogorskih narodnih pesama s melodijama, Beograd, 2001.
- Vladimir Đorđević: Srpske narodne melodije (predratna Srbija), Beograd, 1931.
- Kosta P. Manojlović: Narodne melodije iz istočne Srbije, SANU, Beograd, 1965.
- Stevan St. Mokranjac: Zapisi narodnih melodija, SANU, Beograd, 1966.
- Radmila Petrović: Srpska narodna muzika (pesma kao izraz narodnog muzičkog mišljenja), SANU, Beograd, 1989.
- Radmila Petrović i Jelena Jovanović: Ej, Rudniče, ti planino stara, Tradicionalno pevanje i sviranje grupe Crnućanka, Muzikološki institut SANU, Kulturni centar Gornji Milanovac, Vukova zadužbina Beograd, Beograd, 2003.
- Živojin Stanković: Narodne pesme u Krajini, SAN, Beograd, 1951.

U procesu učenja obavezno je koristiti terenske snimke srpskog narodnog pevanja.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- osam jednoglasnih primera iz različitih krajeva Srbije sa jednostavnijim vokalnim zahtevima (uključujući i antifone primere);
- dva jednostavna dvoglasna primera bordunskog tipa (npr. "Stade bjela klikovati vila" i "Zaspo mi je dragi na zelenoj travi").
- dva jednostavnija primera pevanja "na bas" (npr. "Selo, selo moje", "O, moj mile medeni" i slično).

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Dva primera solističkog pevanja različitog karaktera;
2. Jedan dvoglasni primer bordunskog tipa.

II ciklus

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Nastavlja se i produbljuje rad na pevačkoj tehnici uz ovladavanje složenijim pevačkim primerima parlando rubato sistema.
- Na ovom pevačkom nivou izvode se primeri sa više ukrasa i većeg melodijskog ambitusa.
- Nastavlja se rad na uvođenju dvoglasa preko lakših heterofonih primera, kao i preko pevanja "na bas".
- Svi primeri koji se uče ne smeju biti obrade ili stilizacije, već isključivo autentični narodni napevi.
- Nastaviti sa radom na dvoglasnim primerima uz uspostavljanje sazvuca koji su tipični za srpsko pevanje.
- Učenici moraju biti osposobljeni da samostalno izvode prateći glas bez greške kao i da vladaju deonicom prvog glasa u primerima "na bas" uz pratnju grupe.

LITERATURA pored navedene literature za I razred, kao i:

- Dimitrije O. Golemović: Muzička tradicija Azbukovice, SIZ kulture i fizičke kulture opštine Ljubovija, Ljubovija, 1989.
- Dimitrije O. Golemović: Narodna muzika Podrinja, Sarajevo, Drugari, 1987.
- Dragoslav Dević: Narodna muzika, Kulturna istorija Svrlijga II, Svrlijg - Narodni univerzitet, Niš - Prosveta, 1992, 427-539.

Uz pomenutu literaturu obavezno je korišćenje audio snimaka seoskih pevača.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- pet jednoglasnih primera iz različitih srpskih krajeva;
- tri lakša primera "na glas" i to dva bordunska i jedan heterofon;
- četiri lakša primera "na bas".

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Dva jednoglasna primera;
2. Dva dvoglasna primera (od kojih je jedan "na bas", a drugi "na glas").

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Negovanjem tradicionalnog pevanja svetska kulturna baština će sačuvati jedan važan i bogat muzički segment stvoren u prošlosti i proistekao iz osnovnih stvaralačkih intencija kolektivnog muziciranja. Veština izvođenja u okviru tradicionalne muzike ne sme biti zasnovana na obradama i stilizacijama već na reprodukciji autentičnih tradicionalnih melodija. Učenje originalnih napeva doprinosi upoznavanju kodiranog muzičkog sistema tradicionalnog korpusa i mogućnost improvizacije u okvirima dozvoljenih normi. Usvajanje tradicionalnih principa muziciranja podrazumeva i muzičku pratnju pesmama ali isključivo onako kako se to radi u tradicionalnoj muzici, odnosno bez kombinacija koje nisu bile deo narodne prakse. Bavljenje ovom muzikom oplemeniće mlade i podstaći će ih na samopoštovanje, poštovanje drugih kultura i razvijanje sopstvenih muzičkih estetskih vrednosti.

Odgovornost koju posao pedagoga podrazumeva ispoljava se, ne samo u njegovom poznavanju materije koju izučava, već i širok uvid u osnovne principe i zakonitosti razvojne psihologije. Budući da je, naročito u okvirima individualne nastave, nastavni proces snažno obeležen fenomenom transfera, nastavnik, u funkciji "trećeg roditelja", predstavlja važnu identifikacionu figuru, u presudnoj

meri odgovornu za muzičku, a znatnim delom i ličnu sudbinu svog učenika. Ovakva odgovornost obavezuje nastavnika na osnovno upoznavanje učenikovog porodičnog okruženja (pre svega, intenziteta i karaktera roditeljske podrške učenikovom muzičkom školovanju i nivoa njihovih očekivanja), jednako kao i uslova u kojima učenik živi. Opskrbljen podacima ove vrste, nastavnik će biti u stanju da preciznije proceni učenikovu ličnost, posebno njegovu muzičku motivaciju i njegove razvojne kapacitete te da, na osnovu takve procene, kreira nastavno-vaspitni rad, kojim će učenika dovesti do optimalnog ostvarenja njegovog individualnog potencijala. Zato stav nastavnika prema učeniku mora biti ispunjen naklonošću, toplinom, saosećanjem, razumevanjem, podrškom, ohrabrenjem i poštovanjem.

Od nastavnika se očekuje redovna i savesna priprema za časove i pažljivo praćenje i planiranje razvoja svakog učenika u klasi. Priprema obuhvata čitav spektar aktivnosti - od detaljnog proučavanja pesama sa učenikovog repertoara (analitičkim propevanjem ili, eventualno, pripremanjem za izvođenje na podijumu), preko upoređivanja različitih transkripcija pesama i dopunjavanja istih, do kontinuiranog vođenja obimne evidencije o učenikovom radu i napretku. Radi što uspešnijeg upoznavanja sa tradicionalnom muzikom poželjno je učenike voditi na terensko istraživanje i učenje pevanja od kazivača.

Pretpostavka je da će dobar nastavnik uvek imati na umu kompleksnost i sveobuhvatnost procesa muzičke nastave i da ove njene važne strane nikad neće zapostavljati radi pukog usavršavanja isključivo zanatske komponente učenikovog pevanja. To znači da će nastavnik, tokom čitavog perioda rada na odabranim pesmama, iznalaziti način da učeniku prenese sva svoja znanja o tehničkim postupcima i izvođačkim izražajnim sredstvima, poetskoj, psihološkoj ili filozofskoj pozadini napeva. Obrada svakog napeva mora biti pripremljena odgovarajućom teorijskom eksplikacijom koja podrazumeva upoznavanje sa osnovnim podacima: geografsko lociranje (poreklo pesme), upoznavanje sa osnovnim odlikama određenog muzičkog dijalekta, objašnjenje obredne situacije (ukoliko je napev obredni), tumačenje poetskog sadržaja i dr. Poželjno je da nastavnik sa učenikom radi na melografiji jednostavnijih primera. Posebnu pažnju nastavnik mora posvetiti izvođenju netemperovanih tonskih sistema i slobodnih metroritmičkih napeva. Poželjno je da nastavnik povremeno učenike okuplja u manje grupe radi zajedničkog pevanja, jer se time poštuje tradicionalni model izvođenja a učenici motivišu na grupni rad.

U toku školske godine nastavnik je obavezan da izvede učenika na dva javna nastupa (interna časa) i dve smotre (na kraju prvog i na kraju drugog polugodišta). Smotre imaju svrhu da omoguće javni uvid u kvalitet nastavnikovog rada i proces učenikovog razvoja i napretka, kao i da budu neophodan poligon za učenikovo rano sticanje izvođačkog iskustva. Učeniku nije dopušteno da peva iz nota na prvoj smotri, obaveznim javnim nastupima i drugoj smotri (na kraju školske godine) i do kraja školovanja u osnovnoj muzičkoj školi. Pesme koje čine repertoar na glavnom predmetu nisu memorijski toliko zahtevne da se ne mogu izvoditi napamet.

Preporučuje se velika umerenost i oprez u organizovanju i pripremi učenikovih koncertnih aktivnosti. Početni rad na ovladavanju tremom mora biti sproveden kroz posebnu psihološku pripremu i učešćem na internim časovima. Svaki nastup treba komentarisati tako da se učenik podstiče na rad i javno izvođenje. Tek kada nastavnik proceni da je učenik izvođački i psihološki spreman, može se pristupiti koncertnom izvođenju. Obazriv nastavnik neće dopustiti da učenikova motivacija vremenom postane isključivo takmičarski usmerena, jednako kao što neće upasti u opasnu zamku vrednovanja rezultata sopstvenog rada brojem nagrada i priznanja koje njegovi učenici osvajaju.

Kvalitetan pedagoški rad podrazumeva ravnopravan tretman svih učenika u klasi bez favorizovanja pojedinih učenika u odnosu na ostale. Bilo kakav diskriminatorni stav u odnosu na stepen muzičke obdarenosti ili neko drugo učenikovo individualno svojstvo smatra se pedagoški i moralno nedopustivim. Savestan nastavnik će introspektivno-analitičkim pristupom problematici individualnog nastavnog procesa pažljivo štiti učenika od razvojno pogubnog projektovanja sopstvenih ambicija. Jedna od najvažnijih potvrda njegove ispravne pedagoške pozicije biće uporan rad na sopstvenom usavršavanju - povremenim učenjem novog repertoara, sticanjem uvida u etnomuzikološku literaturu, čestim odlascima na koncerte, praćenjem aktuelnih zbivanja u svetskoj i domaćoj diskografiji, javnim nastupanjem, periodičnim obnavljanjem teorijskog znanja, čitanjem metodološke, pedagoške i psihološke literature, stalnim dopunjavanjem ličnog obrazovanja i proširivanjem svog kulturnog i duhovnog horizonta.

UPOREDNI KLAVIR

(1 čas nedeljno, 35 godišnje)

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje muzikom na nivou osnovnoškolskog znanja i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Razvijanje ljubavi i interesovanja prema klaviru i umetničkoj muzici.
- Ostvarivanje dobrog kontakta sa instrumentom.

- Jednostavnije i brže dolaženje do kvalitetnog tona.
- Prepoznavanje registara na klaviru.
- Pravilno interpretiranje notnog teksta, odgovarajuće težine, u violinskom i bas ključu.
- Usvajanje osnovne notne vrednosti i osnovne ritmičke motive.
- Prepoznavanje motiva, fraze, rečenice, muzičke misli.
- Razlikovanje dinamičkih termina.
- Razlikovanje elemenata artikulacije.
- Korišćenje pravilnog prstoreda.
- Prepoznaje osnove ornamentike.
- Razumevanje zakonitosti metrike.
- Poznavanje osnovnih tempa i oznaka za agogiku.
- Savladavanje oznaka za pedal.
- Razlikovanje vrste osnovnih udara: stakato, legato, portato, tenuto, non legato.
- Ujednačeno izvođenje niza tonova u različitim tempima, podjednako u obe ruke.
- Usvajanje osnove izvođenja intervala i akorada u nizu, kao i repeticije i skokova.
- Razvoj sposobnosti da se odredi karakter melodije.
- Razlikovanje osnovne tehnike polifonije.
- Osposobljavanje učenika da sam sebe prati na klaviru dok peva.

I ciklus

I razred

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznavanje sa instrumentom, pravilan položaj za klavirom i prirodna postavka ruku.
- Usvajanje osnova notnog pisma i muzičke terminologije.
- Ovladavanje elementima tehnike sviranja.
- Upoznavanje sa elementima muzičke forme u cilju sadržajnog izražavanja.
- Osposobljavanje učenika za samokontrolu zvuka.
- Osamostaljivanje za korepeticiju.

LESTVICE

- Durske lestvice u četvrtinama u obimu jedne oktave, najmanje tri.
- Durski trozvuci razloženo i istovremeno: osnovni oblik i dva obrtaja, troglasno u četvrtinama.

LITERATURA

- Škole za klavir: Jela Kršić, Bajer, Nikolajev (jedna od njih)
- Diverno: Osnovne vežbe za klavir, op. 176 - izbor
- Izbor lakih kompozicija (Prosveta, Beograd)
- Rauli: Op. 36 i op. 37
- Zbirka Naši kompozitori za mlade pijaniste
- Svi navedeni komadi iz početnih škola za klavir (Nikolajev, Kršić, Petrović)
- V. Milanković: Dečje priče, 25 minijatura za I i II razred
- Druge kompozicije odgovarajuće težine.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- lestvice i trozvuci po programu;
- najmanje pedeset kompozicija iz navedenog programa.

SMOTRA (kraj I polugodišta)

- jedna lestvica;
- jedna etida.

SMOTRA (kraj školske godine)

1. Tri kompozicije različitog karaktera po slobodnom izboru.

II ciklus

II razred

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Ovladavanje pojmovima muzičke forme: motiv, dvotakt, četvorotakt, rečenica, dvodelna i trodelna pesma, sonatni oblik, rondo.
- Usvajanje fraziranja kao osnove muzičkog mišljenja.
- Razvoj sposobnosti da se vizuelna predstava sprovede u audio predstavi (ostvarenje).
- Razumevanje značenja nijanse u zvuku.
- Pravilno slušanje svog izvođenja.
- Razvoj kritičkog mišljenja o trenutnoj realizaciji muzičke misli.

- Razvoj sposobnosti da se uočavaju greške.
- Uočavanje razlike odnosa leve i desne ruke.
- Shvatanje važnosti melodije u odnosu na pratnju.

LESTVICE

- Durske lestvice u osminama u obimu dve oktave, najmanje tri koje nisu rađene u I razredu.
- Molske lestvice u četvrtinama u obimu jedne oktave, najmanje dve.
- Trozvuci u četvrtinama razloženo i istovremeno u obimu dve oktave - završetak sekstakordom.

LITERATURA

- Jela Kršić: Klavirska čitanka
- Diverno: Osnovne vežbe za klavir, op. 176
- Lemoan: Dečje etide op. 37
- J. S. Bah: Male kompozicije
- Hendl: Izbor kompozicija, redakcija Jele Kršić
- Izbor sonatina I i II deo
- Vera Milanković: Dečje priče, 25 minijatura za I i II razred
- M. Tajčević: Za male
- Šuman: Album za mlade, op. 68, izbor
- Majkapar: op. 16, 24 lake kompozicije
- Džilok: Prelidi u romantičnom stilu (teži).

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- lestvice i trozvuci po programu;
- osam kompozicija različitog karaktera od čega 4 etide;
- dve polifone kompozicije;
- jedna cela sonatina.

SMOTRA (kraj I polugodišta)

- jedna lestvica;
- jedna etida.

ISPITNI PROGRAM

5. Jedna polifona kompozicija.

6. Jedan stav sonatine.

7. Jedan komad po izboru.

Ispitni program se izvodi napamet.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Na prvim časovima učenika treba upoznati sa kratkim istorijskim razvojem instrumenta, načinom funkcionisanja mehanizma i sastavnim delovima klavira. Učenika treba pravilno postaviti za instrument vodeći računa o udaljenosti i visini klavirske stolice u odnosu na instrument.

Neposredan kontakt počinje postavljanjem ruke na klavijaturu i izvođenjem prvih tonova "portamento" načinom sviranja, svakom rukom posebno. Učenik postepeno upoznaje klavijaturu i notno pismo.

Razvijanje unutrašnjeg sluha kod učenika je veoma važan zadatak i korisno je nalaženje melodija po sluhu.

Svaki novi zadatak potrebno je ostvariti na visoko profesionalnom nivou, poštujući individualna svojstva svakog učenika, intelektualne potencijale, motivisanost za samostalni rad, uz jasno postavljene zahteve. Uporedo raditi na tehničkom i muzičkom razvoju učenika i razvijati njegove slabije strane.

U radu sa učenicima voditi računa o različitim mogućnostima učenika u zavisnosti od njihovog talenta. Svako delo treba najpre pravilno pročitati, objasniti, analizirati sa svih strana i postaviti visoke umetničke zahteve. Dobro pripremljen učenik sa većom sigurnošću i ličnim zadovoljstvom izlazi na javno izvođenje. Pedagog treba da odabere program prema mogućnostima svakog učenika, posebno vodeći računa i o njegovom nervnom sklopu i o fizičkim mogućnostima.

Međusobno poverenje i poštovanje ličnosti i atmosfera saradnje na času doprinose pravilnom i uspešnom razvijanju svih potencijala koje učenik poseduje.

Osnovni cilj učenja uporednog klavira za učenike solo pevanja je njihovo osposobljavanje za samostalno praćenje i analiziranje ne samo oblika kompozicije koju savlađuju, nego i za prepoznavanje stila sa svim njegovim karakteristikama. Takođe je neophodno da učenik, radeći na klavirskoj kompoziciji, ume da prepozna osnovne harmonske tokove, modulacije, polifoniju i druge muzičke elemente, što će mu samo pomoći da lakše savlada i razume repertoar solo pevanja.

2.3. TEORETSKI PREDMETI

ČETVOROGODIŠNJE MUZIČKO OBRAZOVANJE I VASPITANJE

(solfeđo i teorija muzike - za učenike srpskog tradicionalnog sviranja)

SOLFEDO

CILJ

Razvijanje muzikalnosti i pismenosti kroz prožimanje vaspitnog i obrazovnog procesa.

ZADACI

- Razvijanje muzičkih sposobnosti (muzičke memorije, sposobnosti praćenja melodijskog, polifonog i harmonskog toka).

- Razvoj čitanja, pisanja i shvatanja muzike i muzičkog pisma sa razvojem muzičkog mišljenja.

- Usađivanje zvučnih predstava i njihovo vezivanje sa slikom, odnosno slike sa zvukom kroz sticanje znanja i veština (melodika, ritam, diktati).

- Upoznavanje muzičke literature, interpretacije i osnovnih elemenata muzičkih stilova.

- Osamostaljivanje učenika i razvoj njihovih kreativnih sposobnosti.

I ciklus (I i II razred)

I razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

MELODIKA

- Tonaliteti Ce, Ge, Ef-dur i a-mol, de-mol. Detaljna obrada. Lestvično kretanje i skokovi u tonove toničnog trozvuka, vođicu i subdominantu. Obrada primera iz literature za duvače. Pevanje kadenci svih obrađenih tonaliteta.
- Primena oznaka za tempo, dinamiku, artikulaciju i fražiranje. Dvoglasno pevanje motiva, dvoglasa bordunskog tipa i obrada nekoliko kanona. Pevanje srpskih narodnih pesama sa tekstom i solmizacijom.
- Priprema: e-mol. Pevanje lestvice i kadence; primeri iz literature; opažanje tonova.

RITAM

- Metričke vrste i ritmičke figure: taktovi 2/4, 3/4, 4/4, 2/2, 3/8 i 6/8 (takt 6/8 bez podele jedinice); figure dvodelne podele sa pauzama i lukovima, osnovne figure četvorodelne podele i punktirane figure na dve i jednoj ritmičkoj jedinici; sinkopa.
- Ravnomerno čitanje u violinskom i bas ključu umerenim i brzim tempom.
- Ritmičko čitanje na utvrđenim pozicijama solmizacionih slogova i čitanje odgovarajućih inserata iz instrumentalne literature.
- Manuelna reprodukcija.

OPAŽANJE, INTONIRANJE, DIKTATI

- Opažanje, intoniranje i zapisivanje pojedinačnih i više tonova u obrađenim tonalitetima.
- Usmeni melodijsko ritmički diktat, a pismeni ritmički diktati (ritmički motivi). Opažanje metra, pevanih pesama sa tekstom.
- Intoniranje intervala i toničnih kvintakorada u svim navedenim tonalitetima.
- Pojmovi i termini vezani za notno pismo, lestvicu, intervale i trozvuke. Ton i tonske osobine. Osnovni tonovi i hromatski znaci. Intervali do oktave i postavljanje u linijskom sistemu.
- Štimovi lestvica koji se obrađuju.

TEORIJA MUZIKE

- Teorijsko upoznavanje sa durskim lestvicama do četiri predznaka i molskim lestvicama a, de, e i ce-mol.
- Konstrukcija durskih i molskih kvintakorada na osnovnim tonovima obrađenih lestvica u prvom razredu.
- Osnovne oznake za tempo, dinamiku, artikulaciju i agogiku iz muzičke literature.

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

MELODIKA

- Obnavljanje i utvrđivanje tonaliteta obrađenih u I razredu sa težim ritmičko-melodijskim sklopovima.
- Postavka: e-mol, A-dur, ce-mol, De-dur. Transponovanje motiva.
- Priprema: upoređivanje toničnih kvintakorada i tetrahorada, pevanje lakih melodijskih vežbi u duru i istoimenom molu (a-A, Ce-ce, de-De).
- Priprema: ge-mol, Be-dur, ha-mol. Pevanje kadenci navedenih tonaliteta.
- Tehnički deo: hromatske skretnice i prolaznice, uz harmonizaciju na klaviru.
- Dvoglasno pevanje motiva, kanona, jednostavnih primera i jednoglasne kompozicije sa klavirskom pratnjom. Odgovarajući primeri iz instrumentalne literature i nacionalne muzičke tradicije.

RITAM

- Metričke vrste i ritmičke figure.
- Obnavljanje metričkih vrsta i proširivanje figura četvorodelne podele - sinkopa i punktirane figure na ritmičkoj jedinici. Nove mere: 3/2 i 3/8.
- Triola u osnovnim merama 2/4 i 3/4, 4/4.
- Ravnomerno čitanje u violinskom, bas i tenor ključu (za instrumentaliste koji ga koriste). Parlato vežbe i čitanje odgovarajućih primera iz literature.

OPAŽANJE, INTONIRANJE, DIKTATI

- Opažanje tonova i motiva i njihovo intoniranje.
- Opažanje apsolutnih visina.
- Intoniranje 2 do 3 male terce u nizu.
- Opažanje i intoniranje štimova obrađenih tonaliteta.
- Opažanje i intoniranje durskog i molskog trozvuka iz kadence i od osnovnih tonova.
- Intoniranje hromatskih skretnica.
- Opažanje metričkih vrsta preko pesama sa tekstom.
- Ritmički diktati, kratki motivi, pismeni i melodijski diktati iz melodike, usmeno opažanje motiva, a zapisivanje pojedinačnih tonova i melodijsko-ritmičkih diktata.

TEORIJA MUZIKE

- Sve durske i molske lestvice koje su obrađene. Upoređivanje paralelnih i istoimenih lestvica i njihovih toničnih kvintakorada a-Ce-ce, de-De-ha, ge-Ge-e, a-A itd. Izgovor malih i velikih terci u nizu.
- Konstrukcija svih kvintakorada.
- Lestvični kvintakordi u harmonskom molu.
- Intervali do oktave i uvod u obrtaje intervala bez vrste samo imena.
- Nove oznake za tempo, dinamiku, artikulaciju i agogiku.

ISPITNI PROGRAM

1. Pismeni deo: melodijski diktat do dva predznaka;
2. Test iz teorije: lestvice, intervali trozvuci, tetrahordi;
3. Usmeni deo:
 - melodijski primer, tonaliteta iz gradiva I i II razreda;
 - parlato, violinski i bas ključ.

II ciklus (III i IV razred)

III razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

MELODIKA

- Obnavljanje utvrđivanje obrađenih tonaliteta iz II razreda.
- Obrada: ha-mol, ge-mol, Be-dur, fis-mol i E-dur.
- Primena hromatskih skretnica i prolaznica uz harmonizaciju nastavnika na klaviru.
- Transponovanje motiva.
- Pevanje melodija u duru i istoimenom molu - mutacija.
- Informativno: dijatonska modulacija iz dura na dominantu (Ef-Ce-Ef itd.).

RITAM

- Utvrđivanje obrađenih metričkih vrsta i ritmičkih figura, parlato, diktati, posebno triole.
- Nove metričke vrste 9/8, 12/8, 5/8 i 7/8.
- Ravnomerno i ritmičko čitanje kao i manuelno izvođenje ritma prema navedenom gradivu.

OPAŽANJE, INTONIRANJE, DIKTATI

- Opažanje tonova motiva i dvozvuka u tonalitetu, usmeno i pismeno.
- Opažanje apsolutnih visina - usmeno i pismeno.
- Opažanje akorada iz kadenci obrađenih tonaliteta.
- Pismeni ritmički diktat u okviru gradiva i jednostavni melodijsko-ritmički diktat.

TEORIJA MUZIKE

- Sve durske i molske lestvice i lestvični intervali u duru i harmonskom molu, tetrahordi.

- Postavka prekomernog i umanjenog kvintakorda, obrtaji intervala i konsonantnih kvintakorada, dominantni septakord i umanjeni septakord.

- Proširivanje znanja iz terminologije korišćenjem instrumentalne literature.

IV razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

MELODIKA

- Utvrđivanje svih obrađenih tonaliteta sa težim skokovima.
- Obrada: Es-dur, cis-mol, A-dur, ef-mol. Samo teoretski Ha-dur, Fis-dur, be-mol i es-mol.
- Transponovanje motiva, dvoglasni primeri i kompozicije uz klavirsku pratnju.
- Informativno: modulacije u paralelni i dominantni tonaliteta.
- Mutacije - laki melodijski primeri.

RITAM

- Kvintola, sekstola i septola na ritmičkoj jedinici i triola na polovini jedinice.
- Nove metričke vrste: 8/8 i 9/8, ostali narodni ritmovi u primerima iz muzičkog folklor.
- Parlato: čitanje primera iz odgovarajuće instrumentalne literature i instruktivne vežbe.
- Primena umereno laganih, umereno brzih i brzih tempa.
- Poznavanje svih oznaka koje prate instrumentalnu literaturu. Opažanje intoniranja diktati.

OPAŽANJE I INTONIRANJE

- Opažanje osnovnih tonova i apsolutnih visina u obimu - usmeno i pismeno.
- Opažanje štimova i njihovo intoniranje.
- Intoniranje i opažanje dominantnog i umanjenog septakorda i njihovo vezivanje za tonaliteta.
- Ritmički i melodijski diktati u okviru gradiva.

ISPITNI PROGRAM

1. Pismeni deo: diktat do četiri predznaka.

2. Usmeni deo:

- melodijska vežba tonaliteta do četiri predznaka (skretnice, prolaznice i mutacija);
- parlato, promena ključa, violinski i bas, sa svim ritmičkim figurama.

LITERATURA

- Pandurović, Aleksandrović i Jelić: Solfeđo za I i II razred četvorogodišnje i I razred dvogodišnje osnovne muzičke škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

- Aleksandrović i Jelić: Solfeđo za III razred četvorogodišnje i II razred dvogodišnje osnovne muzičke škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

- Aleksandrović: Solfeđo za IV razred četvorogodišnje i II razred dvogodišnje osnovne muzičke škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Osnovni didaktičko-metodički postupci obuhvataju razvijanje zvučnih predstava s notom slikom, kako za oblast melodike, tako i za oblast ritma. Ovim se nastavnim smerom usklađuje rad na diktatima s pevanjem i ritmičkim čitanjem. Zvučne predstave su, po pravilu, melodijski primeri (pesme sa tekstem i primeri iz literature), melodijski motivi (za transponovanje, radi učvršćivanja skokova u pojedine stupnjeve; za pevanje uvek u originalnom tonalitetu radi postavljanja boje tonaliteta i za postavljanje metričkih vrsta i ritmičkih figura) i, tek na trećem mestu, lestvični nizovi (raspevanje učenika, širenje obima glasa, upoznavanje lestvica).

Primeri se obrađuju po sluhu, u početnim razredima ili iz notnog teksta, naravno uz pomoć nastavnika, a i pevanjem solmizacionim slogovima uz taktiranje. Svaka nova nastavna oblast praćena je navedenim postupcima koji se potom prenose na opažanje pojedinačnih i više tonova, ritmičkih figura, metričkih vrsta i usmenih melodijsko-ritmičkih diktata.

Ostale discipline, teorija, opažanje, intoniranje sa diktatom usko se povezuju sa nastavnim gradivom iz melodike i ritma, naročito u prva dva razreda. Za sve godišnje ispite, šestogodišnjeg četvorogodišnjeg i dvogodišnjeg obrazovanja ispitne vežbe i zadatke ne piše predmetni nastavnik, već su istovetne za sve učenike i zadaje ih aktiv nastavnika solfeđa.

RASPORED GODIŠNJEG GRADIVA

Prilikom planiranja nastave za celu godinu, polugodište i tromesečje, treba predvideti vreme za obnavljanje već postavljenih metodskih jedinica, kao i njihovo dalje razrađivanje. Posle određenja kada će se pripremati i postaviti jedan tonalitet treba imati u vidu to da se u poslednja dva meseca školske godine ne postavljaju nove lestvice. To isto važi i za ritmičke postavke, jer je i za melodiku i za ritam potrebno određeno vreme kako bi se zvučne predstave usvojile i nadogradile novim zahtevima (više skokova, teži zahtevi za ritmičko čitanje, primena vokalne i instrumentalne literature iz gradiva tog razreda, pismeni diktati, pevanje primera sa lista) - a radi pripremanja učenika za što samostalnije izvođenje i opažanje muzičkog toka.

Kada se u okviru metode jedinice planira novo gradivo iz ritma treba koristiti pevanje u već poznatom tonalitetu, a kada je postavka nove lestvice u pitanju treba koristiti poznate ritmičke figure i metričke vrste. Novo gradivo uvek prati - posle postavke - rad na prepoznavanju, kao najelementarnijem vidu učenja. Pismeni diktati i pevanje sa lista (bez prethodne pripreme) slede kasnije, na drugim časovima, kao i prilikom obnavljanja prethodnih postavki, ali sa većim zahtevima. Time se garantuje postojanje koncentričnih krugova, poznatih u svim pedagoškim disciplinama u školama opšteg obrazovanja.

OPAŽANJE, INTONIRANJE, DIKTATI

OPAŽANJE pojedinačnih tonova osnova je pamćenja zvuka svakog stupnja u lestvici. Opažanje pojedinačnih tonova treba početi sa nekoliko tonova (najbolje tri) i to u jednoj do dve oktave. Postepeno se brzina sviranih tonova povećava i širi obim (do tri oktave) s tim da se identifikovani tonovi pevaju solmizacijom kada se izvode u glasovnom registru, a izgovaraju ili zapisuju kada se primenjuje veći obim. Ovome treba dodati prepoznavanje intervala, odnosno prepoznavanje dva simulativno odsvirana tona koja učenici najpre prepoznaju pevanjem, a potom utvrđuju koji je interval (u zavisnosti od programa određenog razreda).

Prepoznavanje više tonova (uz primenu ritmičkih diktata) vodi ka uspešnom beleženju usmenih i pismenih diktata, a prepoznavanje akorada ka razvijanju harmonskog sluha.

Usmene diktate (melodijske i ritmičke) učenici izvode grupno i pojedinačno, naročito neposredno posle učinjene greške u pevanju ili pisanju diktata. Pevanjem diktiranog motiva učenici razvijaju memoriju, a ona se dalje usavršava tehnikom rada na samodiktatu (zapisivanje naučene pesme, ili pevanje melodijskog primera sa table i njegovog zapisivanja posle brisanja).

Intoniranje tonova, prema usmenom diktatu nastavnika, treba da se izbegava (osim kada se priprema neki detalj). Treba koristiti notnu sliku - tabulator jer se tako više vezuje zvuk sa notnom slikom. Intoniranje intervala i akorada treba što više vezivati za tonalitet, odnosno lestvicu koja se tada obrađuje u melodici. Intoniranje i opažanje akorada, dakle ima za oslonac kadencu, kao i odnos trozvuka na glavnim stupnjevima. Kao dopuna ovih postupaka intoniraju se akordi i od slobodnih datih tonova, ali uvek sa imenovanjem tonova.

Diktati kao rezultat postavljenih zvučnih predstava su obavezni na svakom času. Pismene diktate ne mogu uspešno da rade učenici koji nisu vežbali pisanje nota i prepisivanje vežbi iz udžbenika i na taj način savladali čitko i brzo čitanje i, naročito, pravilnu ortografiju.

Ritmički diktati i zapisivanje pojedinačnih tonskih visina prethode svakoj pojavi melodijsko-ritmičkih diktata.

Opažanje apsolutnih visina, oblast koja je, kao nova, uvedena prilikom koncipiranja prethodnih Nastavnih planova i programa planirano je da se radi od II razreda. Dakle, opažanje svih hromatskih tonova od V do I stupnja a-mola i de-mola, s tim da se opaženi tonovi ne pevaju, već se izgovaraju abecedom ili zapisuju. Dalji razvoj se prenosi u srednju školu s tendencijom proširivanja registra i ubrzavanja diktiranja, ali sa obaveznom pauzom između svake tonske visine. Ovime se ubrzava rad na melodici i diktatima.

MELODIKA

Novinu predstavlja savlađivanje lestvica u nekoliko etapa. Priprema tonaliteta, u početnim razredima, izvodi se učenjem pesmama po sluhu, prvo sa tekstom, a potom solmizacijom, opažanjem diktiranih tonova sličnih kretanju melodije u pesmi (po uzoru na mnoge strane škole) prikazivanjem i teorijskim tumačenjem lestvice.

Postavka podrazumeva obnavljanje naučene pesme, utvrđivanje lestvice abecednim izgovorom u sekundama i tercama, izgovorom toničnog trozvuka i kadence, prepoznavanjem motiva, pevanjem instruktivnih vežbi i lakših primera iz literature i savlađivanjem jednog kanona. Opažanje tonova i kasnije intervala i akorada iz kadenci, pevanje težih primera iz literature i dvoglasnih primera odvija se u obliku obnavljanja tonaliteta obično sledeće godine. Tada se utvrđuju teži skokovi. Ova faza obrade tonaliteta praćena je pisanim diktatima, dok je prethodna bazirana na usmenim diktatima, od pismenih je traženo zapisivanje samo pojedinačnih tonova i više tonova.

U trećem i četvrtom razredu, kada učenici imaju dovoljno usvojene funkcionalne odnose, odnosno stabilne stupnjeve, priprema i postavka slede neposredno jedna iza druge. One lestvice koje imaju veliki broj predznaka savlađuju se teorijski ili upoređivanjem, izvode se pevanjem lestvica i kadence i ilustruju primerom iz literature (Cis-dur na primer).

Ritam je izražen u sadržajima programa kroz postavljanje ritmičkih figura i metričkih vrsta. Ove postavke, kao i u melodici, prati korišćenje odgovarajućih primera pesama sa tekstom ili iz literature. Nastavnik svojim izvođenjem postavlja zvučne predstave (figure, vrste), a učenici uče primere napamet i koriste ih za dalju postavku ritma. Ona se odvija na sledeći način: prepoznavanje motiva, izvođenje kratkih ritmičkih motiva sa novim gradivom, manuelno izvođenje, učenje ritmičkih primera bez tonskih visina, savlađivanje ritmičkih etida - parlato uz pomoć nastavnika radi pravilnog akcentovanja, ispitivanje naučenog gradiva, samostalno izvođenje novih zadataka sa sličnim sadržajem, pismeni diktati i čitanje primera iz vokalne i instrumentalne literature.

Opažanje vrsta takta stalno prati rad na ritmu i prenosi se na zapisivanje ritmičkih okosnica naših narodnih pesama i igara.

Pre rada na parlatu, ali i kasnije (vežbe sa promenom ključa), koristi se čitanje u jednakom trajanju ispisanih nota, sa ili bez obeležene metričke vrste. Ravnomernim čitanjem učenici savlađuju kontinuirano praćenje notnog teksta sa obeleženim tempom, a time i tehniku čitanja literature koju sviraju, odnosno pevaju (bez vraćanja kod učinjene greške!).

Domaći zadatak treba da sadrži: prepisivanje nota, vežbe iz ortografije, utvrđivanje naučenih ritmičkih etida, vežbe ravnomernog čitanja, utvrđivanje dobro naučenih primera za postavku melodičke i ritma (pesme sa tekstom i primeri iz literature), eventualno, utvrđivanje onih melodijskih vežbi koje su obrađene na času.

TEORIJA MUZIKE

CILJ

Teorijsko objedinjavanje svih muzičkih pojmova i izraza, kao i povezivanje teorijske nastave sa solfeđom i nastavom instrumenta, odnosno pevanja.

ZADACI

- Upoznavanje muzičkih pojmova i pojava.
- Vladanje zakonitostima teorije muzike.
- Ostvarivanje funkcionalnih zadataka - sticanje brzine u shvatanju tonskih odnosa (lestvice, intervali i akordi).

- Vladanje muzičkom ortografijom.

IV razred

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Postavljanje i upoređivanje lestvica.

- Tonaliteti.

- Obrada intervala.

- Postavljanje akorada.

- Mnogostranost tonova.

- Pojmovi i definicije

- Ornamenti.

GRADIVO

- Lestvice: sve durske i molske lestvice. Upoređivanje istoimenih tonaliteta, kao i paralelnih. Upoređivanje lestvica udaljenih za hromatski polustepen. Enharmonske lestvice.

- Intervali i akordi: obrtaji intervala, složeni intervali. Ispisivanje šifri osnovnih intervala. Obrtaji konsonantnih kvintakorada. Umanjeni i prekomerni kvintakord bez obrtaja. Konstrukcija ovih kvintakorada na istom tonu. Lestvični kvintakordi. Mnogostranost tonova. Mali durski septakord (ia dominantni) sa obrtajima. Umanjeni septakord na VII stupnju u molu sa razrešenjem i poluumanjeni u duru sa razrešenjem. Sve vrste septakorada.

- Pojmovi i definicije: proširivanje znanja osnovnim pojmovima i poznavanje novih termina iz oblasti tempa, artikulacije, agogike i ritma. Osnovni ukrasi i figure (ornamenti).

ISPITNI PROGRAM

1. Pismeni deo:

- šifre intervala i akorada;

- ispisivanje predznaka pojedinih lestvica;

- ispisivanje vrste intervala i akorada - princip testa.

2. Usmeni deo:

- izgradnja intervala i akorada;

- oznake za tempo, dinamiku, artikulaciju i agogiku.

PREPORUČENA LITERATURA

- Drobni i Vasiljević: Teorija muzike, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

- D. Despić: Teorija muzike, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

- M. Tajčević: Teorija muzike.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

U početnim razredima težište rada je na opismenjavanju učenika u okviru domaćih zadataka - prepisivanje primera iz udžbenika i imenovanje ispisanih nota i notnih zapisa po diktatu nastavnika (ovladavanje notnim pismom u violinskom i bas ključu, obeležavanje notnih trajanja i pauza kao i vrste takta). Redosled notnih tonova, izgovor solmizacijom i abecedom, uspešno je savladan kada učenici nižu sve tonove uzlazno i silazno od bilo kog početnog tona u sekundama, a zatim u tercama u obimu dve oktave. Iako se kvintakord teorijski obrađuje u drugom razredu, u prvom razredu je predviđena priprema kako bi se lakše usvojio kroz izgovor terci i trozvuka na glavnim stupnjevima obrađenih durskih lestvica (kadenca).

Osnovne pojmove nastavnik objašnjava primereno uzrastu učenika. U početnim razredima će to biti jednostavna objašnjenja, a potom će se usložnjavati zavisno od razvoja shvatanja učenika i metode jedinice. Sve osnovne pojmove: stupanj, stepen, polustepen, predznaci, tetrahord, lestvica, trozvuk, kadenca, takt, taktica, tempo i drugo, trebalo bi ispisivati na tabli rečima i notnom slikom, a i pokazivati i odsvirati na instrumentu. Izgradnja tetrahorda od bilo kog osnovnog tona i pronalaženje polustepena izvanredna je vežba za shvatanje lestvica. Uviđanjem rasporeda celih stepena i polustepena u tetrahordu učenici su spremili za teorijsku izgradnju svih dijatonskih lestvica. Već u I razredu se može postaviti princip izgradnje durskih lestvica: na poznati gornji (dominantni) tetrahord Ce-dura dodavanjem naviše tetrahorda sa polustepenom na kraju niza dobija se Ge-dur lestvica (kvintni krug naviše) i suprotan smer - od toničnog tetrahorda Ce-dura spuštanjem još jednog tetrahorda sa istim rasporedom celih stepena i polustepena dobijamo Ef-dur (kvintni krug naniže). Hromatske promene osnovnih tonova događaju se u smeru kretanja - kod lestvica sa povisilicama u gornjem tetrahordu (vođica), a kod lestvica sa snizilicama u donjem tetrahordu (subdominantna).

Molske lestvice se postavljaju kao lestvice sa istim tonovima paralelnog dura. Radi očuvanja i daljeg učvršćivanja već prethodno postavljenih harmonskih funkcija (T-SD-D), u početnom razredu obrađivati kadencu harmonskog mola. Obradom svih vrsta molske lestvice utvrđuje se dominantni tetrahord abecednim izgovorom. Izgovaranjem svih tonova dominantnih tetrahorada molske lestvice ulazi se u oblast hromatike. Promenu u harmonskom molu objasniti harmonskim razlozima (durska dominantna), a u melodijskom molu melodijskim razlozima (eliminisanje prekomerne sekunde).

Kvintne krugove treba obraditi u III razredu kao i nizanje povisilica (poslednja povisilica - vođica) i snizilica (preposlednja snizilica - ime tonaliteta). U kasnijim razredima upoređivati, teorijski i zvučno, istoimeni dur i mol, paralelne lestvice, lestvice udaljene za hromatski polustepen i enharmonske lestvice.

Preporučuju se pismena vežbanja: ispisivanje predznaka zadate lestvice u oba ključa, ispisivanje lestvičnog niza sa predzvučima ispred nota, prepoznavanje lestvice na osnovu ispisanog niza (ne uvek od prvog stupnja), upoređivanje lestvičnih tetrahorda, pronalaženje jednog tetrahorda u više lestvica i drugo.

Obrada intervala je predviđena takođe u početnim razredima. Najpre lestvični intervali, i to imenovanjem bez vrste, a kasnije se vrsta intervala povezuje sa određenim mestom u lestvici (na primer: velike terce na glavnim stupnjevima u duru). Veoma je važno postavljanje intervala u linijski sistem i njegovo brzo prepoznavanje. Izgradnja intervala, imenovanje abecedom, ispisivanje intervala i korišćenje šifri vežbaju se usmenim i pismenim putem. Obrtaje intervala, takođe, treba vežbati usmeno i pismeno, a kasnije definisati ove pojmove. Intervale sekstu i septimu teorijski postavljamo kao obrtaj odgovarajućih intervala. Umanjene i prekomerne intervale prikazujemo sa razrešenjem; u školi za osnovno muzičko obrazovanje prikazujemo prekomernu kvartu i umanjenu kvintu i njihovo pronalaženje u tonalitetu.

Lestvične kvintakorde, koji se ispevavaju u melodici, trebalo bi vežbati i usmenim izgovorom (sa povećanjem brzine izgovora). Kada se obrade vrste kvintakorda, vežbati izgradnju durskog i molskog kvintakorda od istog tona (usmeno i pismeno vežbanje, a i vežbanje na instrumentu). Može se teorijski postaviti u umanjeni i prekomerni kvintakord jer upoređivanjem sa durom i molom ova postavka nije teška učenicima. Svaki kvintakord se izgovara i u svojim obrtajima, u nizu - kvintakord, sekstakord, kvartsekstakord (na ovaj način učenici klavirskog odseka sviraju trozvuk od prve godine). Svesnim prihvatanjem da jedan ton može biti osnovni ton, terca ili kvinta različitih kvintakorada uvodimo učenike u harmonsko mišljenje - usmena i pismena vežbanja izgradnje od istog tona, naviše i naniže, kvintakorda, sekstakorda i kvartsekstakorda.

Septakordi se lako usvajaju nakon usmenih i pismenih vežbanja za terce i kvintakorde. MD₇ oe vezuje za dominantu dura i mola. Predstavljanjem dominantnog septakorda u linijskom sistemu ukazati na položaj tonike, podjednako udaljene od najnižeg i najvišeg tona. Vežbanje izgradnje dominantnog septakorda i njegovih obrtaja je usmeno, pismeno i na klaviru sa razrešenjem u odgovarajući tonični trozvuk. Isti postupak se koristi kod umanjenog i poluumanjenog septakorda. Ostale septakorde takođe postavljamo u tonalitet i vežbamo bržu i tačniju izgradnju. Hromatskim promenama pojedinih tonova u duru (mol-duru) i molu (harmonski i melodijski mol) ukazujemo i na promenu u vrsti septakorda, kao i kvintakorda.

U radu sa učenicima sve oznake za tempo, dinamiku, artikulaciju i agogiku trebalo bi primenjivati od prve naučene pesme. Učenje ovih oznaka, sa italijanskim nazivima, bez muzičkog sadržaja ne omogućava učenicima da upoznaju karakter kompozicije. Postupno usvajanje ovih termina, uz adekvatan prevod, pomoći će učenicima da na odgovarajući način interpretiraju i prepoznaju muzički sadržaj.

2.4. TEORETSKI PREDMETI

DVOGODIŠNJE MUZIČKO OBRAZOVANJE I VASPITANJE

(solfeđo i teorija muzike - za učenike srpskog tradicionalnog pevanja)

SOLFEDO

CILJ

Razvijanje muzikalnosti i pismenosti kroz prožimanje vaspitnog i obrazovnog procesa.

ZADACI

- Razvijanje muzičkih sposobnosti (muzičke memorije, sposobnosti praćenja melodijskog, polifonog i harmonskog toka).
- Razvoj čitanja, pisanja i shvatanja muzike i muzičkog pisma sa razvojem muzičkog mišljenja.
- Usađivanje zvučnih predstava i njihovo vezivanje sa slikom, odnosno slike sa zvukom kroz sticanje znanja i veština (melodika, ritam, diktati).
- Upoznavanje muzičke literature, interpretacije i osnovnih elemenata muzičkih stilova.
- Osamostaljivanje učenika i razvoj njihovih kreativnih sposobnosti.

I ciklus

I razred

(3 časa nedeljno, 105 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

MELODIKA

- Tonaliteti: Ce-dur, a-mol, ce-mol, Ge-dur, Ef-dur. Obrada mutacija Ce-dur, ce-mol.
- Transponovanje motiva toničnih kvintakorada u paralelne molske tonalitete a, e, de-mol. Kadence.
- Priprema: pevanje durskih i molskih kvintakorada na osnovnim tonovima u obrađenim tonalitetima.
- Obrada vokalize i solo pesme.
- Pevanje lestvica u paralelnim tercama. Pevanje 10 srpskih narodnih pesama i 5 kanona.

RITAM

- Taktiranje i brojanje. Mere: 2/4, 3/4, 4/4, 3/8 i 6/8.
- Notne vrednosti od cele do šesnaestine note. Dvodielna i četvorodielna podela ritmičke jedinice (osnovne figure), sinkopa-kontrtan i triola.
- Manuelna reprodukcija.
- Ravnomerno i ritmičko čitanje u violinskom i bas ključu.
- Ritmičko čitanje instruktivnih primera na utvrđenim pozicijama solmizacionih slogova i obrada primera iz literature sa označenim tempom, agogikom, dinamikom i artikulacijom. Tempa: *Moderato*, *Andante*, *Allegro*, *Vivo*, *Adagio*.

OPAŽANJE - INTONIRANJE - DIKTATI

- Opažanje i intoniranje u obrađenim tonalitetima.

- Opažanje i intoniranje štimova.

- Opažanje i intoniranje durskog i molskog kvintakorda. Prepoznavanje ispisanih melodijskih i ritmičkih motiva i njihovo izvođenje i pismeni ritmički diktat i usmeni melodijsko-ritmički diktat.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Pismeni deo: test iz teorije, lestvice, intervali i konsonantni kvintakordi.

2. Usmeni deo: melodijska vežba (dijatomska, pređeni tonaliteti i parlato bas ključ).

II ciklus

II razred

(2 časa nedeljno, 70 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

MELODIKA

- Obnavljanje i utvrđivanje tonaliteta iz I razreda. Obrada: De-dur, de-mol, Ef-dur, ef-mol, a-mol, A-dur, Ge-dur, ge-mol, Be-dur, e-mol, E-dur, cis-mol i svi ostali tonaliteti do četiri predznaka. Obrada 10 srpskih narodnih pesama.

- Tehnički deo: pevanje svih lestvica do 7 predznaka. Sekundno i terčno kretanje. Pevanje toničnih kvintakorada, kadenci i štimova.

- Dvoglasno pevanje kratkih motiva i primera iz literature. Obrada kanona i pevanje narodnih pesama u dva glasa.

RITAM

- Metričke vrste 2/2, 3/2, 9/8, 6/4, 6/16. A od narodnih ritmova 5/8, 7/8 i 9/8 preko pevanja narodnih pesama.

- Ritmičke figure: triola u sukobu sa punktiranom figurom.

- Manuelna reprodukcija.

- Teže figure četvorodelne podele, pauze i lukovi. Podela trodela u taktu 6/8, sicilijana i tirana.

- Ostale ritmičke figure samo informativno.

OPAŽANJE - INTONIRANJE - DIKTATI

- Opažanje i zapisivanje tonova, intoniranje melodijskih motiva.

- Opažanje i intoniranje intervala svih kvintakorada obrtaja durskog i molskog, dominantnog i umanjenog septakorda sa razrešenjem.

- Opažanje i intoniranje štimova.

- Opažanje apsolutnih visina a_1 - de_2 i od e_1 - a_1 .

- Pismeni ritmički diktat, a usmeni melodijsko-ritmički diktat.

ISPITNI PROGRAM

1. Pismeni deo: melodijski diktat do dva predznaka.

2. Usmeni deo:

- melodijski primer do tri predznaka;

- parlato, bas i violinski ključ.

LITERATURA

- Pandurović, Aleksandrović i Jelić: Solfeđo za I i II razred četvorogodišnje i I razred dvogodišnje osnovne muzičke škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

- Aleksandrović i Jelić, Solfeđo za III razred četvorogodišnje i II razred dvogodišnje osnovne muzičke škole, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Osnovni didaktičko-metodički postupci obuhvataju razvijanje zvučnih predstava s notnom slikom, kako za oblast melodike, tako i za oblast ritma. Ovim se nastavnim smerom usklađuje rad na diktatima s pevanjem i ritmičkim čitanjem. Zvučne predstave su, po pravilu, melodijski primeri (pesme sa tekstom i primeri iz literature), melodijski motivi (za transponovanje, radi učvršćivanja skokova u pojedine stupnjeve; za pevanje uvek u originalnom tonalitetu radi postavljanja boje tonaliteta i za postavljanje metričkih vrsta i ritmičkih figura) i, tek na trećem mestu, lestvični nizovi (raspevavanje učenika, širenje obima glasa, upoznavanje lestvica). Primeri se obrađuju po sluhu, u početnim razredima ili iz notnog teksta, naravno uz pomoć nastavnika, a i pevanjem solmizacionim slogovima uz taktiranje. Svaka nova nastavna oblast praćena je navedenim postupcima koji se potom prenose na opažanje pojedinačnih i više tonova, ritmičkih figura, metričkih vrsta i usmenih melodijsko-ritmičkih diktata.

Ostali predmeti kao teorija muzike (videti u didaktičko-metodičkim uputstvima za ovaj predmet), opažanje, intoniranje sa diktatom usko se povezuju sa nastavnim gradivom iz melodike i ritma, naročito u prva dva razreda. Za sve godišnje ispite, šestogodišnjeg četvorogodišnjeg i dvogodišnjeg obrazovanja ispitne vežbe i zadatke ne piše predmetni nastavnik, već su istovetne za sve učenike i zadaje ih aktiv nastavnika solfeđa.

Prilikom planiranja nastave za celu godinu, polugodište i tromesečje treba predvideti vreme za obnavljanje već obrađenih metodskih jedinica, kao i njihovo dalje razrađivanje. Posle određenja kada će se pripremati i postaviti jedan tonalitet treba imati u vidu to da se u poslednja dva meseca školske godine ne postavljaju nove lestvice. To isto važi i za ritmičke postavke jer i za melodiku i za ritam potrebno je određeno vreme kako bi se zvučne predstave usvojile i nadogradile novim zahtevima (više skokova, teži zahtevi za ritmičko čitanje, primena vokalne i instrumentalne literature iz gradiva tog razreda, pismeni diktati, pevanje primera sa lista) - a radi pripremanja učenika za što samostalnije izvođenje i opažanje muzičkog tona.

Kada se u okviru metode jedinice planira novo gradivo iz ritma, treba koristiti pevanje u već poznatom tonalitetu, a kada je postavka nove lestvice, treba koristiti poznate ritmičke figure i metričke vrste. Novo gradivo uvek prati - posle postavke - rad na prepoznavanju, kao najelementarnijem vidu učenja. Pismeni diktati i pevanje sa lista (bez prethodne pripreme) slede kasnije, na drugim časovima, kao i prilikom obnavljanja prethodnih postavki, ali sa većim zahtevima. Time se garantuje postojanje koncentričnih krugova, poznatih u svim pedagoškim disciplinama u školama opšteg obrazovanja.

OPAŽANJE - INTONIRANJE - DIKTATI

Opažanje pojedinačnih tonova osnova je pamćenja zvuka svakog stupnja u lestvici. Opažanje pojedinačnih tonova treba početi sa nekoliko tonova (najbolje tri) i to u jednoj do dve oktave. Postepeno se brzina sviranih tonova povećava i širi obim (do tri oktave) s tim da se identifikovani tonovi pevaju solmizacijom kada se izvode u glasovnom registru, a izgovaraju ili zapisuju kada se primenjuje veći obim. Ovome treba dodati prepoznavanje intervala, odnosno prepoznavanje dva simulativno odsvirana tona koja učenici najpre prepoznaju pevanjem, a potom utvrđuju koji je interval (u zavisnosti od programa određenog razreda).

Prepoznavanjem više tonova (uz primenu ritmičkih diktata) vodi ka uspešnim usmenim i pismenim diktatima, a prepoznavanje akorada u razvijanje harmonskog sluha.

Usmene diktate (melodijske i ritmičke) učenici izvode grupno i pojedinačno, naročito neposredno posle učinjene greške u pevanju ili pisanju diktata. Pevanjem diktiranog motiva učenici razvijaju memoriju, a ona se dalje usavršava tehnikom rada na samodiktatu (zapisivanje naučene pesme ili pevanje melodijskog primera sa table i njegovog zapisivanja posle brisanja).

Intoniranje tonova prema usmenom diktatu nastavnika treba da se izbegava (osim kada se priprema neki detalj). Treba koristiti notnu sliku - tabulator jer se tako više vezuje zvuk sa notnom slikom. Intoniranje intervala i akorada treba što više vezivati za tonalitet, odnosno lestvicu koja se tada obrađuje u melodici. Intoniranje i opažanje akorada, dakle, ima za oslonac kadencu, kao i odnos trozvuka na glavnim stupnjevima. Kao dopuna ovih postupaka intoniraju se akordi i od slobodnih datih tonova, ali uvek sa imenovanjem tonova.

Diktati kao rezultat postavljenih zvučnih predstava su obavezni na svakom času. Pismene diktate ne mogu uspešno da rade učenici koji nisu vežbali pisanje nota i prepisivanje vežbi iz udžbenika i na taj način savladali čitko i brzo čitanje i, naročito, pravilnu ortografiju.

Ritmički diktati i zapisivanje pojedinačnih tonskih visina prethode svakoj pojavi melodijsko-ritmičkih diktata.

Opažanje apsolutnih visina, oblast koja je, kao nova, uvedena prilikom koncipiranja prethodnih Nastavnih planova i programa, planirana je da se radi od II razreda. Dakle, uvežbati opažanje svih hromatskih tonova od V do I stupnja a-mola i de-mola, s tim da se opaženi tonovi ne pevaju već se izgovaraju abecedom, ili zapisuju. Dalji razvoj se prenosi u srednju školu s tendencijom proširivanja registra i ubrzavanja diktiranja, ali sa obaveznom pauzom između svake tonske visine. Ovim se ubrzava rad na melodici i diktatima.

Novinu u melodici predstavlja savlađivanje lestvica u nekoliko etapa. Priprema tonaliteta, u početnim razredima, izvodi se učenjem pesme po sluhu, učenjem iste solmizacijom, opažanjem diktiranih tonova sličnih kretanju melodije u pesmi (po uzoru na mnoge strane škole), prikazivanjem i teorijskim tumačenjem lestvice.

Postavka podrazumeva obnavljanje naučene pesme, utvrđivanje lestvice abecednim izgovorom u sekundama i tercama, izgovorom toničnog trozvuka i kadence, prepoznavanjem motiva, pevanjem instruktivnih vežbi i lakših primera iz literature i savlađivanjem jednog kanona. Opažanje tonova i kasnije intervala i akorada iz kadenca, pevanje težih primera iz literature i dvoglasnih primera odvija se u obliku obnavljanja tonaliteta obično sledeće godine. Tada se utvrđuju naročito tonovi subdominantne funkcije, ali i ostali teži skokovi. Ova faza obrade tonaliteta praćena je pisanim diktatima, dok je prethodna bazirana na usmenim diktatima, od pismenih je traženo zapisivanje samo pojedinačnih tonova i više tonova.

U dvogodišnjoj školi, za razliku od šestogodišnje i četvorogodišnje, priprema i postavka slede neposredno jedna iza druge. One lestvice koje imaju veliki broj predznaka ("upoznaju") savlađuju se teorijski, izvode se pevanjem lestvica i kadence i ilustruju se primerom iz literature (Cis-dur na primer).

Ritam je izražen u sadržajima programa kroz postavljanje ritmičkih figura i metričkih vrsta. Ove postavke, kao i u melodici, prati korišćenje odgovarajućih primera pesama sa tekstom ili iz literature. Nastavnik svojim izvođenjem postavlja zvučne predstave (figure, vrste), a učenici uče primere napamet i koriste ih za dalju postavku ritma. Ona se odvija na sledeći način: prepoznavanje motiva, izvođenje kratkih ritmičkih motiva sa novim gradivom, učenje ritmičkih primera bez tonskih visina, savlađivanje ritmičkih etida - parlatu uz pomoć nastavnika radi pravilnog akcentovanja, ispitivanje naučenog gradiva, samostalno izvođenje novih zadataka sa sličnim sadržajem, pismeni diktati i čitanje primera iz vokalne i instrumentalne literature.

Opažanje vrsta takta stalno prati rad na ritmu i prenosi se na zapisivanje ritmičkih okosnica naših narodnih pesama i igara.

Pre rada na parlatu, ali i kasnije (vežbe sa promenom ključa), koristi se čitanje u jednakom trajanju ispisanih nota, sa ili bez obeležene metričke vrste. Ravnomernim čitanjem učenici savlađuju kontinuirano praćenje notnog teksta sa obeleženim tempom a time i tehniku čitanja literature koju sviraju, odnosno pevaju (bez vraćanja kod učinjene greške).

Etide za ritmičko čitanje ne smeju da liče na ritmičke zadatke ispisane na jednoj liniji jer su opterećene drugim problemima (tempo, karakter, fraziranje, akcentovanje i dr.). Poželjno je obraditi manji broj zadataka i savladati ih, nego na svakom času iščitavati nove vežbe neprirodnog sadržaja, kakav se ne nalazi u umetničkoj muzici.

Domaći zadatak treba da sadrži: prepisivanje nota, vežbe iz ortografije, utvrđivanje naučenih ritmičkih etida, vežbe ravnomernog čitanja, utvrđivanje dobro naučenih primera za postavku melodike i ritma (pesme sa tekstom i primeri iz literature), eventualno, utvrđivanje onih melodijskih vežbi koje su obrađene na času.

Neprihvatljivo je davati domaće zadatke koji se odnose na pevanje melodijskih vežbi iz udžbenika jer je to najnegativniji postupak, koji negira opravdanost nastave solfeđa. Njih će učenici vežbati svirajući na svom instrumentu.

TEORIJA MUZIKE

CILJ

Teorijsko objedinjavanje svih muzičkih pojmova i izraza, kao i povezivanje teorijske nastave sa solfeđom i nastavom instrumenta, odnosno pevanja.

ZADACI

- Upoznavanje muzičkih pojmova i pojava.
- Vladanje zakonitostima teorije muzike.
- Ostvarivanje funkcionalnih zadataka - sticanje brzine u shvatanju tonskih odnosa (lestvice, intervali i akordi).
- Vladanje muzičkom ortografijom.

II razred

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Postavljanje i upoređivanje lestvica.
- Tonaliteti.
- Obrada intervala.
- Postavljanje akorada.
- Mnogostranost tonova.
- Pojmovi i definicije
- Ornamenti.

GRADIVO

- Lestvice: sve durske i molske lestvice. Upoređivanje istoimenih tonaliteta, kao i paralelnih. Upoređivanje lestvica udaljenih za hromatski polustepen. Enharmonske lestvice.
- Intervali i akordi: obrtaji intervala, složeni intervali. Ispisivanje šifri osnovnih intervala. Obrtaji konsonantnih kvintakorada. Umanjeni i prekomerni kvintakord bez obrtaja. Konstrukcija ovih kvintakorada na istom tonu. Lestvični kvintakordi. Mnogostranost tonova. Mali durski septakord (ia dominant) sa obrtajima. Umanjeni septakord na VII stupnju u molu sa razrešenjem i poluumanjeni u duru sa razrešenjem. Sve vrste septakorada.
- Pojmovi i definicije: proširivanje znanja osnovnim pojmovima i poznavanje novih termina iz oblasti tempa, artikulacije, agogike i ritma. Osnovni ukrasi i figure (ornamenti).

ISPITNI PROGRAM

1. Pismeni deo:

- šifre intervala i akorada;
- ispisivanje predznaka pojedinih lestvica;
- ispisivanje vrste intervala i akorada - princip testa.

2. Usmeni deo:

- izgradnja intervala i akorada;
- oznake za tempo, dinamiku, artikulaciju i agogiku.

LITERATURA

- Drobni i Vasiljević: Teorija muzike, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.
- D. Despić: Teorija muzike, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.
- M. Tajčević: Teorija muzike.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

U početnim razredima težište rada je na opismenjavanju učenika u okviru domaćih zadataka, prepisivanje primera iz udžbenika i imenovanje ispisanih nota i notnih zapisa, po diktatu nastavnika, dakle, ovladavanje notnim pismom u violinskom i bas ključu (obeležavanje notnih trajanja i pauza, vrste takta). Redosled notnih tonova, izgovor solmizacijom i abecedom, uspešno je savladan kada učenici nižu sve tonove uzlazno i silazno od bilo kog početnog tona u sekundama, a zatim u tercama u obimu dve oktave. Iako se kvintakord teorijski obrađuje u drugom razredu, u prvom razredu je predviđena priprema kako bi se lakše usvojio kroz izgovor terci i trozvuka na glavnim stupnjevima obrađenih durskih lestvica (kadenca).

Sve osnovne pojmove: stupanj, stepen, polustepen, predznaci, tetrahord, lestvica, trozvuk, kadenca, takt, taktica, tempo i drugo trebalo bi ispisivati na tabli rečima i notnom slikom, a i pokazivati i odsvirati na instrumentu. Izgradnja tetrahorda od bilo kog osnovnog tona i pronalaženje polustepena izvanredna je vežba za shvatanje lestvica. Uviđanjem rasporeda celih stepena i polustepena u tetrahordu učenici su spremni za teorijsku izgradnju svih dijatonskih lestvica.

Molske lestvice se postavljaju kao lestvice sa istim tonovima paralelnog dura. Radi očuvanja i daljeg učvršćivanja već prethodno postavljenih harmonskih funkcija (T-SD-D), odmah treba obrađivati i kadencu harmonskog mola. Obradama svih vrsta molske lestvice utvrđuje se dominantni tetrahord abecednim izgovorom, a što je uvod u opažanje apsolutnih visina. Izgovaranjem svih tonova dominantnih tetrahorda molske lestvice ulazi se u oblast hromatike. Promenu u harmonskom molu objasniti harmonskim razlozima (durska dominantna), a u melodijskom molu melodijskim razlozima (eliminisanje prekomerne sekunde).

Kvintne krugove, kao i nizanje povisilica (poslednja povisilica - vođica) i snizilica (pretposlednja snizilica - ime tonaliteta) treba, za razliku od šestogodišnje i dvogodišnje škole, obraditi u ovom razredu, a u kasnijim razredima - u srednjoj školi - upoređivati, teorijski i zvučno, istoimeni dur i mol, paralelne lestvice, lestvice udaljene za hromatski polustepen i enharmonske lestvice.

Preporučuju se pismena vežbanja: ispisivanje predznaka zadate lestvice u oba ključa, ispisivanje lestvičnog niza sa predznacima ispred nota, prepoznavanje lestvice na osnovu ispisanog niza (ne uvek od prvog stupnja), upoređivanje lestvičnih tetrahorda, pronalaženje jednog tetrahorda u više lestvica i drugo.

Obrada intervala takođe je predviđena. Najpre lestvični intervali, i to imenovanjem bez vrste, a kasnije se vrsta intervala povezuje sa određenim mestom u lestvici (na primer: velike terce na glavnim stupnjevima u duru). Veoma je važno postavljanje intervala u linijski sistem i njegovo brzo prepoznavanje. Izgradnja intervala, imenovanje abecedom, ispisivanje intervala i korišćenje šifri vežbaju se usmenim i pismenim putem. Obrtaje intervala, takođe, treba vežbati usmeno i pismeno, a kasnije definisati ove pojmove. Intervale sekstu i septimu teorijski postavljamo kao obrtaj odgovarajućih intervala. Umanjene i prekomerne intervale prikazujemo sa razrešenjem; u školi za osnovno muzičko obrazovanje prikazujemo prekomernu kvartu i umanjenu kvintu i njihovo pronalaženje u tonalitetu.

Lestvične kvintakorde, koji se ispevavaju u melodici, trebalo bi vežbati i usmenim izgovorom (sa povećanjem brzine izgovora). Kada se obrade vrste kvintakorada, vežbati izgradnju durskog i molskog kvintakorda od istog tona (usmeno i pismeno vežbanje, a i vežbanje na instrumentu). Može se teorijski postaviti u umanjeni i prekomerni kvintakord jer upoređivanjem sa durom i molom ova postavka nije teška učenicima. Svaki kvintakord se izgovara i u svojim obrtajima, u nizu - kvintakord, sekstakord, kvartsekstakord (na ovaj način učenici klavirskog odseka sviraju trozvuk od prve godine). Svesnim prihvatanjem da jedan ton može biti osnovni ton, terca ili kvinta različitih kvintakorada uvodimo učenike u harmonsko mišljenje - usmena i pismena vežbanja izgradnje od istog tona, naviše i naniže, kvintakorda, sekstakorda i kvartsekstakorda.

Septakordi se lako usvajaju nakon usmenih i pismenih vežbanja za terce i "kvintakorde", MD_7 se vezuje za dominantu dura i mola. Predstavljanjem dominantnog septakorda u linijskom sistemu ukazati na položaj tonike, podjednako udaljene od najnižeg i najvišeg tona. Vežbanje izgradnje dominantnog septakorda i njegovih obrtaja je usmeno, pismeno i na klaviru sa razrešenjem u odgovarajući tonični trozvuk. Isti postupak se koristi kod umanjenog i poluumanjenog septakorda. Ostale septakorde takođe postavljamo u tonalitet i vežbamo bržu i tačniju izgradnju. Hromatskim promenama pojedinih tonova u duru (mol-duru) i molu (harmonski i melodijski mol) ukazujemo i na promenu u vrsti septakorda, kao i kvintakorda.

U radu sa učenicima sve oznake za tempo, dinamiku, artikulaciju i agogiku trebalo bi primenjivati od prve naučene pesme. Učenje ovih oznaka, sa italijanskim nazivima, bez muzičkog sadržaja ne omogućava učenicima da upoznaju karakter kompozicije. Postupno usvajanje ovih termina, uz adekvatan prevod, pomoći će učenicima da na odgovarajući način interpretiraju i prepoznaju muzički sadržaj.

B - IZBORNI ODSECI

1. ODSEK ZA RANU MUZIKU

GUDAČKI INSTRUMENTI ZA RANU MUZIKU

(rebeke, fidel, viela, viola da gamba)

CILJ

Osposobljavanje učenika za samostalno bavljenje ranom muzikom i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Intenzivan i kontinuiran rad na razvoju učenikovih muzičkih sposobnosti - spoljašnjeg (kontrolnog) i unutrašnjeg (mentalnog) sluha, osećaja za ritam, muzičku memoriju i muzičku fantaziju.
- Upoznavanje učenika sa istorijatom, ulogom, građom, akustičkim svojstvima i izražajnim mogućnostima ranih gudačkih instrumenata.
- Ovladavanje osnovnom tehnikom sviranja na ranim gudačkim instrumentima.
- Postizanje razumevanja značenja i važnosti specifičnih muzičkih izražajnih sredstava u skladu sa tehničkim zahtevima instrumenata, a u cilju izražavanja vlastitih muzičkih sposobnosti.
- Osposobljavanje za samostalno vežbanje.
- Sticanje iskustva javnog nastupanja - samostalnog i u ansamblu.
- Izgradnja navike redovnog slušanja rane muzike.

REBEKA, FIDEL, VIELA

V razred klasičnog programa violine ili viole i i razred rebeke, fidela, viele

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznavanje sa istorijskim nastankom i razvojem gudačkih instrumenata u srednjem veku i renesansi, gradnjom samog instrumenta i gudala.
- Upoznavanje sa različitim načinima usaglašavanja žica, postavkom instrumenta u odnosu na telo svirača, specifičnim držanjem gudala.
- Upoznavanje sa načinom dobijanja tona i osnovama interpretacije muzike srednjeg veka i renesanse preko dela nastalih u pomenutim epohama.

LESTVICE

- Ge, De i Ce-dur, ge, de i a-mol sa toničnim trozvucima u osminama. Skale vežbati i u razloženim intervalima - terce, potezom jedna nota na jedan potez i legato - dve note na jedan potez.

LITERATURA

- V. Fraj: Igre srednjeg veka - zbirka
- K. Valter: Špilmanske igre i sveska - zbirka (Univerzal, 20008)
- Anonimus, XVII vek: Zeleni rukavi (Doblinger) - izbor varijacija prema mogućnostima učenika
- F. d' Ana: Frotle, stramboti i soneta, II knjiga - zbirka (Rikordi, 1976)
- S. Rosi: Simfonije i galjarde, zbirka (Šot, 4096)
- P. Falez: Igre XVI veka, zbirka (Mek, 3601)
- F. Bendusi: Nova dela za igranje, zbirka (Mek, 3602)

Drugi komadi i zbirke sličnog sadržaja i težine.

U višeglasnim kompozicijama na rebeki, fidelu ili vieli svirati deonice koje po svom opsegu odgovaraju tonskom opsegu navedenih instrumenata.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- deset komada za izvođenje - za solo izvođenje ili u grupi.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Tri kompozicije koje odgovaraju tonskom opsegu jednom od navedenih instrumenata za solo izvođenje iz epoha srednjeg ili renesanse;
2. Tri troglasne ili četvoroglasne kompozicije nastale u epohama srednjeg veka ili renesanse čije pojedine deonice odgovaraju tonskom opsegu jednom od navedenih instrumenata. Dela se mogu izvoditi u različitim kombinacijama gudačkih ili duvačkih instrumenata već navedenih perioda, kao i uz lautu, čembalo ili renesansnu harfu.

VI razred klasičnog programa violine ili viole i II razred rebeke, fidela, viele

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Razvoj tehničkih elemenata u sviranju - tehnika leve i desne ruke, kao i dalje upoznavanje sa muzičkom praksom srednjeg veka i renesanse preko negovanja specifičnog tona instrumenta za ranu muziku, sviranja bez vibrata u levoj ruci, načinima ukrašavanja, dinamici, tempu i svim ostalim stilskim karakteristikama muzike navedenih epoha.
- Obraditi stare ključeve (ce ključeve) i u njima svirati jednostavne primere.
- Upoznavati učenike sa osnovama interpretacije rane muzike kroz pravilno oblikovanje tona, odgovarajuću artikulaciju, tempo, agogiku, način ukrašavanja. Na jednostavnim primerima razvijati sposobnost za improvizaciju i karakteristično variranje melodije.

LESTVICE

- Ge, De, Ce, Ef i Be-dur, ge, de, a, e i ha-mol sa toničnim trozvucima u šesnaestinama.

LITERATURA

- K. Valter: Špilmanske igre, II sveska, zbirka (Univerzal, 20013)
- H. Konor: Igre Šekspirovog doba, zbirka, od broja 1 do 8 (nordijska muzička kuća)
- P. Atanjan: Igre Pariza, I sveska, zbirka (Šot, 3758)
- P. Žervez: Igre XVI veka, zbirka (Mek, 11)
- M. Pretorius: Francuske igre iz "Terpsihore", I i II sveska, zbirke (Meks, 3607, 3608)
- T. Suzato: Danseraj, I i II sveska, zbirke (Šot, 2435, 2436)

Drugi komadi i zbirke sličnog sadržaja i težine.

U višeglasnim kompozicijama svirati deonice koje po svom opsegu odgovaraju tonskom opsegu navedenih instrumenata.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- pet komada za solo izvođenje;
- pet dela koja su višeglasna i namenjena grupnom muziciranju.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Tri kompozicije za solo izvođenje iz epohe srednjeg veka ili renesanse;
2. Tri kompozicije u sastavu trija ili kvarteta čije pojedine deonice po svom tonskom opsegu odgovaraju jednom od navedenih instrumenata. Moguće su različite kombinacije instrumenata perioda rane muzike.

VIOLA DA GAMBA

(Sopran, alt, tenor-bas)

V razred klasičnog programa violončela i I razred viola da gambe

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznati učenike sa istorijskim nastankom i razvojem viola da gambe, građom samog instrumenta i gudala, različitim načinima usaglašavanja žica (sopran, alt, tenor-bas), postavkom instrumenta u odnosu na telo svirača, specifičnim držanjem gudala, načinom dobijanja tona kao i sa osnovama interpretacije muzike renesanse preko dela koja su nastala u toj epohi.
- Posebnu pažnju usmeriti na činjenicu da učenik violončela sa četiri žice prelazi na viola da gambu sa šest žica. Učenik treba da savlada novi prstored na svakoj od šest žica u osnovnoj poziciji. Obratiti pažnju na sinhronizaciju leve i desne ruke.
- Ukazivati na osnove interpretacije renesansne muzike koje se odnose na tempo, frazu, agogiku i dinamiku.

LESTVICE

- De-dur i de-mol sa toničnim trozvucima, kroz dve oktave u laganim četvrtinama.
- Skale vežbati u različitim potezima gudala, odvojeno i vezano po dve i po četiri note.

LITERATURA

- H. Menkemejer: Škola za tenor-bas gambu, od 1. do 66. vežbe.
- M. Midlar: Mali album, I sveska, komadi br. 7, 8, 12. i 14.
- Anonimus, XVII vek: "Grinslivi" (Doblinger), izbor varijacija prema mogućnostima učenika, solo deonicu svirati oktavu niže
- F. d'Ana: Frotle, Stramboti i Soneti, II knjiga (Rikordi 1976), zbirka
- S. Rosi: Simfonije i Galjarde (Šot, 4096), zbirka
- P. Falez: Igre XVI veka (Mek, 3601), zbirka
- F. Benduzi: Opera nova de Bali (Mek, 3602), zbirka
- P. Atanjan: II knjiga igara XVI veka (Mek, 3603), zbirka
- P. Atanjan: IV i V knjiga igara XVI veka (Mek, 3604), zbirka

Drugi komadi i zbirke sličnog sadržaja i težine.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- trideset vežbi iz Škole za viola da gambu;
- deset komada za solo izvođenje ili u grupi.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Tri kompozicije koje odgovaraju tonskom opsegu jedne od viola da gamba, iz epohe renesanse za solo izvođenje ili uz pratnju (lauta, čembalo, renesansna harfa);
2. Tri troglasne ili četvoroglasne kompozicije čije pojedine deonice odgovaraju tonskom opsegu jedne od viola da gamba. Dela se mogu izvoditi u različitim kombinacijama duvačkih, gudačkih i drugih instrumenata perioda rane muzike.

VI razred klasičnog programa violončela i II razred viola da gambe

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Rad na razvoju tehničkih elemenata u sviranju (tehnika leve i desne ruke).
- Negovanje specifičnog tona instrumenta, sviranje bez vibrata u levoj ruci.
- Načini ukrašavanja, dinamika, tempo.
- Ostale karakteristike muzičkih dela koja su nastala u epohama renesanse i ranog baroka.

LESTVICE

- Ef, Ge, Ce-dur, e, ge, a-mol sa toničnim trozvucima u osminama.

- Skale svirati u laganim osminama u različitim potezima gudala, do sedam nota na jedan potez.

LITERATURA

- H. Menkemejer: Škola za tenor-bas gambu, od 67. vežbe do kraja, sa izuzetkom 88. i 89. vežbe.

- H. Konor: Igre Šekspirovog doba, od broja 1 do 8 (nordijska muzička kuća), zbirka (vodeću deonicu transponovati oktavu niže).

- P. Atanjan: Igre Pariza i sveska (Šot, 3758), zbirka

- P. Žervez: Igre XVI veka (Mek, 11), zbirka

- M. Pretorius: Francuske igre iz "Terpsihore", I i II knjiga (Mek, 3607, 3608), zbirke

- T. Suzato: Danseraj I i II sveska (Šot, 2435, 2436), zbirka

Drugi komadi i zbirke sličnog sadržaja i težine.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- deset vežbi iz Škole za viola da gambu;

- pet komada za solo izvođenje, uz pratnju laute, čembala ili renesansne harfe;

- pet komada za grupno muziciranje.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Tri kompozicije iz epohe renesanse ili ranog baroka, za solo izvođenje ili uz pratnju, koje po svojim tehničkim zahtevima odgovaraju predviđenom gradivu;

2. Tri kompozicije u sastavu trija ili kvarteta čije pojedine deonice po svom tonskom opsegu odgovaraju jednoj od viola da gamba. Moguće su najrazličitije kombinacije instrumenata renesanse i ranog baroka.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA GUDAČKIH INSTRUMENTATA ZA RANU MUZIKU

(rebeka, fidel, viela, viola da gamba)

Upoznati učenika sa istorijom nastanka gudačkih instrumenata, njihovim razvojem u srednjem veku i renesansi, kao i sa njihovom ulogom u razvoju instrumentalne i vokalno-instrumentalne muzike. Predstaviti učeniku gradnju instrumenata i gudala i različite načine usaglašavanja žica i način dobijanja specifičnog tona.

Insistirati na pravilnoj postavci instrumenta u odnosu na telo svirača, specifično držanje gudala i osnove interpretacije muzike srednjeg veka i renesanse preko dela nastalih u pomenutim epohama.

Obratiti pažnju na pravilan razvoj tehničkih elemenata u sviranju - tehnike leve i desne ruke i njihovu sinhronizaciju, sviranje bez vibrata u levoj ruci, načine ukrašavanja, dinamiku, odgovarajuću artikulaciju, tempo i ostale stilske karakteristike rane muzike.

Kod učenika je potrebno razvijati sposobnost za improvizaciju i karakteristično variranje melodije.

ŽIČANI INSTRUMENTI ZA RANU MUZIKU

LAUTA

CILJ

Osposobljavanje učenika za samostalno bavljenje ranom muzikom i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Intenzivan i kontinuiran rad na razvoju učenikovih muzičkih sposobnosti - spoljašnjeg (kontrolnog) i unutrašnjeg (mentalnog) sluha, osećaja za ritam, muzičku memoriju i muzičku fantaziju.
- Upoznavanje učenika sa istorijatom, ulogom, građom, akustičkim svojstvima i izražajnim mogućnostima laute.
- Ovladavanje osnovnom tehnikom sviranja laute.
- Postizanje razumevanja značenja i važnosti specifičnih muzičkih izražajnih sredstava (artikulacije i registracije) u skladu sa tehničkim zahtevima instrumenta, a u cilju izražavanja vlastitih muzičkih sposobnosti.
- Osposobljavanje za samostalno učenje i vežbanje.
- Sticanje iskustva javnog nastupanja - samostalnog i u ansamblu.
- Izgradnja navike redovnog slušanja rane muzike.

V razred klasičnog programa gitare i I razred laute

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Opis izgleda instrumenta, način dobijanja tona i tehnika sviranja.
- Učenje tonskih visina slobodnih žica i svih tonova do dvanaestog polja i način njihovog obeležavanja u tabulaturi za lautu i savremenom notnom pismu.
- Specifičan pristup sviranju desnom rukom, čiji su koreni u plektrumskoj tehnici izvođenja na srednjovekovnoj i arapskoj lauti i istorijski razvoj instrumenta.
- Rad na postavci leve ruke za melodijske i harmonske sklopove i pramena pozicije.
- Isticanje važnosti fraziranja u okviru stila i razvijanje smisla za kamerno muziciranje izvođenjem muzike pisane za dve laute ili za više instrumenata.

LITERATURA

- Stefan Lundgren: Škola za renesansnu lautu
- Jan Harvud: Deset lakih komada za lautu
- Entoni Ruli: Potpuni početnik
- Tojohiko Saton: Škola za baroknu lautu
- Dajana Pulton: Uvođenje u sviranje na lauti

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

Iz navedene škole za lautu treba uraditi sve lekcije i uvežbavati najmanje osam kompozicija i dva dua. Izbor kompozicija može biti i iz druge navedene literature.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna kompozicija pisana u francuskoj tabulaturi;
2. Jedna kompozicija pisana u savremenoj notaciji;
3. Jedan duo.

VI razred klasične gitare i II razred laute

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

Dalji rad na proširenju tehnike sviranja na instrumentu.

LITERATURA

- Stefan Landgren: Škola za renesansnu lautu
- Jan Harvud: Deset lakih komada za lautu
- Engoni Ruli: Potpuni početnik
- Tojohiko Saton: Škola za baroknu lautu
- Dajana Pulton: Uvod u sviranje na lauti

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

Iz navedene škole za lautu treba uraditi sve vežbe i obraditi najmanje deset kompozicija i tri dua. Izbor kompozicija može biti i iz druge navedene literature.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna kompozicija pisana u francuskoj tabulaturi;
2. Jedna kompozicija pisana u italijanskoj tabulaturi;
3. Jedna kompozicija pisana u savremenoj notaciji;
4. Jedan duo.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA LAUTE

Lekcije i vežbe u navedenim školama i zbirkama su sistematizovane prema tehničkim i muzičkim zahtevima i prilagođene izučavanju i savladavanju redovnim, kontinuiranim radom uz stručnu pomoć nastavnika.

Treba imati u vidu da je svrha ova dva razreda da osposobi i pripremi učenika za studiozniji rad u srednjoj muzičkoj školi. To podrazumeva neophodnost da učenik za predviđenih 70 časova u toku dve školske godine nauči da čita francusku i italijansku tabulaturu, kao i savremeno notno pismo - zbog drugačijeg štima instrumenta u odnosu na gitaru - da bi kasnije, u srednjoj muzičkoj školi, nesmetano mogao da usvaja znanja iz španske i nemačke tabulature.

Namerno nigde nije spomenut termin "renesansna lauta" zato što učenici koji ispoljavaju interesovanje za baroknu muziku mogu da sviraju na baroknoj lauti ili nekom drugom instrumentu iz porodice lauta (teorba, bandora, orferion, vihuela i dr.).

Pošto je najveći broj kompozicija, istorijski gledano, pisan francuskom, odnosno italijanskom tabulaturom u ova dva razreda se upravo one prvo i uče: u prvom razredu francuska, a u drugom i francuska i italijanska.

Što se same tehnike sviranja tiče pri postavci leve ruke, u odnosu na gitaru praktično i ne postoji razlika, osim što su kod laute žice u paru.

To nije slučaj i sa desnom rukom jer se njena postavka i način sviranja znatno razlikuju od gitarske tehnike. Mali prst pri sviranju prislonjen je na rezonantnu ploču zbog stabilnosti desne ruke. Naglašene dobe, ukoliko je to moguće, sviraju se palcem, a nenaglašene kažiprstom (*i* prstom). U slučaju da palac koristimo za izvođenje basove deonice, tada se naglašena doba svira srednjim (*m*) prstom. Kada je potrebno odsvirati više od tri tona istovremeno, koristi se i domali (*a*) prst. Podrazumeva se sviranje tirando tehnikom. Bitno je da se ton dobija jagodicom, bez upotrebe nokta, ukoliko je to moguće.

RENEANSNA (MALA) HARFA

(kao izborni predmet)

CILJ

Osposobljavanje učenika za samostalno bavljenje ranom muzikom i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Upoznavanje instrumenta, negovanje muzičkog stila rane muzike i grupnog muziciranja.
- Postavka ruke i tela za harfom, lestvice durske i molske.
- Vežbati precizno - ritmički i tonski, trozvuk razloženo i seko - kroz jednu oktavu. U kompozicijama koristiti preštimače tek u drugom polugodištu. Skale početi sa učenjem tek pošto su savladane prsne vežbe (Ce, Ge, De, Ef, Be).
- Opismenjavanje (violinski i bas ključ), ritmika - osnovne i punktirane vrednosti; savladati četvrtinski i osminski takt. Savladati trozvuk, četvoroglasni trozvuk i dominantni septakord i ostale bazične tehnike harfe (seko, arpežo, flažolete, etufe, glisando, klizanje palca i četvrtog prsta, triler). Upoznavanje bas kontinua u stilu tog vremena. Savladavanje jednostavnijih modulacija u prvoj godini učenja, a komplikovanijih u drugoj godini.

III razred klasičnog programa četvorogodišnje ili V razred šestogodišnje škole i I razred renesansne harfe

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Ritmika - osnovne i punktirane vrednosti, triola, četvrtinska i osminska mera.
- Sa posebnom pažnjom raditi prsne vežbe.
- Razvijati muzikalnost kroz razumevanje muzičkih fraza i bas kontinua kao podlogu improvizacije u stilu tog vremena (8 taktova).

LESTVICE

- Durske i molske (harmonske) lestvice do dva predznaka kroz dve oktave. Trozvuk razloženo i seko.

- Durske i molske (harmonske) lestvice do dva predznaka kroz dve oktave. Trozvuk razloženo i seko.

LITERATURA

- Hrestomatija I, izbor komada
- Grandžani: Uspavanka
- Irske narodne pesme
- Izbor komada za keltsku harfu
- Gabus: Komadi
- Šalan: Komadi
- Mekdonald: Komadi
- Irske narodne pesme

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- Lestvice kroz jednu oktavu sa trozvucima;
- četiri do šest etida;
- tri do šest komada.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna skala;
2. Jedna etida;
3. Jedan komad.

IV razred klasičnog programa četvorogodišnje ili VI razred šestogodišnje škole i II razred renesansne harfe

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

Dalji rad na proširenju tehnike sviranja na instrumentu.

LESTVICE

Durske i molske lestvice (Ce, Ge, De, A, E, Ef, Be, Es, a, e, de, ge, ce) kroz 3 oktave u šesnaestinama paralelno, četvoroglasni trozvuk i dominantni septakord. Posebnu pažnju obratiti na arpežo. Tehničke vežbe sa oktavama u bržem tempu, flažolete, etufe, glisanda, klizanje palca i četvrtog prsta, trilere, bas continuo.

LITERATURA

- Grosi i Pocoli: Izbor etide
- Rubin: Etide
- Naderman: Tema sa varijacijama Ce-dur
- Petrini: Menuet, Žiga
- Engleska narodna: Zeleni rukavi
- Oven: 20 velških narodnih pesama
- Gedile: Sonatina
- Cinaroza: Sonatina
- Prat: Sonatina u klasičnom stilu
- Rene: Gavota
- Ortiz: Meksikanske narodne igre
- Stari majstori po izboru

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- skale kroz tri oktave sa trozvucima;
- četrdesetpet etida;
- jedna sonatina ili tema sa varijacijama;
- tri do četiri komada.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica u šesnaestinama, četvoroglasni trozvuk arpeđa;
2. Jedna etida;
3. Jedna sonatina ili tema sa varijacijama;
4. Jedan komad.

Ispitni program se izvodi napamet.

PREPORUČENA LITERATURA

- M. Grosi: Kompletna metoda za harfu
- H. Renije: Kompletna metoda za harfu
- D. Votkins: Kompletna metoda za harfu

- Pocoli: Etide
- Hrestomatija: Izbor komada
- Grandžani: Mali komadi
- A. Šalan: Komadi za malu harfu i Klasični komadi za malu harfu
- J. S. Bah: Mali preludijumi
- Andre: Mali koraci

NAPOMENA

Učenici mogu da polažu prijemni ispit za srednju školu na maloj harfi ako prelaze na veliku harfu ili nastavljaju srednje obrazovanje na odseku za ranu muziku.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Način izvođenja nastave renesansne (male) harfe je identičan izvođenju nastave velike harfe. Mala harfa je bez pedala, tako da su mogućnosti moduliranja iz tonaliteta u tonalitet ograničene (povišeni i sniženi tonovi se dobijaju pomoću kvačica koje se pomeraju levom rukom u toku sviranja). Takav oblik harfe se najviše koristio u doba renesanse i baroka, pa su u programu učenja najzastupljeniji komadi nastali u tom periodu.

INSTRUMENTI SA DIRKAMA

(orgulje, čembalo)

ORGULJE

CILJ

Osposobljavanje učenika za samostalno bavljenje ranom muzikom i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Intenzivan i kontinuiran rad na razvoju učenikovih muzičkih sposobnosti - spoljašnjeg (kontrolnog) i unutrašnjeg (mentalnog) sluha, osećaja za ritam, muzičku memoriju i muzičku fantaziju.
- Upoznavanje učenika sa istorijatom, ulogom, građom, akustičkim svojstvima i izražajnim mogućnostima orgulja.
- Ovladavanje osnovnom tehnikom sviranja na orguljama - sviranje na najmanje dve manualne i pedalnoj klavijaturi, kao i ovladavanje registarskim i dinamičkim komandama instrumenta.
- Postizanje razumevanja značenja i važnosti specifičnih muzičkih izražajnih sredstava (artikulacije i registracije) u skladu sa tehničkim zahtevima instrumenta, a u cilju izražavanja vlastitih muzičkih sposobnosti.
- Osnovno orguljsko muzičko opismenjavanje u sviranju tri ravnopravna linijska sistema, kao i elementarnoj formalnoj i estetskoj analizi notnog teksta.
- Negovanje osećaja za zvuk, boju i dinamičke mogućnosti instrumenta.
- Usvajanje osnovnih znanja iz oblasti muzičke teorije i istorije.
- Osposobljavanje za samostalno učenje i vežbanje.
- Sticanje iskustva javnog nastupanja - samostalnog i u ansamblu.

- Izgradnja navike redovnog slušanja umetnički vredne muzike.

- Razvijanje estetskih muzičkih kriterijuma.

V razred klasičnog programa klavira i I razred orgulja

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznavanje sa sviraonikom, smeštaj na klupi, osnovne manipulacije komandama.

- Sviranje na manualima i pedalu - osnovna artikulacija.

- Upoznavanje sa zvukom - osnovne boje - registri od 8', legato, non legato, reverberacija, prstored, pedalna aplikatura.

- Upoznavanje oblika: preludijum, preambulum, intonacije, himne, kancone, ariozzi, tokate, fantazije, koralne obrade, uglavnom homofone fakture ili harmonske polifonije.

- Upoznavanje osnovnih ansambala registara.

ŠKOLE ZA ORGULJE

- G. L. Čentemeri, F. Đermani, J. Hvedčuk, H. Keler, Dr H. Riman-K. Armbrust, M. Dipre itd.

- Đermani: manuelne vežbe, legato, prstored, klizanje, dvohvati legato, akordi legato, ponavljanje tona, trajanje i reverberacija.

- Dipre: pedalne vežbe, pedalna aplikatura, početne vežbe, artikulacija kroz jednu oktavu.

- Hvedčuk: leva ruka i pedal - odvajanje basa, kombinacije melodija u desnoj ili levoj ruci - homofona faktura ili koral.

LITERATURA

- Tabulature Jana iz Lublina, XVI vek: anonimni autori i Mikolaj iz Krakova, Marcin Leopolda.

- V. Janoš, D. Brasai: Tabulature mađarske muzike XVI i XVII veka

- Engleska muzika XVI-XVIII veka: O. Gibons - Fantazije, Versi; V. Bird - Pavana; H. Persl - Mala svita.

- Italijanska muzika XVI-XVIII veka: Đ. Gabrijevi - Intonacija; A. Gabrijevi - Ariozo; Đ. Kavaconi - Himne; Đ. Freskobaldi - Himne i Versi.

- J. S. Bah - Laki komadi.

- Komadi: G. F. Hendl - Marš, Arija; M. Hajdn, J. Hajdn, V. A. Mocart - izbor, Č. Maten - 2. i 3. sveska; J. K. Kuharž - Pastoral; F. List - Rezignacija, Ave Marija, Agnus dei, Ave verum; C. Frank - Koral a-mol (Č. Marten 1. sveska); Ž. Alen - Viseći vrt; O. Mesijan - Večne namere (Božić).

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- osnovne pedalne vežbe i skale po programu;

- osam kompozicija stare muzike homofone fakture;

- četiri kompozicije stare muzike jednostavne polifone fakture;

- četiri lake kompozicije J. S. Baha;

- šest kompozicija autora XIX i XX veka.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Dve kompozicije autora stare muzike homofone fature;
2. Jedna kompozicija autora stare muzike polifone fature;
3. Jedna kompozicija J. S. Baha;
4. Jedna kompozicija autora XIX ili XX veka.

Program se izvodi iz nota.

VI razred klasičnog programa klavira i II razred orgulja

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Artikulacija legato - non legato, izražajnost tonova, naglasak, melodijska "dinamika", fraziranje, teze i arze - ritmička pulsacija, "nejednake" notne vrednosti.
- Pedalne vežbe, skale kroz dve oktave, dvoglas - oktave.
- Osnovne dinamičke mogućnosti - upotreba "žaluzija" i krešenda.
- "Trio" sviranje - jednostavnije polifone fature, odvojena basovska deonica, melodija u pedalu.
- Oblici orguljske muzike: koralne obrade - kantus firmus u svim glasovima, fugeta, fugato, jednostavna fuga, ričerkar, tiento, partita, varijacije, čakona i pasakalja.
- Složeniji ansambli registara, upotreba kopula, kvinte i nazarda, stalne i slobodne kombinacije.

TEHNIČKE VEŽBE

- Pedalne vežbe, pedalne skale, razloženi akordi.
- Vežbe za dinamiku: "žaluzije" i dodavanje registara, pojedinačno i krešendo - H. Keler.
- Jednostavne etide: Hvedčuk (5-10), Keler, Riman.

LITERATURA

- Italijanska muzika: Đ. Freskobaldi - Tokate, Himne, Versi; A. Gabrieli - Tokate; D. Cipoli - Pastoralna, Arija, Versi; G. B. Martini - Arija sa varijacijama; B. Paskvini - Tokata; B. Marčelo - Largo; A. Vivaldi - Prelid, Adađo, Finale.
- Engleska muzika: J. Klark - Dva komada; J. Stenli - Truba; V. Bojs - Introdukcija; H. Pursel - Pastoralna, Arija, Čakona; A. Cimerman - Šest verseta; A. Miler - Postludijum, Preludijum i fuga; Anonimus - Ilirsko naricanje (mađarska tabulatura iz XVIII veka).
- Nemačka muzika: G. F. Teleman - Adađo, Vivače, Čakona; J. Pahelbel - Zbirka "Šest Apolonovih žica"; D. Bukstehude - Fuga Ce-dur; G. F. Hendl - Ariozo, Varijacije, Sarabanda, Adađo; M. Hajdn - Kartki verseti; L. van Betoven - Fuga De-dur.
- J. S. Bah - Koralne obrade i fugeta (manualno), Mali preludijumi i fuge.

- Komadi: F. List - Mali komadi; C. Frank - Laki komadi za orgulje ili harmonijum; J. Brams - Dve koralne obrade (manualno); B. Betineli - Preludijum; Č. Čelsi - Koral; A. de Bonis - Interludij; N. Vitone - Svadbeni marš; S. Premrl - Aspiracija; P. Ozgijan - Mala svita; V. Milanković - Motus.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- šest kompozicija stare muzike homofone fakture;
- četiri kompozicije stare muzike polifone fakture;
- dve koralne obrade starih majstora;
- dve koralne obrade J. S. Baha (manualno);
- dve koralne obrade sa kantus firmusom (jedna obavezno J. S. Baha);
- četiri kompozicije autora XIX i XX veka.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Dve kompozicije starih majstora (jedna u obliku varijacije ili svite);
2. Jedna koralna obrada;
3. Jedna kompozicija J. S. Baha;
4. Jedna kompozicija autora XIX ili XX veka.

Ispitni program se izvodi iz nota.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Nastava orgulja izvodi se isključivo na orguljama - električnim ili cevnim, sa najmanje dve manualne klavijature i pedalom od 32 dirke.

Orgulje se razlikuju po vremenu izgradnje i stilskoj epohi u kojoj su nastale (ili kojoj su namenjene, ukoliko je reč o električnom instrumentu). Orgulje su deo arhitektonike prostora u kojem se nalaze. Konstrukcija i mehanika određuju ne samo tehničke, već i zvučne karakteristike instrumenta što utiče na način sviranja i intepretaciju. Kako nije realno da će se učenik tokom školovanja sresti sa različitim instrumentima, pedagog je dužan da ga sa tim različitostima upozna i to proradom odgovarajuće literature, pričom, audio ili video primerima i negovanjem imaginacije - učenik zamišlja reverberaciju, predviđa odjek, pretpostavlja akustičke zamke tako što artikuliše na različite načine i kroz svojevrsnu igru ovladava instrumentom i dolazi do rešenja.

Pedagog mora imati beskrajno strpljenje u radu sa učenicima na ovom izuzetno komplikovanom i zahtevnom instrumentu, naročito u dočaravanju imaginarnih situacija, upoređivanju sa drugim instrumentima ili izvođenjima.

Telesne predispozicije učenika nikada ne smeju da predstavljaju prepreku za sviranje, pedagog strpljivo i uporno, izborom odgovarajuće literature, mora da insistira na prevazilaženju eventualnih prepreka u stvaranju željenog zvuka.

Učenik se mora edukovati najviše konkretnim primerom, što više sviranjem, razdvajanjem deonica u glasove i njihovim kombinacijama, igranjem sa registrima i zvučnim kombinacijama, vežbanjem na najtišem registru zbog što boljeg intoniranja i usvajanja muzičkog teksta, ali i vežbanjem tuti zvuka zbog osećanja čudesne zvučne moći i njene kontrole.

Ne nametati gotova rešenja, već nastavni proces pažljivo osmisliti kao istraživački - razvojni proces kroz koji će usavršavanje tehnika sviranja i izvođačkih sposobnosti, odnos prema interpretativnim mogućnostima instrumenta i svest o strukturi dela kod učenika stvoriti osećanje ličnog (izvođačkog) zadovoljstva.

ČEMBALO

CILJ

Osposobljavanje učenika za samostalno bavljenje ranom muzikom i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Intenzivan i kontinuiran rad na razvoju učenikovih muzičkih sposobnosti - spoljašnjeg (kontrolnog) i unutrašnjeg (mentalnog) sluha, osećaja za ritam, muzičku memoriju i muzičku fantaziju.
- Upoznavanje učenika sa istorijatom, ulogom, građom, akustičkim svojstvima i izražajnim mogućnostima čembala.
- Ovladavanje osnovnom tehnikom sviranja na čembalu, kao i ovladavanje registarskim komandama instrumenta.
- Postizanje razumevanja značenja i važnosti specifičnih muzičkih izražajnih sredstava (artikulacije i registracije) u skladu sa tehničkim zahtevima instrumenta, a u cilju izražavanja vlastitih muzičkih sposobnosti.
- Osposobljavanje za samostalno vežbanje.
- Sticanje iskustva javnog nastupanja - samostalnog i u ansamblu.
- Izgradnja navike redovnog slušanja umetnički vredne muzike.

V razred klasičnog programa klavira i I razred čembala

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznavanje sa instrumentom.
- Sviranje na manualima - osnovna artikulacija.
- Upoznavanje sa zvukom - registri.

TEHNIČKE VEŽBE

Vežbe za artikulaciju:

- Vežbe A. Korta sa primenom Ž. Ramoove metode za mehaniku prstiju.
- Gradacija artikulacija od detašea do legata lestvicama kroz dve oktave.

Vežbe za ornamentaciju:

- F. Kupren: Umetnost sviranja na klavsenu (pripremne vežbe).

Vežbe za basokontinuo:

- F. T. Arnold: Umetnost praćenja na osnovu šifriranog basa (kvintakordi, sekstakordi, kvartsekstakordi).

LITERATURA

Kompozicije za čembalo do XVII veka:

- Ficviljemova zbirka za virđžinal (izbor lakših preludijuma, igara i varijacija Džona Bula, Viljema Berda, Tomasa Morlija, Pitera Filipisa, Martina Pirsona)

- Nova tabulatura igara (izbor lakših igara iz Venecijanske zbirke)

Kompozicije XVII veka:

- B. Freskobaldi: Cvetovi muzike (izbor lakših igara; kuranta. šakona, pasakalja, galjarda);

- J. J. Foberger: Svite, izbor

- Luj Kupren: izbor lakih igara iz svita (Pastorala, Pijemonteza, Šansona)

- H. Persel: Svite, izbor

- Izbor iz dela: Georga Mufata. J. K. Kerla, J. Pahelbela, J. K. F. Fišera. J. Kunaua. G. Bema.

Francuska škola klavsenista:

- F. Kupren: Umetnost sviranja na klavseni (prelidi 1, 2, 3. i 4); Prva knjiga komada za klavsen: I, II svita (izbor)

- Ž. F. Ramo: Svita a-mol

- Izbor lakših komada: Šambonjera, Klerambova, Maršana, L Rua, Žaket d la Gera, Djepara.

Španska škola čembalista:

- Lakše sonate P. A. Solera, K. de Seišasa, S. Albera.

- D. Skarlati: Izbor lakših sonata do K90 (redakcija R. Kirkpatrika)

- J. S. Bah: Mali prelidijumi i Dvoglasne invencije (izbor)

- G. F. Hendl: Svite IX-XVI (izbor)

- Kompozicije druge polovine XVIII veka: J. K. Bah, K. F. E. Bah (izbor); K. Balbastr, K. Daken (izbor); B. de Nebra, H. Ferer (izbor).

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- jedna kompozicija za čembalo do XVII veka;

- jedna kompozicija XVII veka;

- jedna kompozicija francuske škole klavsenista;

- jedna kompozicija španske škole čembalista;

- jedna kompozicija J. S. Baha ili Hendla;

- jedna kompozicija druge polovine XVIII veka.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna kompozicija iz perioda pre XVII veka ili iz XVII veka;
2. Jedna kompozicija J. S. Baha ili G. F. Hendla;
3. Jedna kompozicija francuske ili španske čembalističke škole.

Program se izvodi iz nota.

VI razred klasičnog programa klavira i II razred čembala

(izborni 1 čas nedeljno, izbornih 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Dalji rad na artikulaciji.
- Ornamentacija.
- Uloga basokontinua.

TEHNIČKE VEŽBE

Vežbe za artikulaciju:

- Vežbe A. Kortoa sa primenom Ž. F. Ramoove "metode za mehaniku prstiju".
- Gradacija artikulacije od detašea do legata na lestvicama kroz četiri oktave.

Vežbe za ornamentaciju:

- F. Kupren: Umetnost sviranja na klavseni (pripreme vežbe, transpozicija vežbi u različite tonalitete).

Vežbe za basokontinuo:

- F. T. Arnold: Umetnost praćenja na osnovu šifriranog basa (septakordi).

LITERATURA

Kompozicije za čembalo do XVII veka:

- Ficviljemova zbirka za virđinal (lakše fantazije Džona Bula, Viljema Berda, J. P. Svelinka);
- B. Piki: Igre
- Kompozicije XVII veka
- B. Fraskobaldi: Cvetovi muzike (tokate)
- J. J. Froberger: Tokate
- L. Kupren: Preludijumi.

Francuska škola klavsenista:

- F. Kupren: Umetnost sviranja na klavseni (prelidi 5, 6, 7. i 8)
- F. Kupren: Prva knjiga komada za klavsen, I, II svita (Alemanda, Kuranta)

- Ž. F. Ramo: Svita e-mol (izbor)

- Izbor lakših komada: Šamboljera, Klerambova, Maršana, L Rua, Žaket de la Ger, Đepara

Španska škola čembalista:

- Lakše sonate P. A. Solera, K. de Seišasa, S. Albera

- D. Skarlati: Sonate preko K 90 (redakcija R. Kirkpatrika)

- J. S. Bah: Francuske Svite, Arija varirana na italijanski način:

- G. F. Hendl: Svite IX-XVI (izbor).

- Kompozicije druge polovine XVIII veka: J. Kristijan Bah, K. F. E. Bah (izbor); K. Balbastr, K. Daken (izbor); B. de Nebra, H. Ferer (izbor).

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- Jedna kompozicija za čembalo do XVII veka;

- Jedna kompozicija XVII veka;

- Jedna kompozicija francuske škole klavsenista;

- Jedna kompozicija španske škole čembalista;

- Jedna kompozicija J. S. Baha ili Hendla;

- Jedna kompozicija druge polovine XVIII veka.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna kompozicija XVII veka (Freskobaldi, Floberže ili L. Kupren);

2. Jedna svita J. S. Baha ili G. F. Hendla;

3. Jedna kompozicija francuske čembalističke škole;

4. Jedna kompozicija španske čembalističke škole.

Ispitni program se izvodi iz nota.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Za sprovođenje nastave u okviru renesansno-baroknog usmerenja osnovan je pravilan izbor instrumenta, što podrazumeva kopiju istorijskog instrumenta iz XVII ili XVIII veka, a ne tzv. "moderno" čembalo (instrument konstruisan u XX veku opterećen mehanizmama pedala, instrument koji zahteva različit tuše i poseduje različita zvučna svojstva). U slučaju nemogućnosti da se nabavi odgovarajući instrument, izvođenje nastave na "modernom" čembalu treba prilagoditi. Maksimalno razviti na jednom "8" registru i izbegavati promene registracije u toku kompozicije.

Položaj tela za čembalom različit je od položaja za klavirom - sedi se bliže. Težina ruke se nikako ne oslanja na klavijaturu. Ton se ostvaruje samo pokretom iz prsta sa same dirke, a ne iz vazduha, a pokreti ruku su isključivo horizontalni i u funkciji transpozicije šake.

Čembalo je nedinamičan instrument - jačinom udarca ne može se uticati na jačinu tona - pa se izražajnost na njemu ostvaruje gradacijom artikulacije od jasnog detašea preko legata do overlegata.

Dobro poznavanje ornamentacije svojstvene svakom kompozitoru ponaosob osnova je dobre i stilske interpretacije, pa pre pristupa kompoziciji treba proučiti tabelu ornamentata svakog kompozitora kao i ulogu melodijsku, harmonsku ili ritmičku svakog ornamenta.

Posebnu pažnju treba obratiti na izvođenje akorda koje je uglavnom arpeđirano, a gradacijom brzine arpeđiranja dozira se zvučnost akorda - simultani akord je tih, brzo arpeđiran jači, a sporijim arpeđiranjem se postupno smanjuje jačina akorda.

Za pravilnu stilsku interpretaciju važan je pravilan izbor redakcija i izdanja nota. Učenici treba da nauče da sviraju i iz faksimila što je najpouzdanije iako je ponekad otežano zbog primene starih ključeva. Za pravilnu interpretaciju Freskobaldija važno je upoznati se sa školom "afeti kantabili" i sa Freskobaldijevih 11 pravila. Za pravilno izvođenje francuske muzike treba se upoznati sa pojmom inegaliteta, tako da osim rada na notnom tekstu treba odvojiti vreme za teoretski rad. Za interpretaciju dela J. S. Baha koristiti isključivo "urtekst", a za dela D. Skarlatija obavezno eliminisati izdanje Longa, tako omiljeno među pijanistima, jer osim pijanističkih dinamičkih i artikulacionih oznaka sadrži i nedopustive prerade teksta i "skrnavljenje" Skarlatijevih "španskih" akorda.

U svakom trenutku rada sa učenikom treba negovati baroknu estetiku interpretacije - introvertnu, delikatnu, produhovljenu, uzdržano ekspresivnu i municioznu nasuprot pijanističkoj romantičnoj i ekstravertnoj interpretaciji.

DUVAČKI INSTRUMENTI ZA RANU MUZIKU

(blok flauta, traverzo flauta, šalmaj, krumhorn, kornamuza, dulcijan, cink, kornet, segbat)

CILJ

Osposobljavanje učenika za samostalno bavljenje ranom muzikom i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Intenzivan i kontinuiran rad na razvoju učenikovih muzičkih sposobnosti - spoljašnjeg (kontrolnog) i unutrašnjeg (mentalnog) sluha, osećaja za ritam, muzičku memoriju i muzičku fantaziju.
- Upoznavanje učenika sa istorijatom, ulogom, građom, akustičkim svojstvima i izražajnim mogućnostima duvačkih instrumenata za ranu muziku.
- Ovladavanje osnovnom tehnikom sviranja na duvačkim instrumentima za ranu muziku.
- Postizanje razumevanja značenja i važnosti specifičnih muzičkih izražajnih sredstava (artikulacije i agogike) u skladu sa tehničkim zahtevima instrumenta, a u cilju izražavanja vlastitih muzičkih sposobnosti.
- Osposobljavanje za samostalno vežbanje.
- Sticanje iskustva javnog nastupanja - samostalnog i u ansamblu.
- Izgradnja navike redovnog slušanja rane muzike.

BLOK FLAUTA

V razred klasičnog programa flaute i I razred blok flaute

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Obraditi sve tonove iz opsega sopran blok flaute (ce), alt blok flaute (ef) i tenor blok flaute (ce, dve oktave) kroz pravilnu postavku ustina, usnika i prstiju.
- Ovladati specifičnom tehnikom disanja i kontrolom daha.

- Raditi na lestvicama i komadima za izvođenje za jednu, dve, tri ili više blok flauta, sa ili bez pratnje kontinua - čembala koji su nastali u epohama renesanse i ranog baroka.

LESTVICE

Sopran i tenor blok flauta:

- durske: Ce, Ge, De, A, Ef, Be.

- molske: a, e, de, ge.

Alt blok flauta:

- durske: Ef, Ce, Ge, De, Be, Es.

- molske: de, a, ge, ce.

LITERATURA

- L. Cidra: Muzika za blok flautu za početnike - 16 prvih komada za blok flautu i čembalo (Muzika, Budimpešta, 3. 7888)

- I. Marjaš: Kamerna muzika za početnike - dve sopran blok flaute i čembala (Muzika, Budimpešta, 3. 6915)

- D. Degen: Pet lakih svita iz baroka - za alt blok flautu i čembalo (Šot ofb 97)

- Zbirka Laki dueti - za dve sopran ili dve tenor blok flaute (Fridrih Hofmajster, Lajpcig)

- Zbirka 12 komada iz Glogauerske pesmarice - za sopran, alt i tenor blok flautu (Dojčer)

- G. Gastoldi: Sedam baleta; L. Marencio: Dve vilanele - zbirka za dve sopran blok flaute i jednu alt blok flautu (Mek)

- V. Hausman: Igre - za 4 i 5 blok flauta (Mek)

Ostale zbirke i komadi slične težine i sadržaja.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- deset komada za solo izvođenje (uz čembalo ili flautu);

- pet komada za izvođenje u grupi (trio, kvartet).

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Tri kompozicije za jedan od navedenih instrumenata uz pratnju čembala, flaute ili renesansne harfe;

2. Tri kompozicije za trio ili kvartet sačinjen od različitih kombinacija navedenih instrumenata ili u kombinaciji sa drugim duvačkim ili gudačkim instrumentima srednjeg veka i renesanse.

TRAVERZO FLAUTA

VI razred klasičnog programa flaute i I razred traverzo flaute

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznavanje sa renesansnom traverzo flautom i baroknom traverzo flautom ("Kvancova" flauta sa dis klapnom) i obrada svih tonova iz opsega (za prvu godinu učenje dve oktave) pravilnom postavkom usana, usnika i prstiju.

- Ovladavanje specifičnom tehnikom disanja i kontrolom daha.

- Rad na lestvicama, vežbama, kao i komadima za izvođenje koji su nastali u epohi renesanse i baroka.

LESTVICE

Durske: De, E, Ef, Ge, A, Be.

Molske: de, e, ge, a.

LITERATURA

- Lj. Dimitrijević: Škola za flautu za I godinu učenja - vežbe od 24. do 55. strane uz primenu grif tabele za traverzo flautu.

- L. Cidra: Muzika za blok flautu za početnike - 16 prvih komada (Muzika, Budimpešta, 3. 7888)

- D. Degen: Pet lakih svita iz baroka (Šot ofb 97)

- E. Kolc: Tri simfonije iz baroka (Doblinger)

- I. Marijaš: Kamerna muzika za početnike (Muzika, Budimpešta, 3. 6915)

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- deset komada za solo izvođenje (uz čembalo ili flautu);

- pet komada za izvođenje u grupi (trio, kvartet).

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Tri kompozicije za jedan od navedenih instrumenata uz pratnju čembala, flaute ili renesansne harfe;

2. Tri kompozicije za trio ili kvartet sačinjen od različitih kombinacija navedenih instrumenata ili u kombinaciji sa drugim duvačkim ili gudačkim instrumentima srednjeg veka i renesanse.

ŠALMAJ

IV razred klasičnog programa oboe i I razred šalmaja

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznavanje sa građom instrumenta, načinom izrade piska (trske), postavkom usana u odnosu na pisak, načinom izvođenja početka i završetka tona, postavkom prstiju, ovladavanjem specifičnom tehnikom disanja i kontrolom daha.

- Obraditi sve tonove iz opsega sopran šalmaja (ce¹ - be²) alt šalmaja (ef - es²) i na taj način ovladati u sviranju u oba štima in F i in C.

LITERATURA

Koristiti dela iz epoha srednjeg veka, renesanse i ranog baroka u sastavima dua, trija ili kvarteta čije pojedine deonice odgovaraju tonskom opsegu sopran ili alt šalmaja.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- deset kompozicija kao što je navedeno u literaturi.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Tri kompozicije za duo, trio ili kvartet sačinjen od različitih kombinacija navedenih instrumenata: kornamuza, krumhorn, šalmaj, dulcijan, cink, kornet i segbat ili u kombinaciji sa nekim od gudačkih ili žičanih instrumenata srednjeg veka, renesanse i ranog baroka.

KRUMHORN, KORNAMUZA

IV razred klasičnog programa klarineta i I razred krumhorna ili kornamuze

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznavanje sa građom instrumenta, načinom izrade piska (trske), postavkom usana i ušika, načinom izvođenja početka i završetka tona, postavkom prstiju.

- Ovladavanje specifičnom tehnikom disanja i kontrolom daha.

- Obraditi sve tonove iz opsega sopran krumhorna ili sopran kornamuze ($ce^1 - e^2$) i alt krumhorna ili alt kornamuze ($ef - a^1$) i na taj način savladati oba štima in F i in C.

LITERATURA

Koristiti dela iz epohe renesanse i ranog baroka u sastavima dua, trija ili kvarteta čije pojedine deonice odgovaraju tonskom opsegu sopran ili alt krumhorna, odnosno sopran ili alt kornamuze.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- deset kompozicija kao što je navedeno u literaturi.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Tri kompozicije za duo, trio ili kvartet sačinjen od različitih kombinacija instrumenata: krumhorn, kornamuza, šalmaj, dulcijan, cink, kornet, setbat ili u kombinaciji sa nekim od gudačkih ili žičanih instrumenata srednjeg veka, renesanse i ranog baroka.

DULCIJAN

IV razred klasičnog programa fagota i I razred dulcijana

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznati učenika s građom instrumenta, načinom izrade piska (trske), postavkom usana u odnosu na pisak, načinom izvođenja početka i završetka tona, postavkom prstiju.
- Ovladati specifičnom tehnikom disanja i kontrolom daha i obraditi sve tonove iz opsega sopran dulcijana (ge - ge²) i alt dulcijana (ce - ce²).

LITERATURA

Koristiti dela iz epohe renesanse i ranog baroka u sastavima dua, trija ili kvarteta čije pojedine deonice odgovaraju tonskom opsegu ili alt dulcijana, minimum 10 kompozicija.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Tri kompozicije za duo, trio ili kvartet sačinjen od različitih kombinacija navedenih instrumenata: kornamuza, krumhorn, šalmaj, dulcijan, cink, kornet ili segbat ili u kombinaciji sa nekim od gudačkih ili žičanih instrumenata srednjeg veka, renesanse i ranog baroka.

CINK, KORNET

VI razred klasičnog programa horne ili trube i I razred cinka ili korneta

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznati učenika s građom instrumenta i usnika, postavkom usana, načinom izvođenja početka i završetka tona, postavkom prstiju.
- Uputiti učenika da ovlada specifičnom tehnikom disanja i kontrolom daha i obraditi sve tonove iz opsega cinka in C (ce¹ - ce³) i cinka in A (a - a²) ili korneta in D (de¹ - de³) ili korneta in A (a - a²).

LITERATURA

Koristiti dela iz epohe renesanse i ranog baroka u sastavima dua, trija ili kvarteta čije pojedine deonice odgovaraju tonskom opsegu cinka in C i cinka in A ili korneta in D i korneta in A.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- deset kompozicija kao što je navedeno u literaturi.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Tri kompozicije za duo, trio ili kvartet sačinjen od različitih kombinacija navedenih instrumenata: kornamuza, krumhorn, šalmaj, dulcijan, segbat, cink, kornet ili u kombinaciji sa nekim od gudačkih ili žičanih instrumenata srednjeg veka, renesanse i ranog baroka.

SEGBAT

IV razred klasičnog programa trombona i I razred segbata

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznati učenika sa građom instrumenta i usnika, postavkom usana, načinom izvođenja početka i završetka tona i pozicijama u sviranju.
- Uputiti učenika da ovlada specifičnom tehnikom disanja i kontrolom daha i obraditi sve tonove iz opsega alt segbata (Ha - ha¹) i tenor segbata (E - e¹).

LITERATURA

- Koristiti dela iz epohe renesanse i ranog baroka u sastavima dua, trija ili kvarteta čije pojedina deonice odgovaraju tonskom opsegu alt ili tenor segbata.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- deset kompozicija kao što je navedeno u literaturi.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Tri kompozicije za duo, trio ili kvartet sačinjen od različitih kombinacija navedenih instrumenata: kornamuza, krumhorn, šalmaj, dulcijan, cink, kornet, segbat ili u kombinaciji sa nekim od gudačkih ili žičanih instrumenata srednjeg veka, renesanse i ranog baroka.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA DUVAČKIH INSTRUMENTATA ZA RANU MUZIKU

(blok flauta, traverzo flauta, šalmaj, krumhorn, kornamuza, dulcijan, cink, kornet, segbat)

Upoznati učenika sa istorijatom ranih instrumenata, "porodicama" instrumenata, sličnostima i razlikama koje postoje između njih, kao i sa njihovom ulogom u razvoju instrumentalne i vokalno-instrumentalne muzike.

Predstaviti učeniku građu instrumenata, a kod instrumenata sa piskovima (trskom), upoznati učenika sa načinom izrade piska (trske).

Obratiti naročitu pažnju na ovladavanje tehnikom disanja, kontrolu daha, na pravilno držanje instrumenta, postavku usana, način proizvodjenja tona, kao i na postavku prstiju.

Insistirati kod učenika na svakodnevnom vežbanju lestvica, tonskih i tehničkih vežbi i na komadima za izvođenje. Usmeriti pažnju učenika na čisto intonativno i tehničko sviranje koje može da omogući samo ispravna postavka instrumenata i pravilna primena tehnike disanja.

RENEZANSNO PEVANJE

CILJ

Osposobljavanje učenika za samostalno bavljenje ranom muzikom i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Intenzivan i kontinuiran rad na razvoju učenikovih muzičkih sposobnosti - spoljašnjeg (kontrolnog) i unutrašnjeg (mentalnog) sluha, osećaja za ritam, muzičku memoriju i muzičku fantaziju.
- Ovladavanje osnovnom tehnikom renesansnog pevanja.
- Osposobljavanje za samostalno vežbanje.
- Sticanje iskustva javnog nastupanja - samostalnog i u ansamblu.
- Izgradnja navike redovnog slušanja renesansne muzike.

Završni razred dvogodišnje, četvorogodišnje ili šestogodišnje škole - Odsek za klasičnu muziku i I razred renesansnog pevanja

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznati učenika sa istorijskim karakteristikama pesama, perioda, od srednjeg veka do baroka, razvojem solo pevanja u tom periodu i specifičnostima pevanja različitih podneblja (Italija, Francuska, kastratsko i kontratenorsko pevanje).
- Insistirati na prilagođavanju klasične tehnike pevanja staroj literaturi, ali kroz interpretaciju na autentičan način i izraz. posebnu pažnju posvećivati elementima stila kao što su: primerena upotreba vibrata, agogika, dinamika, ornamentika i tempo.
- Voditi računa o pravilnom izgovoru teksta, naročito pesama trubadura i truvera, na stari francuski, engleski i španski jezik. Učenike obavezno upoznati sa prevodom teksta radi pravilnog dočaravanja kroz interpretaciju.
- Pesme obavezno pevati u originalu i koristiti izdanja koja nisu redigovana.
- Obavezno je slušanje rane muzike i upoznavanje sa istorijom i literaturom navedenih perioda.
- Kroz klasičnu edukaciju u renesansnom maniru obuhvatiti sve glasove, a naročitu pažnju obratiti na period rane muzike - kontratenor, odnosno falsetno pevanje.

LITERATURA

- Kompozicije za pevanje iz perioda srednjeg veka, renesanse i ranog baroka iz zbirki za solo pevanje.
- Kompozicije srednjeg veka - Kralj Ričard Lavljeg Srca, Kralj Alfonso, Hel Sabio Mudri, Valter fon der Fogelvajde.
- Kompozicije italijanske renesanse - B. Trombončini, O. Veki, Andrija Motovunjanin i dr.
- Kompozicije engleske renesanse i elizabetanske epohe - Kralj Henri VIII, V. Bird, T. Morli, T. Hjum, O. Gibons i dr.
- Kompozicije francuske renesanse - Ž. B. Bezar, K. Sermizi, K. Le Žen.
- Kompozicije flamanskih autora - Gijom Difaj, Žosken Depre i dr.
- Kompozicije starih majstora - K. Monteverdi, Đ. Kačini, F. Durante, A. Stradela i dr.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- pet kompozicija srednjeg veka;
- pet kompozicija iz perioda renesanse i ranog baroka;
- tri višeglasne kompozicije (vokalne kompozicije sa različitim instrumentalnim sastavima).

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna pesma srednjeg veka;
2. Jedna pesma iz perioda renesanse;
3. Jedna pesma - arija starog majstora kompozitora Italije XVII i XVIII veka;
4. Jedna višeglasna kompozicija u sastavu po izboru nastavnika i učenika.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Upoznati učenika sa istorijskim karakteristikama pesama perioda od srednjeg veka do baroka, razvojem solo pevanja u tom periodu i specifičnosti pevanja različitih podneblja (Italija-Francuska, kastratsko i kontratenorsko pevanje i dr.).

Insistirati na prilagođavanju klasične tehnike pevanja staroj literaturi ali kroz interpretaciju na autentičan način i izraz. Posebnu pažnju posvetiti elementima stila kao što su primerena upotreba vibrata, agogika, dinamika, ornamentika i tempo.

Voditi računa o pravilnom izgovoru teksta, naročito pesama trubadura i truvera, na starom francuskom, engleskom i španskom jeziku. Učenike obavezno upoznati sa prevodom teksta radi pravovremenog dočaravanja kroz interpretaciju.

Pesme, odnosno kompozicije, obavezno pevati u originalu i koristiti izdanja koja nisu redigovana (urtekst). Kod višeglasnih kompozicija koristiti stare instrumente.

Kroz klasičnu edukaciju u renesansnom maniru obuhvatiti sve glasove, a naročitu pažnju obratiti na jedan od najkarakterističnijih glasova za period rane muzike - kontratenor, odnosno na predispozicije određenih učenika (muškaraca) i njihove sklonosti za bavljenje kontratenorskim, odnosno falsetnim pevanjem u školi.

2. ODSEK ZA NARODNU MUZIKU

GUDAČKI INSTRUMENTI

(violina, kontrabas)

VIOLINA

V razred klasičnog programa violine i I razred programa narodne muzike za violinu

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

CILJ

Osposobljavanje učenika za samostalno bavljenje narodnom muzikom i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Upoznavanje učenika sa narodnom muzikom.
- Ovladavanje osnovnom tehnikom i načinima sviranja narodne muzike na violini.
- Ovladavanje karakterističnim narodnim ritmovima.
- Negovanje osećaja za zvuk, boju i dinamičke mogućnosti instrumenta, kao i za podržavanje narodne pesme.

- Osposobljavanje za samostalno vežbanje.
- Sticanje iskustva javnog nastupanja, posebno u ansamblu.
- Izgradnja navike redovnog slušanja kvalitetne narodne muzike.
- Razvijanje estetskih muzičkih kriterijuma.

OPERATIVNI ZADACI

- Rad na savlađivanju lestvica.
- Upoznavanje sa karakterističnim narodnim ritmovima.
- Savlađivanje literature.

LESTVICE

Vežbati lestvice za narodnu muziku, do III, eventualno IV pozicije sa kvintakordima, sekstakordima i septakordima (i umanjanim).

RITAM

- Utvrđivati lestvice za narodnu muziku i upoznati ritam 5/8, 11/8, 13/8.
- Upoznavanje sa ritmovima 7/8 i 9/8.

LITERATURA

Zbirke I. Cenerića, Đ. Karaklajića, Ž. Petrovića, M. Vasiljevića i N. Sekulića.

1. Narodne pesme:

- Ah, moj Doro,
- Anđelija vodu lila
- Ajd' d' idemo, Rado
- Čaj goro - lane moje
- Oj, javore, javore
- Oj, devojče, Piroćanče
- Aoj, Grocko, varošice mala
- Oj, devojko, đinđo moja
- Moj Milane, jabuko sa grane
- Širok Dunav, ravan Srem
- Šano, dušo
- Razgranala
- Bećarac (sremački)

- S' one strane Morave
- Sagradiću šajku
- Ima dana
- Sedi Mara na kamen studencu
- Obraše se vinogradi
- Još ne sviće rujna zora
- Oj, Moravo, moje selo ravno
- Miljeno, cveće šareno

2. Starogradske pesme:

- Tiho noći
- Ajde Kato
- Fijaker stari
- Ima dana
- Pred Senkinom kućom
- Oj, Jelo, Jelo
- Kraj jezera jedna kuća mala
- Oj, spomenče
- Jesi l' čuo, mili rode

3. Romanse:

- Ruzmarine, moj zeleni
- Sonja
- Te tvoje oči zelene
- Zlatan prsten

4. Narodna kola:

- Moravac
- Srbijanka
- Žikino kolo
- Dragišino kolo
- Svilen konac

- Užičko
- Beograđanka
- Vračarka
- Brkino kolo
- Simfonijsko kolo
- Prelaz
- Prekid
- Marš na Drinu

5. Evergrin melodije:

- Gvantamera
- Vрати se u Sorento
- O, sole mio
- Besame mućo
- Valcer "Dunavski valovi"
- Valcer "Preko valova"

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- osam narodnih pesama;
- pet starogradskih pesama i romansi;
- ćetiri kola.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna narodna pesma;
2. Jedna starogradska pesma;
3. Jedna romansa;
4. Dva kola.

VI razred klasićnog programa violine i II razred programa narodne muzike za violinu

(1 ćas nedeljno, 35 ćasova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Dalje produblјivanje stečenih znanja.

- Savlađivanje literature.

LITERATURA

Zbirke I. Cenerića, Đ. Karaklajića, Ž. Petrovića, M. Vasiljevića i N. Sekulića.

1. Narodne pesme:

- Raslo mi je badem drvo

- Šta to niče kroz šibljice

- Što grad Smederevo

- Oj, devojko, Smederevko

- Stani, stani, Ibar vodo

- Jesi l' čuo, mili rode

- Dimitrijo, sine Mitre

- Simbil cveće

- Zapevala sojka ptica

- Niknalo belo cvetiće

- Što mi je merak poljak da budam

- More bel' peline

- Zemi me, zemi

- Zlatibore, moj zeleni bore

2. Starogradske pesme:

- Hladan vetar poljem piri

- U ranu zoru

- Gde si dušo, gde si rano

- Haj đī, haj đī

- Tamo daleko

- Kreće se lađa francuska

- Već davno spremam svog Mrkova

3. Romanse:

- Oči čornije

- Rjabinuška
- Tamno višnjeve boje šal
- Zakleću se ja pred Bogom
- Ja nekoga volim
- Tužna je nedelja
- Bele ruže, nežne ruže

4. Narodna kola:

- Žikino
- Denino
- Biserka
- Resavka
- Graganac
- Makedonsko oro (7/8 Ha-dur)
- Pašana
- Cicvarića kololješte
- Stara Šapčanka

5. Evergrin melodije:

- La kumparista
- Žaluzi
- Monti-čardaš
- Tika-taka
- Devojko mala
- To davno beše
- Beograd volim kad sviće
- Na lepom plavom Dunavu
- Granada
- Jestrdej

6. Orkestarski odlomci i spletovi:

- Čuvam ovce tri godine

- Oj, boga ti, siva 'tico

- Nizamski rastanak

- Svilen konac

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- osam narodnih pesama;

- pet starogradskih pesama;

- četiri kola.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Dve narodne pesme;

2. Jedna starogradska pesma;

3. Jedna romansa;

4. Jedno kolo po izboru;

5. Monti čardaš.

Ispitni program se izvodi napamet uz saradnju ostalih instrumenata Odseka za narodnu muziku.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Violina je nezaobilazni instrument koji se koristi u narodnoj muzici. Može da izvodi glavnu melodiju ili da bude prateći instrument, odnosno da se nalazi u ulozi ritmičko-harmonske pratnje svirajući u dvohvatima na nižim žicama tzv. "violinsku kontru".

Zbog specifičnosti u ovoj vrsti muzike, da bi mogao da bude uspešan izvođač, učenik mora da pokaže naročiti afinitet prema narodnoj muzici, kao i da poseduje skoro apsolutan sluh i odličan ritam.

Formalna struktura narodne muzike gradi se u tesnom sadejstvu teksta i melodije. Da bi se narodna muzika na violini dobro izvodila, muzičar mora da zna napamet melodiju, pa i tekst. Zbog toga je vrlo važno posvetiti naročitu pažnju slušanju narodne muzike. Pošto se narodna muzika uglavnom svira "na sluh", u programu nastave treba odrediti jedan broj časova na kojima će učenik svirati uz neki orkestar ili instrument.

U zavisnosti od broja pređenih pozicija, učenik treba da posveti naročitu pažnju sviranju lestvica. Dobro poznavanje akorada i harmonije omogućava učeniku veću slobodu u muziciranju. Tehnika sviranja gudalom je ista kao u klasičnoj školi, s tim što i tu ima izvesnih odstupanja.

Ovaj program treba ostvarivati paralelno sa redovnom nastavom za violinu.

KONTRABAS

CILJ

Osposobljavanje učenika za samostalno bavljenje narodnom muzikom i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Upoznavanje učenika sa narodnom muzikom.
- Ovladavanje osnovnom tehnikom i načinima sviranja narodne muzike na kontrabasu.
- Ovladavanje karakterističnim narodnim ritmovima.
- Negovanje osećaja za zvuk, boju i dinamičke mogućnosti instrumenta, kao i za podržavanje narodne pesme.
- Osposobljavanje za samostalno vežbanje.
- Sticanje iskustva javnog nastupanja, posebno u ansamblu.
- Izgradnja navike redovnog slušanja kvalitetne narodne muzike.
- Razvijanje estetskih muzičkih kriterijuma.

III razred klasičnog programa kontrabasa i I razred programa narodne muzike za kontrabas

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Posvetiti pažnju sviranju lakših pesama u taktu 2/4 i 3/4 u umerenom tempu i sa harmonskom podlogom T-D-T i T-SD-D-T. Na primer: naše stare narodne pesme, veći broj pesama starogradskih, veliki broj zapisa Mokranjca, Vasiljevića, Miljkovića, Devića i drugih. Naročitu pažnju treba posvetiti slušanju promena harmonija.
- Svirati i naše narodne igre - kola koja, kao i pesme, treba da ispune istu muzičku formu.

LITERATURA

1. Narodne pesme:

- Čaj goro, lane moje
- Povala je Jelka
- Oj javore, javore
- Lepo ti je rano uraniti
- Oj, devojče, piroćanče
- Aoj, Grocko, varošice mala
- Oj, devojko, đinđo moja
- Moj Milane, jabuko sa grane
- Širok Dunav, ravan Srem
- Kafu mi draga ispeci
- Gružanke devojke
- Obraše se vinogradi gore kraj Topole
- Još ne sviće rujna zora

- Šano, dušo
- Razgranala grana jorgovana
- Bećarac (sremački)
- S one strane Morave
- Sagradiću šajku

2. Starogradske pesme:

- Tiho noći, moje zlato spava
- Ajde Kato, ajde zlato
- Pred Senkinom kućom
- Fijaker stari
- Kraj jezera jedna kuća mala
- Ima dana
- Sejdefu majka buđaše
- Milica jedna u majke
- Sedi Mara na kamen studencu
- Oj, spomenče
- Jesi l' čuo, mili rode

3. Narodna kola:

- Moravac
- Šapčanka
- Žikino
- Užičko
- Čačak
- Bačko
- Šopsko
- Šota
- Tobdžijsko
- Svilen konac
- Srbijanka

- Dragišino kolo

LITERATURA

- Koristiti zbirke i kompozicije I. Cenerića, Lj. Miljkovića, D. Devića, V. Pavlović-Carevca, B. Karaklajića, M. Vasiljevića, S. Mokranjca i druge.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- pet narodnih pesama;

- pet starogradskih pesama;

- tri narodna kola.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Dve narodne pesme;

2. Jedna starogradska pesma;

3. Jedno narodno kolo;

4. Carevac: Svilen konac.

IV razred klasičnog programa kontrabasa i II razred programa narodne muzike za kontrabas

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Savladati harmonski i ritmički složenije narodne pesme. Harmonski treba obraditi veze I-IV-V-II₇-V; I-VI-II-V₇-I; I-IV-VII-II - umanjeni - V₇-I. U mnogim našim narodnim pesmama kraj je na dominantni, a ove harmonske kombinacije sreću se u našim pesmama, starogradskim i romansama.

- Ritmika obuhvata izučavanje složenih ritmova (5/8, 7/8, 9/8, 11/16, 13/16) i njihove kombinacije.

- Obrađivati kola složenije muzičke forme, bržeg tempa i složenog ritma. Obrađivati melodije susednih zemalja.

LESTVICE

Razlaganje akorada dur, mol, septakord i umanjeni. Sve ovo treba uraditi gudalom i picikato

LITERATURA

1. Narodne pesme:

- Raslo mi je badem drvo

- Šta to miče sred šibljiče

- Što si Leno na golemo
- Ruse kose, curo, imaš
- Kad sam bio mlađan lovac ja
- Šta grad Smederevo
- Oj, devojko Smederevko
- Oj, Moravo, moje selo ravno
- Stani, stani, lbar vodo
- Tiho vetri gorom viju
- Dimitrijo sine Mitre
- Simbil cveće
- Zapevala sojka ptica
- Niška banja
- Jesi l'čuo

2. Starogradske pesme:

- Hladan vetar poljem piri - čitav splet
- U ranu zoru
- Od kako mi frula ne svira
- Gde si dušo, gde si rano
- A što ti je mila kćeri
- Haj đī, haj đī
- U tem Somboru
- Tamo daleko
- Kreće se lađa francuska
- Već odavno spremam svog dorata
- Romansa

3. Narodna kola:

- Rečenica
- Vranjansko, Čoček - Vranjanska svita Šarčevića
- Tašana

- Čardaš
- Marš na Drinu
- Simfonijsko

LITERATURA

Koristiti zbirke i kompozicije I. Cenerića, Lj. Miljkovića, D. Devića, V. Pavlović - Carevca, Đ. Karaklajića, Ž. Petrovića, M. Vasiljevića, S. Mokranjca.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- osam narodnih pesama;
- osam starogradskih pesama;
- pet kola.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Dve narodne pesme po izboru;
2. Dve starogradske pesme po izboru;
3. Jedno kolo po izboru;
4. Carevac: Sinoć mi draga dolazi;
5. Binički: Marš na Drinu.

Ispitni program se izvodi napamet i obavezno se polaže uz gitaru i jedan melodijski instrument (violina, flauta, klarinet, harmonika) ili uz glas. Program sviranja na kontrabasu mora biti u tesnoj vezi sa sviranjem sa ostalim instrumentima.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Da bi se svirala narodna muzika, učenik mora da pokaže naročiti afinitet prema toj muzici. Za sviranje narodne muzike učenik mora da poseduje skoro apsolutan sluh i odličan ritam.

Narodni orkestri obično imaju manji broj članova pa zbog toga u njima svira samo jedan kontrabas. Uloga kontrabasa u takvoj konstalaciji je harmonska i ritmička. Čistoća intonacije, ritmička preciznost, poznavanje harmonije i kontrapunkta čine kontrabas stubom orkestra.

Formalna struktura narodne muzike gradi se u tesnom sadejstvu teksta i melodije. Da bi se narodna muzika na kontrabasu dobro izvodila, muzičar mora da zna napamet melodiju, pa i tekst. Zato je vrlo važno posvetiti naročitu pažnju slušanju narodne muzike.

Narodna muzika se uglavnom svira "na sluh". Zato u programu nastave treba odrediti jedan broj časova gde će učenik svirati uz neki orkestar ili instrument.

Narodna muzika na kontrabasu izvodi se gudačkom i picikato pa zato treba posvetiti istu pažnju i jednom i drugom načinu sviranja. Sve ono što se odsvira gudačkom trebalo bi da se odsvira i picikato.

Učenik, u zavisnosti od broja pređenih pozicija, treba da posveti naročitu pažnju sviranju lestvica i razlaganju akorada. Dobro poznavanje akorada i harmonije omogućava učeniku veću slobodu u muziciranju.

Sviranje picikata u narodnoj muzici razlikuje se od sviranja istog u tzv. klasičnoj školi. Razlika se zasniva na prstoredu desne ruke kao i u dobijanju jakog kratkog tona. Picikato sviranje naročito je zastupljeno u složenim ritmičkim podelama (5/8, 7/8, 9/8, 11/8).

Tehnika sviranja gudaalom je ista kao u klasičnoj školi s tim što i tu ima izvesnih odstupanja.

Kontrabas u narodnoj muzici retko ima solističku ulogu pa zato učenik mora da bude u stalnoj vezi sa ostalim izvođačima. Najefikasnije sviranje narodne muzike i učenje na kontrabasu je u orkestru.

Ovaj program treba ostvarivati paralelno sa redovnom nastavom za kontrabas.

ŽIČANI INSTRUMENTI

GITARA

CILJ

Osposobljavanje učenika za samostalno bavljenje narodnom muzikom i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Upoznavanje učenika sa narodnom muzikom.
- Ovladavanje osnovnom tehnikom i načinima sviranja narodne muzike na gitari.
- Ovladavanje karakterističnim narodnim ritmovima.
- Negovanje osećaja za zvuk, boju i dinamičke mogućnosti instrumenta, kao i za podržavanje narodne pesme.
- Osposobljavanje za samostalno vežbanje.
- Sticanje iskustva javnog nastupanja, posebno u ansamblu.
- Izgradnja navike redovnog slušanja kvalitetne narodne muzike.
- Razvijanje estetskih muzičkih kriterijuma.

V razred klasičnog programa gitare i I razred programa narodne muzike za gitaru

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Osposobiti učenika da svira trzalicom (plektrumom) i to u dva pravca: sviranje akorada - harmonske pratnje i solistički - sviranje melodije na jednoj žici.
- Upoznavanje šifri i obeležavanje akorda. Sviranje akorda u raznim pozicijama. Kombinacije akorda. Način sviranja akorda u tremolandu.
- Obraditi ritam 2/4, 3/4, 4/4.

LITERATURA

- J. Jovičić: Škola za gitaru, III, IV i V
- J. Jovičić - D. Jovičić: Akordi
- I. Cenerić: Pesme iz "Koštane"

- Cenerić: Biseri narodne muzike I i II
- Cenerić: Carevčeva lira
- I. Cenerić: Narodna kola
- B. Karaklajić: Na te mislim
- B. Karaklajić: Sto kola I, II, III i IV
- Ž. Petrović: Pesme koje večno žive I-X
- Ž. Petrović: Solunske pesme - Tamo daleko
- Razna etnomuzikološka izdanja

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- deset narodnih igara;
- dvadeset pesama.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Dve starogradske ili izvorne narodne pesme, jedna u rubatu - tremolo, druga trzajući (melodija);
2. Dve starogradske ili izvorne narodne pesme, jedna u rubatu, druga u ritmu (harmonska pratnja);
3. Tri narodne igre (harmonska pratnja).

VI razred klasičnog programa gitare i II razred programa narodne muzike za gitaru

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Solističko uvežbavanje sviranja na dve žice.
- Uvežbavanje ritmova 5/8, 7/8, 9/8, 11/8, 13/8. Uvežbavanje mešovitih ritmova.
- Upoznavanje sa muzikom nacionalnih manjina republika bivše Jugoslavije i susednih zemalja (Mađarska, Rumunija, Bugarska, Albanija) i njihovim uticajem na naš folklor.

LITERATURA

- J. Jovičić: Škola za gitaru III, IV i V
- J. Jovičić - D. Jovičić: Akordi
- I. Cenerić: Pesme iz "Koštane"
- I. Cenerić: Biseri narodne muzike I i II

- I. Cenerić: Carevčeva lira
- I. Cenerić: Narodna kola
- B. Karaklajić: Na te mislim
- B. Karaklajić: Sto kola I, II, III i IV
- Ž. Petrović: Pesme koje večno žive I-X
- Ž. Petrović: Solunske pesme - Tamo daleko
- Razna etnomuzikološka izdanja

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- dvadeset izvornih narodnih i starogradskih pesama i romansi;
- po tri igre u svakom od navedenih ritmova;
- nekoliko igara sa mešovitim ritmom.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Dve starogradske ili izvorne pesme u dvoglasu, jedna tremolo, druga trzajući;
2. Dve starogradske izvorne narodne pesme ili romanse jedna u ritmu, druga u tremolu (harmonska pratnja);
3. Tri igre u raznim ritmovima (harmonska pratnja).

Ispitni program se izvodi napamet i obavezno se polaže uz saradnju kontrabasa i jednog melodijskog instrumenta (violina, flauta, klarinet, harmonika).

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Primarni zadatak kome nastavnici, primenjujući ovaj program, treba da streme jeste razvoj ljubavi ka muzici i stvaranje potrebe za muziciranjem. Ovako stečeno muzičko obrazovanje mora postati važan deo opšte kulture svakog učenika. Sledeći zadatak je da se talentovanim i ambicioznijim učenicima postavi zdrava i čvrsta osnova za nastavak školovanja i to ne samo tehnička (rad prstiju), već prava muzička, koja podrazumeva muzički izraz.

Najveću važnost u sviranju tehničkih vežbi treba dati razgovetnosti i pravilnoj ritmizaciji, pa tek potom lepoti tona i brzini. Do dobrog zvučanja kompozicija mora se doći ne samo konkretnim izražajnim zahtevima (dinamikom boja, artikulacija), već i neprekidnom animacijom koja mora prvo oživeti, a potom održati učenikovu želju za muziciranjem. Program dozvoljava veliku slobodu izbora za sve vrste kompozicija. Ideja je da se program prirodnije predstavi svakom učeniku, a u zavisnosti od njegovih sposobnosti i želja. Sloboda izbora mora obezbediti kvalitet sviranja (ritmičnost, tonska jasnoća, pravilan izbor tempa), a ne broj ili težina pređenih kompozicija.

Pošto je primarna nastavnikova uloga da neguje učenikov talenat, to neizbežno ograničava njegov kritičizam na veoma usko područje krajnje neophodnosti - jedino u kojem se on može smatrati konstruktivnim. Kvalitet prvog i nekolicine narednih časova (pedagoška praksa ovo potvrđuje) najčešće presudno utiče na dalji razvoj učenikovog interesovanja za muziku. Nastavniku se, iz tog razloga, preporučuje da posveti povišenu pažnju ovoj problematici, iznalaženjem i praktičnom primenom najpodsticajnijih i najinspirativnijih mogućih nastavnih metoda.

Da bi se svirala narodna muzika, učenik mora da pokaže naročiti afinitet prema toj muzici. Za sviranje narodne muzike učenik mora da poseduje skoro apsolutan sluh i odličan ritam. Formalna struktura narodne muzike gradi se u tesnom sadejstvu teksta i melodije.

Da bi se narodna muzika dobro izvodila, muzičar mora da zna napamet melodiju, pa i tekst. Zato je vrlo važno posvetiti naročitu pažnju slušanju narodne muzike. Obavezno treba organizovati časove slušanja muzike, sinhronizovati program gitare sa radom na ostalim instrumentima za narodnu muziku i rad u orkestru.

INSTRUMENTI SA DIRKAMA

HARMONIKA

CILJ

Osposobljavanje učenika za samostalno bavljenje narodnom muzikom i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Upoznavanje učenika sa narodnom muzikom.
- Ovladavanje osnovnom tehnikom i načinom sviranja narodne muzike na harmonici.
- Ovladavanje karakterističnim narodnim ritmovima.
- Negovanje osećaja za zvuk, boju i dinamičke mogućnosti instrumenta, kao i za podržavanje narodne pesme.
- Osposobljavanje za samostalno vežbanje.
- Sticanje iskustva javnog nastupanja, posebno u ansamblu.
- Izgradnja navike redovnog slušanja kvalitetne narodne muzike.
- Razvijanje estetskih muzičkih kriterijuma.

IV razred klasičnog programa harmonike i I razred programa narodne muzike za harmoniku

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Savlađivanje posebnih etida sa složenim ornamentičkim figurama.
- Rad na artikulacijama, posebno sa legatom i sa stakatom.
- Obrada složenih ritmova.

LITERATURA

Obraditi određen broj etida u triolama:

- Fakin: Etide, I sveska, broj 242, 243, 245 i 247.
- K. Mar: I sveska, od broja 1 do 20.

i u šesnaestinama:

- Fakin: Etide I sveska, broj 255, 256, 257, 261, 262, 263, 281 i 282.

Takođe obraditi etide tehnikom proizvođenja tona u legatu sa tušeom iz prsnog zgloba. Zatim iste etide obraditi u stakatu sa cizeliranim tušeom iz prsnog zgloba i zgloba šake - horizontalna i vertikalna rotacija.

Sledi obrada partije ornamenata u legatu, prva faza rada, predudarac gornji triler, donji triler, dvostruki triler, terčni triler, koje treba primeniti na odabrane etide, a potom obrada na posebnim muzičkim primerima sa elementima iz minijatura narodnog stvaralaštva.

Uvoditi učenike u prve kompozicije iz oblasti narodnog stvaralaštva i to:

- M. Todorović i Krnjevac: Azanjsko kolo
- Šumadijski vez - izvorna narodna igra
- M. Krnjevac: Dreplet - instrumentalna minijatura

Obraditi složene ritmičke podele: 7/8, 9/8 i 11/8.

- B. Milošević: Brezničko oro, 7/8
- Veliko narodno oro - izvorna, 9/8
- K. Petrovaki: Skopsko oro, 11/8
- T. Miljić: Kosačko kolo
- Lj. Pavković: Kosmajski biser
- M. Arandžević: Kemšpevo kolo, e-mol
- Pandelesku: Horo Bukuresti ha-mol
- Verhoren: Mizet de-mol
- R. Emabl: Virtuozni mizet

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- do dvadeset vežbi i četiri etide K. Mahra;
- pet narodnih pesama različitog tempa i karaktera;
- tri srpska kola različitih područja - izvorna i komponovana;
- tri kola balkanskih naroda (Rumunija, Bugarska, Makedonija, Grčka).

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica iz gradiva za klasičnu harmoniku u legatu i stakatu sa razlaganjem;
2. Etide Mahra;
3. Jedno kolo;
4. Jedno komponovano kolo iz Šumadije ili izvorno iz bilo kog kraja Srbije;
5. Hora Bukuresti.

V razred klasičnog programa harmonike i II razred programa narodne muzike za harmoniku

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

Obrada posebnih etida sa složenim ornamentičkim figurama (ista tehnika izvođenja za klavirsku i hromatsku-dugmetaru harmoniku), sa posebno artikulisanim stakatom, bez odvajanja vrha prsta od površine dirke ili dugmeta.

LITERATURA

Srbija:

- B. Dimić: Romski džez
- P. Jovanović: Predskozorje (moderna rešenja sa elementima romske melodike i ritmike)
- M. Arandžević: Dadino kolo, Zmija

Vlaška (ornamentička obrada):

- Sl. Božinović: Paunova igra, Borsko kolo, Vlaški biser
- B. Milošević: Vlaška oluja.

Bugarska (obrada ornamentičkih elemenata):

- Treba posvetiti posebnu pažnju bugarskim ornamentičkim motivima jer su građeni kao veoma složene stilske i ritmičke figure, a koriste se u svim regijama i područjima "južne pruge". Te stilske ornamentičke figure u nekim segmentima imaju ponekad i prizvuk orijentalnog melosa, ali su tvorevina pravoslavnog naroda koji je za istok zapad, a za zapad istok. Ovi ornamentički elementi se danas, takođe, koriste i u građenju i kreiranju foršpila za takozvane novokomponovane pesme, a to je još jedan razlog da se upozna i analizira njihova struktura.

Analiza ornamentičke građe kod modernih romskih minijatura: M. Nikolić, R. Jovanović, Perica Jovanović.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- pet narodnih pesama različitih tempa, taktova i stilova;
- tri srpska kola, narodna izvorna ili komponovana srednje težine sa obaveznom karakterističnom ornamentikom;
- tri kola (ora, hora) balkanskih naroda različitih tempa i taktova - prvenstveno neparni taktovi - sa karakterističnom ornamentikom;
- ozbiljnije etide iz programa redovnog školovanja.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Dve etide iz redovnog školovanja sa artikulacijom prilagođenom narodnom sviranju;
2. Jedno narodno kolo po izboru sa neparnim taktovima;
3. M. Arandžević: Dadino kolo ili kolo po izboru odgovarajuće težine;
4. Ibro Lolov: Radomirska rečenica ili drugo kolo odgovarajuće težine u taktu 7/8.

Ispitni program se izvodi napamet.

VI razred klasičnog programa harmonike i III razred programa narodne muzike za harmoniku

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Analiza i obrada virtuoznih kompozicija u žanru narodne, programske i džez muzike.
- Transponovanje.
- Obrada dvostrukog trilera - kontratrilera. Dvostruki rikošet.
- Analiza i vežbanje improvizacije.

LITERATURA

K. Mar: I sveska, izbor

Fakin: Sveska II A, izbor

1. Narodna muzika:

- Diniku: Hora stakato
- Diniku: Hora marcišor
- Jovica Petković: Vlaška igra u fis-molu
- B. Milošević: Tanino oro
- J. Petković: Makedonsko oro
- B. Bokić: Leptir

2. Programska muzika:

- Monti: Čardaš
- Miljavaka: Virtuozna mazurka
- Hačaturijan: Igra sabljama
- Jos. Bazeli: Virtuozni mizet
- Rimski-Korsakov: Bumbarov let

3. Džez muzika:

- Art Van Dam (uraditi dve do tri kompozicije sa aranžiranim improvizacijama)
- M. Azola. Izbor kompozicija

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- lestvice iz programa VI godine redovnog školovanja;

- dve etide iz gradiva VI godine redovnog školovanja sa karakterističnom atrikulacijom narodnog sviranja;
- K. Mar: Etide na stranama 17, 18 i 19;
- Fakin: Etide 26, 27, 29, 30, 31. stilski prilagođene narodne artikulacije;
- pet narodnih pesama složenije građe (ritmička podela, harmonika podloga) različitih stilova (područja);
- tri srpska kola sa obaveznom složenom ornamentikom (petole i sekstole);
- tri igre (kolo, oro, horo) balkanskih naroda sa parnim i neparnim taktovima, sa obaveznom karakterističnom ornamentikom.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Č. Ljubenočić: Šumadijski biser;
2. Fakin: 27. i 31. etida;
3. Hora stakato;
4. Jedno kolo po slobodnom izboru sa obavezanim taktovima složenijeg sastava (pentole, sekstole);
5. S. Božinović: Borsko kolo ili drugo kolo iste težine, tehnike i karakteristične problematike.

Ispitni program se izvodi napamet.

NAPOMENE

Da bi se proizveo, odnosno reprodukovao ton sa kakvim se u svom majstorstvu služe vrhunski profesionalci, potrebno je naučiti jednu novu tehnologiju proizvodnje tona. Ta tehnika zasniva svoju efikasnost dobro iznijansiranim tušeu iz prsnog zgloba, u kombinaciji sa radom meha i u korelaciji sa zglobovima šake.

Zadatak meha je da "pošalje" ton koji će tek tuše da uobličiti i artikulirati. Cilj je da svaki prst dobije kroz tuše sopstveni motor, tj. pogonsku snagu i da otvori mogućnost apsolutne kontrole i artikulacije nad svakim tonom u zadatom tonskom nizu, odnosno materijalu.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Individualnu nastavu treba maksimalno koristiti u radu sa učenicima, bez obzira na njihove sposobnosti. To je neophodno kod ovog instrumenta, a u skladu sa fizičkim mogućnostima početnika.

Prilikom postavljanja odnosa između programskih zahteva i planiranog gradiva treba imati u vidu sve osnovne karakteristike učenika. Prilagođavanje navedenih programskih zahteva sposobnostima učenika i njegovom interesovanju usmerava ka kvalitetnijoj literaturi i slušanju odgovarajućih kompozicija na nivou uzrasta. Tako se formira budući aktivni slušalac svih žanrova muzike.

Detaljnijim upoznavanjem ličnosti učenika, njegovih opštih psihofizičkih sposobnosti i interesovanja dolazi do primene postupnog usavršavanja jedinstva muzičkog i tehničkog razvoja uz pomoć preciznih postavki nastavnog programa. Sve zahteve treba ostvariti kroz manji ili veći broj jednostavnijih, odnosno složenijih primera, zavisno od mogućnosti učenika.

Tehničke elemente lestvica i akorda, raznih vežbi i etida treba koristiti za odgovarajuće postupno napredovanje i ovladavanje osnovnim oblicima tehničke postavke. Postizanje određenog tempa desnom i levom rukom, kroz ujednačen rad prstiju u tehničkim vežbama u etidama, ujedno će poslužiti i kvalitetnijem muzičkom doživljaju, a rad na tehnici meha se prilagođava određenoj artikulaciji, stilu i kompletnom muzičkom izražavanju, adekvatno uzrastu učenika.

Transkribovane kompozicije starih majstora koriste se, putem upoznavanja stila, kao priprema za polifoniju i kasniji razvoj složenije slušne kontrole, uz nezavisnost prstiju i ruku.

Razni komadi i jednostavne ciklične forme su potrebne za početni razvoj muzičke mašte, smisao za oblik, tonske boje i razvoj koncentracije kod učenika. Upotreba registara treba da bude pravilno postavljena u odnosu na pojedine muzičke i tehničke zahteve. Negovanje kvaliteta tona, ritmičko-metričke stabilnosti, memorije, dinamičko-agogičkih odnosa i ostalih elemenata čak i kod najjednostavnijih primera školske literature je važno za formiranje kompletne muzičke ličnosti učenika na nivou njegovog uzrasta i njegovih mogućnosti.

DUVAČKI INSTRUMENTI

(flauta, klarinet)

CILJ

Osposobljavanje učenika za samostalno bavljenje narodnom muzikom i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Upoznavanje učenika sa narodnom muzikom.
- Ovladavanje osnovnom tehnikom i načinima sviranja narodne muzike na duvačkim instrumentima.
- Ovladavanje karakterističnim narodnim ritmovima.
- Negovanje osećaja za zvuk, boju i dinamičke mogućnosti instrumenta, kao i za podržavanje narodne pesme.
- Osposobljavanje za samostalno vežbanje.
- Sticanje iskustva javnog nastupanja, posebno u ansamblu.
- Izgradnja navike redovnog slušanja kvalitetne narodne muzike.
- Razvijanje estetskih muzičkih kriterijuma.

FLAUTA

V razred klasičnog programa flaute i I razred programa narodne muzike za flautu

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Rad na razvoju tona.
- Rad na artikulacijama.
- Rad na tehničkom napredovanju učenika.
- Savlađivanje narodnih ritmova.
- Savlađivanje narodne literature.

LITERATURA

Gordana Đurđević-Vardalić: Početna škola za flautu za I razred narodne muzike.

1. Izvorne narodne i starogradske pesme:

- Kad bi ove ruže male
- Da su meni oči tvoje
- Đuvegije, gde ste, da ste
- Tiho noći
- Jesenje lišće
- Hej, salaši
- Raslo mi je badem drvo
- Divna, Divna
- Razgranala grana jorgovana
- Mara, Resavkinja

2. Romanse:

- Ruska romansa
- Teško mi je zaboravit tebe
- Sad znanci smo stari (ruska)
- Ne jurite, konji
- Bele ruže, nežne ruže (mađarska)
- Kad mi pišeš, mila mati (mađarska)
- Ruzmarine moj zeleni

3. Igre i kola:

- Moravac
- Marš na Drinu
- Brankovo kolo
- Pašona
- Svilen kanac
- Nizamski rastanak

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- osam izvornih narodnih ili starogradskih pesama;
- pet romansi;

- četiri kola.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna izvorna ili starogradska pesma;
2. Jedna romansa;
3. Jedna igra ili kolo.

Ispitni program se izvodi napamet uz saradnju sa drugim instrumentima Odseka za narodnu muziku.

VI razred klasičnog programa flaute i II razred programa narodne muzike za flautu

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Dalji rad na razvoju tona.
- Unapređivanje artikulacija.
- Rad na tehničkom napredovanju učenika.
- Savlađivanje složene ritmičke podele.
- Savlađivanje narodne literature.

LITERATURA

Gordana Đurđević-Vardalić: Početna škola za flautu za II razred narodne muzike.

1. Izvorne narodne i starogradske pesme:

- Himna Svetom Savi
- Bože pravde
- Kad se setim, Mila dušo
- Na kraj sela čađava mehana
- "Ajđ idemo, Rado
- Lele dunje ranke
- Zapevala sojka ptica
- Gde si dušo, gde si rano
- Sagradiću šajku
- Na levoj strani kraj srca

- Kolenike
- Oj, devojče Piroćanče
- Niška banja
- Ječam žnjela Kosovka devojka
- Ruse kose curo imaš
- Šano dušo
- Sedi Mara na kamen studenicu
- Sećaš li se onog sata
- Oj, Moravo
- Oj, jesenje duge noći
- Igrale se delije
- Moj Milane
- Oj, golube

2. Romanse:

- Noćas nisu sjale
- Oprosti mi, mila mati
- Ko lepi san (rumunska)
- Da smo se ranije sreli (ruska)
- Jesen stiže, dunjo moja (mađarska)
- Ciganka sam mala (ruska)
- Stari Ciganin (mađarska)

3. Igre i kola:

- Kolo Čačak
- Kukunješte
- Kazačok
- Simfonijsko kolo
- Žikino kolo
- Darino kolo

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- osam izvornih narodnih ili starogradskih pesama;
- pet romansi;
- četiri kola.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna izvorna ili starogradska pesma;
2. Jedna romansa;
3. Jedna igra ili kolo.

Ispitni program se izvodi napamet uz saradnju ostalih instrumenata Odseka za narodnu muziku.

KLARINET

CILJ

Osposobljavanje učenika za samostalno bavljenje narodnom muzikom i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Upoznavanje učenika sa narodnom muzikom.
- Ovladavanje osnovnom tehnikom i načinima sviranja narodne muzike na duvačkim instrumentima.
- Ovladavanje karakterističnim narodnim ritmovima.
- Negovanje osećaja za zvuk, boju i dinamičke mogućnosti instrumenta, kao i za podržavanje narodne pesme.
- Osposobljavanje za samostalno vežbanje.
- Sticanje iskustva javnog nastupanja, posebno u ansamblu.
- Izgradnja navike redovnog slušanja kvalitetne narodne muzike.
- Razvijanje estetskih muzičkih kriterijuma.

III razred klasičnog programa klarineta i I razred programa narodne muzike za klarinet

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Rad na razvoju tona.
- Rad na artikulacijama.
- Rad na tehničkom napredovanju učenika.
- Savlađivanje narodnih ritmova.

- Savlađivanje narodne literature.

LITERATURA

- B. Milošević: Balkanske impresije
- I. Canerić: Biseri narodne muzike I i II
- B. Karaklajić: Sto kola I, II, III i IV
- Ž. Petrović: Pesme koje večno žive; Izvorne narodne pesme i kola, starogradske pesme i romanse.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- pet narodnih kola;
- tri izvorne narodne pesme;
- pet narodnih pesama po izboru;
- tri starogradske pesme;
- tri romanse;
- tri kompozicije po izboru iz zbirke Balkanske impresije.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedno narodno kolo;
2. Jedna izvorna narodna pesma;
3. Jedna starogradska pesma ili romansa;
4. Jedna kompozicija iz zbirke Balkanske impresije.

IV razred klasičnog programa klarineta i II razred programa narodne muzike za klarinet

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Dalji rad na razvoju tona.
- Unapređivanje artikulacija.
- Rad na tehničkom napredovanju učenika.
- Savlađivanje složene ritmičke podele.
- Savlađivanje narodne literature.

LITERATURA

- B. Milošević: Balkanske impresije
- B. Milošević: Suton na jugu
- B. Milošević: Brezničko kolo
- B. Milošević: Vlaška oluja
- B. Milošević: Tanino kolo
- I. Cenerić: Narodna kola
- B. Karaklajić: Na te mislim
- Izvorne narodne pesme i kola, starogradske pesme i romanse.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA:

- pet narodnih kola;
- pet izvornih narodnih pesama;
- pet narodnih pesama po izboru;
- tri starogradske pesme;
- tri romanse;
- pet kompozicija po izboru iz zbirke Balkanske impresije.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedno narodno kolo;
2. Jedna narodna pesma;
3. Jedna starogradska pesma ili romansa;
4. Jedna kompozicija iz zbirke Balkanske impresije.

Ispitni program se izvodi napamet, po mogućnosti u ansamblu.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA NARODNE MUZIKE NA DUVAČKIM INSTRUMENTIMA

(flauta, klarinet)

Formalna struktura narodne muzike gradi se u tesnom sadejstvu teksta i melodije. Da bi se narodna muzika na duvačkim instrumentima dobro izvodila, muzičar mora da zna napamet melodiju, pa i tekst. Zato je vrlo važno posvetiti naročitu pažnju slušanju narodne muzike.

Preko raznovrsnog sadržaja i zahteva, kod učenika treba razvijati urednost u vežbanju, jer je jedan od preduslova za uspešno izvođenje narodne muzike posedovanje dobre i čiste tehnike sviranja. Takođe, potrebno je insistirati na poštovanju svake note i oznake u notnom tekstu koje se odnose na tempo, dinamičko i agogičko nijansiranje. Kod učenika treba razvijati osećanje za

interpretaciju koja u sebi sadrži osnovne stilske karakteristike i kroz pravilno usmeravanje omogućiti učeniku razvijanje njegove sposobnosti da u potpunosti izrazi svoju muzikalnost.

Narodna muzika se uglavnom svira "na sluh". Zato u programu nastave treba odrediti jedan broj časova gde će učenik svirati uz neki orkestar ili instrument.

PEVANJE NARODNE MUZIKE

CILJ

Osposobljavanje učenika za samostalno bavljenje narodnom muzikom i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Upoznavanje učenika sa narodnom muzikom.
- Ovladavanje osnovnom tehnikom pevanja narodne muzike.
- Ovladavanje karakterističnim narodnim ritmovima.
- Osposobljavanje za samostalno vežbanje.
- Sticanje iskustva javnog nastupanja.
- Izgradnja navike redovnog slušanja kvalitetne narodne muzike.
- Razvijanje estetskih muzičkih kriterijuma.

Završni razred dvogodišnje, četvorogodišnje ili šestogodišnje škole - Odsek za klasičnu muziku i I razred pevanja narodne muzike

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Nastava pevanja na ovom odseku traje jednu godinu i mogu je pohađati učenici svih odseka koji se nalaze na poslednjoj godini glavnog predmeta, a zainteresovani su i imaju smisla za ovu vrstu pevanja.
- Cilj ove nastave je univerzalnije upoznavanje učenika sa ovim vidom muziciranja, a posebno drugačiji prilaz u interpretativnim elementima koji su karakteristični za ovu vrstu muzike.

NASTAVNI PROGRAM

Tokom jednog časa radio bi se istorijat, slušanje muzike i praktična nastava.

LITERATURA

1. Narodne pesme:

- Igrali se vrani konji
- Raslo mi je badem drvo
- Razgranala grana jorgovana (3/4)
- Oj, javore, javore

- Oro se vije kraj manastira
- Širok Dunav, ravan Srem
- Bećarac (Srem, Banat, Bačka, Slavonija)
- Gorom jezde kićeni svatovi
- S' one strane Morave
- Sve se kunem i preklinjem
- Sagradiću šajku
- Jovane, sine (Vranje)
- Šano, dušo

2. Starogradske pesme:

- Ti bi htela pesmom da ti kažem
- Za tobom moje srce žudi
- Sedi Mara na kamen studencu
- Sunce jarko
- Što se bore misli moje
- Lepa Janja
- Bila jednom Ruža jedna
- Ja ljubim Milu
- Osam tamburaša
- Ne plači, dušo (Moja je draga svaku noć sama)
- Mansarda, mali stan
- Milkina kuća na kraju
- Ima dana
- Oj, spomenče

3. Romanse:

- K'o lepi san
- Lakše, lakše moj konjiću
- Moj spomenče
- Nestaćeš iz mog života

- Kad' mi pišeš, mila mati
- Bele ruže, nežne ruže
- Šoligva je za me
- Bez bola, bez tuge
- Kad' ne bude mene više
- Sto rumenih ruža
- Balada o starom Ciganinu
- Hteo bih te videt'
- Ruzmarine moj zeleni
- Cura biće žena
- Ne kuni me, ne ruži me, majko
- Grančice mirisne

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- pet narodnih pesama;
- pet starogradskih pesama;
- pet romansi.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna narodna pesma;
2. Jedna starogradska pesma;
3. Jedna romansa.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Težište delovanja na početku treba da bude usmereno na proučavanje i upoznavanje izvornih narodnih pesama i njihovih ritmičkih i stilskih karakteristika. Sledi upoznavanje sa osnovnim interpretativnim elementima i dostupnom literaturom, povezivanje sa drugim muzičkim oblastima, informisanje o istorijskom razvoju i slušanje muzike.

Pristup učeniku treba da bude kroz praktičnu prezentaciju, pružanje dostupnih audiovizuelnih materijala saradnju sa drugim odsecima i kroz seminarska predavanja.

3. ODSEK ZA DŽEZ MUZIKU

Program Odseka za džez muziku treba da, paralelno sa redovnom nastavom na Odseku za klasičnu muziku predviđenom nastavnim planom i programom, razvije neke specifične oblike muzičkog znanja i sviračkog umeća koji su svojstveni džez muzici.

GUDAČKI INSTRUMENTI

KONTRABAS

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje džez muzikom i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Intenzivan i kontinuiran rad na razvoju učenikovih muzičkih sposobnosti - spoljašnjeg (kontrolnog) i unutrašnjeg (mentalnog) sluha, osećaja za ritam, muzičku memoriju i muzičku fantaziju.

- Upoznavanje učenika sa istorijatom džeza.

- Ovladavanje osnovnom tehnikom džez sviranja na kontrabasu.

- Postizanje razumevanja značenja i važnosti specifičnih muzičkih izražajnih sredstava (artikulacije i registracije) u skladu sa tehničkim zahtevima instrumenta, a u cilju izražavanja vlastitih muzičkih sposobnosti.

- Negovanje osećaja za zvuk, boju i dinamičke mogućnosti instrumenta.

- Osposobljavanje za samostalno učenje i vežbanje.

- Sticanje iskustva javnog nastupanja - samostalnog i u ansamblu.

- Izgradnja navike redovnog slušanja džez muzike.

- Razvijanje estetskih muzičkih kriterijuma.

III razred klasičnog programa kontrabasa i I razred džez kontrabasa

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- U prvoj godini učenja trebalo bi najveću pažnju posvetiti dobijanju picikato tona iz desne ruke, prvo na praznim žicama i to sa prvim i drugim prstom zajedno, a zatim i naizmenično. Uputno je koristiti vežbe Rufusa Rida na praznim žicama, pri čemu treba odmah voditi računa o prstoredu desne ruke kod izvođenja različitih ritmičkih obrazaca.

Na ovome treba insistirati i kasnije kod sviranja lestvica i razloženih akorada jer se problematika "prstoreda" desne ruke ne pojavljuje u takozvanoj klasičnoj školi kontrabasa.

- Učenik treba, u zavisnosti od broja pređenih pozicija, da vežba lestvice kroz jednu ili dve oktave, terce, kvarte, kvinte, sekste i oktave. Sve ove vrste treba vežbati u različitim ritmičkim obrascima pri čemu se opet problematizuje tehnika dobijanja zvučnog picikata, kao i ranije pomenuti prstored desne ruke.

- Razloženi akordi i lestvice su od najveće važnosti ne samo kao izvođački zadatak već i kao imperativ za dobijanje svesti o sklopu i funkcijama pojedinih akorada.

LITERATURA

- Vilijam Kertis: Moderna metoda za bas

- Rufus Rid: Basisti u razvoju

- Čak Šer: Improvizacijski bas metod

- Majk Ričmond: Moderan rad na bas tehnicima

- Rej Braun: Bas metod

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna durska lestvica kroz dve oktave sa intervalima;
2. Bluz progresija, po izboru učenika, u određenom tempu;
3. Osnovni latin ritmovi: samba, rumba, mambo, begin, ča-ča;
4. Formiranje durskog, molskog ili umanjenog po zadatom tonu.

Program se izvodi napamet.

IV razred klasičnog programa kontrabasa i II razred džez kontrabasa

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- U II godini učenja učenik bi morao da nauči da razlaže na kontrbasu bazične vrste akorada: durske, dominantne, prekomerne (uvećane), umanjene i molske, odnosno dur, maj 7, dominantni 7, mol, molska sedmica, mol 7-5, umanjeni. Neke od ovih sazvučja učenik bi trebalo da nauči da slušno prepozna dok mu nastavnik svira na klaviru.

- Učenik bi, takođe, morao da uvežba formiranje bilo kog od bazičnih akorada (dur maj 7, +5, mol, molska sedmica, mol 7-5 i umanjeni) na jednom zadatom tonu kao u bluz strukturi od tri akorda (tonika, subdominanta, dominantna) na svim akordima.

- Tri elementa: slušanje i prepoznavanje akorada, formiranje bazičnih akorada na zadatom tonu i formiranje bluz struktura od tri akorda (tonika, subdominanta i dominantna) na zadatom akordu, treba da budu sastavni deo godišnjeg ispita učenika koji pored klasične nastave kontrabasa pohađaju i džez edukaciju na ovom instrumentu.

LITERATURA

- Vilijam Kertis: Moderna metoda za bas

- Rufus Rid: Basisti u razvoju

- Čak Šer: Improvizacijski bas metod

- Majk Ričmand: Moderan rad na bas tehnicima

- Rej Braunov bas metod

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Skala kroz dve oktave sa intervalima ritmizirana tako da iziskuje naizmeničnu upotrebu prvog i drugog prsta desne ruke;
2. Formiranje bazičnih akorada (dur, maj 7, dominantni, prekomerni, mol, mol 7, mol 7-5 i umanjeni) na zadatom tonu;

3. Oblikovanje dorskog i lidijskog modusa u zadatoj skali;
4. Izvođenje džez standarda "Uvelo lišće" (po mogućnosti u ansamblu).

Program se izvodi napamet.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Suštinski princip rada treba da bude usmeren na formiranje biološki pravilnih i psihomotornih instrumentalno - izvođačkih relacija kod učenika, gde inicijalnu ulogu treba da ima doživljaj zvuka i zvučne materije u mentalnoj sferi ličnosti (unutrašnji sluh, apercipcija zvučne materije).

Idući od unutrašnje zvučne predstave ka njenoj realizaciji, formira se psihomotorni tok koji omogućava efikasni razvoj kreativno izvođačkih kvaliteta. Samim tim, uspešnost razvoja mladog instrumentaliste zavisi od profesionalnog razvoja muzičkog sluha koji mora da vodi i organizuje izvođačke pokrete.

U pedagoškom procesu rada treba izbegavati sve vidove instrukcija koje mogu da izazovu utisak idolatrije prema formalističkom ili idealističkom shvatanju profesionalnih principa i postupaka zamaskiranih pojmom "škola". U tom smislu trebalo bi se oslanjati na proverene postupke univerzalnog značaja radi postizanja individualnog prilaza razvoju učenikove umetničke ličnosti, odnosno treba težiti individualnoj edukaciji - školovanosti.

Jedinstvo muzičkog i tehničkog razvoja učenika, individualni prilaz razvoju učenikovih mogućnosti zasnovan na principu postupnosti, odbacivanje rada na bazi "receptata" i postizanje dobre školovanosti učenika treba da budu suštinski orijentiri u realizaciji zahteva postavljenih u nastavnom planu i programu.

Kod dece koja se prijavljuju na odsek za kontrabas posebnu pažnju treba obratiti na njihove fizičke predispozicije, visinu deteta i veličinu ruke, kao i prag čujnosti niskih tonova.

ŽIČANI INSTRUMENTI

(bas gitara, gitara)

BAS GITARA

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje džez muzikom i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Intenzivan i kontinuiran rad na razvoju učenikovih muzičkih sposobnosti - spoljašnjeg (kontrolnog) i unutrašnjeg (mentalnog) sluha, osećaja za ritam, muzičku memoriju i muzičku fantaziju.
- Upoznavanje učenika sa istorijatom džeza.
- Ovladavanje osnovnom tehnikom džez sviranja na bas gitari.
- Postizanje razumevanja značenja i važnosti specifičnih muzičkih izražajnih sredstava (artikulacije i registracije) u skladu sa tehničkim zahtevima instrumenta, a u cilju izražavanja vlastitih muzičkih sposobnosti.
- Negovanje osećaja za zvuk i boju i dinamičke mogućnosti instrumenta.
- Osposobljavanje za samostalno učenje i vežbanje.
- Sticanje iskustva javnog nastupanja - samostalnog i u ansamblu.
- Izgradnja navike redovnog slušanja džez muzike.

- Razvijanje estetskih muzičkih kriterijuma.

III razred klasičnog programa kontrabasa i I razred bas gitare

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznavanje osnovnih latino ritmova.
- Čitanje karakterističnih latino orkestarskih bas deonica i izvođenje jednostavnih latino formi.
- Upoznavanje sa pet osnovnih pozicija durskih lestvica kroz sviranje intervala i lestvičnih fragmenata. Rad na tehnici desne ruke.
- Savlađivanje osnovne bluz lestvice i bluz forme kroz analizu karakterističnih bas linija i jednostavne bluz progresije. Čitanje osnovnih orkestarskih bluz bas deonica.
- Harmonizacija durskih lestvica na osnovu terci - početak obrade arpeđa. Upoznavanje sa modusima.

LITERATURA

- Muzički institut - kompletan program, skripta (Los Anđeles 1988).
- Dik Gruv škola muzike - kompletan program (Los Anđeles 1988)
- Čik Šer: Improvizacijski bas metod
- Čarli Fečer: Čitanje muzike za bas I i II
- Vilijem Kertis: Moderna metoda za bas
- Rajnhard Gleder: Transkripcije za džez bas
- Dejvid Časki: Džez i rok ritmovi za basiste
- Gover i Hoksman: Etide za bas, trombon i bariton
- Rufus Rid: Basista u razvoju
- Rej Braun: Rej Braun bas metod
- Dejvid Bejker: Bluz paterni za basiste
- Kerol Kej: Bas linja I, II, III i IV

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna durska lestvica u najmanje tri pozicije u intervalima.
2. Bluz progresija iz tonaliteta po izboru učenika, svirana u konkretnom tempu.
3. Izvođenje osnovnih latino ritmova samba, rumba, begin, rege, mambo, ča-ča.

4. Grupno izvođenje kompozicije Blu-bosa.

Program se izvodi napamet, delimično u saradnji instrumenata za džez muziku.

IV razred klasičnog programa kontrabasa i II razred bas gitare

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Rad na "slep" tehnici desne ruke.
- Upoznavanje osnovnih rok pravaca kroz izvođenje karakterističnih bas deonica.
- Osnovi improvizacije po džez harmoniji - upotreba lestvica.
- Konstruisanje džez bas linije.
- Izvođenje jednostavnih džez formi.
- Srpska i balkanska narodna muzika - osnovne bas linije.
- Izučavanje modusa.
- Dalji rad na arpeđima.
- Upoznavanje pentatonskih i složenijih bluz lestvica.

LITERATURA

- Muzički institut - kompletan program, skripta (Los Anđeles 1988)
- Dik Gruv škola muzike - kompletan program (Los Anđeles 1988).
- Čak Šer: Improvizacijski bas metod
- Vilijem Kertis: Moderna metoda za bas
- Rajnhard Gleder: Transkripcije za džez bas
- Dejvid Česki: Džez i rok ritmovi za basiste
- Gover i Hoksman: Etide za bas, trombon i bariton
- Rufus Rid: Basista u razvoju
- Rej Braun: Rej Braunov bas metod
- Dejvid Bejker: Bluz paterni za basiste
- Kerol Kej: Bas linije I, II, III i IV.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Izvođenje arpeđa mol 7-5 i 7;
2. Izvođenje dorskog ili lidijskog modusa;
3. Jedna rok kompozicija;
4. Jedna fank kompozicija;
5. Džez standard "Uvelo lišće";
6. Jedna kompozicija u karakterističnom ritmu, srpska ili balkanska.

Ispitni program se izvodi napamet, delimično u saradnji sa nekim od instrumenata za džez muziku.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Tokom školovanja je neophodna saradnja sa ostalim instrumentima ovog usmerenja, naročito bubnjeva i udaraljki, jer grupno izvođenje jednostavnih muzičkih formi izuzetno podstiče i motiviše učenike za rad.

GITARA

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje džez muzikom i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Intenzivan i kontinuiran rad na razvoju učenikovih muzičkih sposobnosti - spoljašnjeg (kontrolnog) i unutrašnjeg (mentalnog) sluha, osećaja za ritam, muzičku memoriju i muzičku fantaziju.
- Upoznavanje učenika sa istorijatom džeza.
- Ovladavanje osnovnom tehnikom džez sviranja na gitari.
- Postizanje razumevanja značenja i važnosti specifičnih muzičkih izražajnih sredstava (artikulacije i registracije) u skladu sa tehničkim zahtevima instrumenta, a u cilju izražavanja vlastitih muzičkih sposobnosti.
- Negovanje osećaja za zvuk i boju i dinamičke mogućnosti instrumenta.
- Osposobljavanje za samostalno učenje i vežbanje.
- Sticanje iskustva javnog nastupanja - samostalnog i u ansamblu.
- Izgradnja navike redovnog slušanja džez muzike.
- Razvijanje estetskih muzičkih kriterijuma.

V razred klasičnog programa gitare i I razred džez gitare

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Etide sa trzalicom u Ce i Ge-duru sa skokovima na žicama, etide u triolama, sve sa upotrebom trzalice na pravi način.
- Upoznavanje sa promenom akorda ako se bilo koji ton lestvice snizi ili povisi (dominantina dominantna). Promena molske dominante u dursku. Upoznavanje sa trinaesticom, oblicima dominantnog septakarda (6/7/9/11/13) i njihovim lestvicama.

- Upoznavanje sa improvizacijom (dijatonski pristup) I - VI - II - V, učenje džez progresija.
- Ritam: begin, ča-ča, mambo, bosanova.
- Hromatske vežbe: "Bumbarov let", obrada.
- Skale u svim tonalitetima i pozicijama. Novi akordi.

LITERATURA

- V. Levit: Moderna metoda za gitaru
- T. Grin: Džez gitara
- Dela domaćih autora: D. Kraljić, P. Ivanović, M. Kotlić.
- Igram sambu
- V. Belošević: Mačkice

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- skale novih akorada;
- dominantni septakord i obrtaji;
- četiri etide;
- po jedna kompozicija u svakom ritmu.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna lestvica i položaji desne ruke;
2. Jedna improvizacija po želji učenika;
3. Jedna progresija po želji učenika;
4. Jedna kompozicija po želji učenika.

Po mogućnosti svirati u dvoje. Program se izvodi napamet.

VI razred klasičnog programa gitare i II razred džez gitare

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznavanje sa novim, alterovanim akordima i skalom alterovanih akorada (zajednička lestvica za više akorada). Vežbanje celotonskih lestvica i lestvica ceo ton - poluton.
- Vežbe tehnike leve i desne ruke.

- Obrada sambe i drugih južnoameričkih ritmova.

LITERATURA

- V. Levit: Moderna metoda za gitaru

- V. Levit: Melodija i ritam za gitaru

- V. Levit: Studije čitanja

- T. Menegan: Tonalni i ritmički princip

- T. Grin: Džez gitara

- Dž. Pas: Gitara stil

- M. Boj: Moderna gitara

- A. Duplančić: Brazilske pesme

- D. Kraljić: Ljubav i moda, Povedi me na mesec

- Drugi komadi domaćih i stranih autora po izboru učenika i nastavnika, a u okviru pređenog gradiva.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- sve dijatonske lestvice;

- jedna celostepena lestvica;

- jedna lestvica ceo stepen - polu stepen;

- po jedna kompozicija svakog novog obrađenog ritma.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica po izboru;

2. Tri kompozicije različitog ritma po izboru učenika.

Po mogućnosti svirati u dvoje. Ispitni program se izvodi napamet.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Osnovni zadatak je da se učenicima postavi zdrava i čvrsta osnova za nastavak školovanja i to ne samo tehnička (rad prstiju), već prava muzička, koja podrazumeva džez izraz.

Temelj ostvarivanja programa predstavljaju alterovani akordi, skale alterovanih akorada, modusi, celostepena i pentatonska lestvica, vežbe tehnike leve i desne ruke, razvijanje muzičke memorije, poboljšanje slušne sposobnosti i razvijanje osećaja za stil i fraziranje. Raznovrstan izbor kompozicija podstaći će maštu, osećajnost, temperament i duhovitost, što je osnovni preduslov za bavljenje džezom.

INSTRUMENTI SA DIRKAMA

KLAVIR

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje džez muzikom i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Intenzivan i kontinuiran rad na razvoju učenikovih muzičkih sposobnosti - spoljašnjeg (kontrolnog) i unutrašnjeg (mentalnog) sluha, osećaja za ritam, muzičku memoriju i muzičku fantaziju.
- Upoznavanje učenika sa istorijatom džeza.
- Ovladavanje osnovnom tehnikom džez sviranja na klaviru.
- Postizanje razumevanja značenja i važnosti specifičnih muzičkih izražajnih sredstava (artikulacije i registracije) u skladu sa tehničkim zahtevima instrumenta, a u cilju izražavanja vlastitih muzičkih sposobnosti.
- Negovanje osećaja za zvuk i boju i dinamičke mogućnosti instrumenta.
- Osposobljavanje za samostalno učenje i vežbanje.
- Sticanje iskustva javnog nastupanja - samostalnog i u ansamblu.
- Izgradnja navike redovnog slušanja džez muzike.
- Razvijanje estetskih muzičkih kriterijuma.

V razred klasičnog programa klavira i I razred džez klavira

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Sticanje osnovnih znanja iz bluz.
- Sticanje osnovnih znanja iz bluz.
- Osnovi improvizacije.
- Muziciranje u ansamblu.

BLUZ

- Kratak istorijat bluz uz slušanje karakterističnih izvođenja najznačajnijih pijanista.
- Upoznavanje dvanaestotaktovne forme bluz.
- Upoznavanje akordskih simbola (šifara) osnovnih akorada sa praktičnim strukturama za klavir - uski, poluširoki i široki slog u osnovnom položaju.
- Tipični ritmovi i karakteristično fraziranje u bluzu sa slušanjem. Teme u bluzu i džezu sa akordskim simbolima (šiframa). Način izvođenja teme (uloga leve i desne ruke kod solističkog sviranja) sa praktičnim radom.
- Ritam sekcija u ansamblu.

- Način izvođenja tema u ansamblu.
- Uloga klavira u ansamblu i pratnja soliste. Slušanje sa analizom i praktičan rad u ansamblu.
- Osnove improvizacije na zadatu temu. Uvodi i krajevi. Slušanje uz analizu. Praktičan rad na improvizaciji.
- Rad na solističkom izvođenju teme sa jednostavnim improvizacijama.
- Rad u ansamblu na izvođenju teme uz improvizacije raznih solista.

OSNOVE DŽEZA

- Kratak istorijat (diksilend, čikago i swing) uz slušanje karakterističnih izvođenja najznačajnijih ansambala.
- Upoznavanje otvorene forme - harmonski model uz temu (melodiju) koji se ponavlja uz neodređen broj improvizacija.
- Ponavljanje akordskih simbola (šifara) osnovnih akorada sa proširenjem na alterovane akorde. Praktične strukture akorada za klavir.
- Praktično sviranje akordskih simbola (šifara). Obrtaji uskog, poluširokog i širokog sloga. Praktično sviranje obrtaja.
- Osnovni harmonski zakoni i sledovi.
- Osnovne stilske odlike fraziranja i ritmike u džezu. Osnovne karakteristike džez muzike u malim ansamblima.
- Fraziranje u džez muzici u zavisnosti od tempa. Razlika u fraziranju iste melodije između klasične i džez muzike.
- Trostruka uloga klavira u ansamblu - ritmička, harmonska i melodijska. Pratnja u diksilendu, čikagu i swing muzici.
- Pratnja sopstvene improvizacije na zadatu temu levom rukom. Razni stilovi pratnje.
- Praktično izvođenje standardnih i džez kompozicija U ansamblu sa temom i improvizacijama.
- Upoznavanje sa akordskim lestvicama sa težištem na bluz lestvicama.
- Ponavljanje akordskih lestvica sa proširenjem na lestvice alterovanih akorada. Skala dominantnog septakorda. Praktično sviranje akorada i pripadajućih akordskih lestvica.

LITERATURA

Zbirke standardnih džez tema i zbirke solističke džez muzike za klavir.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- osam bluz kompozicija;
- osam standardnih džez kompozicija;
- dve bluz kompozicije izvedene sa ansamblom uz improvizaciju;
- dve džez kompozicije izvedene sa ansamblom uz improvizaciju;
- u svakom polugodištu obavezna su dva nastupa, interna časa, na kojima učenik svira jednu kompoziciju po slobodnom izboru u ansamblu prema aranžmanu iz zbirke.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna bluz kompozicija po slobodnom izboru u solo izvođenju učenika;
2. Jedna džez kompozicija po slobodnom izboru.

VI razred klasičnog programa klavira i II razred džez klavira

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Proširivanje prethodno stečenih znanja.
- Džez pravci.
- Rad na ritmičkim i harmonskim karakteristikama džeza.
- Proširivanje rada na improvizaciji.
- Rad na akordskim simbolima.
- Muziciranje u ansamblu.

DŽEZ

- Kratak istorijat (swing, bi-bap i afro-kuban) uz slušanje karakterističnih izvođenja u ansamblu.
- Ritmička i harmonska anticipacija akorada u džezu.
- Praktičan rad na akordskim simbolima (šiframa) u poluširokom i širokom slogu u obe ruke. Sviranje akorada u obe ruke bez osnovnog tona. Obrtaji poluširokog i širokog sloga u obe ruke.
- Zamena akorada. Reharmonizacija standardnih džez tema.
- Ritmička i harmonska anticipacija kao osnovna karakteristika džeza.
- Položaj sinkopa u taktu s obzirom na razlike u fraziranju koje zavise od tempa.
- Razvoj pratnje soliste sa obe ruke uz primenu ritmičkih anticipacija i sinkopa. Razvoj pratnje teme i sopstvene improvizacije levom rukom uz primenu ritmičkih anticipacija i sinkopa.
- Praktičan rad na improvizaciji. Vertikalna, mešovita i horizontalna improvizacija. Praktična improvizacija standardnih džez tema u ansamblu.
- Balada u džez muzici. Solističko sviranje balade sa temom i improvizacijom. Slušanje uz analizu. Sviranje balade sa temom i improvizacijom. Slušanje uz analizu. Sviranje balade u ansamblu. Slušanje uz analizu.
- Bi-bap pravac u džezu i njegove karakteristike, uz slušanje.
- Afro-kuban pravac u džezu i njegove karakteristike, uz slušanje.
- Praktično izvođenje standardnih džez kompozicija u ansamblu.

LESTVICE

Praktičan rad na akordskim lestvicama, težište na alterovanim lestvicama dominantnog septakorda.

LITERATURA

Zbirke džez muzike.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- osam džez kompozicija;
- dve džez kompozicije po slobodnom izboru izvedene sa ansamblom.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Dve džez kompozicije po slobodnom izboru izvedene solistički ili sa ansamblom.

Ispitni program se izvodi napamet.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Od nastavnika se očekuje da se redovno, savesno priprema za časove i pažljivo prati i planira razvoj svakog svog pojedinog učenika. Ova priprema obuhvata čitav spektar aktivnosti - od detaljnog proučavanja kompozicija sa učenikovog repertoara (analitičkim prosviravanjem ili, eventualno, pripremanjem za izvođenje na koncertu), preko upoređivanja različitih izdanja i dopunjavanja odabranih redakcija, do kontinuiranog vođenja obimne evidencije o učenikovom radu i napretku.

Tokom čitavog perioda učenikovog rada na ostvarivanju programa, nastavnik će se truditi da mu prenese svoje znanje o: kratkom istorijatu (sving, bi-bap i afro-kuban) uz slušanje karakterističnih izvođenja u ansamblu, ritmičkoj i harmonskoj anticipaciji akorada, akordskim simbolima (šiframa) u poluširokom i širokom slogu u obe ruke, sviranju akorada u obe ruke bez osnovnog tona, obrtajima poluširokog i širokog sloga u obe ruke, zameni akorada, reharmonizaciji standardnih džez tema, ritmičkoj i harmonskoj anticipaciji kao osnovnoj karakteristici džeza, položaju sinkopa u taktu s obzirom na razlike u fraziranju koje zavise od tempa, razvoju pratnje soliste sa obe ruke uz primenu ritmičkih anticipacija i sinkopa, razvoju pratnje teme i sopstvene improvizacije levom rukom uz primenu ritmičkih anticipacija i sinkopa, improvizaciji, baladi u džez muzici, bi-bap pravcu i afro-kubanu.

DUVAČKI INSTRUMENTI

(saksofon, truba, trombon)

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje džez muzikom i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Intenzivan i kontinuiran rad na razvoju učenikovih muzičkih sposobnosti - spoljašnjeg (kontrolnog) i unutrašnjeg (mentalnog) sluha, osećaja za ritam, muzičku memoriju i muzičku fantaziju.
- Upoznavanje učenika sa istorijatom džeza.
- Ovladavanje osnovnom tehnikom džez sviranja na duvačkim instrumentima.
- Postizanje razumevanja značenja i važnosti specifičnih muzičkih izražajnih sredstava u skladu sa tehničkim zahtevima instrumenta, a u cilju izražavanja vlastitih muzičkih sposobnosti.
- Negovanje osećaja za zvuk, boju i dinamičke mogućnosti instrumenta.
- Osposobljavanje za samostalno vežbanje.

- Sticanje iskustva javnog nastupanja, posebno u ansamblu.
- Izgradnja navike redovnog slušanja džeza muzike.
- Razvijanje estetskih muzičkih kriterijuma.

SAKSOFON

III razred klasičnog programa saksofona, oboe, klarineta ili fagota i I razred džeza saksofona

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznavanje sa instrumentom.
- Rad na razlikama - preduvavanje, grifovi.
- Kultivisanje tona.
- Artikulacija.

LESTVICE

- Durske i molske lestvice sa četiri predznaka.
- Upoznavanje sa autentičnim starocrkvenim modusima: dorskim, lidijskim i miksolidijskim (kao dijatonskog niza nealterovanih tonova) u savladanom rasponu.
- Bluz lestvica u Ce-duru.

LITERATURA

Džez saksofon:

- Džimi Dorsi: Škola za saksofon

Etide i džez kompozicije po izboru nastavnika.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna durska lestvica, jedan modus i bluz lestvica u savladanom rasponu;
2. Džez saksofon: jedna kompozicija uz pratnju klavira.

IV razred klasičnog programa saksofona, oboe, klarineta ili fagota i II razred džeza saksofona

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Savlađivanje ukupnog raspona alt Intonacija.

- Artikulacija.
- Subton.
- Of bit (*of beat*) fražiranje.
- "Blu" note (*blue notes*) i način primene.

LESTVICE

- Sve durske i molske lestvice u punom rasponu.
- Dorski, lidijski, miksolidijski, eolski i lokrijski modus (kao dijatonski niz nealterovanih tonova) u četiri osnovna tonaliteta, u punom rasponu. Modusi se na času sviraju uz klavirsku pratnju nastavnika.
- Tretman "evoid" nota (*avoid notes*).
- Bluz lestvica u četiri osnovna tonaliteta, sa metodom "majnus uan" (*minus one*).

LITERATURA

Džez saksofon:

- Jozef Viola: Etide za saksofon, tom I i II.

Hajnc Henig: Studije za saksofon

Odgovarajuća škola drugog autora.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna lestvica i jedan modus u punom rasponu;
2. Džez saksofon:
 - Džez standard-ritam čejndžis (*rhythm changes*) forma A, A, B, A (32 takta).
 - Bluz: forma 12 taktova (3 x 4), sa improvizacijom, uz pratnju klavira, kontrabasa i udaraljki (poželjno sa učenicima na pratećim instrumentima).

TRUBA

III razred klasičnog programa trube i I razred džez trube

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznavanje učenika sa istorijatom džez muzike u svetu i kod nas.
- Artikulacija u džez muzici.

LESTVICE

Dorska i miksolidijska lestvica - modusi u Ce, De, E, Ef, Ge i bluz skala u Ce, Ef i Ge.

LITERATURA

- Zbirka akordskih lestvica i vežbi za trubu u osnovnoj i srednjoj muzičkoj školi - džez edukacija, vežbe od 1-14.

- Zbirka džez melodija za osnovnu i srednju muzičku školu - džez edukacija.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- sve planirane lestvice;

- četrnaest vežbi;

- dve džez kompozicije.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna durska ili miksolidijska lestvica;

2. Jedna bluz lestvica;

3. Jedna vežba;

4. Jedna džez kompozicija u ansamblu ili uz pratnju klavira ili matrice.

IV razred klasičnog programa trube i II razred džez trube

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Sve durske i molske lestvice u punom rasponu.

- Dorski, lidijski, miksolidijski, eolski i lokrijski modus (kao dijatonski niz nealterovanih tonova) u četiri osnovna tonaliteta, u punom rasponu. Modusi se na času sviraju uz klavirsku pratnju nastavnika.

- Tretman "evoid" nota (*avoid notes*).

- Bluz lestvica u četiri osnovna tonaliteta, sa metodom "majnus uan" (*minus one*).

LESTVICE

Dorska i miksolidijska lestvica u A, Ha, Cis, Dis, Fis. Bluz lestvica u De, A, Be.

LITERATURA

- Zbirka akordskih lestvica i vežbi za trubu u osnovnoj i srednjoj muzičkoj školi - džez edukacija, vežbe od 14 do 28.

- Zbirka džez melodija za trubu u osnovnoj i srednjoj muzičkoj školi - džez edukacija.

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- sve planirane lestvice;
- četrnaest vežbi;
- četiri džez kompozicije.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna dorska ili miksolidijska lestvica;
2. Jedna bluz lestvica;
3. Jedna vežba;
4. Jedna džez kompozicija u ansamblu ili uz pratnju klavira ili matrice.

TROMBON

III razred klasičnog programa trombona i I razred džez trombona

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznavanje učenika sa istorijatom džez muzike u svetu i kod nas.
- Artikulacija u džez muzici.

LESTVICE

- Dorske i miksolidijske lestvice Ce, De E, Ef, Ge. Bluz lestvice Ce, Ef, Ge.

LITERATURA

- Američka škola: Džez etide

KOMADI

- Dva džez standarda po izboru nastavnika.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna dorska ili miksolidijska lestvica;
2. Jedna bluz lestvica;
3. Jedna džez etida;
4. Jedan džez standard.

Ispitni program se izvodi napamet.

IV razred klasičnog programa trombona i II razred džez trombona

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Sve durske i molske lestvice u punom rasponu.
- Dorski, lidijski, miksolidijski, eolski i lokrijski modus (kao dijatonski niz nealterovanih tonova) u četiri osnovna tonaliteta, u punom rasponu. Modusi se na času sviraju uz klavirsku pratnju nastavnika.
- Tretman "evoid" nota (*avoid notes*).
- Bluz lestvica u četiri osnovna tonaliteta, sa metodom "majnus uan" (*minus one*).
- Upoznavanje učenika sa oznakama džez akorada i šiframa.

LESTVICE

Dorske i miksolidijske lestvice A, Ha, Cis, Dis, Fis. Bluz lestvice De, A, Be.

LITERATURA

- Džimi Abersold: Vežbe akorada (razloženih) u bas ključu, od 10 do 20 vežbe
- Američka škola: Džez etide

KOMADI

- Tri džez standarda po izboru nastavnika.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Jedna dorska ili miksolidijska lestvica;
2. Jedna bluz lestvica;
3. Jedna džez etida;
4. Jedan džez standard.

Ispitni program se izvodi napamet.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA DŽEZ MUZIKE NA DUVAČKIM INSTRUMENTIMA

(saksofon, truba, trombon)

Težište delovanja na početku treba da bude usmereno na proučavanje i upoznavanje lakših džez i bluz standarda.

Sledi upoznavanje sa osnovnim interpretativnim elementima i dostupnom literaturom, povezivanje sa drugim muzičkim oblastima, informisanje o istorijskom razvoju i slušanje muzike.

Pristup učeniku treba da bude kroz praktičnu prezentaciju, kroz istorijski pregled, pružanje dostupnih audiovizuelnih materijala, saradnju sa drugim odsecima i kroz muzičke radionice.

U nastavi saksofona, trube i trombona posebnu pažnju treba usmeriti na oblikovanje tona, njegovu pravilnu postavku kroz upoznavanje sa osnovama tehnike disanja i pravilnu impostaciju usnika ili piska, kao i na sviranje "blu" tonova i fraziranje. Od samog početka, u okviru registra koji omogućava najlakšu emisiju tona, primeniti sve elemente koji se odnose na pravilno uzimanje vazduha i njegovo racionalno korišćenje kroz odgovarajuće oblikovanje usana kod instrumenata sa usnikom (truba, trombon) i pravilno oblikovanje usana kod instrumenata sa trskom (saksofon).

Posebnu pažnju u nastavi saksofona, trube i trombona obratiti na tonske vežbe preko kojih učenik treba tokom školovanja u osnovnoj muzičkoj školi da ovlada tonovima svog instrumenta podjednako zvučno i kvalitetno u različitim registrima.

Uporedo sa tonskim raditi i na tehničkim vežbama koje, počev od jednostavnijih ka složenijim, doprinose razvoju svih tehničkih elemenata vladanja instrumentom. Posebnu pažnju usmeriti na sviranje vežbi u različitim artikulacijama.

U toku školovanja obraditi moduse i durske i molske lestvice. U sviranju lestvica primenjivati razloženo sviranje, kao i sviranje dominantnih durskih i umanjjenih septakorda kod molskih tonaliteta. Lestvice uvek svirati u određenom ritmu od početka do kraja, u istom tempu, bez ubrzavanja i usporavanja. Lestvice obavezno svirati napamet.

U toku školovanja u radu na etidama uvek do kraja insistirati na potpunom ovladavanju svakog tehničkog i tonskog zahteva koji je zadat u notnom tekstu. Uputiti učenika u analitičan pristup rada koji se odnosi na tonalitet i predznake u toku same vežbe, složenije ritmičke, tehničke i tonske elemente, kao i rad na pojedinim pasażima koji zahtevaju posebnu pažnju. Kod učenika, preko etida raznovrsnog sadržaja i zahteva, razvijati urednost u vežbanju, poštovanje svake note i oznake tempa. Od samog početka kod učenika razvijati osećanje za interpretaciju koja u sebi sadrži osnovne stilske karakteristike kompozicije i kroz pravilno usmeravanje omogućiti svakom učeniku razvijanje njegove sposobnosti i muzikalnosti.

U okviru svih elemenata koji čine nastavni proces (tonske i tehničke vežbe, lestvice, etide i komadi za izvođenje uz pratnju klavira), neophodno je pažnju učenika usmeriti na intonaciju i čisto sviranje koje može omogućiti samo pravilna postavka instrumenata i pravilna primena tehnike disanja.

UDARALJKE

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje džez muzikom i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Intenzivan i kontinuiran rad na razvoju učenikovih muzičkih sposobnosti - spoljašnjeg (kontrolnog) i unutrašnjeg (mentalnog) sluha, osećaja za ritam, muzičku memoriju i muzičku fantaziju.
- Upoznavanje učenika sa istorijatom džeza.
- Ovladavanje osnovnom tehnikom džez sviranja na bubnjevima.
- Postizanje razumevanja značenja i važnosti specifičnih muzičkih izražajnih sredstava u skladu sa tehničkim zahtevima instrumenta, a u cilju izražavanja vlastitih muzičkih sposobnosti.
- Negovanje osećaja za zvuk, boju i dinamičke mogućnosti instrumenta.
- Osposobljavanje za samostalno vežbanje.
- Sticanje iskustva javnog nastupanja, posebno u ansamblu.
- Izgradnja navike redovnog slušanja džez muzike.
- Razvijanje estetskih muzičkih kriterijuma.

BUBNJEVI

III razred klasičnog programa udaraljki i I razred bubnjeva

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Upoznati učenike sa džež fraziranjem i načinom sedenja za instrumentom, sa posebnom pažnjom na položaj nogu.
- Postepeno obrađivati swing ritam tako što se prvo uvežbava figura na čineli (*Ride Cymbal*).
- Da bi sviranje na čineli postalo stabilno, dodati udarce levom rukom po dobošu u četvrtinskom pokretu po slobodnom izboru.
- U zavisnosti od sposobnosti učenika, dodati figuru na kontra čineli (na 2. i 4. dobu) i na bas bubnju (na 1, 2, 3. i 4. dobu).

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Dve kompozicije sa ansamblom.

Program se izvodi napamet.

IV razred klasičnog programa udaraljki i II razred bubnjeva

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Nastaviti sa razvijanjem nezavisnosti leve ruke sviranjem vežbi u osminkom pokretu bez akcenta, a u zavisnosti od učenikovih mogućnosti i sa akcentiranjem pojedinih nota.
- Paralelno sa tim upoznati učenika sa beat ritmom, osnovni oblik, a u zavisnosti od afiniteta i sa varijacijama. U savlađivanju ovog ritma krenuti takođe od figure u desnoj ruci (kontra činela), zatim dodati levu ruku (doboš) i na kraju desnu nogu (bas bubanj).
- Od latinoameričkih ritmova obraditi bosa novu ritam sa uprošćenom figurom na bas bubnju (1. i 3. doba četvrtine). U savlađivanju ovog ritma ili istim postupkom kao kod prethodnog ritma.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

ISPITNI PROGRAM

1. Dve kompozicije sa ansamblom.

Ispitni program se izvodi napamet.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Program se bazira na principu postepenog upoznavanja sa osnovnim notnim vrednostima, od cele do osmine ili od cele do šesnaestine u zavisnosti od sposobnosti i mogućnosti učenika. Program omogućava primenu udžbenika i ostale literature svih autora koji obrađuju ovu problematiku. Da bi se lakše savladao, neophodno je napraviti dobru pripremu tehničkim vežbama (rad zgloba, prsti šake, putanja palice). Tehničke vežbe i etide moraju biti sastavni deo svakog časa kao i slobodne kompozicije-komadi uz pratnju klavira, kad god je to moguće.

DŽEZ PEVANJE

CILJ

Osposobljavanje učenika za bavljenje džez muzikom i za nastavak školovanja u srednjoj muzičkoj školi.

ZADACI

- Intenzivan i kontinuiran rad na razvoju učenikovih muzičkih sposobnosti - spoljašnjeg (kontrolnog) i unutrašnjeg (mentalnog) sluha, osećaja za ritam, muzičku memoriju i muzičku fantaziju.
- Upoznavanje učenika sa istorijatom džeza.
- Ovladavanje osnovnom tehnikom džez pevanja.
- Sticanje iskustva javnog nastupanja, posebno u ansamblu.
- Izgradnja navike redovnog slušanja džez muzike.
- Razvijanje estetskih muzičkih kriterijuma.

Završni razred dvogodišnje, četvorogodišnje ili šestogodišnje škole - Odsek za klasičnu muziku i I razred džez pevanja

(1 čas nedeljno, 35 časova godišnje)

OPERATIVNI ZADACI

- Nastava ovog predmeta traje jednu godinu i mogu je pohađati svi učenici koji se nalaze u poslednjem razredu osnovne muzičke škole, a zainteresovani su i imaju smisla za ovu vrstu pevanja.
- Cilj nastave džez pevanja je upoznavanje učenika sa ovim vidom interpretacije, a posebno drugačiji prilaz elementima izvođenja koji su karakteristični za džez muziku.

NASTAVNI PROGRAM

Tokom časa radi se istorijat, slušanje muzike i praktična nastava.

IZBOR KOMPOZICIJA

- Domaći autori: D. Kraljić, B. Simić, A. Korać, P. Ivanović, M. Kotlić
- Strani autori: Dž. Geršvin, K. Porter, R. Rodžers, Dž. Kern, H. Arlen, I. Berlin, D. Ellington, H. Mancini

OBAVEZNI MINIMUM PROGRAMA

- tri kompozicije domaćih autora;
- pet kompozicija stranih autora;
- savladati stilske i ritmičke karakteristike, kao i variranje teme kada su u pitanju džez i bluz standardi.

JAVNI NASTUPI

- obavezna dva javna nastupa tokom školske godine.

SMOTRA (na kraju školske godine)

1. Jedna kompozicija domaćih autora;

2. Dve kompozicije stranih autora;

Program se obavezno izvodi uz pratnju korepetitora.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Težište delovanja na početku treba da bude usmereno na proučavanje i upoznavanje lakših džez i bluz standarda.

Sledi upoznavanje sa osnovnim interpretativnim elementima i dostupnom literaturom, povezivanje sa drugim muzičkim oblastima, informisanje o istorijskom razvoju i slušanje muzike.

Pristup učeniku treba da bude kroz praktičnu prezentaciju, kroz istorijski pregled, pružanje dostupnih audiovizuelnih materijala, saradnju sa drugim odsecima i kroz seminarska predavanja.

Tip dokumenta:	Propis
Naslov:	PRAVILNIK O NASTAVNOM PLANU I PROGRAMU OSNOVNOG MUZIČKOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA ("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 5/2010)
Rubrika:	IX-2 - Vanprivredne delatnosti/Obrazovanje, učenički i studentski standard
Nivo dokumenta:	Republike Srbije
Glasil:	Službeni glasnik RS - Prosvetni glasnik, broj 5/2010 od 05/07/2010
Vrsta propisa:	Pravilnici
Propis na snazi:	13/07/2010 -
Verzija na snazi:	13/07/2010 -
Osnov za donošenje:	Na osnovu člana 14. stav 1. tačka 6) Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja ("Službeni glasnik RS", broj 72/09) Nacionalni prosvetni savet donosi PRAVILNIK O NASTAVNOM PLANU I PROGRAMU OSNOVNOG MUZIČKOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA
Donosilac:	Nacionalni prosvetni savet
Natpropis:	ZAKON O OSNOVAMA SISTEMA OBRAZOVANJA I VASPITANJA ("Sl. glasnik RS", br. 72/2009)
Ugašeni propisi:	PRAVILNIK O NASTAVNOM PLANU I PROGRAMU OSNOVNOG MUZIČKOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA ("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 6/94)